

România literară

SĂPTĂMÎNAL DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Anul I - Nr 7

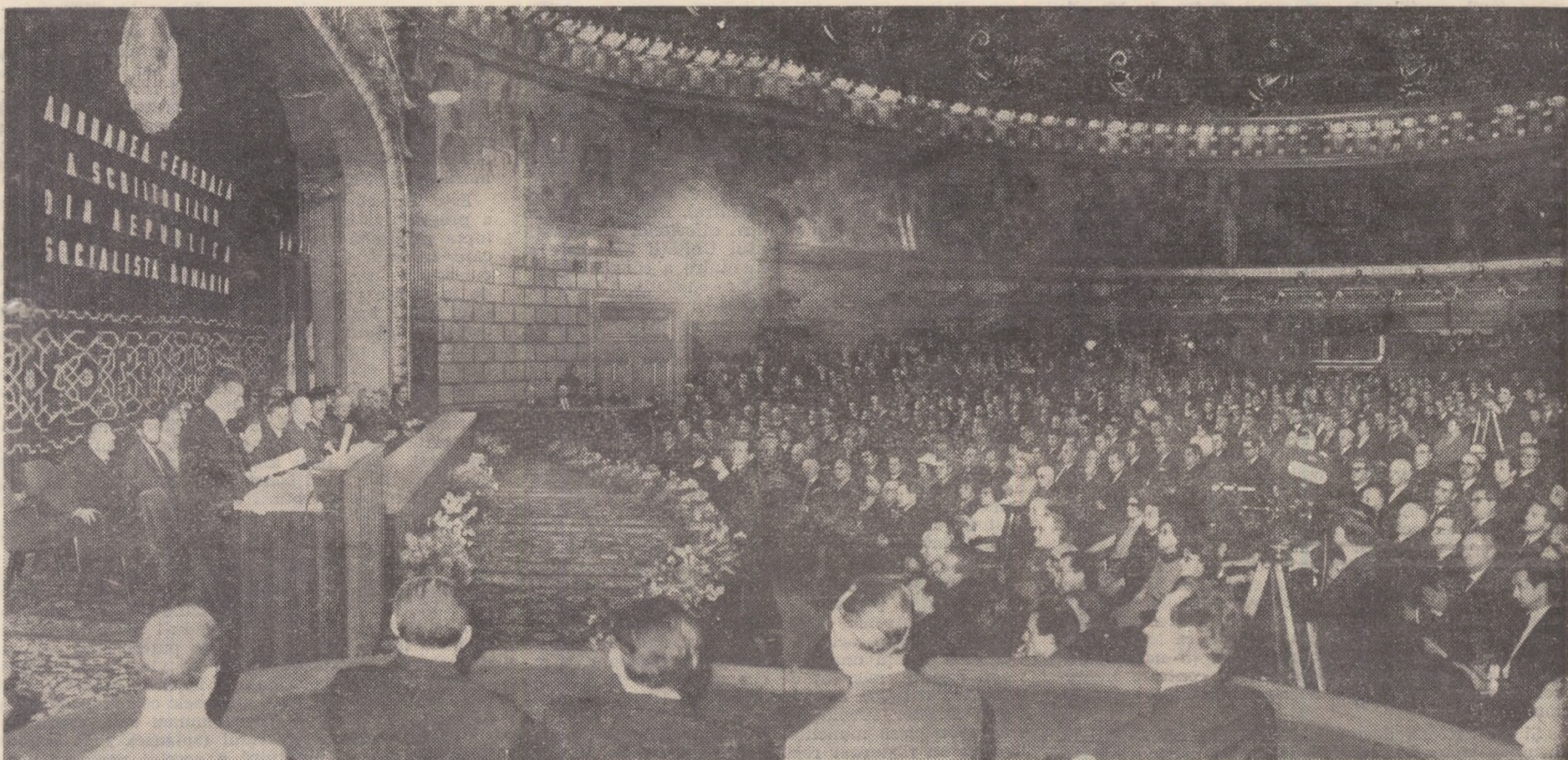
joi 21 noiembrie 1968

32 pagini

2 lei

Adunarea Generală a Scriitorilor

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Vă rog să-mi permiteți să vă adresez dumneavoastră, scriitorilor, poezilor, criticilor și dramaturgilor din România un cald salut tovarășesc din partea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a Consiliului de Stat și a guvernului Republicii Socialiste România (aplauze puternice). Este pentru prima oară cînd toți scriitorii din țara noastră s-au întrunit pentru a elabora în colectiv programul de activitate al uniunii. Prin amploarea și spiritul de responsabilitate al debaterilor, care au abordat problemele fundamentale ale literaturii și sarcinile de viitor ale Uniunii Scriitorilor, Adunarea generală se va înscrie, fără îndoială, ca un eveniment de seamă în viața literară din țara noastră, stimulînd și mai mult participarea scriitorilor la activitatea politică și socială, la opera de edificare a societății socialiste. Se cuvine remarcat faptul că totalitatea celor care au vorbit de la această tribună și-au exprimat hotărîrea de a sluji prin arta lor cauza socialismului, progresul patriei noastre, nobilele aspirații ale poporului român (aplauze).

În cursul discuțiilor, după cum am fost informat, s-au formulat și o serie de critici, dintre care multe îndreptățite. Consider că noua conducere a scriitorilor va trebui să analizeze cu toată seriozitatea propunerile și criticile făcute de vorbitori, trăgînd învățămintele necesare pentru activitatea de viitor a Uniunii Scriitorilor (aplauze).

Putem spune că adunarea dumneavoastră a dat glas adevăratei depline a scriitorilor la politica internă și externă a partidului nostru comunist, hotărîrii lor de a-și închina talentul ridicării spirituale a maselor, înfloririi culturii României socialiste (aplauze îndelungate).

Adunarea dumneavoastră generală are loc într-o pe-

rioadă de dezvoltare viguroasă, multilaterală a întregii noastre societăți, de înalt avînt creator al maselor. În vastul proces de dezvoltare a țării și de perfecționare multilaterală a organizării sociale, rolul hotărîtor îl are clasa muncitoare — clasa cea mai avansată a societății — care și-a dovedit, atît în anii înfruntării cu capitaliștii și moșierii, cit și în epoca socialismului, forța mobilizatoare, consecvența revoluționară, capacitatea de a duce poporul neabătut pe drumul libertății și progresului (vii aplauze). La temelia orînduirii noastre socialiste stă alianța de nezdruccinat a clasei muncitoare cu țărănimea, cele două mari clase ale societății noastre, care cuprind marea majoritate a populației țării, unitatea dintre muncitori, țărani și intelectuali, fără deosebire de naționalitate. În activitatea pentru desăvîrșirea construcției socialiste sporește neîncetat rolul intelectualității — parte integrantă a poporului muncitor — care își consacră cunoștințele, capacitatea creatoare propășirii patriei, ridicării poporului pe culmi tot mai înalte de cunoaștere, de cultură. În rîndul oamenilor de știință și cultură un loc de seamă îl ocupă creatorii de artă, scriitorii. Partidul și statul acordă o înaltă prețuire activității lor, dau o apreciere deosebită aportului pe care-l aduc la dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, la înnobilarea spirituală a omului, la realizarea țelurilor societății noi (aplauze puternice).

Poporul român se mîndrește pe drept cuvînt cu tradițiile progresiste, patriotice ale culturii noastre. Istoria luptei maselor populare pentru păstrarea ființei naționale, pentru neatîrnare, pentru libertate și dreptate socială, pentru o viață mai bună, a consacrat pentru vecie numele multor cărturari luminați, clarvăzători. Viața și activitatea celor mai de seamă oameni de cultură din trecut sînt străbătute, ca de un fir roșu, de dragoste și devotament față de popor și patrie, de

dorința arzătoare de a sluji idealurile celor mulți, de un înălțător spirit de jertfă pentru cauza libertății naționale și sociale. Ei și-au făcut o datorie de onoare din a înfățișa lumii virtuțile poporului român, noblețea sa spirituală, modestia, hărnicia, umanismul ce l-au caracterizat întotdeauna, dorul de libertate și dreptate. Creația acestor scriitori va dăinui, rămînînd întotdeauna unul din cele mai luminoase capitole ale culturii noastre naționale (aplauze).

Merită subliniat în fața Adunării generale în mod deosebit faptul că în anii regimului burghezo-moșieresc o serie de scriitori s-au alăturat mișcării revoluționare, antifasciste, au militat prin scrisul lor pentru transformarea revoluționară a societății, aducînd o contribuție de seamă la cucerirea libertății și independenței patriei (vii aplauze).

Astăzi societatea s-a schimbat din temelii, omul a fost eliberat de povara amarului, a exploatării, în țară s-au instaurat egalitatea socială, demnitatea umană. Poporul își făurește în mod liber și conștient propriul destin, pregătind viitorul de aur al comunismului. Datoria scriitorilor de astăzi este ca pe fundamentul sănătos al tradițiilor marii noastre literaturi clasice să înalțe și mai sus arta poporului român, să facă din ea un puternic factor de progres social, hrana spirituală a omului nou, constructor al socialismului.

Așa cum au arătat în Adunarea generală mulți din tovarășii care au luat cuvîntul, putem afirma cu satisfacție că literatura noastră s-a dezvoltat în anii de după eliberare pe un drum ascendent, înregistrînd succese remarcabile în toate genurile, manifestîndu-se tot mai viguros în ansamblul suprastructurii socialiste. Transformările revoluționare din perioada postbelică au confruntat conștiința scriitorilor noștri cu mari și

(Continuare în pagina 2)

NICOLAE CEAUŞESCU

(Urmare din pagina 1)

răscolitoare probleme legate de însuşi destinul poporului nostru, au pus în faţa creaţiei literare sarcini cu totul noi. Este meritul mării majorităţi a scriitorilor din ţara noastră că au înţeles aceste probleme, că au ştiut să răspundă prin operele lor comandamentelor fundamentale ale societăţii. Cei mai valoroşi scriitori, poeţi, critici, dramaturgi s-au aflat alături de popor, au sprijinit din toate puterile grandioasa lui operă socială, au militat fără şovăire sub steagul partidului. În condiţiile luptei înverşunate împotriva reacţiunii, a claselor exploatare, pentru cucerirea puterii de către proletariat, pentru trecerea la construcţia socialismului, ei au făcut din scrisul lor o armă de luptă, o chemare patetică pentru mobilizarea tuturor forţelor înaintate ale societăţii, pentru triumful politicii partidului comunist, pentru victoria socialismului în România (aplauze puternice). Cele mai bune opere create în acest ultim sfert de veac se înscriu, prin forţa vibraţiei lor patriotice, a mesajului social, prin rolul pe care l-au jucat în mersul înainte al societăţii, în ridicarea conştiinţei maselor, în înfăptuirea idealurilor fundamentale ale poporului nostru, la loc de cinste în istoria culturală a României moderne.

Merită să subliniem aportul de preţ adus la aceste mari succese ale literaturii patriei noastre de scriitorii aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare. Trăind şi muncind, de secole, laolaltă cu poporul român, pe meleagurile acestei ţări, naţionalităţile conlocuitoare şi-au adus contribuţia atît la crearea bunurilor care au asigurat progresul material al României, cît şi la realizarea valorilor noastre culturale. Cot la cot cu poporul român, oamenii muncii maghiari, germani şi de alte naţionalităţi făuresc acum societatea socialistă, noua civilizaţie materială şi spirituală a ţării. Operele scriitorilor din ţara noastră, fie ei români, maghiari, germani sau de alte naţionalităţi slujesc prieteniei şi frăţiei dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare, muncii unite pentru înflorirea patriei comune, România socialistă (vii aplauze). Indiferent în ce limbă este scrisă, literatura din ţara noastră, păstrînd, desigur, amprenta specificului naţional, se inspiră din aceleaşi realităţi sociale, are drept subiect viaţa şi munca unită a tuturor celor ce muncesc, indiferent de naţionalitate, lupta lor pentru realizarea destinului comun de bunăstare şi fericire.

În aprecierea creaţiei literar-artistice trebuie să avem întotdeauna în vedere condiţiile social-istorice concrete în care a fost făurită, caracteristicile etapei respective, cerinţele dezvoltării societăţii, interesele fundamentale ale celor ce muncesc. O analiză ştiinţifică, obiectivă, a moştenirii culturale, cere disocierea clară a ceea ce a fost înaintat, valoros, a tot ceea ce a exprimat necesităţile progresului social, de lucrările şi ideile inspirate din ideologia claselor exploatare. De aceea, relevînd ceea ce este preţios în literatura trecutului, nu trebuie să trecem cu vederea lucrările cu tendinţe retrograde, reflectînd concepţii naţionaliste, şovine sau, dimpotrivă, cosmopolite, contrare intereselor progresului patriei noastre, intereselor celor ce muncesc.

Şi în perioada de după eliberarea ţării, alături de lucrări valoroase, care vor dăinui în literatura noastră, în creaţia scriitoricească s-au manifestat şi o serie de minusuri. Unele din acestea se datoresc unor metode greşite folosite în îndrumarea literaturii noastre, unor tendinţe nesănătoase care au avut loc în societate în acea perioadă şi pe care partidul nostru le-a criticat cu toată tăria, luînd măsuri hotărîte pentru a nu se mai repeta niciodată. Criticarea lipsurilor nu trebuie însă să ducă la diminuarea valorii globale a literaturii scrise în anii socialismului, la etichetări negative generalizatoare. Făcînd bilanţul artistic al acestei perioade glorioase de un sfert de secol din istoria poporului nostru, trebuie să afirmăm cu putere că el este pozitiv, încununînd o muncă rodnică, deosebit de utilă, depusă de scriitorimea noastră (aplauze puternice, îndelungate).

Tovarăşi,

Deşi timpul care a trecut de la eliberarea ţării este destul de scurt, România a parcurs în acest interval o întreagă epocă istorică, a străbătut cu succes drumul de la capitalism la socialism, de la orînduirea exploatarea la orînduirea libertăţii şi dreptăţii sociale, de la înapoiere şi sărăcie la prosperitate economică şi culturală. Sintetizînd marile transformări săvîrşite în structura de clasă, în economie, în cultură, în organizarea socială şi de stat, Congresul al IX-lea al partidului a elaborat programul dezvoltării societăţii noastre în etapa desăvîrşirii construcţiei socialiste, a trasat jaloanele progresului multilateral al patriei în viitor, a concretizat sarcinile ce revin tuturor categoriilor de oameni ai muncii.

Dînd viaţă acestui program, oamenii muncii dezvoltă într-un ritm susţinut economia, întăresc baza materială a societăţii, sporesc neîncetat forţele de producţie ale ţării. Ca urmare a îndeplinirii prevederilor planului cincinal, a progresului industriei şi agriculturii socialiste, a sporirii producţiei de bunuri materiale, creşte an de an nivelul de viaţă al poporului, se concretizează tot mai evident obiectivul suprem al politicii partidului — bunăstarea şi fericirea omului, ale tuturor celor ce muncesc (aplauze puternice). Progresul desăvîrşirii construcţiei socialiste se desfăşoară pe planuri multilaterale, în forme deosebit de complexe. Paralel cu dezvoltarea bazei materiale a societăţii, el presupune perfecţionarea relaţiilor de producţie, a raporturilor sociale între oameni, lărgirea şi adîncirea democraţiei socialiste, întărirea continuă a unităţii moral-politice a poporului, înflorirea ştiinţei

şi artei, ridicarea nivelului de cultură al maselor, generalizarea eticii socialiste, formarea omului nou, eliberat de tarele morale ale trecutului.

Este ştiut că în ultimii ani partidul a iniţiat şi aplicat un şir de măsuri pentru perfecţionarea organizării societăţii, pentru dezvoltarea democraţiei socialiste, pentru întărirea forţei şi coeziunii orînduirii noi. Din acest cadru face parte şi crearea Frontului Unităţii Socialiste şi a consiliilor oamenilor muncii aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare, stabilită de recenta plenară a Comitetului Central. Dezbaterile care au avut loc cu prilejul aderării diferitelor organizaţii de masă şi obşteşti la Frontul Unităţii Socialiste şi cu prilejul adunărilor de constituire a consiliilor oamenilor muncii ai naţionalităţilor conlocuitoare au confirmat pe deplin justetea măsurilor adoptate de Comitetul Central al partidului, au constituit o puternică manifestare a ataşamentului profund al tuturor categoriilor de oameni ai muncii faţă de politica marxist-leninistă a partidului nostru, a hotărîrii lor de a o traduce în viaţă neabătut (vii aplauze). Prezenţa Uniunii Scriitorilor, ca şi a celorlalte uniuni ale creatorilor de artă, în cadrul Frontului Unităţii Socialiste, oglindeşte rolul tot mai important şi mai activ pe care aceste organizaţii obşteşti sînt chemate să-l îndeplinească în societatea noastră, în participarea oamenilor de cultură, alături de muncitori şi ţărani, de toţi cetăţenii, la viaţa publică, la conducerea statului, la întreaga operă de edificare a socialismului.

Perioada care urmează va fi marcată de o serie de aniversări şi evenimente politice de mare însemnătate în viaţa poporului nostru. La sfîrşitul acestei luni vom aniversa semicentenarul unirii Transilvaniei cu România, act crucial în istoria patriei, înfăptuit prin voinţa unanimă a maselor populare, a întregii naţiuni, moment de cea mai mare importanţă în dezvoltarea societăţii româneşti moderne, în încheierea forţelor revoluţionare şi progresiste care, în frunte cu clasa muncitoare, cu partidul ei marxist-leninist au răsturnat regimul burghezo-moşieresc, au lichidat exploatarea şi au edificat orînduirea socialistă. Împlinirea în anul ce vine a unui sfert de secol de la eliberarea ţării de sub jugul fascist va prilejui trecerea în revistă a marilor victorii obţinute de poporul nostru, sub conducerea partidului, în cea mai mare operă înfăptuită vreodată pe pămîntul României. Apropiatele alegeri pentru Marea Adunare Naţională şi consiliile populare se vor transforma, fără îndoială, într-o puternică demonstrare a hotărîrii poporului român şi a naţionalităţilor conlocuitoare de a înfăptui neabătut politica de construcţie a socialismului, într-o nouă şi elocventă materializare a democraţiei noastre socialiste, a exercitării puterii în stat de către clasa muncitoare aliată cu ţărănimia, a guvernării ţării de către poporul însuşi. Aceste evenimente oferă creatorilor de artă şi cultură teme de inspiraţie pentru opere de mare valoare artistică şi nu ne îndoim că scriitorii patriei noastre vor făuri şi în viitor asemenea opere (aplauze puternice).

În realizarea sarcinilor desăvîrşirii socialismului, partidul nostru acordă o importanţă deosebită ştiinţei, artei şi culturii, stimulînd gîndirea liberă, creatoare, în toate sferile activităţii intelectuale, încurajînd şi valorificînd în folosul progresului general inteligenţa, talentul şi fantezia, deschizînd acces larg spre cunoaştere cetăţenilor. Realizarea idealurilor socialismului în ţara noastră înseamnă atît împlinirea aspiraţiilor spre o viaţă materială mai bună, cît şi ridicarea omului la un nivel superior de înţelegere a rostului său în lume, la o aleasă şi bogată viaţă spirituală.

În acest context se înscriu şi îndatoririle ce revin scriitorilor, tuturor oamenilor de artă. Pentru a putea sluji aspiraţiile şi idealurile maselor, pentru a satisface cerinţele spirituale ale omului muncii eliberat de exploatare, scriitorul trebuie să trăiască cu maximum de intensitate comandamentele supreme ale societăţii noastre de azi, să înţeleagă tendinţele ei de dezvoltare, să se confunde cu dorinţele şi voinţa poporului în mijlocul căruia s-a născut şi trăieşte (vii aplauze). Pentru a-şi dedica opera oamenilor, scriitorul trebuie să ştie ce doreşte, la ce visează el, care sînt interesele şi idealurile lor, el trebuie să pătrundă adînc în conştiinţa maselor, să cunoască marile deplăsări pe care le-a determinat în gîndirea şi sensibilita-

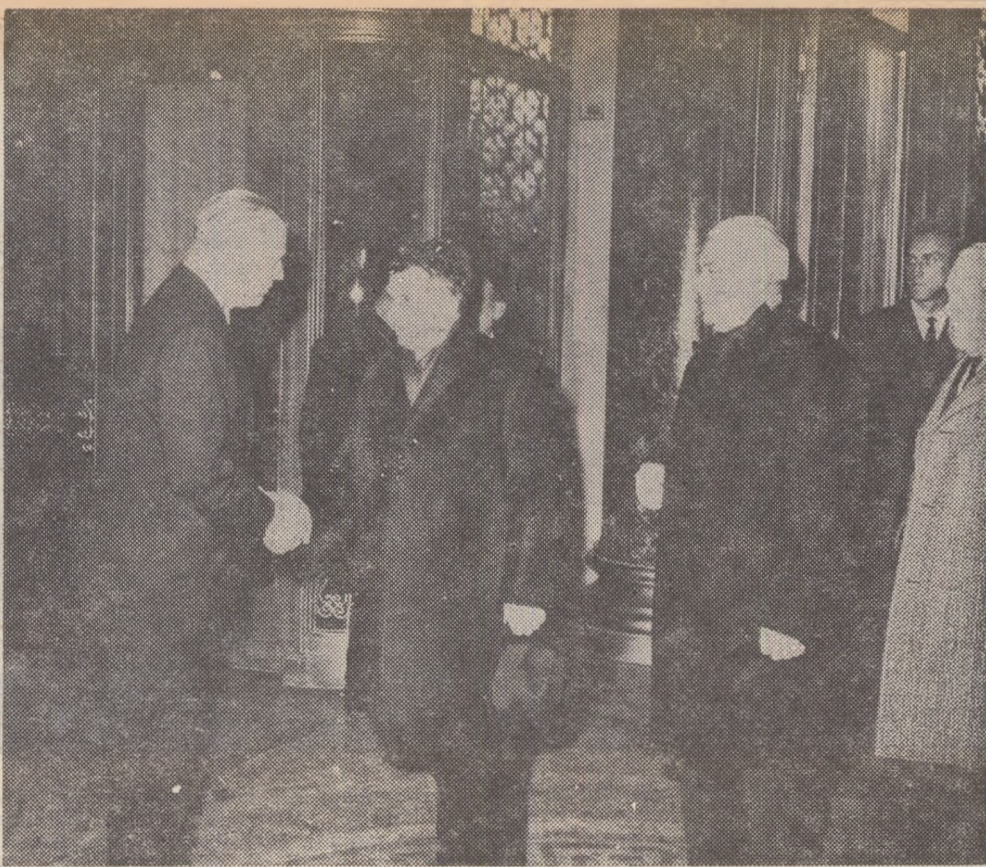
tea lor socialismul. Astfel, poeziile, romanele, piesele de teatru vor putea exercita o puternică influenţă asupra minţii şi inimii omului de azi, vor putea deveni purtătoare de mesaj ale celei mai înalte etici — umanismul socialist. Societatea noastră are nevoie de o literatură militantă, care să cheme masele la o tot mai bogată activitate creatoare, conştiinţă, să mobilizeze conştiinţele, să contribuie la întărirea unităţii moral-politice a întregului popor (aplauze).

Este ştiut că o lege a dezvoltării orînduirii noastre, a progresului în socialism este critica şi autocritica, lupta neobosită împotriva neajunsurilor, a vechiului care frînează mersul înainte, promovarea fermă şi curajoasă a tot ceea ce este nou şi înaintat. Pornind de la aceste principii, arta, literatura pot şi trebuie să-şi aducă aportul la combaterea şi lichidarea fenomenelor negative din viaţa socială, a mentalităţilor înapoiate, a moravurilor reprobabile. Artă scrisului poate fi un sprijin eficace în lupta societăţii noastre împotriva celor care se sustrag de la obligaţiile sociale, a arivismului, a manifestărilor de parazitism, a spiritului de căpătuială, a abuzurilor, pentru afirmarea principiilor echităţii socialiste în patria noastră (aplauze). Forţa unei asemenea critici va fi cu atît mai mare, efectul ei constructiv, educativ cu atît mai puternic, cu cît literatura va opune tendinţelor negative trăsăturile etice noi ce caracterizează omul înaintat al societăţii socialiste. Desigur, eroul epocii socialiste nu este un supraom; el are şi calităţi şi defecte, trăieşte şi bucurii şi amărăciuni, şi izbînzi şi înfrînger, iubeşte, visează, se zbuiciumă ca orice fiinţă omenescă. Literatura trebuie să-l înfăţişeze aşa cum e în realitate, dar relevîndu-i lipsurile, trebuie să pună totodată în evidenţă cu putere ceea ce-l caracterizează, şi anume faptul că viaţa sa e străbătută de patosul revoluţionar al idealului socialist, că el pune mai presus de orice interesele colectivităţii, că se dăruieşte cu toată pasiunea muncii sale, cauzei socialismului, cauzei poporului (aplauze). Prin aceasta, întruchiparea în literatură a acestui personaj poate exercita o înfrîurire salutară asupra conştiinţei maselor. Acţionînd în acest fel, abordînd vasta problematică a desăvîrşirii socialismului şi transformării morale a omului, scriitorii noştri vor făuri o literatură militantă, profund angajată în marea operă pe care o întreprinde poporul român. Reflectînd această experienţă socială fără precedent în istoria umanităţii, scriitorii au posibilitatea de a introduce în literatură un univers omenesc inedit, care poate genera opere de cea mai mare originalitate. Noul trebuie căutat în societate, în viaţă, şi nu în ceva supranatural (aplauze puternice).

În acest context, cu atît mai de neînţeles este tendinţa ce se manifestă la unii scriitori, din fericire puţini la număr, de a ignora problemele fundamentale ale existenţei sociale, ale omului. În mod inevitabil, un asemenea drum nu poate duce decît la veştejirea şi sclerozarea spirituală a scriitorului, la îndepărtarea sa de cei pentru care trebuie să scrie, la neputinţa de a comunica cu masele largi ale cititorilor. Este regretabil că unii scriitori manifestă indiferenţă pentru accesibilitatea operelor lor, ba mai mult, mărturisesc chiar că nu-i interesează dacă sînt înţeleşi de mase, că scriu pentru un cerc îngust de aşa-zişi iniţiaţi, iar unii spun chiar că nu s-au născut oamenii care să-i înţeleagă.

În legătură cu aceasta permiteţi-mi să vă istorisesc o poveste pe care am auzit-o şi eu. Era de mult, tare de mult — aşa încep de altfel toate poveştile — pe vremea cînd nu existau nici Comitetul de Artă şi Cultură, nici Uniunea Scriitorilor, nici secţia culturală a Comitetului Central, nici edituri de stat şi redactori şefi de reviste literare, nici cenzură şi nici chiar Fondul literar, deci nici posibilitatea de a se acorda împrumuturi sau avansuri pentru literatura încă necrisă. Aşa că nimeni nu îngrădea libertatea scrisului. Trăia pe atunci un poet — şi cum se spune despre Făt-Frumos — nu împlinise încă nici 20 de ani cînd începu să se creadă aşa de mare cum nu sînt nici poeţii celebri, cu foarte multe versuri şi cu părul alb. Şi ca să pară şi mai mare, poetul nostru se urcă într-un turn înalt — nu ştiu dacă era din lut sau din fildes — şi începu să citească dintr-un carneţel. Cîţiva trecători s-au oprit şi l-au ascultat, dar cei mai mulţi

și-au văzut liniștiți de drum. Unul, e drept, cu părul alb, după ce a ascultat, neînțelegând nimic, l-a rugat pe poet să traducă cele citite. Supărat, poetul a răspuns: cum să traduc? Doar am citit în limba pe care o știe aici toată lumea! Dacă n-ai înțeles, înseamnă că tu ești vinovat, ești un incult din spațiul mioritic. Poeziile mele nu-ți sînt adresate ție, ci oamenilor culti care se vor naște peste veacuri sau care s-au născut, poate, pe alte planete. Și poetul nostru, în trufia sa, a cerut să i se mai înalțe și mai sus turnul în care își scria poeziile. E lungă această poveste, dar se spune că la un moment dat poetul a coborît cu mare alai din turn și s-a dus — nu știu dacă călare sau pe jos, deoarece pe atunci nu existau nici tramvaie, nici autobuze, nici autoturisme personale — la omul care pe atunci se ocupa cu transcrierea diferitelor acte și lucrări. Acolo ce să vezi, poetul a dat peste cel care îl ascultase și îi ceruse să-și traducă poeziile pentru ascultători. Privindu-l de sus, deși acum se afla pe pământ, poetul i-a spus: am venit să-mi transcriu poeziile în 50 de exemplare și deoarece aceasta o să dureze mai mult, să-mi plătești imediat drepturi de autor. Proprietarul editurii — un particular, deoarece, după cum am mai spus, nu se înființaseră încă edituri de stat — s-a uitat în sus la poet și i-a răspuns: dar bine, omule, cum vrei să-ți transcriu atâtea exemplare cînd cititorii culti, pentru care scrii, nu s-au născut încă? Pentru un singur cititor, care ești tu însuși, e suficient exemplarul pe care îl ai. Dacă totuși dorești să-ți transcriu în 50 de exemplare poeziile, atunci te rog să-mi plătești pentru munca pe care o depun (**aplauze**). La acest răspuns poetul s-a socotit tare nedreptățit, a plecat supărat, s-a urcat din nou în turnul său și a început să se plîngă că nu există libertatea cuvîntului (**vii aplauze**). Ce s-a mai întîmplat apoi cu poetul nostru povestea nu spune. Probabil, cum se spune în toate poveștile, continuă să mai stea și acum acolo. Noi am dori însă ca azi să nu existe poezi ca cel din poveste, care nu-și găsesc cititori pe pământ, printre trăitorii din vremea lor. Trebuie să spunem că, din fericire, aproape totalitatea scriitorilor noștri înțeleg să scrie pentru oamenii în mijlocul cărora trăiesc, pe înțelesul lor. Adresîndu-li-se acestora, redînd cu talent viața, frămîntările și aspirațiile lor, ei pun totodată bazele trăinicieii în timp a operelor pe care le creează, transmit un mesaj uman care va găsi ecou profund și în conștiința generațiilor viitoare, a celor ce vor trăi în epocile ce vor veni (**aplauze puternice, îndelungate**).

Nu trebuie uitat că în anii socialismului, în care cultura a cunoscut un puternic progres, în condițiile cînd școlile sînt larg deschise întregului tineret și s-a generalizat nu de mult învățămîntul de 10 ani, în țara noastră s-a format un public larg, competent, receptiv la arta profundă, avid de cărți care să-i înaripeze mintea, să-i stimuleze gîndirea și fantezia, să-i însușească idei și sentimente înalte. Cărțile care nu sînt „înțelese” de cititori sînt tocmai cele sărace în idei, care se rezumă la jocul gratuit al formelor. Asemenea cărți nu sînt căutate, nu circulă, nu ajung la inima publicului.

Așa cum în mod just au subliniat aici numeroși tovarăși care au luat cuvîntul, linia directoare a întregii noastre arte, a literaturii noi este concepția despre lume și viață a clasei muncitoare — materialismul dialectic și istoric — ideologia dominantă în România, arma încercată de luptă a partidului comunist, a întregului popor în edificarea orînduirii socialiste (**aplauze puternice**). Filozofia marxist-leninistă — superioară prin baza sa profund rațională, prin caracterul ei științific, prin faptul că pornește de la analiza legilor obiective ale dezvoltării sociale — permite scriitorului să dea răspuns marilor întrebări care frămîntă omul contemporan, marilor probleme sociale și morale ale societății zilelor noastre.

Spre deosebire de ideologia claselor exploatare care nu mai poate oferi cheia înțelegerii proceselor lumii contemporane, nu mai permite desprinderea tendințelor principale în evoluția societății și a omului, nu mai poate deschide perspective viitorului, materialismul dialectic și istoric ajută pe creatorul de artă să descifreze legile prezentului, să scruteze viitorul, scoțînd în relief rolul capital pe care îl are omul în transformarea lumii, în realizarea progresului. Desigur,

marxism-leninismul nu este o culegere de rețete infailibile, elaborată odată pentru totdeauna, nu este un „ghid practic” pe baza căruia se poate acționa automat, sau un talisman care poate feri de orice fel de greșeală. El este o filozofie vie care te obligă să gîndești intens, cu propriul cap, în orice împrejurare, să interpretezi în mod creator realitatea aflată în continuă schimbare, să-ți lărgesti neîncetat orizontul cunoașterii. Numai acel care înțelege marxism-leninismul ca un mijloc de gîndire și de cercetare a legilor sociale își vor putea aduce aportul la dezvoltarea progresistă a omenirii (**aplauze**).

Cuprinzînd masele, marxism-leninismul s-a transformat în țara noastră într-o uriașă forță materială a progresului social. Nu trebuie să uităm însă nici un moment că mai persistă încă în societate rămășițe ale concepțiilor vechi, moștenite de la clasele exploatare, concepții idealiste, mistice, retrograde care mai pătrund într-un fel sau altul și din afară, din lumea capitalistă. Tocmai de aceea, una din cerințele progresului societății noastre este combaterea hotărîtă a influențelor filozofiei străine în toate domeniile vieții sociale, și mai cu seamă în sfera artei și literaturii. Profund receptivă față de ceea ce e înaintat, progresist în gîndirea socială și în creația spirituală a lumii, ideologia noastră nu poate accepta sub nici o formă coexistența pașnică cu concepții idealiste, mistice, cu filozofiile care și-au trăit traiul. Una din marile misiuni ale scriitorilor noștri este aceea de a contribui, prin operele, ca și prin întreaga lor activitate, la înfrîngerea curentelor reacționare din cultura universală, la triumful în arta timpurilor noastre al ideilor filozofiei marxist-leniniste, al idealurilor omenirii înaintate, al umanismului socialist (**aplauze puternice**).

Militînd pentru o artă angajată, situată ferm pe pozițiile ideologiei marxist-leniniste, partidul nostru s-a pronunțat și se pronunță pentru o largă diversitate de stiluri și maniere artistice. Combătînd anumite viziuni înguste din trecut, unele păreri rigide cu privire la caracterul artei, partidul stimulează preocuparea scriitorilor, a tuturor artiștilor din țara noastră pentru perfecționarea măiestriei, pentru îmbogățirea mijloacelor de exprimare, pentru o continuă inovare creatoare. Pornim de la premisa că diversitatea de stiluri și forme artistice nu face decît să exprime mai pregnant conținutul, să-l facă mai accesibil omului pentru care este creată opera de artă (**aplauze**).

Unul din fenomenele deosebit de pozitive ale vieții noastre literare este ridicarea unei pleiade largi de tineri prozatori, poeți, critici și dramaturgi și afirmarea lor tot mai viguroasă în cîmpul creației în care aduc o infuzie proaspătă de elanuri generoase. A pune consecvent în valoare îndrăzneala și energia tineretului, a-l promova cu curaj în viața socială, în toate domeniile de activitate este, de altfel, o caracteristică generală a politicii partidului nostru. În artă, în literatură, ca în orice muncă, nici o cucerire nouă nu poate porni însă de la zero, ci de la cuceririle anterioare, nici un progres nu se poate clădi pe sol gol, ci pe munca, pe realizările înaintașilor. Aspirația spre mai bine — caracteristică tineretului — este o lege a dezvoltării noastre, dar ea nu trebuie să se manifeste prin negarea valorilor acumulate pînă în prezent, ci prin continuarea și dezvoltarea lor în noile condiții. Fiecare generație își aduce propria ei contribuție creatoare și toate laolaltă înmănușează, ca într-un buchet multicolor, arta țării noastre. Pe bună dreptate s-a subliniat aici că orice tendință de separare arbitrară a artei și literaturii pe generații, de nesocotire a aportului unei generații sau alteia dăunează intereselor generale ale culturii noastre. Viața a demonstrat nu o dată că vîrsta spirituală nu o dă numărul anilor, ci clocotul vieții sufletești, intensitatea participării la existența poporului. Pot fi scriitori vîrstnici care, înțelegîndu-și menirea, să rămînă mereu tineri și pot fi, în schimb, tineri care, datorită ideilor învechite pe care le îmbrățișează și pe care le cred noi, să îmbătrînescă pretimpuriu (**aplauze**). Poporul nostru are nevoie de o literatură veșnic tînără, pe care flacăra dragostei de om și de patrie să nu o lase să îmbătrînescă niciodată (**aplauze puternice**).

Problemele legate de formarea culturală a tinerilor scriitori au ocupat, după cite sînt informat, un loc important în Adunarea generală. În legătură cu

aceasta s-au făcut și propuneri pentru întocmirea unui program de vizite în străinătate în vederea informării și documentării tinerilor. Desigur, această dorință este de înțeles, deși trebuie să menționăm că există la unii tovarăși și o anumită înțelegere greșită a procesului de formare intelectuală. Unii cred că pentru a deveni scriitor mare, artist mare, trebuie să treci neapărat prin Occident. Desigur, cunoașterea culturii internaționale este imperios necesară oricărui intelectual, dar țara noastră oferă azi posibilități largi de instruire tinerelor generații, învățămîntul nostru ridicîndu-se la nivelul exigențelor științei și culturii moderne mondiale (**aplauze**). În această ordine de idei sperăm să se ivească și inițiativa întocmirii unui program de vizite ale tinerilor scriitori în propria noastră țară (**vii aplauze**). Cunoașterea realității noastre sociale, a vieții poporului, a muncii sale eroice este o școală înaltă pentru tînărul creator de artă, o sursă inepuizabilă de inspirație, de idei, de instrucție indispensabilă pentru literatura cu adevărat militantă, umanistă.

Drumul unic de afirmare a tineretului în literatură, ca în orice alt domeniu de activitate, este nu contestarea gălăgioasă a înfăptuirilor celor mai în vîrstă, ci munca harnică, pătrunsă de înaltă responsabilitate pentru opera pe care o oferă societății. Fără muncă intensă, fără dăruire, nu se poate crea nimic mare și durabil (**aplauze**). Fără un maxim consum de inteligență, de pasiune, de talent, lucrările de artă sînt condamnate să rămînă minore și, chiar dacă vor pîlpîi pentru un moment, se vor stinge la prima adiere a vieții, a timpului.

Este știut că socialismul, lichidînd exploatarea omului de către om, realizează egalitatea în drepturi între toți cetățenii, creează condiții pentru manifestarea nestînjenită în viața socială a fiecărui om al muncii. Una din marile cuceriri ale orînduirii noastre socialiste este asigurarea condițiilor pentru exprimarea liberă a opiniei celor ce muncesc, pentru participarea lor tot mai activă la elaborarea politicii partidului, a tuturor hotărîrilor care privesc viitorul națiunii, la conducerea treburilor statului. Măsurile luate în ultimii ani de partid și guvern au lărgit drepturile și libertățile cetățenești, au asigurat intensificarea schimbului de idei în sinul societății, participarea tot mai vie a maselor la stabilirea căilor mersului nostru înainte. O latură fundamentală a democrației socialiste este răspunderea fiecărui cetățean față de interesele generale ale societății, ale poporului. Este știut că în concepția marxism-leninismului libertate înseamnă necesitate înțeleasă. Omul devine liber în orînduirea socialistă nu pentru că iese de sub acțiunea legilor sociale, ci pentru că, înțelegîndu-le necesitatea imperioasă, acționează în spiritul lor, pentru construcția conștientă a societății (**aplauze**). De aceea libertatea individului nu vine în contradicție cu cerințele și interesele generale ale societății, ci, dimpotrivă, slujește aceste interese. De aceea, atunci cînd se întîmplă să aibă loc acțiuni de nesocotire a intereselor generale societatea este îndreptățită să ia măsurile necesare pentru ca aceste interese, care condiționează și interesele fiecărui om al muncii, să nu fie cu nimic prejudiciate, pentru ca nimeni să nu dăuneze colectivității prevalîndu-se de libertățile asigurate de regimul nostru pentru realizarea bunăstării întregii societăți (**aplauze**). Democrația socialistă oferă oamenilor de artă un cîmp larg de manifestare, posibilitatea de a participa activ la viața politică și socială, de a-și aduce contribuția la mersul nostru înainte, la întărirea și perfecționarea continuă a orînduirii noi.

Trăim într-o epocă de mari prefaceri sociale, epoca unei profunde revoluții științifice și culturale, în care Omul se afirmă cu tot mai multă forță ca stăpîn al propriilor sale destine. În această epocă omul patriei noastre, eliberat de exploatare și asuprire, își construiește în mod conștient viața, viitorul luminos, propriu-i istorie. Omul societății socialiste dorește să acționeze în deplină cunoștință și în sfera creației spirituale, dorește făurirea unei culturi care să fie nu rodul activității întîmplătoare, ci al necesității înțelese, o cultură nouă, inspirată din realismul societății noi, din umanismul socialist, închinată poporului și numai poporului (**aplauze**).

Stimați tovarăși,

Rolul partidului comunist de forță politică conducătoare a societății se manifestă cu putere în țara noastră în toate domeniile de activitate, în promovarea a ceea ce este nou și înaintat, în dinamizarea factorilor de progres atît în sectoarele producției materiale, în perfecționarea organizării societății și desfășurarea vieții politice, cît și în activitatea științifică și artistică, în întreaga cultură socialistă. Rolul de conducător al societății, partidul nostru l-a cîștigat prin lupta sa plină de abnegație pentru cauza poporului, dovedind că pune mai presus de orice dezvoltarea civilizației în patria noastră, înflorirea națiunii socialiste (**aplauze puternice, îndelungate**).

Înscrierea în Constituție a acestui rol nu are sensul unei măsuri administrative, ci face doar să confirme o realitate de fapt, creată ca urmare a dezvoltării istorice obiective, a meritelor pe care și le-a cîștigat partidul nostru. Conducerea și îndrumarea de către partidul nostru a artei este o necesitate imperioasă,

(Continuare în pagina 4)

NICOLAE CEAUŞESCU

(Urmare din pagina 3)

ea este menită să asigure ca arta şi literatura din ţara noastră să servească cauzei socialismului şi progresului. Înţelegem realizarea acestui rol îndrumător în dezvoltarea artei nu prin impunerea unui anumit stil sau unei anumite maniere de creaţie, ci prin desfăşurarea unei largi activităţi politico-ideologice, prin grija pentru îndeplinirea misiunii sociale a artiştilor, a scriitorilor, pentru fuziunea deplină a literaturii, a tuturor artelor, cu marile preocupări ale poporului român, cu grandioasa operă socială pe care o întreprind oamenii muncii din ţara noastră. Realizarea cu succes a acestei îndatoriri importante a partidului faţă de popor, faţă de viitorul său luminos, depinde în mare măsură de calitatea muncii politice şi ideologice pe care o desfăşoară organele şi organizaţiile de partid, de felul în care fiecare comunist îşi îndeplineşte sarcinile ce-i revin. Scriitorii comunişti au un rol hotărîtor în îndeplinirea misiunii literaturii de factor activ în transformarea revoluţionară a societăţii, în ridicarea conştiinţei socialiste a maselor, în perfecţionarea morală a omului: ei trebuie să militeze cu pasiune şi convingere pentru situarea fermă a artei scrise pe poziţiile ideologice ale partidului nostru, pentru unirea tuturor detaşamentelor oamenilor de artă într-un singur şuvoi în îndeplinirea rolului ce le revine în societatea noastră (vii şi puternice aplauze).

Sarcini de seamă în îndrumarea ideologică şi artistică a creaţiei de artă, a activităţii scriitorului, în orientarea literaturii spre subiectele fundamentale ale vieţii sociale revin criticii. În ţara noastră, critica literară are vechi şi puternice tradiţii progresiste, rădăcini adinci în mişcările de idei înaintate ale trecutului. Criticii noştri cei mai de seamă au contribuit la crearea în literatură a unui climat intelectual de înţelegere a cerinţelor dezvoltării sociale, climat ce s-a dovedit deosebit de fecund pentru marile talente artistice. Mulţi dintre scriitorii noştri clasici de frunte s-au inspirat din ideile lor progresiste, şi-au largit viziunea asupra misiunii artei, reuşind să se confunde astfel cu interesele şi idealurile poporului. Marii noştri critici din trecut nu se fereau să atace frontal problemele literaturii, nu se sfiau să se pronunţe clar asupra unei opere literare, să discearnă ceea ce are ea bun sau rău în cuprinsul ei. Din păcate, aceasta nu prea se mai întâmplă în critica noastră de astăzi (aplaude). Numai cu generalităţi nu se poate face critică. Am deschis zilele acestea „Istoria literaturii române” a lui Călinescu scrisă, mi se pare, în 1941 şi am dat peste critica pe care o face lui Rebreanu pentru romanul „Gorila”. Subliniind minusurile mari ale acestei cărţi, Călinescu spune că ea este sub puterea de creaţie a lui Rebreanu, că reprezintă o scădere a valorii scrisului lui. Călinescu nu s-a sfiit să-l critice pe Rebreanu care era un scriitor mare şi cred că Rebreanu nu s-a supărat. Spun toate acestea pentru că socot necesar ca în viitor critica noastră literară să nu estompeze problemele şi să nu se oprească nici în faţa numelui scriitorului, nici în faţa gălăgiei pe care o poate stîrni atitudinea ei fermă, deschisă.

Criticii marxist-leniniste de azi îi revine îndatorirea de a crea în sfera literaturii un puternic curent de idei, izvorît din principiile fundamentale ale materialismului dialectic şi istoric, care să rodească puternic în creaţie, să stimuleze elaborarea unor opere cu caracter militant. Afirmînd în mod convingător şi argumentat principiile ideologiei marxist-leniniste,

critica are datoria de a face o profundă analiză filozofică fiecărei creaţii literare, relevînd ceea ce este înaintat, combătînd cu putere teoriile şi influenţele străine. Critica se cere a fi un factor activ în selecţia valorilor literare, dezvoltînd ceea ce este superficial, minor, indiferent de maniera de creaţie. O răspundere deosebită în promovarea literaturii noastre noi au revistele literare, care trebuie să fie un ferment al dezvoltării, al schimbului principal de idei, al opiniei înaintate pe tărîmul literaturii. Este necesar ca revistele literare să dovedească o înaltă exigenţă ideologică şi artistică, să militeze activ împotriva oricărei influenţe a filozofiei străine, pentru promovarea principiilor materialismului dialectic şi istoric.

Trebuie să se înţeleagă clar, tovarăşi, criticarea unor lucrări nu înseamnă excomunicarea scriitorului (aplaude). Dimpotrivă, critica trebuie să-l ajute să publice lucrări mai bune şi mai multe. Atitudinea de indiferenţă sau de estompare a minusurilor unor lucrări nu serveşte nici scriitorilor, nici cauzei unei culturi înaintate, umaniste în patria noastră (aplaude puternice).

Adunarea generală a pus sarcini de mare răspundere în faţa Uniunii Scriitorilor, a încredinţat importante îndatoriri noii sale conduceri, şi daţi-mi voie ca să adresez cele mai calde felicitări noii conduceri pe care aţi ales-o, Comitetului, Biroului şi preşedintelui, tovarăşului Zaharia Stancu (aplaude îndelungate). Măsurile organizatorice care s-au discutat şi în mod deosebit hotărîrea de a se crea organizaţii locale ale scriitorilor corespund pe deplin cerinţelor dezvoltării continue a vieţii obşteşti a oamenilor de artă, sînt în consens cu procesul general de dezvoltare a democraţiei socialiste în România. Un efect pozitiv asupra dezvoltării creaţiei scriitoriceşti vor avea şi descentralizarea activităţii editoriale, crearea unor edituri cu profiluri diferite, atît în Capitală cît şi în alte centre culturale ale ţării.

Datoria Uniunii Scriitorilor, a asociaţiilor literare, a editurilor şi revistelor este aceea de a asigura dezvoltarea unui spirit sănătos, de emulaţie, în întreaga noastră literatură, de a-i stimula pe scriitori, poeţi, dramaturgi să atace cu curaj marile teme şi subiecte ale realităţii socialiste, să exprime idealurile poporului, ţelul său socialist, contribuţia sa specifică la civilizaţia lumii contemporane. Descentralizarea organizatorică preconizată de Adunarea generală, crearea organizaţiilor scriitoriceşti în ţară vor permite conducerii Uniunii Scriitorilor să se consacre mai mult decît pînă în prezent problemelor de orientare a creaţiei, organizării unor ample dezbateri ideologice în rîndul scriitorilor, îndeplinirii rolului ei îndrumător în viaţa literară. O preocupare de seamă a Uniunii trebuie să fie cultivarea unor relaţii tovarăşeşti, colegiale între toţi scriitorii, indiferent de generaţie sau de genul pe care-l practică, combaterea spiritului de grup, a oricăror manifestări care contravin eticii noastre socialiste, dezvoltarea criticii şi autocriticii principiale, colaborarea rodnică a tuturor, în interesul general al literaturii. Plecînd de la premisa că scriitorii sînt nu numai artişti, ci şi cetăţeni cu drepturi şi obligaţii egale cu ale celorlalţi oameni ai muncii, Uniunea Scriitorilor trebuie să stimuleze totodată participarea membrilor ei la întreaga viaţă politică şi socială a ţării, la eforturile poporului pentru desăvîrşirea construcţiei socialiste.

Stimaţi tovarăşi,

Literatura, activitatea de creaţie artistică din ţara noastră nu se dezvoltă izolat, ci în contact cu întreaga cultură mondială — şi în primul rînd cu literatura din ţările socialiste, călăuzită de aceeaşi ideologie, cu literatura înaintată din toate ţările lumii. Creaţia literară din România se afirmă în lume azi ca un factor activ în lupta pentru progres, fiind purtătoarea unor idei şi aspiraţii nobile de prietenie între popoare, de pace şi colaborare internaţională, de solidaritate cu toate forţele avansate ale societăţii contemporane. În acest cadru, scriitorii, creatorii de artă sînt chemaţi să aducă o contribuţie efectivă la înfăptuirea politicii externe a partidului şi statului nostru, pusă în slujba luptei mondiale pentru socialism, pentru democraţie, pentru progres şi pace (vii aplauze).

Este bine ştiut că în centrul politicii şi activităţii internaţionale a Partidului Comunist Român şi a guvernului ţării noastre stă preocuparea pentru dezvoltarea şi intensificarea continuă a colaborării frăţeşti cu ţările socialiste — de care ne leagă comunitatea orînduirii şi a ideologiei, interesele şi ţelul suprem comun. Este o datorie nobilă pentru scriitorii noştri de a milita şi în viitor pentru întărirea prieteniei şi unităţii dintre ţările noastre, pentru dezvoltarea solidarităţii lor pe baza principiilor marxism-leninismului, a egalităţii şi frăţiei, a internaţionalismului socialist (aplaude îndelungate).

După cum ştiţi, tovarăşi, originea cuvîntului inter-

naţionalism este latină, el se compune din particulele „inter” şi „natio” şi etimologic înseamnă colaborare între naţiuni. Este firesc să concepem internaţionalismul ca relaţii de colaborare între naţiuni socialiste frăţeşti, libere, egale şi independente (aplaude puternice). Numai între naţiuni independente se poate vorbi de o colaborare egală în drepturi, de adevăratul internaţionalism socialist.

Dezvoltînd relaţii reciproce cu adevărat internaţionaliste, relaţii de tip nou, între naţiuni libere şi suverane, egale în drepturi, ţările socialiste oferă lumii un model însuflător şi în acelaşi timp pun o temelie trainică solidarităţii şi unităţii forţelor progresiste, antiimperialiste din lumea întreagă.

Unul din obiectivele importante ale politicii externe a României, pe care scriitorii îl pot sluji eficient, este lărgirea colaborării cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, a egalităţii în drepturi, a neamestecului în treburile interne (vii şi puternice aplauze). Ţara noastră, România, depune eforturi susţinute pentru instaurarea în lume a spiritului de încredere şi prietenie între popoare, pentru recunoaşterea dreptului inalienabil al fiecărei naţiuni de a urma drumul pe care îl doreşte, de a se dezvolta de sine stătător, fără nici un amestec din afară. Un punct important în politica de destindere internaţională promovată de ţara noastră este realizarea securităţii europene, instaurarea între naţiunile de pe acest continent a unor relaţii normale, eliminarea surselor de încordare şi animozitate care pot periclita pacea. Să facem totul pentru a nu se mai repeta stările de lucruri din trecut care au dus în două rînduri, în decursul acestei jumătăţi de secol, la conflagraţii mondiale. Ne exprimăm hotărîrea de a milita neabătut şi în viitor pentru înfăptuirea securităţii europene, aceasta corespunzînd atît intereselor poporului nostru, cît şi intereselor tuturor ţărilor socialiste, ale tuturor ţărilor de pe continentul european, întregii lumi (aplaude).

Partidul şi statul nostru, întregul popor acordă un sprijin neprecupeţit popoarelor care luptă pentru eliberarea naţională, pentru cucerirea şi consolidarea independenţei şi suveranităţii, pentru dezvoltarea nestîngherită pe drumul progresului şi civilizaţiei. Este o cauză nobilă pentru oamenii de artă şi literatură să susţină cu ardoare aspiraţiile spre o viaţă nouă a popoarelor care s-au eliberat sau încă mai luptă pentru eliberarea de sub jugul colonial, să militeze pentru abolirea definitivă a acestui monstruos sistem de robie a popoarelor, astfel ca epoca noastră să intre în istorie drept epoca libertăţii tuturor naţiunilor de pe glob (aplaude).

Partidul nostru porneşte de la premisa că atîta timp cît mai există în lume imperialismul se vor menţine pericole de agresiune şi război, ceea ce impune întărirea vigilenţei şi combativităţii popoarelor, a capacităţii lor de apărare. Scriitorilor, tuturor artiştilor le revine îndatorirea de a-şi ridica glasul, alături de întreaga omenire progresistă, împotriva imixtiunilor imperialiştilor în viaţa popoarelor, împotriva pretenţiilor acestora la dominaţia mondială, pentru respectarea normelor dreptului internaţional. Viaţa demonstrează că în zilele noastre politica amestecului în treburile altor state — sursă de grave pericole la adresa păcii, izvor de conflicte şi tensiuni perpetue — este sortită eşecului (aplaude). Exemplul războiului imperialist împotriva poporului vietnamez este pe deplin elocvent. El arată că un popor animat de dragoste de patrie, însuflit de idealul libertăţii şi independenţei naţionale, hotărît să-şi apere suveranitatea şi fiinţa naţională, nu poate fi înşeluncheat. Considerăm că încetarea bombardamentelor americane împotriva Republicii Democrate Vietnam este o măsură pozitivă în direcţia soluţionării problemei vietnameze. Este necesar să se reia în cel mai scurt timp tratativele de la Paris, să se ajungă la hotărîrea retragerii trupelor străine din Vietnam — singura cale de a se asigura poporului vietnamez posibilitatea de a-şi hotărî singur destinele, fără nici un amestec din afară. Ţara noastră va acorda în continuare tot sprijinul său poporului vietnamez în lupta sa dreaptă (aplaude).

Imperativul suprem al epocii noastre este preîntîmpinarea unui nou război mondial care, în condiţiile tehnicii militare moderne, ar reprezenta un dezastru pentru întreaga omenire, pentru civilizaţia materială şi spirituală a lumii. Acest ţel major al zilelor noastre trebuie slujit cu energie de toţi oamenii lucizi, de conducătorii şi oamenii politici, de forţele progresiste ale societăţii şi, nu în ultimul rînd, de exponenţii spirituali ai fiecărei naţiuni — oamenii de artă şi cultură. Cred că îşi păstrează deplină actualitate cuvintele adresate de Gorki oamenilor de artă: „Cu cine sînteţi

voi, maeștri ai culturii? Oamenii de cultură români, ca și cei din întreaga lume, nu pot să nu-și pună întrebarea: „de partea cui sîntem?” De partea progresului, a intereselor poporului muncitor, a libertății și independenței popoarelor sau de partea acelor care tind să înghețe și să lichideze libertățile popoarelor? Răspunsul poate fi unul singur: oamenii de cultură și artă sînt de partea progresului, a cauzei libertății și independenței popoarelor (**vii și îndelungate aplauze**). A scrie cu pasiune și convingere despre acest deziderat arzător al contemporaneității înseamnă a face o literatură cu adevărat militantă, a-ți pune condeii în slujba intereselor supreme ale umanității și în slujba progresului.

Poporul român, constructor al socialismului, nu precepește nimic pentru ca, realizînd țelurile politicii interne a partidului de desăvîrșire a construcției socialismului, să-și aducă în același timp contribuția efectivă la destinderea internațională, la frînarea planurilor agresive ale imperialismului, la preîntîmpinarea unui nou război mondial.

Partidul și guvernul, întregul nostru popor militează neobosit pentru depășirea actualelor dificultăți existente în relațiile din cadrul sistemului socialist, dintre partidele comuniste, pentru realizarea unității de voință și acțiune a tuturor țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a întregului front antiimperialist. Consider că aceasta constituie o îndatorire de onoare pentru fiecare partid comunist, pentru fiecare comunist. Trebuie să facem totul pentru a se ajunge la lichidarea neînțelegerilor de astăzi, pentru restabilirea unității noastre revoluționare.

Desigur, la temelia acestei unități trebuie pus principiul marxist-leninist al egalității în drepturi, al independenței fiecărui partid comunist, al dreptului său de a-și hotărî singur politica internă și externă. Numai pe această bază se va realiza o unitate nouă, cu mult superioară unității din trecut — noi sîntem convinși că această unitate va triumfa. Adevîrnea deplină a maselor muncitoare, a țăranilor, muncitorilor și intelectualilor din țara noastră la politica sa externă întărește și mai mult hotărîrea Partidului Comunist Român de a face tot ce depinde de el pentru realizarea mărețelor țeluri ale păcii și progresului.

Stimați tovarăși,

În încheiere, vreau să exprim încă o dată convingerea conducerii partidului și statului nostru că Adunarea generală a scriitorilor va determina un nou și puternic avînt al literaturii patriei noastre, va marca un moment important în realizarea înaltei misiuni ce revine creației literare în societatea socialistă. Fără îndoială că, împreună cu întregul popor, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist Român, scriitorii români și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare din patria noastră vor milita cu hotărîre și elan pentru înflorirea vieții materiale și spirituale a națiunii noastre, pentru făurirea înaltei civilizații a socialismului și comunismului pe pămîntul României (**aplaude puternice, îndelungate**). Scriitorimea patriei noastre numără destule valori, posedă suficiente talente pentru a făuri noi și noi opere demne de munca minunatului nostru popor, de epoca glorioasă a desăvîrșirii socialismului în patria noastră. Nu ne îndoim că în România se vor crea și în viitor opere literare de înaltă valoare artistică.

Vă urez, dragi tovarăși, tuturor, succes deplin pe acest drum măreț, satisfacții cît mai mari în munca de creație și în viața personală (**aplaude puternice, prelungite. Întreaga asistență, în picioare, ovaționează îndelung**).

Lucrările Adunării generale a scriitorilor

În zilele de 14, 15, 16 noiembrie a.c. s-au desfășurat, la Ateneul Român, lucrările Adunării generale a scriitorilor.

Alături de scriitori, au fost prezenți numeroși invitați: acad. Ștefan Bălan, ministrul învățămîntului, Pompiliu Macovei, președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Ion Iliescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C., ministrul pentru problemele tineretului, și alți reprezentanți ai unor instituții centrale, Ion Dumitrescu, președintele Uniunii Compozitorilor, Ion Jalea, președintele de onoare al Uniunii Artiștilor Plastici, Brăduț Covallu, președintele Uniunii Artiștilor Plastici, Nestor Ignat, președintele Uniunii Ziaristilor, și alți oameni de artă și cultură.

Adunarea generală a fost deschisă de acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor.

În continuare a fost adoptată ordinea de zi: Raportul Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor; Raportul Comisiei de revizie; Principiile de bază ale noului statut al Uniunii; alegerea Comitetului de conducere al Uniunii și a Comisiei de revizie.

Adunarea generală a adus un pios omagiu scriitorilor decedați în perioada care a trecut de la ultima conferință pe țară.

Acad. Zaharia Stancu a prezentat raportul Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor. Au urmat apoi dezbateri, în cadrul cărora au luat cuvîntul acad. Alexandru Philippide, Radu Boureanu, acad. Victor Eftimiu, Marin Preda, Nicolae

Breban, Demostene Botez, membru corespondent al Academiei, Fănuș Neagu, Dumitru Corbea, Lászlófy Aladar, Georgeta Horodincă, Adrian Păunescu, Violeta Zamfirescu, Ion Horea, Hajdu Gyözö, George Lesnea, Petre Sălcudeanu, Franz Liebhardt, Virgil Teodorescu, Veronica Porumbacu, Titus Popovici, Nicolae Tațomir, Cezar Baltag, Sütő András, Grigore Hagiu, Letay Lajos, Mihnea Gheorghiu, Laurențiu Fulga, Eugen Simion, Miron Radu Paraschivescu, Vintilă Ivănceanu, Aurel Dragoș Munteanu, Aurel Rău, Paul Cornel Chitic, Petru Popescu, Mircea Tomus, Paul Everac, Leonid Dimov, Paul Anghel, Gheorghe Pituț, Szász János.

Președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Pompiliu Macovei, acad. Ștefan Bălan, ministrul învățămîntului, primul secretar al C.C. al U.T.C., Ion Iliescu, ministrul pentru problemele tineretului, președintele Uniunii Compozitorilor, Ion Dumitrescu, președintele Uniunii Artiștilor Plastici, Brăduț Covallu, general-locotenent Ion Coman, adjunct al ministrului forțelor armate, secretarul Consiliului politic superior al armatei, și Dumitru Gheorghiu, vicepreședinte al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor, au adus saluturi Adunării generale.

Vorbitorii au felicitat călduros pe scriitori pentru munca lor plină de rod, pentru importanta contribuție pe care o aduc la înălțarea marelui edificiu al culturii noastre socialiste și le-au urat împliniri tot mai durabile în nobile lor activități de creație.

În seara zilei de vineri, 15 noiembrie, Adunarea generală a ales, prin vot secret, noul comitet de conducere al Uniunii Scriitorilor și comisia de revizie. Lucrările Adunării generale a scriitorilor au luat sfîrșit simbatic la amiază.

La ședința de închidere au luat parte tovarășii: Nicolae Ceaușescu, Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnaraș, Paul Niculescu-Mizil, Virgil Trofin, Ilie Verdet, Maxim Berghianu, Janos Fazecas, Iosif Banc, Manea Mănescu, Dumitru Popa, Dumitru Popescu, Vasile Patilineț, membri ai C.C. al P.C.R., miniștri, reprezentanți ai conducerii unor instituții centrale și organizații obștești, conducători ai celorlalte uniuni de creație, alți oameni de cultură și artă. Sosirea conducătorilor de par-

tid și de stat a fost salutăată cu puternice și îndelungate aplauze.

Președintele Uniunii Scriitorilor, acad. Zaharia Stancu, a rostit un cald cuvînt de salut conducătorilor partidului și statului nostru, veniți în mijlocul scriitorilor.

Întîmpinat cu vîi și călduroase aplauze, a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat.

Cuvîntarea a fost subliniată de asistență, în dese rînduri, de entuziaste și însuflețite aplauze.

Președintele Uniunii Scriitorilor, acad. Zaharia Stancu, exprimînd calde mulțumiri secretarului general al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înalta prețuire și îndemnul însuflețitor adresat scriitorilor, a arătat că oamenii de literă sînt hotărîți să realizeze acele opere puternice, interesante, valoroase pe care poporul și partidul le așteaptă cu încredere de la scriitorimea din țara noastră.

★

În cursul dimineții au fost anunțate Adunării generale rezultatele alegerii prin vot secret a noului Comitet de conducere al Uniunii Scriitorilor, alcătuit din 91 de membri, și a comisiei de revizie.

A fost aprobat apoi un plan de măsuri al Adunării generale a scriitorilor.

Dînd o unanimă apreciere principiilor viitorului statut, menite să asigure perfecționarea și democratizarea activității breslei scriitoricești, descențializarea ei organizatorică, Adunarea generală a dat mandat Comitetului nou ales de a sintetiza observațiile și sugestiile făcute în timpul dezbaterilor, precum și cele care vor fi propuse în secții și în filiale și de a prezenta în termen de trei luni forma lor definitivă.

Adunarea generală și-a exprimat convingerea că anii care vor veni vor însemna pentru literatura noastră un drum ascendent.

Aducînd mulțumiri fierbinți Comitetului Central al Partidului Comunist Român și personal tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru dragostea pe care o arată literaturii și scriitorilor, Adunarea generală îndreaptă un gînd de recunoștință partidului, poporului, tuturor cititorilor și le făgăduiește cărți tot mai valoroase.

Biroul Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor

Alexandru Balaci, Cezar Baltag, Ștefan Bănuțescu, Ged Bogza, Radu Boureanu, Nicolae Breban, Matei Călinescu, Dumitru Corbea, Ov. S. Crohmălniceanu, Geo Dumitrescu, Paul Everac, Laurențiu Fulga, Arnold Hauser, Georgeta Horodincă, Eugen Jebeleanu, George Macdrescu, Meliusz Jozsef, Fănuș Neagu, Ioanichie Olteanu, Miron Radu Paraschivescu, Marin Preda, Aurel Rău, Marin Sărescu, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Szász Janos, Virgil Teodorescu.

Președinte al Uniunii Scriitorilor: acad. Zaharia Stancu; vicepreședinți: Ștefan Bănuțescu, Laurențiu Fulga, Meliusz Jozsef, Marin Preda, Virgil Teodorescu; secretari: Georgeta Horodincă și Szász Janos.

Rezoluția Adunării Generale a Scriitorilor

Scriitorii din Republica Socialistă România, întruniți în Adunarea Generală, au analizat condițiile de dezvoltare a literaturii de la ultima Conferință pe țară, au dezbătut multiplele aspecte ale creației literare, prezența și rolul literaturii noastre socialiste în istoria contemporană a patriei.

Din raportul prezentat de președintele Uniunii Scriitorilor, din principiile de bază ale noului statut supuse discuției, cum și din cuvântările participanților la discuții, a reieșit încă o dată spiritul creator în care se desfășoară activitatea literară din România, unitatea tuturor scriitorilor în jurul partidului, în jurul politicii lui de înflorire economică și spirituală a vieții poporului, de afirmare tot mai prestigioasă a țării pe arena internațională.

Succesele remarcabile înregistrate de literatura actuală au fost posibile în climatul stimulator creat în țara noastră de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, eveniment istoric care a deschis o perspectivă largă înnoirilor pe toate planurile vieții sociale și care a dat un hotărâtor impuls creației literare.

Conștiința de misiunea lor, scriitorii din toate generațiile și de pe întreg cuprinsul țării își dau adeziunea deplină la Frontul Unității Socialiste; hotărâți să-și consacre toate forțele creatoare la realizarea programului acestui organism reprezentativ, simbol al unității întregului nostru popor.

Discuțiile în Adunarea Generală au subliniat încă o dată principiile călăuzitoare ale literaturii noastre contemporane, temelia ei ideologică marxist-leninistă, în orizontul căreia este posibilă afirmarea deplină a personalităților literare, crearea acelor opere literare profunde și de o înaltă ținută artistică, puse în slujba societății socialiste, a progresului și păcii în lume.

În acest spirit au fost reconsiderate valorile din trecut ale literaturii române și tot în acest spirit s-au afirmat

mat și s-au format generațiile de scriitori care, de la eliberarea țării până azi, au creat o literatură ce se poate mândri cu numeroase cărți de certă valoare.

Potrivit evoluției vieții noastre scriitoricești, Adunarea Generală a constatat necesitatea înnoirii formelor organizatorice ale Uniunii Scriitorilor, dind o unanimă apreciere principiilor viitorului statut menite să asigure perfecționarea și democratizarea activității breslei noastre. Adunarea Generală dă mandat Comitetului nou ales, de a sintetiza observațiile și sugestiile făcute în cursul dezbaterilor, precum și pe cele care vor fi propuse în secții și în filiale, și de a prezenta în termen de trei luni forma lor definitivă. În sensul acestor principii, Adunarea Generală propune înființarea asociațiilor de scriitori în centrele culturale principale ale țării, și reorganizarea, pe baza activității acestora, a întregii vieți literare.

Adunarea Generală cheamă pe toți scriitorii din Republica Socialistă România:

— să ducă mai departe tot ce s-a creat valoros și trainic până acum în literatura zilelor noastre, păstrând de înalte idealuri ale socialismului. Cărțile lor să răspundă aspirațiilor poporului, să se integreze în cultura patriei noastre, să înnoieze și să înfrumusețeze conștiințele oamenilor;

— să cunoască tot mai temeinic realitățile sociale, economice și spirituale ale constructorilor socialismului, să se inspire din viața lor, să-și cuprindă în lumea eroilor celor mai bune cărți, a poemelor celor mai vibrante, a pieselor și filmelor pe care spectatorii le așteaptă;

— să reînvie în paginile literaturii chipurile luminoase ale celor care au luptat pentru eliberarea socială și națională a poporului nostru. Să aducă în cărțile lor viața luptătorilor, a cărturarilor, a revoluționarilor, a maselor

muncitoare care în decursul veacurilor au creat bunurile materiale și spirituale, civilizația acestui pământ, pe care se zidește astăzi edificiul socialismului;

— să dea cititorilor acele romane și povestiri, poezii și piese de teatru care să contribuie la educarea tinerelor generații, la cultivarea școlărilor și la formarea în facultăți a intelectualilor zilei de mâine. Cărțile lor să constituie, alături de ale clasicilor literaturii noastre, fondul de aur în dezvoltarea culturii noi, socialiste;

— să cuprindă sensurile și sursele nepuizabile ale filozofiei marxist-leniniste, puterea creatoare a dialecticii materialiste, pentru a continua, prin cărțile și prin ideile lor, cultura poporului nostru cu bogatele ei tradiții și în perspectivele ei contemporane.

— Critica literară să își exercite virtuțile sale marxist-leniniste, într-un spirit obiectiv, pentru afirmarea valorilor reale și combaterea celor false, pentru dezvoltarea talentelor într-un climat de înaltă ținută intelectuală.

— Istoricii literari să pună în lumină, prin ediții științifice și studii competente, marile valori ale literaturii române și ale literaturii naționalităților conlocuitoare, tot ce a fost înaintat și progresist în cultura noastră.

— Revistele literare să fie în egală măsură ale scriitorilor și ale cititorilor. Literatura pe care o publică, studiile critice, reportajele, notele, articolele publicistice, să fie adresate unui cerc cât mai larg de cititori, să răspundă deci nevoilor intelectuale, activității, interesului, scopurilor educative ale întregului popor. În paginile lor să se promoveze discuții de o înaltă ținută ideologică, cercetări competente ale fenomenului literar, să favorizeze acel schimb de idei atât de necesar, de pe poziții înaintate, cu fenomenul literar din străinătate. Să se acorde o atenție deosebită cadrelor tinere, în formarea și îndrumarea cărora revis-

tele au un rol însemnat.

— Sarcini deosebite stau în fața activității editoriale, activitate de care depinde în bună măsură îmbunătățirea climatului literar, dezvoltarea literaturii noastre socialiste. Condițiile de tipărire și de răspândire a cărții, criteriile de stabilire a tirajelor și a drepturilor de autor, raportul dintre valoare și piața literară, vor constitui principalele probleme de soluționare în activitatea editorială.

— Adunarea Generală înțelege dezvoltarea literaturii într-un climat de colegialitate și stimă reciprocă, în care dezbaterile principale, schimburile de opinii să-și apropie pe scriitori în descifrarea sensurilor adânci ale vieții poporului, în crearea unor opere pătrunse de spiritul nobil al prieteniei și umanismului.

— Adunarea Generală își exprimă convingerea că anii care vor veni vor însemna pentru literatura noastră un drum ascendent și garanția viitorului literaturii române o vede nu numai în talentele care o ilustrează în ceasul de față, nu numai în pasiunea și munca celor care o scriu, ci și în grija partidului și statului nostru, în tot ceea ce conducătorii țării fac cu dăruire și însoțesc pentru fericirea poporului, pentru viitorul României socialiste.

Aducând mulțumiri fierbinți Comitetului Central al Partidului Comunist Român și personal tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru dragostea pe care o arată literaturii și scriitorilor, Adunarea Generală îndreaptă un gând de recunoștință partidului, poporului, tuturor cititorilor, și le făgăduiește cărțile valoroase de mâine.

România socialistă, viitorului ei minos — să-și închinăm eforturile noastre, talentul nostru, toate puterile noastre, și atunci putem fi siguri că vom înfăptui opere pe care le va aureola peste ani și ani, peste decenii și secole, recunoștința poporului și a patriei.

Scriitori la tribună

RADU BOUREANU

„Aș dori să spun în numele meu câteva cuvinte despre viața noastră scriitoricească.

Noi, scriitorii, sintem ținuti să urmărim legile etice și coordonatele reale ale drumului pe care trebuie să-l împlinescă destinul nostru scriitoricesc, imperatiile unor acțiuni și atitudini în fața problemelor esențiale ale vieții breslei noastre în raport direct cu viața însăși, cu viața societății, cu viața nouă a poporului și patriei noastre.”

În continuare, Radu Boureanu și-a manifestat adeziunea față de noile măsuri preconizate în vederea reorganizării Uniunii Scriitorilor și a dat glas sentimentelor de adeziune ale scriitorilor la politica partidului.

VICTOR EFTIMIU

„Îmi permit să supun onoratei Adunări generale aceste trei desiderate, pe care o rog să le discute și dacă le găsește justificate, să dea mandat viitoarei conduceri a Uniunii să le traducă în fapte.

Primul desiderat: Să se înmulțească numărul editurilor de literatură, fie sub oblăduirea statului, fie încredințându-se administrația lor unor cărturari, care să colaboreze cu statul.

Al doilea desiderat: Să se înființeze un birou juridic care să apere interesele financiare ale scriitorilor, așa cum Uniunea Compozitorilor se ocupă de drepturile membrilor ei.

Al treilea desiderat: Să se reglementeze existența și funcționarea „PEN-Clubului”.

GEO BOGZA

Acad. Geo Bogza și-a exprimat emoția de a participa la Adunarea generală a scriitorilor, reuniune care se ține în clădirea Ateneului, loc întărit în semnificația lui prin prezența în fața clădirii a statuii lui Anghel, reprezentându-l pe Eminescu. În încheiere, a omagiat

în cuvinte emoționante geniul eminescian. (Textul integral a apărut în revista „Luceafărul” din 16 noiembrie a.c.)

DEMOSTENE BOTEZ

„Îngăduiți-mi, vă rog, să adresez câteva cuvinte acestui mare și unic sfat scriitoricesc și poate, prin partea lor retrospectivă, și mie însumi, căci cauza și țelul nostru, al tuturor este același.

Tezele publicate în revista „România literară” au pus just cele mai importante din problemele literaturii noastre de astăzi care, în fond, sînt în mare parte și ale literaturii valabile de totdeauna.

În ce stă esența artei? Care-s izvoarele și țelurile ei? Care sînt elementele determinante? Are ea vreun scop definit sau e un simplu joc al spiritului și nu servește pe nimeni?

Poziția noastră pentru literatura militantă are o veche tradiție. Personal, am trăit din tinerețe, în cercul literar al „Vieții românești”, care a activat, din prima pagină a primului număr, pentru arta militantă, angajată.

Literatura noastră a fost, este și va fi o literatură militantă. O literatură de luptă alături de popor, o literatură a cărei concepție să fie profund umanistă.”

În continuare, vorbitorul a adresat un apel scriitorilor de a participa activ la viața obștească, pe linia tradițiilor unor mari scriitori din trecut.

FĂNUȘ NEAGU

„Adunarea noastră generală constituie evenimentul cel mai de seamă din viața culturală a țării și, sub cupola Ateneului Român, toți cei 700 de cîrmuri ai condeului, dăruiti cu inima și gîndul poporului și pămîntului din care ne-am născut, dorim, înainte de toate, să demonstrăm profundul nostru atașament față de partidul care ne-a crescut și ne ajută nedeșmințit întru împlinirea destinului nostru literar. Izbînzile, fie-

cărui din noi, mari sau mici, bucuriile, cîte le-am trăit, au fost și sînt posibile numai sub steagul credinței și adevărului ridicat de comuniști.

Tovarăși, Adunarea generală, oricît s-ar strădui, nu va putea să epuizeze multitudinea de probleme în jurul cărora gravitează creația literară. E practic imposibil. Dar această Adunare poate și trebuie să asigure climatul, spiritul robust și sănătos în care să se discute de acum înainte. Și poate trebuie să rotunjească ceea ce, cu permisiunea dumneavoastră, aș numi timpul de lucru al scriitorului.”

Prozatorul Fănuș Neagu a vorbit apoi despre unele aspecte ale diversificării modalităților epice actuale și a analizat activitatea fostelor organe conducătoare ale Uniunii.

DUMITRU CORBEA

„La sfîrșitul săptămînii trecute am avut întîlniri cu cititorii la Botoșani, Dorohoi și Săveni. Din întrebările care mi s-au pus, a reieșit clar că literatura nu este o problemă care îi privește numai pe scriitori, ci o problemă de care se interesează cele mai largi pături

ale societății noastre. Și este logic să fie așa. Sintem o țară socialistă. Din țara cu cele mai mari procentaje de analfabeți și semianalfabeți din trecut nu prea îndepărtat, am devenit țară care a realizat și realizează foarte mult în privința învățămîntului. S-au și luat măsuri și se fac pregătiri pentru trecerea de la învățămîntul obligatoriu de opt ani, la cel de zece ani. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă mai multe cunoștințe, înseamnă o mai bună pregătire științifică și profesională a cetățenilor de mâine.”

Dumitru Corbea a analizat în continuare, unele probleme în

Fănuș Neagu

Marin Preda

Scriitori la tribună

legătură cu poziția scriitorului în societatea modernă, raporturile cu știința actuală și a expriat atașamentul său la politica partidului și statului nostru.

LÁSZLOFY ALADÁR

„Mi-aș permite ca aci, în fața atitor experți, să mă folosesc de o imagine, de o comparație și să rog colegii mei români să nu mă judece pe baza originalității și profunzimii acestei comparații. Dacă viața noastră literară este asemănătoare unei plante, atunci operele și opusurile sunt fructe. Și un astfel de for, cum este și prezenta Adunare generală, l-aș asemui cu fructele care ajută planta în procesul de producție, făcând asimilația. Deci, dacă inter folia fructus, atunci tot ceea ce ridicăm și dezbatem noi aci este în interesul exclusiv, ar trebui să fie, în interesul productivității; să se nască în viitor cit mai multe opere bune și valoroase”.

GEORGETA HORODINCA

După ce s-a referit la problema raporturilor dintre critică și scriitori, la criteriile de apreciere a operei literare, Georgeta Horodincă a spus:

„În ceasul de față nu se poate face, cred, critică, fără a îndrăgăni analizei estetice și a judecăților de valoare să nu se întrevadă o concepție mai largă, o concepție despre lume și dreptul la viață. Dau un exemplu extrem pentru a-mi clarifica ideea.

Am putea oare face o analiză estetică a unui roman cum este „Cioma” de Camus, de pildă, fără să ne trădăm credința noastră în legătură cu anomaliile vieții sociale, (dintre care una dintre cele mai sinistre a fost fascismul), cu morala propusă de Camus în acest volum sau cu idealul de societate care se schițează în această carte? Eu cred că nu”.

ADRIAN PĂUNESCU

„Tinăra generație română preferă, structural, să construiască. Tinăra generație română detestă anarhia în aceeași măsură în care detestă dogma, ea refuză astăzi, în anul cu atâtea întâmplări care au vinat verticalitatea axei planetare, să facă din amănunte — principii, și din oameni — idei pure, conceptii și sisteme”.

„Vreau de la această tribună — a spus Adrian Păunescu — să aduc un fierbinte omagiu secretarului general al Partidului, președintelui României, tovarășului Nicolae Ceaușescu, fiu dema al națiunii române, bărbat de o inteligență politică excepțională, comunist încercat, unul dintre acei români asupra cărora apasă, moment de moment, răspunderea pentru soarta țării”.

În continuare vorbitorul a spus: „Se citoresc un nou altar al culturii române. Sunt locuri destule, pentru toți. Grijă pentru tineri trebuie însoțită permanent de respectul pentru bătrânii scriitori. Și, de fapt, în esență așa se și întâmplă”. O parte a cuvîntului său, vorbitorul a dedicat-o caracterizării contribuției valoroase a scriitorilor din generațiile mature și vîrstnice.

VIOLETA ZAMFIRESCU

„Elaborarea principiilor de bază ale unui nou statut organizatoric al breslei scriitoricești preconizează condiții superioare de existență artistică. Este un act profund politic și social, act de permanentă preocupare, de totală prețuire și încredere în forța creatoare a scriitorului. Conducerea Partidului Comunist Român și tovarășul Nicolae Ceaușescu, personal, ne întîmpină aspirațiile, necesitatea de înnoire a unor forme care să corespundă actualei efervescențe creatoare declanșată de îndemnul tezelor Congresului al IX-lea”.

În continuare poeta Violeta Zamfirescu a analizat unele aspecte ale relațiilor dintre scriitori, militînd pentru raporturi de colaborare tovarășească, în spiritul principialității și exigenței.

ION HOREA

„Un destin fericit al țării hotărît de voința, de energia, de înțelepciunea și de dreptatea acelor bărbați ce sînt la conducerea ei și a aceluia pe care sufletele noastre îl îmbrățișează, un destin fericit zic, a făcut ca frunțile noastre să fie aici și acum încununete de istorie, de istoria dezvoltării sufletelor noastre de la începuturi pînă în pragul hotărît al unirii. În orizonturile ei, ale istoriei, se înscriu gîndurile mele și jumătatea de veac pe care o simt cum se apropie de cînd s-a împlinit țara știută, adaugă în sufletul meu noi și scumpe înțelegeri. Creștetile noastre sînt luminate de medalioanele virtuților muncii și gîndirii, de numele cărturarilor noștri și în acest cadru încerc să definesc condiția de om al condeiului, credința mea de toate zilele în poezie și în poet”.

HAJDU GYÖZŐ

„Străduința de a crea o nouă calitate estetică caracterizează întreaga literatură maghiară din țara noastră, ca și cea română, cu care se dezvoltă într-o unitate frățească. Reinnoirea inițiată în Directivele Congresului al IX-lea și ale Conferinței naționale de partid a înălțat și literatura maghiară din România la orizonturi noi. Aș putea să amintesc o serie de opere însemnate, numele și creațiile multor scriitori în vîrstă sau tineri”.

„Sîntem mindri, — a spus vorbitorul în continuare — că putem sluji liber, în limba noastră maternă, partidul nostru, Partidul Comunist Român, acea forță revoluționară, care a realizat pe acest pămînt frăția, egalitatea în drepturi, adevăratul cămin al oamenilor muncii de diferite limbi, depășind în această privință visurile lui Bălcescu și ale lui Petőfi”.

GEORGE LESNEA

A adresat Adunării Generale a scriitorilor un salut însuflețit, în versuri.

PETRE SĂLCUDEANU

„Adunarea generală a scriitorilor are loc într-o etapă importantă pentru dezvoltarea literaturii noastre, într-o at-

mosferă de totală adeziune la politica internă și externă a partidului. Încep prin a spune aceste lucruri considerînd azi, mai mult ca oricînd, necesitatea răspunderii scriitorului față de destinele țării, nu doar ca simpli oameni de artă, ci ca oameni de stat, pentru care problemele vitale ale națiunii trebuie să reprezinte chintesența existenței lor”.

În continuare vorbitorul s-a referit la unele probleme actuale ale creației literare, relevînd necesitatea unei atitudini obiective și receptive față de contribuția fiecărei generații la dezvoltarea istorică a literaturii noastre.

FRANZ LIEBHARDT

Vorbitorul a luat în discuție problemele generale și specifice ale literaturii naționalităților conlocuitoare, raporturile ei multiple, tot mai vii cu literatura română.

El s-a referit la activitatea filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, subliniînd colaborarea strînsă a scriitorilor în spiritul prieteniei dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, pe meleagurile „șesului bănățean neuitat de frumos”.

VERONICA PORUMBACU

„Mă prenumăr printre tinerii de odinioară care, frustrați de tinerețe, au optat în timpul războiului împotriva terorii și au întîmpinat zorii păcii cu o insațiabilă foame de iluzii, închipuindu-și naiv că, în istorie, din chiar a doua zi a creației, alcătuirea la a cărei zămislire participaseră activ, alături de vîrstnici, nu poate fi decît cea mai perfectă dintre lumi. Că unii, mai lucizi decît alții, au intuit luminile și umbrele istoriei, de la început, e o realitate. Că alții și-au consumat, în condițiile date, în tăcere, „aventurile lirice”, nu e mai puțin adevărat. Că alții de îndată ce și-au dat seama, în urma unor experiențe personale ori adiacente, de propria lor naivitate, și-au afirmat acum 14 ani în public punctul de vedere — și-au reproșat neconcordanța între realitate și imaginea ei, nici aceasta nu se poate, măcar de noi înșine, ignora. De atunci încoace, am încercat, în scris, să deschid o poartă după alta, spre adevărul pe care fiecare îns, căutîndu-l în ceilalți, îl găsește în cele din urmă și în sine”. Veronica Porumbacu a insistat apoi asupra destinului unui poet care avea să rămînă fidel chemării umaniste, delimitîndu-se însă de optimismul facil ce îi grevase începuturile. Regretînd persistența vechiului clișeu despre sine, care îi face pe unii să socotească orice tentativă de reînnoire ca pe o reeditare fatală a aceluiași limite, scriitoarea își exprimă hotărîrea de a continua

(Continuare în pagina 8)

Scriitorul și cuvîntul

Poate că niciodată meditația asupra condiției scriitorului n-a fost mai actuală ca în zilele noastre. Desigur, meditația de la tribună nu e cea mai potrivită, omul zilelor noastre vrea să vadă ideile în mișcare, să-l fie relatate cit mai pe scurt și dacă e posibil într-un montaj vizual în care imaginea să fie plăcută, gîndurile oratorului atrăgătoare, iar aluziile la condiția vieții noastre să fie eliminate; omul știe și singur că e pîdit de boli, că e adesea jucăria istoriei, indiferent dacă trăiește într-o țară mai mare sau mai mică și că în cele din urmă trebuie să părăsească forțat această viață.

Dar de ce ar fi mai actuală meditația asupra condiției scriitorului decît a omului în general? Pentru că scriitorul folosește cuvîntul, care e la îndemîna tuturor, în timp ce bisturiul nu e decît la îndemîna medicului iar rigla de calcul la aceea a specialistului. Un muncitor poate exclama cu mindrie atunci cînd condiția lui în profesie poate fi amenințată: nimeni nu-mi poate lua ciocanul din mînă! În timp ce un scriitor poate el să exclame cu aceeași mindrie că e stăpîn pe cuvînt? Nu stăpîn absolut, fiindcă nimeni nu e stăpîn absolut pe nimic, ci doar atît cît e necesar ca profesiunea sa să-și păstreze prestigiul și încrederea lui în cuvînt să nu se zdruncine. Ori, scriitorul epocii noastre, împreună cu cititorul său, au asistat uluiți cum cu ajutorul cuvîntului au fost create mituri colosale, primitive și barbare, care au produs tragedii nemăvivute în lume, cu atîtea victime și atîția călăi încît numai o umanitate vindecată și gata de noi aventuri, cum în mod bizar arată umanitatea noastră în prezent, ne mai poate liniști. Torente de minciuni s-au vărsat ani de zile în lume, la radio, prin presă și în cărți, dovadă, prin efectele care au avut loc, forța teribilă a cuvîntului. Rămîne un miracol că scriitorii nu au apărut cu toții în acest secol ca niște triști desmoșteniți, așa cum mulți dintre eu au ajuns adevărați martiri, pierînd în lagărele de concentrare, sau în fața plutoanelor de execuție. Arta lor n-a rămas însă neatinsă. Prestigiul cuvîntului s-a clătinat și generațiile actuale au de luptat cu restabilirea acestuia în propriii lor ochi și în ai cititorului.

Ca urmare a acestei situații și în mod paradoxal unii cred că un drum de ales în acest sens este acela al negării înțelesului consacrat pe care îl are pentru noi cuvîntul. Cuvîntul n-ar mai fi pentru ei instrumentul marilor construcții epice sau poetice în care eroul sau sufletul poetului, călărînd năprasic, ar dispărea în marele incendiu al evenimentului. Eroul trebuie să fie un anti-erou, o figură de carton sau de cauciuc, o figură în orice caz deliberat moartă, autorul declarînd cu mindrie că el nu cunoaște decît un singur fel de a crea oamenii vii și anume în pat... În cel mai fericit caz avem de-a face cu jocuri de cuvinte care abia dacă exprimă un joc al imaginației, dar fără o relație solidă cu viața omului, așa cum o trăiește el în viața cea adevărată, dramatică sau fericită. E o formă de protest față de diminuarea puterii cuvîntului? O încercare de a-l reinnoi prin devalorizare? Ar fi justificarea superioară a acestei poziții și desigur viitorul ne va spune repede dacă ei au sau nu dreptate.

Alții, dimpotrivă, păstrează o naivă încredere în cuvînt și construiesc liniștiți povestiri și romane moraliste, fermi convinși că au cititorii lor și că rosturile artei și condiția scriitorului au rămas neatînse de traumele secolului. Confortabila lor poziție este însă o iluzie care repede se destramă la cel dintîi șoc cu realitatea: ei nu răspund la nici o întrebare și nici nu pun vreuna, și nu au nici măcar instinctul să facă în așa fel încît morala lor să rămînă măcar îngropată în fapte. Nu vād că instrumentul pe care ei îl folosesc senini și creduli, ca să emoționeze cititorul prin descripția dramei pulului de pasăre care e părăsit de ai săi fiindcă nu poate să zboare, este, în același timp, instrumentul marilor cinici, care îl încurajează cu bătaie pe umăr să-și vadă liniștit de descripțiile sale îndușetoare și să nu-și ridice privirea asupra lumii timpului său; o lacrimă smulsă cititorului face mai mult decît o tragedie, care mai mult sperie decît convinge.

Care e rostul cuvîntului și condiția scriitorului între aceste extreme? Nu e nici o îndoială că oricare i-ar fi condiția și oricare situația cuvîntului, scriitorul nu trebuie să părăsească omul, chiar dacă omul, sătul de propriile sale fapte, n-ar dori să i se pună în față o oglindă și să-și vadă în ea chipul. Nu totdeauna e plăcut să te vezi așa cum ești. Dar nu poți urca nici un fel de culmi morale și ale conștiinței dacă nu știi cum arăți. În decenții trecute această gîndire pe care o moștenim de la cei vechi era considerată o gravă erezie; omul nu trebuia arătat așa cum e, ci așa cum ar trebui să fie, punînd astfel arta sub tutela unui cod abstract de morală bizantină care, așa cum era și ușor de prevăzut, nu putea decît să condamne creația la uscăciune și dulcегărie. Și asta tocmai într-o perioadă de mari convulsii sociale și de răsturnări spectaculoase.

Întărirea prestigiului artei nu e posibilă decît prin crearea de opere durabile, în care cuvîntul, asemeni unor pietre cioplite, să se așeze unul lîngă altul pînă ce edificiul se va ridica trainic și impunător. Nu există altă cale pentru destinul creator al cuvîntului.

Arta creează în inamicul ei reținerea. Opera de artă dă naștere la o temere superstițioasă, ca în fața unei zeiță, despre care dușmanul ei știe că odată creată nu mai poate fi distrusă. Trebuie să știm să profităm de acest efect magic al artei, să căutăm să-l obținem și atunci forța cuvîntului va spori și condiția scriitorului va fi mai bună. Cine altul să creadă mai adînc și mai pătîmas în eternitatea artei dacă nu scriitorul însuși?

Marin PREDA

(Cuvînt rostit la Adunarea generală a scriitorilor)

Condiția scrisului

Este bine, cred eu, să ne îndemnăm să discutăm principii și să schimbăm idei, desigur cu grija de-a nu lua vorbele drept idei și păreri subiective drept principii. Făcând aceasta se evită atât îngustimea analizelor pseudosubtile care se îneca în amănunte fără importanță generală și se evită, de asemenea, graba comodă care te face să treci repede peste lucruri importante, sub pretextul că aceste lucruri sînt vechi și prea bine cunoscute și că nu mai e nevoie să fie amintite. Se întâmplă însă de multe ori ca ele să fie cu adevărat importante pentru dezvoltarea scrisului literar.

Ar fi bine să se reamintească cîteva din acele adevăruri vechi și trainice. De exemplu să se constate din nou că în literatură, ca și în artă în general, expresia hotărăște valoarea de comunicare și că dacă expresia este mediocră, fondul operei, oricît ar fi el de meritos, nu poate fi comunicat cu succes. Scriitorul trebuie să-și cunoască bine meseria pentru ca să nu se înșele pe el însuși în ce privește puterile sale și prin urmare, neînșelîndu-se pe el, să nu înșele nici pe alții. Dacă acest principiu de existență, spirituală a scriitorului este admis, atunci, desigur că ies la iveală și alte adevăruri, de exemplu că nu este folositoare o organizare a creației literare luate în totalitatea ei la un moment dat. Fiecare scriitor își organizează singur mijloacele de creație atît în ce privește tema cît și în ce privește expresia. Și el face aceasta cu toată seriozitatea, conștient de răspunderea spirituală pe care o are față de el însuși, față de publicul cititor, față așadar de societatea în care trăiește. Este o îndatorire pe care orice scriitor o îndeplinește cu bucurie. Și tocmai de aceea conceptul de organizare în masă, cînd e vorba de scrisul literar, trebuie să fie cultivat și folosit numai în ce privește existența materială a scriitorului.

Scrisul literar presupune, ca să poată exista, două condiții principale. Una, de natură subiectivă, este o vocație sigură, bine nutrită cu cultură; cealaltă, de natură obiectivă, este o arie liberă de dezvoltare. Dacă prima condiție este de la început descoperită și bine cîntărită de gustul publicului și de pătrunderea criticii, a doua atîrnă, adeseori, de împrejurări generale care pot atinge scrisul literar dar nu sînt în nici un caz determinate de el. Atinge oare aceste împrejurări, care pot fi prielnice sau neprielnice, fondul adînc, natura proprie, spiritul dominant al unei literaturi? Poate că nu în întregime. În orice literatură, mică sau mare, se formează, la un moment dat, o tradiție care este hotărîtă tocmai de acel spirit dominant ce trăiește nealterat în adîncuri și călăuzește fără oprire.

Literatura română modernă, după un secol și jumătate de dezvoltare bogată, uneori grăbită, ca să ajungă din urmă literaturii cu vechime mai mare, se află astăzi la un stadiu de dezvoltare în care o tradiție unitară se poate manifesta cu adîncime de fond și cu strălucire de expresie, în nesfîrșit de multe varietăți individuale. Către aceasta tinde, în chip firesc, dezvoltarea oricărui scris literar. Dacă împrejurări mai puțin favorabile se opun, ele pot să întîrzie dezvoltarea dar nu pot s-o împiedice în chip profund. Acea varietate în unitate pe care Théodore de Banville în al său Mic Tratat de poezie franceză o socotea ca absolut necesară pentru buna construcție a unei poezii, este, cu tot atîta adevăr, necesară pentru buna dezvoltare a unei literaturi.

Lucrul acesta poate fi făcut cu cel mai mare succes într-o literatură cum este literatura din țara noastră, a cărei tradiție este întemeiată pe măsură, pe echilibru și pe voință permanentă de-a se dezvolta în afara oricărei alte constrîngerii decît aceea ce izvorăște din însăși firea ei, adică tocmai din acest spirit dominant de măsură, de echilibru și de proporții juste.

Intr-adevăr, climatul etic al țării noastre respinge tot ce este bolnăvicios și turbure. Anormalul și absurdul sînt cu totul nepotrivite cu acest climat, atunci cînd sînt lăsate ca scop în sine și nu ca un ingredient folosit cu obiectivitate de către scriitor. Și cum literatura este produsul cel mai expresiv al firii unui popor, desigur că anormalul și absurdul sînt nepotrivite și chiar neprielnice literaturii noastre. Chiar dacă o modă le poate propune la un moment dat, atît gustul publicului nostru cititor cît și mai cu seamă firea adevărată a scriitorilor noștri le respinge excesul, sau mai bine spus, ele se usucă și pier ca niște altoiri care nu prind.

Considerațiile acestea, izvorîte din cercetarea în profunzime a fenomenului literar din țara noastră, și care nu pot fi aici decît numai indicate în chip foarte sumar, sînt necesare cu prilejul Adunării generale a scriitorilor din România. Varietatea în unitate, echilibrul care ferește de alunecarea în excese verbale, măsura atît de trebuitoare unei forme armonioase, rezultat ea însăși al unei armonii interioare, iată adevăruri demult recunoscute și care nu se învechesc niciodată, așa cum se învechește moda și imitația dictată de modă.

Aceste adevăruri, devenite principii, asigură dezvoltarea sănătoasă a scrisului literar. Ele trebuie nu numai amintite, ci și cultivate în chip hotărît. Ele îndeamnă pe scriitor să scoată din actualitate ceea ce este susceptibil de durată. Ele întăresc de asemenea legătura dintre umanismul de origine greco-latină și umanismul socialist, moștenitor direct al celui dintîi și identic cu acela în esență, odată ce el extinde aria de dezvoltare a umanismului de la Om la Omenire.

Al. Philippide

(Cuvînt rostit la Adunarea generală a scriitorilor)

Al. Philippide

Demostene Botez

Scriitori la tribună

examenul matur al propriei vieți în acele cărți „fără de care un artist nu are nici dreptul să moară, nici puterea să trăiască”.

TITUS POPOVICI

Referindu-se la necesitatea constituirii unui climat prielnic ridicării la o treaptă superioară a întregii vieți literare, vorbitorul a subliniat că la temelia acestuia trebuie să se afle „programul politic înnoitor adoptat de Congresul al IX-lea al partidului nostru” care „și-a dovedit pe deplin viabilitatea, temeinicia și profunzimea”.

„Trăim o epocă — a spus în continuare Titus Popovici — în care ideile socialismului, ideile omului care și-a cîștigat conștiința drepturilor sale, dreptul la demnitate, la piine, la creație, dreptul de-a lupta împotriva tuturor barierelor care se opun deplinei înfloriri a personalității — se afirmă puternic, catalizînd în jurul lor amintirea unei istorii de împilări și umilînță, sentimentul trăirii plenare a prezentului, încrederea lucidă în viitor”.

NICOLAE ȚĂTOMIR

Poetul ieșan a analizat poziția scriitorilor de „dincolo de orizontul capitalei”, subliniind contribuția lor importantă la cultura patriei. După aceea, a comentat unele tendințe literare actuale.

„Materialul brut — cuvintele, notele, culorile, marmora — nu trebuie spus, cîntat, pictat sau sculptat, ci gîndit, căci numai așa mesajul artistului, recreînd lumea, va avea ingenuitate și prospețime. Fiecare creator își dozează calitativ — în retorta personalității sale — cuantumul, dacă se poate spune astfel, de efecte și idei, drapate de adjective, imagini, metafore etc., pentru ca opera finită să corespundă mesajului său propriu, precum și exigenței destinatarilor acestui mesaj.

CEZAR BALTAG

„Fiecare atitudine esențială a omului solicită participarea întregii sale personalități. Dacă imaginea de artă este personală ca ipostază particulară ce se înfățișează în chip specific spiritului individual, rațiunea ei, sensul ei este social, creator de relații, semnificînd Binele pentru noi și pentru condiția noastră de oameni”.

Cezar Baltag a subliniat mai departe că: „în artă intenția este lucrul care contează cel mai puțin în cele din urmă dacă nu este slujită cu talent și cheltuire creatoare. Pentru că nu dorința de bine sau de virtute este cea care îți asigură realizarea unei cărți valoroase, ci căutarea pasionată a timbrului particular și inedit al epocii tale, al ființei tale, al acestui fericit moment de incidență în care destinul nostru individual și cel istoric, al matricei spirituale, din care facem parte, se întrepătrund”.

SÜTÖ ANDRAS

„În cadrul discuției noastre, în atmosfera sănătoasă plină de nădejde, cînd toată obștea scriitoricească se apleacă asupra valorilor noi ale timpului care ne aduce noi semne îmbucurătoare ale democrației socialiste, ale lărgirii drepturilor noastre, reiese clar din nou acel adevăr că literatura, ca și celula vie, se înmulțește prin diviziune. În unitatea de care a-

vem nevoie în măsură mai mare ca oricînd în ultimele două decenii, își face apariția acea varietate despre care am vorbit de multe ori, dar fără înlăturarea obstacolelor care stăteau în drumul acestei varietăți.

Scriitorul Sütö Andras a insistat apoi asupra unor aspecte ale raporturilor dintre generațiile scriitoricești, combătînd ideea unui conflict între ele și arătînd că scriitorii noștri reprezintă un front unit, diferențierile neexistînd decît valoric.

GRIGORE HAGIU

„Fac parte dintr-o generație de scriitori tineri străluciți. Scriitori prin vocație, prin destîn literar, tineri mai mult din întîmplare, prin accident biologic. Noi am străbătut întreaga istorie a socialismului românesc”.

În continuare, Grigore Hagiu a evocat „capodopera necunoscută, acea carte biblică aproape, cuprinzînd versuri, proză, teatru, critică, ce urmează să apară, ce va fi tipărită și comentată în anii următori. Ea este cheia de boltă a întregii noastre obști scriitoricești, a întregii noastre activități. Orice cuvînt, orice atitudine sau fapt al nostru o are în vedere, în primul rînd, și cel mai stăruitor, pe ea. Însăși această Adunare îi este dedicată”.

LETAY LAJOS

„Literatura maghiară din România din zilele noastre emană un umanism cald și cunoscînd această literatură, înțelegem mai bine de ce nu a putut să se impună teoria neangajării, de ce nu și-a putut face loc în rîndurile noastre nici un fel de teorie a indifferenței ideologice a artei, teoria literaturii în afara umanismului și alte asemenea teorii”.

În continuare, scriitorul se ocupă de colaborarea celor două literaturi, română și maghiară, recomandînd ca revistele „România literară”, „Utunk”, „Igazsz Szó”, „Viața românească” să aibă rubrici permanente și redactori specializați pentru prezentarea competentă a rezultatelor reciproce.

MIHNEA GHEORGHIU

„Un timp s-a discutat îndelung despre categoria «metodă de creație». Încercările făcute de unii teoreticieni de a-i accorda uneia singure, clauza celei mai favorizate, n-a dus la nimic bun, îndepărtîndu-i de însăși realitatea raporturilor multiple dintre esența și structura operei literare.

Pledez deci pentru o metodologie estetică dotată cu o necesară supleție dialectică, o terminologie deschisă, mai proprie, reflectînd generalizări valabile, și întemelată, bineînțeles, pe o substanță filozofică nealterată, pe concepția noastră marxist-leninistă despre procesele dezvoltării”.

În continuare Mihnea Gheorghiu a dezbătut o serie de probleme teoretice ale criticii literare, insistînd apoi asupra dialecticii național-universal în cultură.

LAURENȚIU FULGA

„O literatură e cu atît mai mare, cu cît izbuteste să acopere cît mai nesfîrșite zone ale lumii concrete și să valorifice

cît mai plurale personalități distincte una de alta, dar în permanent dialog și convergență cu universul; această extraordinară efervescență în poezie, în proză — nu numai că spulberă falsa idee despre imposibilitatea de a reinnoi limbajul și de a-i smulge pînă și abisului suflătesc secretele, ci, mai mult decît atît, de a pune aceste revelatorii mijloace ale verbului în slujba altor adevăruri despre om.

Vorbitorul s-a oprit mai pe larg asupra evoluției literaturii române în contextul lumii de azi.

EUGEN SIMION

Vorbitorul a pledat pentru o cultură și o creație unitară, subliniind ideea că o cultură nu se constituie numai din piscuri:

„O solidaritate literară e necesară: marile culturi ne dau totdeauna sentimentul emulației și al solidarității. Ideea, repet, de a fi unicul la meridianul tău cultural, nu e o idee mare în literatură. Un talent poate, firește, să ajungă să se impună, să fie socotit o mare valoare. Va fi însă o valoare solitară. Nu va schimba fața literaturii, nu va revoluționa limbajul ei decît în cazuri cu adevărat excepționale. Istoria literaturii ne arată că talentele au izbutit să-și afirme forța lor în cadrul unei generații solidare, unite, pe deasupra liniilor fatale care le despart”.

MIRON RADU

PARASCHIVESCU

„Cum am putea vorbi de varietatea de stiluri, de gusturi, de curente în literatura noastră, condamînd în același timp grupurile care se constituie firesc, pe temeiul unor afinități inextricabile și inevitabile de gust, de temperament, de stil, de năzuințe?

Grupurile mi se par tocmai rezultatul unei normale dezvoltări a vieții colective și a breslei noastre”.

În continuare Miron Radu Paraschivescu s-a ocupat, dintr-un unghi de vedere accentuat critic, de organizarea actuală a vieții literare, de necesitatea constituirii unor noi reviste.

„Și cînd vorbesc de asemenea reviste, nu mă gîndesc la mari antreprize tipografico-editoriale, la mari tiraje și beneficii, — dar nici la ruinatoare și inutile risipe. Fiece grupare din sinul breslei noastre trebuie să știe că se bucură de dreptul indiscutabil și de nimeni atacabil de a-și edita pe cont propriu (subliniez: pe cont propriu) publicația proprie care s-o reprezintă”.

„E nevoie de asemenea — a spus vorbitorul — de edituri autonome. Cunoaștem cu toții scriitorii care nici nu sînt membri ai vreunei redacții, nici ai Uniunii Scriitorilor, și care nici nu tind la aceasta. Zilnic sau cel puțin săptămînal apar cărți din ce în ce mai bune, multe datorite unor autori perfect anonimi pînă atunci — și multe, foarte multe, stau încă în manuscrise pe la edituri.

Miron Radu Paraschivescu a subliniat în continuare că: „Tineretului epocii noastre nu se poate priva de această fecundă cunoaștere care e călătoria. Vreau să spun că Uniunea Scriitorilor să-și planifice — a-

Ion Horea

Nicolae Breban

Scriitori la tribună

zice, în ordine alfabetică — lista tinerilor scriitori spre a-i trimite să călătorească-n străinătate în fiecare an — și anume acolo unde vrea fiecare din ei. Nu așa cum am participat și eu cu el, în delegații care nu-i interesează și-n țări unde le era indiferent dacă merg sau nu, — ci acolo unde-l cheamă setea lor de-a cunoaște lumea și de-a învăța dintr-asta”.

VINTILĂ IVĂNCEANU

„Este clar că avem o gândire teoretică unică și tocmai această gândire nu poate admite un umghi monocord. Trăim într-un secol atât de dens încât nu numai de arcurile de triumf ale rațiunii, dar mai ales de sirmă ghimpată, suferențele de gaze și asceze dictate. Istoria secolului al XX-lea, adesea crispată tragic, a strâns în ea multe bucurii ca și destule tristeți. Iată de ce, apelând lași la dialectică, cred că literatura noastră trebuie să dea relief și victoriilor și necazurilor, redându-le intens pe cele dintii, dar oferindu-le intacte și pe celelalte”.

Vorbitorul s-a mai referit la unele probleme legate de activitatea editurilor, precum și la ecoul literaturii române peste hotare.

AUREL DRAGOȘ MUNTEANU

„Așa cum au subliniat unii dintre confrății mei prestigioși, în luările la cuvânt de ieri și de azi, trăim un timp care ne permite poate mai puțin decât oricând altădată aceea detașare a cărei lipsă o deplîngea Dostoievski încă la sfîrșitul secolului trecut.

Întotdeauna marea cultură a fost conjugată cu marea istorie. Aș dori să insist asupra unui fapt intervenit recent în relațiile dintre scriitori și conducerea de partid și de stat cu mai multă vigoare. Am fost impresionat de faptul că la întîlnirea reprezentanților noștri cu tovarășul Nicolae Ceaușescu și cu conducerea de partid și de stat, s-a insistat foarte mult asupra responsabilității care revine fiecărui scriitor în parte, asupra responsabilității pe care o are el față de națiune și față de istorie.

Partidul ne acordă încrederea și cred că noi trebuie să răspundem acestei încrederi cu toată conștiința noastră de comuniști.

Aș vrea să închei cu frumosele cuvinte ale lui Hegel care spunea undeva că: „Omul fiind spirit este demn de bunul suprem”. Eu socotesc acest bun suprem constituit de adevăr și libertate”.

AUREL RĂU

Poetul Aurel Rău a subliniat necesitatea dezvoltării unui climat critic stimulator pentru creație și a făcut câteva propuneri de natură strict organizatorică care ar putea să ridice calitativ nivelul activității Uniunii asociațiilor de scriitori.

„Vreau să propun ca asociațiile de scriitori să nu fie conduse de către un secretar sau președinte, ci de un colectiv, de un număr de scriitori din cei mai reprezentativi, pe care respectiva asociație îi are. Acest comitet diriguitor să țină toate

lucrările în spiritul intereselor întregii asociații, pe care o poate consulta, inclusiv în Adunarea generală. Secretariatului să-i revină un strict rol aplicativ, lucrativ”.

PAUL CORNEL CHITIC

„Noi știm că sarcina tinărului scriitor față de sine este maxima exigență, iar sarcina față de poporul său, poporul român, este crearea unei arte care să tindă a realiza prestigiul adus României de partidul său comunist, pe arena mondială”.

PETRU POPESCU

Petru Popescu și-a manifestat, în cuvîntul său, dorința ca din viața scriitorilor să dispară toate urmele birocratismului, ale rutinei și ale inerției.

În continuare, vorbitorul a făcut unele propuneri concrete pe marginea proiectelor recente de reorganizare a vieții revistelor și editurilor noastre. Printre altele el a supus adunării propunerea creării unui comitet de inițiativă, care să reprezinte pe scriitori cu maximă competență și care să contribuie la munca de îmbunătățire a activității revistelor noastre. Criticînd multe carente manifestate în actuala configurație revuistică, a susținut ideea înființării unor publicații mai apropiate de cititori, mai operative, mai eficiente. În ceea ce privește reorganizarea editurilor, Petru Popescu a accentuat necesitatea unui riguros sistem de verificare a tuturor cadrelor care vor forma colectivele editoriale.

MIRCEA TOMUȘ

Criticul Mircea Tomuș s-a referit în cuvîntul său la raporturile care există între realitate și conceptul de literatură națională: „Deosebim anume în acest timp al realității noi a literaturii române o opoziție în alb-negru între ceea ce am putea numi act sau atitudine de cultură, și act sau atitudine pur administrativă sau mai rău.” Criticul Mircea Tomuș a refuzat categorisirea unei literaturi ca provincială numai prin invocarea factorului geografic: „Principala cerință rămîne demolarea provincialismului literar, anularea efectelor unor acte calitativ administrative sau mai rău”.

PAUL EVERAC

În ampla sa expunere, Paul Everac s-a referit la o multitudine de probleme dintre care amintim: Despre o teorie a valorii, Despre poezie („Poeziile sînt fără număr. Nesfîrșite. Sute de poezii apar în fiecare săptămînă. Într-o lună, mii. Numărul autorilor care publică versuri e și el de ordinul miilor, citeva sute sînt membrii Uniunii și Fondului literar. O așa de mare trepidăție poetică ar trebui să miște lumea, să schimbe temperatura morală a societății, să mărească radioactivitatea spirituală... Prea repede se nasc poezii. Și prea mulți, cred.”). Despre lipsa unui clasicism („Deși

un mînuitor al verbului poetic, Eminescu n-a fost un explorator de verb, nici un impresionist. Avea un spirit clasic de cuprindere a unor întreguri, de obiectivare a celor mai ascunse intuiții”). Despre problema generațiilor („Șapte scriitori tineri potențiali nu însemnează mai mult decît un scriitor real care a acumulat o experiență proprie mare și pe care biologia noastră spirituală îl vede la un moment dat obosind, tatonînd... Încurajăm tinerii într-un singur fel: dovedind că putem mai mult decît ei”). Despre confreriile literare („Confreriile sînt de interes și permutable o dată cu acesta”), Despre sentimentul valorii, Despre proza nouă, Despre dilema dramaturgiei („Dramaturgia reprezintă un stadiu de maturitate, de gândire organizată, articulată, și o literatură modernă fără dramaturgie, cu accentul pus pe exclamații lirice și pe proză halucinantă, rămîne condamnată la juvenilitate, oricît ar încerca critica să exalte aceste tendințe, să mute accentul pe ele”).

LEONID DIMOV

„Trebuie să spunem că tinăra noastră generație de poeți a... reinventat geometria. Astăzi însă cînd osmoza cu cultura veacului este asigurată, tinerii noștri poeți au posibilitatea de a deveni noneuclidieni. Pentru că a rămîne la ideea că paralelele nu se ating niciodată înseamnă a renunța la infinit. Or, noi, poeții, artiștii, n-avem dreptul să renunțăm. De aceea nu trebuie să uităm că toți cititorii potențiali, atunci cînd au trecut în acele vremi imemorabile, la graiul articulat, au făcut aceasta pentru că poetului i s-a năzărit să utilizeze în alt mod coardele vocale”.

PAUL ANGHEL

Paul Anghel, în cuvîntul său, a accentuat mai întîi necesitatea discutării nu numai a responsabilității sociale a scriitorului ci și a responsabilității sociale față de scriitor, față de toți aceia care prin opera lor produc în cadrul societății o valoare de un tip deosebit — valoarea națională:

„...deșteptarea conștiinței politice la români, a conștiinței drepturilor, a conștiinței originii, a conștiinței naționale, nu poate fi concepută fără opera scriitorilor — de la cronicari, la iluminisții transilvani, pînă la generația pașoptului; prima Românie unită s-a înfăptuit și prin opera de ideal, propagandă, diplomație, a unei generații de scriitori, că multe dintre actele cardinale din istoria acestui popor sînt și vor rămîne legate de numele unor scriitori sau a unor generații de scriitori, care prin aceasta au devenit într-un fel — și cititori de țară”.

În continuare Paul Anghel s-a referit la formularea mai corespondătoare în noul statut al breslei a rostului și locului scriitorului, a funcției sale sociale.

Puterea de a spera

Obiceiul scriitorilor de a se întîlni în congrese sau într-o adunare generală indică în primul rînd ființa socială a creatorului, arată că scriitorul este un individ social și sociabil mai ales, un ins care iese cu bucurie din acea izolare necesară a concentrării asupra destinului său și implicat a realului și a realității, pentru a se apropia în banchete socratice, voioase și grave în același timp, de ceilalți tovarăși de destin și vocație.

Trăim cu toții, noi, cei ce ne numim români — și aici includ pe toți cei care s-au născut pe acest pămînt primitiv — și-și împart viața și demnitatea morții împreună cu noi — trăim un timp memorabil, profund semnificativ, emoționant — un timp care se grăbește de a intra în istorie nemulțumit parcă de cadența sa calmă, de altădată — și tot ce putem face și ceea ce trebuie să facem, ca cea mai înaltă datorie morală a noastră, este de a fi în punctul cel mai înalt al acestui timp. Nu există în acest secol contradictoriu și tragic și plin de speranță totodată, numai evenimente și răsturnări politice; există, încă de la începutul lui, de atunci de cînd și-a luat, el, acest timp al nostru, modern cum îi spunem, adio de la acel „fin de siècle”, de la rococo-ul tuturor formelor de existență artistică care se îngrămădesc atunci cînd veacul se împlinește decisiv, o frămîntare și o aproape continuă și războinică răsturnare a fenomenelor și viziunilor în artă și în viață, acum, cînd ne apropiem noi înșine de un nou sfîrșit de veac, ideile și formele felului nostru de a vedea arta — al oamenilor secolului XX — sînt încă departe de a fi stabilite. Toate genurile literare au trecut prin dramatice și imprevizibile seisme, mari autori și șefi de curente ai secolului trecut s-au afundat încet în mîlul binevoitor al memoriei sau didacticismului inferior și alții, contemporani lor, sînt stelele și marii patroni spirituali ai artei veacului nostru: un Poe, un Dostoievski, un Van Gogh sau Macedonski, în cultura noastră. Nu știm încotro se îndreaptă arta, literatura și la întrebarea clasică: cum va arăta „arta viitorului”, cel mai rezonabil răspuns, cred eu, e o ridicare calmă din umeri. Ceea ce știm însă cu siguranță, ceea ce simțim pînă în străfundul a ceea ce numim ființa noastră artistică, e că vechile tipare formale s-au spart, secolul nostru ca și o dată Moise, cu furie, a trînit de pămînt tablele legii de creație și — iată, că au apărut, cu greu, în efortul uriaș, dureros și de neocolit al artei de a se regăsi pe sine, noile structuri posibile, noile încercări și noile începuturi de drum, din care multe, probabil, vor pieri la început, și încă nimeni nu știe cu precizie care e tipul de artă în care se vor regăsi cei pe care îi numim urmașii noștri, sau mai pețioși, posteritatea noastră din care, așa cum se întîmplă, o parte viețuiește împreună cu noi. Romanul, ca și celelalte genuri, a suferit schimbări formale și de conținut radicale și în aceasta stă și vitalitatea sa. Nu intenționez, firește, să inițiez o etalare a unor puncte de vedere teoretice asupra prezentului romanului modern, dar cred că nu e inutil de a medita asupra acestor lucruri. Proza noastră, care înainte de război a cunoscut prima și decisiva (pentru existența ei) înflorire, s-a găsit, pînă de curînd, trebuie s-o recunoaștem, nu într-o absență totală, ci, mai adevărat spus, într-o existență reală dar nestructurată, într-o ființare sporadică, imprevizibilă, incapabilă să semifice un moment de exemplară dezvoltare, așa cum s-a întîmplat cu generația mare ce numără pe Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu și alții. Și motivele stau aici nu într-o penurie de talente sau de eforturi literare (se pot cita aici nume: Călinescu, Stancu, Marin Preda, Barbu) ci mai mult, cred eu, cum spuneam mai înainte, dintr-o defectuoasă formulare a principiilor acestei grele și complicate arte, care e romanul, dintr-o confuzie a granițelor specificității, așa zice. Dar iată că momentul de inerție și de existență singulară a fost depășit, și, prima, poezia, cred eu, a alergat să întîmpine pe cei de dinaintea noastră, pe cei iluștri, care, în mod surprinzător, se aflau în viitorul nostru și nu în trecut, căci iată, fi în întîlnim din nou. Și vreau să spun că acest efort a fost al întregii poezii contemporane și aproape al tuturor poezilor și îmi fac o plăcere și o datorie de a cita aici cîteva nume, fără ordine, de la Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Beniuc, Bogza, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Nina Cassian, A. E. Baconsky, la Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Alexandru, Adrian Păunescu, Grigore Hagiu, Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț, Gabriela Melinescu, Marin Sorescu, Petre Stoica, Gh. Tomozei și încă mulți alții, tineri, foarte tineri, sau încă nici măcar tineri pe care nu mai am posibilitatea să-i amintesc aici. E un fapt comun deja în critica noastră literară de la Șerban Cioculescu pînă la L. Raicu, Matel Călinescu, Valeriu Cristea, N. Manolescu, M. Ungheanu că proza, mai exact romanul, trăiește un reviriment autentic, puternic, făcînd astfel sudura, sperăm, cu cele mai înalte piscuri ale poeziei noastre, subliniez, care prezintă aspecte și valori de tip european, și între cei mai tineri romancieri și prozatori în care sper, permiteți-mi să așez pe Alexandru Ivasiuc, N. Velea, Șt. Bănuțescu, Fănuș Neagu, Sorin Titel, Aurel Dragoș Munteanu.

Noi nu scriem capodopere, eu nu mă așez niciodată la masă cu ideea sau chiar emoția unei capodopere posibile; nu știu dacă în ceea ce mă privește voi atinge vreodată această sferă miraculoasă și rară, dar încerc totdeauna — nu știu dacă am izbutit totdeauna — să gîndesc pe măsura timpului meu acut, în formele revoluționare și poate, pentru unii rebarbative, ale lui, învățînd mereu, pînă la moartea spirituală, de la marele și sfîntul Dostoievski, Tomas Hardy, Faulkner, Thomas Mann, Rebreanu. Singura noastră

Nicolae BREBAN

(Continuare în pagina 10)

(Continuare în pagina 10)

Texte

Cit văd ochii, texte, texte...
Numai viața abea mai este.

Ceru-n noapte-i text de stele
Cu majuscule-n tre ele,
Iar de ceară, pusă-n zare,
Stă pecete luna mare.

Codru-și scrie textul verde,
Dar și sensul lui se pierde
Ca o fugă, e și nu e,
Prin hugeac, de capră șue.

Și tot litere-nflorate
De bucoavne sub lăcate,
Valurile unverse,
Iute scrise, iute șterse.

Autor scripturii Lume?
Nu-i știu chip și nu-i știu nume;
Semnătura-i e probabil
Fulgerul indescifrabil.

O, amarnice dulci texte!
Vă glosez mereu, poveste
Cu imagini erudite,
Eu, bătrîn student în minte.

PUTEREA de a spera

(urmăre din pagina 9)

tră datorie este de a trăi nemistificat, în forme adecvat moderne și profund reprezentative pentru sensibilitatea noastră, de azi, și aici nu se poate pune nici o clipă problema unui mimetism al unei școli oarecare exterioare, oricât de ilustră ar fi ea, și de binevenită, ci, mai mult chiar, de a trăi și a gândi consecutiv cu cele mai înalte piscuri ale artei moderne de pretutindeni, și, mai mult chiar, cu ambiția nobilă și patriotică, de a le întreci așa cum au făcut-o nu odată spiritul românesc, prin Eminescu și Brâncuși. Sintem o cultură care, în ciuda unei tradiții istorice și folclorice milenare, ca formă de manifestare cultă, lucidă și individuală, ceea ce numim artă, sintem încă într-o fază de început, numărînd, e drept, deja câteva nume ce pot sta alături de altele, prestigioase, din secolul nostru. Apoi, cum o știm de toții, limba noastră nu și-a găsit încă acea pleiadă de traducători care să intermedieze și altor culturi, cunoașterea efortului creator românesc, efort care atît prin substanța sa cît și prin încercările sa genetice nu e de fel mai prejos decît al culturilor numite mari. Cinematografia, ca artă eminamente modernă, cu o mare putere de pătrundere internațională și un limbaj neîncercat, accesibil oricui, are această nobilă sarcină, cred eu, de a ajuta literatura și celelalte forme de manifestare a geniului românesc, și de a fi, prin specificitatea ei, purtătoarea de cuvînt și, de ce nu, un propagandist înalt al culturii noastre în lumea contemporană. Tări învecinate cu noi, țări prietene, precum Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, au reușit să-și impună literatura în lume, în primul rînd prin forma cinematografică a artei (vorbesec de ultimele decenii) lucru care, după cum se știe, a atras apoi cu rapiditate atenția și asupra celorlalte genuri, proza, dramaturgia, poezia etc. La noi însă, cinematografia în loc să recomande cultura și arta noastră peste hotare, în ultimele decenii de cînd există real, a calomniat, cu voie sau fără voie, literatura și celelalte arte, ne-a reprezentat fals și strîmb festivalurilor internaționale europene și mondiale. Cu puține, cu nemaipomenit de puține excepții. Vechea conducere a cinematografiei (care și-a depus mandatul cu câteva luni în urmă) nu a avut nici o clipă în vedere nu numai interesul mai larg de reprezentare a artei românești, dar nici pe acel strict obligatoriu de un bun simț infraelementar de schițare a unor baze reale, de perspectivă, a cinematografiei noastre naționale. Au existat, bineînțeles, aici, la vechea conducere a cinematografiei, tot felul de pretexte și de scuze, ajungîndu-se pînă la adevărate mituri profund false și reacționare. E tirziu, în acest domeniu, e foarte tirziu, sînt de părere că toate forțele culturale, într-un efort de înaltă conștiință patriotică trebuie să se asocieze pentru a ne smulge din ceea ce, de cîțva timp deja, e numit „criza filmului”. Nici interese de clan, nici vechi răfuieli personale sau de grup, nici măcar ceea ce numim comenzi ale unor firme străine care se toarnă astăzi la Bufta și care, dacă interese economice o cer, să se facă, dar în nici un caz nu trebuie să treacă pe primul plan al importanței, neglijîndu-se încă firava, incredibil de firava tulpină a viitorului film românesc de actualitate, film de probleme sociale, de gîndire, de moravuri. Și acest lucru se întîmplă. Nimic nu trebuie să stea în calea acestui copil care refuză să crească, acestui copil îmbătrînit în forme inadecvate și rușinoase de infanție. Cine e de vină pentru acest lucru, cine a sprijinit această stare de lucruri? E tirziu, repet, foarte tirziu și pentru a nu dispărea definitiv de pe harta filmului lumii trebuie să luăm de urgență măsuri, cele adevărate și eficiente. O parte s-au luat, dar să nu ne înșelăm, nu e decît începutul. Așteptăm, cu nerăbdare, noi și tot publicul românesc, dezamăgit și înșelat, așteptăm și avem încă puterea de a spera.

Paul Anghel

Scriitori la tribună

GHEORGHE PITUȚ

Relevînd că măsurile preconizate de îmbunătățire a activității Uniunii Scriitorilor sînt binevenite și corespund sentimentelor tuturor scriitorilor, poetul Gheorghe Pituț a mulțumit pentru grija manifestată de partid față de soarta literelor românești, pentru atenția acordată dezvoltării tinerelor talente. El a subliniat răspunderea ce o au scriitorii de a făuri și pe viitor o literatură la înălțimea momentului istoric pe care îl trăiește astăzi patria noastră.

SZASZ IANOS

Vorbind despre unitatea profundă a culturii create în România, în ciuda unor diferențe de limbă și particularități regionale, scriitorul a militat pentru unificarea totală, principală a efortului creator, pentru „frăție”:

„Bucuria cea mai mare care fi este dată omului rămîne gîndirea. Pentru noi, scriitorii maghiari din România, frăția înseamnă garanția de a gîndi, de a ne simți oameni, de a fi noi înșine.

Atunci cînd milităm pentru frăție, contribuim, cred, la victoria cît mai grabnică a umanului, a omului liber, stăpîn pe destinul său, ridicîndu-se înalt deasupra micimilor, instințelor, a reflexelor retrograde, a dogmelor”.

Leonid Dimov

Revoluție și modernitate

Trăim un moment în care coeziunea dintre forța conducătoare a țării și popor, dintre forța conducătoare și spiritualitatea țării, a ajuns în faza ei cristalină.

Nu un conglomerat, oricît ar fi el de compact, ci un imens cristal ale cărui fațete pot deveni, oricînd, uriașe prisme solare.

Temelia socialistă a Republicii, cu acoperirea ei dialectică în aur, durată potrivit unei arhitecturi marxist-leniniste care știe atît de bine să respecte și să folosească stilul brăncovenesc și arta marilor meșteri făurari, reprezentanți ai geniului popular, e capabilă să menție, pentru vecie, luminosul edificiu al Comunei viitoare.

Un edificiu înălțat pentru a fi locuit de oameni avansați pe toate planurile vieții, adepții unei morale descătășate de orice compromis, obiectivi și lucizi, oameni care au părăsit măruntă contabilitate a calculului personal.

Pentru ei, pentru acești „adevărați făuritori ai tuturor bunurilor” crește luminosul edificiu al României moderne, pentru ei apare un nou relief social, în numele lor e alungată inerția și purificată morală, mișcarea devine mai alertă și mai cuprinzătoare, în numele lor e descoperită și înfierată placiditatea și eroarea cuibărite în gîndire și în lucruri.

Voltajul care și-a sporit tensiunea are nevoie de o nouă rețea spre a se putea exercita și de un nou sistem de propulsare spre a-și dovedi eficiența.

De aici decurge necesitatea modificării pulsului vital.

De aici o nouă dinamică, multilaterală, polivalentă, a cărei rapiditate scurtează drumul dintre cauză și efect.

De aici pasiunea pentru descoperirea unei formule originale în strînsă legătură cu realitatea și cu fluidul național care o fecundează.

În acest moment cînd raportul dintre bază și suprastructură e ferit de erorile unei logici mecaniciste, erori în urma cărora arta a avut de suferit în trecut, acum cînd modul de a trăi, care înseamnă pentru artist arta lui, se confundă cu viața și aspirațiile colectivității, — suprastructura e nevoită să facă eforturi pentru a-și servi baza mobilă și efervescentă, și aceste eforturi în domeniul artei se reduc, în esență, la chestiunea neîntrerupte perfecționări a mijloacelor de expresie.

Că lucrul acesta devenit azi absolut necesar nu e greu de văzut. Iată: Marea Adunare Națională, în recenta sesiune, a votat o lege care are drept scop perfecționarea instrumentului juridic. N-ar fi oare binevenită adoptarea unui proiect de lege care să aibă drept scop perfecționarea instrumentului artistic, în absența căruia nu poate exista o artă revoluționară?

S-a crezut cîndva, datorită unor regretabile confuzii, că alianța revoluției sociale cu arta modernă a fost spartă prin ridicarea a milioane de muncitori și țărani la viața culturală, avînd în vedere funcția artei de a lămurii politic și a îndemna la acțiune.

Această funcție pe care o are arta, cum s-a putut din plin constata, nu exclude utilizarea mijloacelor moderne de exprimare, dar tendința de a menține sau a face apel la vechile mijloace de expresie a izbutit să predomine un timp, stingherind dezvoltarea personalității artistice, dăunînd unității indestructibile dintre conținut și formă, fiind ridicată chiar la rangul de principiu.

Această confuzie a fost agravată printr-o eronată înțelegere a stării de alienare într-o societate în care exploatarea omului de către om încetează.

Desigur, într-o asemenea societate, unele dintre rădăcinile sociale obiective ale alienării, și anume cele mai importante, sînt extirpate. Dar asta nu înseamnă că au fost extirpate toate și că raporturile sociale între oameni au devenit transparente.

În „Critica programului de la Gotha”, Marx arată că în decursul primei faze a socialismului și pînă la realizarea integrală a comunismului, va mai exista oarecare opacitate în raporturile economice, pentru că legea valorii continuă să funcționeze. Nu domnește bineînțeles ca mai înainte. Dar atîta timp cît mai există diversele forme de economie și proprietate, subzistă și formele alienării, chiar dacă ele se șterg treptat. Așadar, trebuie să ținem seama de acest lucru dacă vrem să evităm erorile în ceea ce privește morală sau estetica, precum și profesarea unei înțelegeri mecanice a raportului dintre bază și suprastructură.

Sintem departe de vremea cînd, datorită tristei confuzii care transformă concretul în util, prin intermediul noțiunii de practică, efortul poetic era, în mod conștient sau nu, minimalizat sau neutralizat într-o mare măsură.

În momentul acestei cristaline coeziuni, unde nimic nu e silit și a cărui radioasă perspectivă e garantată de forța clarvăzătoare a partidului, efortul poetic își recapătă splendoarea care îi aparține.

Poemul a devenit o grație.

Dar pentru ca efortul poetic, absolut indispensabil astăzi, să-și păstreze întreaga semnificație, el trebuie să lupte împotriva derealizării realității, adică a înlocuirii ei cu clișee gata făcute și care se multiplică în locurile, în disprețul conceptului heraclitian.

Poetul revoluționar e ciuruit de întrebări, ca să zic așa, ca un stîndard ciuruit de gloanțe.

Însă aceste întrebări se urmează, se aglomerează, se resorb și apar, se însumează și se subsumează, se întretaie și se suprapun, potrivit legilor dialecticii.

Iar noi coborîm și nu coborîm în apele aceluiași fluviu, coborîm și nu coborîm între punctul viu și punctul mort al întrebării, pulverizată în noi, pentru a-i da răspunsul.

Poetul trebuie să ajungă să răspundă înaintea întrebării și asta înseamnă a căuta să afli neconștient noi mijloace de expresie adecvate și capabile să creeze poeziei un țesut capilar indestructibil.

Între efortul poetic și marea poezie revoluționară a lumii există un transfer permanent.

Vorbind așadar aici de necesitatea efortului poetic aș vrea să fiu bine înțeles.

El e indispensabil poeziei și își păstrează valabilitatea atîta timp cît nu se transformă într-un comentariu respectuos al circumstanței, atîta timp cît poetul e capabil să evalueze și să discearnă exact în timpul vertigului spontaneității, păstrîndu-se într-un climat revoluționar al descătușării formei, al progresului ei colectiv și al avîntului ei separat, pentru a da răspuns unor întrebări care nu sînt altceva decît un omagiu adus libertății.

Virgil TEODORESCU

(Cuvînt rostit la Adunarea generală a scriitorilor)

Tinerețea lui Don Quijote

In Poeme și Moartea ceasului, ironia a putut părea demitizare, demistificare. Tot atât de exot este însă a spune și că Marin Sorescu încerca acolo procesul invers, de introducere a omului într-un eden terestru pierdut, un eden astfel întrevăzut încât să fie acceptat nu numai de afectele noastre timorate, dar și de logica noastră, „pervertită” în exercițiul cauzalității și evidențelor. Ce era mitologia dacă nu vîrsta coincidențelor miraculoase? Un spirit unic și atotputernic palpita în toate aparențele lumii: tremurul frunzei și căderea cetăților, ploaia de stele și trecerea omului nu erau decît „semne” (pentru cel ce știa să înțeleagă) ale pricinilor adînci. Omul mitologic nu știa aproape nimic, dar înțelegea întregul, și lumea lui era unitară. Marin Sorescu a vrut să revele lumea semnelor existînd aici, în jurul individului de pe stradă, care nu mai poate să facă saltul de la concret la concret, pentru a prinde instantaneu relațiile dintre lucruri. Poetul suspenda tot hățușul de abstracțiuni și vorbe dintre două realități și dînd la o parte aluviunea speculativă (presupusă, cunoscută, dar înlăturată) arăta rădăcina secretă, vie ca un prelung neuron străbătut de impulsuri, care leagă fenomenele la mare distanță. El vedea lucrurile simultan, deci metaforic (și mitic). Simultanitatea nu era însă o simplă și obscură intuiție animistă, ci concretizarea conexiunilor logice, descărnate altfel de percepție. Iată, de exemplu, istoria e numai o simplă înșirare de date abstracte, iar Voronețul — o parte a acestei istorii; un sentiment le unește totuși în aceeași sferă familiară, dar difuz, nenumit. Pentru Marin Sorescu, Voronețul reprezintă istoria trecută și viitoare închipită pe ziduri, iar istoria întreagă apare ca o minăstire pictată, înghesuit și cald, pînă la grinzii (Bărbații). Înțelegem atunci deodată ce vrea să însemne „panteismul istoric” despre care vorbea Blaga sau altcineva, înțelegem că o spiritualitate activă milenară și existență și în noi (de aceea, „ne alintăm” suferințele de ea) s-a autoreprezentat integral, într-un moment de maximă expansiune, în pictura murală a Voronețului. Poetul a găsit verigă fundamentală și a dat ideii și sentimentului nostru incert un simbol concret. El e un Don Quijote al iluziei, care corectează prin sentiment și reprezentare știința noastră refugiată în abstracțiune și fragmentar.

Ironia avea acolo un rol esențial. Ea nu era numai maniera de disimulare a unui delicat, speriat de grandoaara intuițiilor sale pe care trebuia să le deconspire public. Nu era nici doar șoc intelectual, făcut să fixeze atenția. Ea reprezenta mai ales un mijloc de a familiariza treptat și ocultat, prin aparența tonului arlecinesc, detașat, pe individul nededit obișnuinței absolutului.

Dar dezvoltarea tărîmurilor mitice nu e chiar funcția existențială a poeziei? Mitologia e undeva sinonimă cu poezia și poetul, avansînd cu precauție spre mit, se intimidează de fapt în fața poeziei. Pentru că se impunea continuu această senzație de distanțare în creație: Marin Sorescu făcea poezie parcă împotriva voinței sale, tentat să intre în sanctuar, dar bănuielnic și discret, nevrînd să se uite pe sine, în histrionismul creației. Marile sale iluminări, de inteligență și afect, trebuia totuși comunicate, dar se luau măsuri severe de „ultrare” și schimbare a culorii. Astfel, prezența principală a primelor volume era Poezia, la care poetul — Don Quijote — nu putea accede decît cu timidități și deziceri de sine.

Tehnica versului, aproximativ aceeași, lasă impresia că Marin Sorescu nu s-a schimbat în Tinerețea lui Don Quijote. Titlul însuși sugerează continuitatea, fiind

în realitate o antonomază față de conținutul volumului. Tinerețea lui Don Quijote nu mai revelă un univers transparent, în care lucrurile comune sînt legate de enorme semnificații ascunse, precum ghețarii de masă lor submersă, într-o apă subtilă ca aerul. Dimpotrivă, poezia aceasta e a opacității. Oamenii nu mai știu sau nu mai pot să se înțeleagă (Visăm și noi), indivizii se aseamănă pînă la confundare, ca obiectele de serie (Grup), eul unic nu se mai recunoaște în ipostazele lui înstrăinate (Animal ciudat), inteligența distruge lăsînd în urmă un pustiu de moarte (Darul, De res), dar și indiferența satisfăcută și inertă poate declanșa cataclismul (Blazare, Viziune, Pace), viața și moartea sînt deopotrivă beții de lumină (Butoiul) sau scufundări lente în pămînt (Este pămînt). Poezia aceasta înfățișează un univers stins, în care extremele, egalizate, nu mai reprezintă soluții sau certitudini.

Vedem aici nu numai o nouă vîrstă spirituală a autorului, dar mai ales o nouă ipostază a Poetului. Poezia a născut poetul, care și-a căpătat investitura, ideea de sine. El domină acum poezia și are conștiința atribuțiilor sale. Poetul e printre oameni și deasupra lor, asemenea oamenilor dar mai adînc decît ei. El cunoaște și simte mai devreme și mai bine efluviiile neantului; darul indică pe cei „aleși”, dar el implică datorită față de ceilalți. Poezia s-a încărcat astfel de o prezență nouă: poetul-vates, augurul, profetul, într-o accepție inedită. Stările de spirit înscrise în poezie sînt desigur ale lui, dar numai ca posibilități amplificate, ca reverberații ale masei umane. Poetul spune adesea noi, eul lui e însă inclus în acest plural doar pentru necesitățile demonstrației. Pentru că marea vină a epocii nu e de a fi relativizat totul, dar de a fi făcut derizorie, chiar prin aceasta, luciditatea, disperarea. Cei care s-au adaptat extremelor neutralizate nu mai au sentimentul insolubilului. Imaginea-cheie a volumului e cea din Jelanie: „Trebuie să ne îndurerăm cu toți / Laolaltă / Și exact în același

timp / Pentru a stoarce o lacrimă ca lumea / Care căzînd pe talgerul lunii / Să poată azvîrli pînă-n stele / Țipătul nostru deznădăjduit”. (Nu altfel vorbea Unamuno, autorul unei Vieți a lui Don Quijote, în Sentimentul tragic al vieții). Dar oamenii nu mai au capacitatea sentimentului total, imperativul poetului e un optativ de fapt, repede dezis de realitate: „Orî dacă nu, ne întorcem pe la vetrele noastre / Să robim la micul nostru puls / Războinici care au pierdut bătălia / Jelaniei totale și absolute”.

Pentru a fi lucizi, trebuie să cunoaștem. Înălțat pe colurni, în fața amfiteatrului, poetul schimbă măștile și arată. Cartea aceasta de poezie e un repertoriu al formelor negative de spiritualitate contemporană, al stărilor anti-Don Quijote, reprezentate în ultimele lor consecințe. Metoda e reducerea la absurd, strictă, matematică: „Plîngînd cu hohote și tremurînd tot / În afara minii care ținea teribilul instrument / El o porni foarte bătrîn înainte, / Continuînd să desființeze lumea” (Darul); „Desigur, nici eu nu sînt important / Tot / Voi continua operația / Cu nisipul din mine / (Între timp mi-am și extirpat / Șapte nervi și două simțuri)” (Exigență); „Acum ducem o viață liniștită, / Ne îngrășă deopotrivă coliva / Cît și superfosfații / Și pentru că veni vorba / Ce fel de ciorbă om avea astăzi la prînz, / Doamne, iartă-ne” (Blazare) etc.

Demonstrația e abstractă, precisă în efectele ei ca o formulă algebrică perfect calculată: de o parte o imagine veselă, neutră, absurdă, relatată în ton afectat, pedant, ironic, explicativ (măștile), de partea cealaltă un cuvînt, un vers parcă fără relație cu primele. E necesară aici inteligența receptoare a lectorului care aprinde instantaneu scintila electrică a înțelegerii între cei doi poli inerți. Iată un exemplu — Harta. Precum în vechile hărți ale religiilor asiriene, omul e reprezentat ca un macrocosm: poetul are aerul pătruns și calm al unui tînar profesor, care explică inexplicabilul plin de diligență, convins că pentru lucrurile mari și mici sînt potrivite aceleași cuvînte (efectul se întrevede, încă minor, ieșit din inadecvarea limbajului): „Mai întîi să vă arăt cu bățul / Cele trei părți de apă / Care se văd foarte bine / În oasele și țesuturile mele. / Apa e desenată cu albastru. / Apoi cei doi ochi, / Stelele mele de mare. / Partea cea mai uscată, / Fruntea, / Continuă să se formeze zilnic / Prin încrețirea / Scoarței pămîntului”. Și la sfîrșit, sentința imprevizibilă: „Cam aceasta este harta pămîntului meu / Care va mai sta o vreme desfășurată / În fața voastră”. Tot expozeul anterior capătă deodată alt sens: sufletul e un univers, dar unul destructibil în orice secundă; stăm continuu în vecinătatea apocalipsului, dar trebuie să ni se aducă aminte că banala moarte e o prăbușire plină de vuiet geologic.

Cei doi termeni ai poemului nu au valoare decît în și prin contactul fulgerător dintre ei. Versul e nud, oarecum abstract. El nu reprezintă o lume, care să se lase pătrunsă, captată în detalii, intuită în atmosferă, o metarealitate, ci, mai degrabă, un excitant intelectual care sugerează starea de spirit într-o fracțiune de secundă, închizîndu-se apoi în sine. (Nu-l vorbă, de aceea e atât de fragil acest tip de poezie; intensitatea, maxima recepție se bizuie pe surpriza asociației. Dar se poate închipui o lectură a ei repetată în condiții identice?)

Poezia lui Marin Sorescu, mai mult ca altele, are nevoie de un martor. Dăruindu-se astfel, ea înfruntă un dublu risc. Pe de o parte, intimitatea meditației nu consună perfect cu știința bine calculată a direcționării efectului liric. Pe de altă parte, poetul se poate uita pe sine în rol, în jocul selecției și demonstrației: satisfacția de a numi, cu spirit, tragicul posibil devine uneori mai mare decît fiorul în fața lui.

Magdalena POPESCU

Numărul mare de comentarii, discuții, articole și referiri la „Intrusul” lui Marin Preda este simptomatice pentru complexele raporturi dintre critică, autori și cititori, care ar merita poate cu un alt prilej un studiu de sociologie a opiniei. Un asemenea studiu ar fi util ca încă un pas spre ieșirea din generalitățile care abundă în comentariile asupra fenomenului contemporan, în ciuda celei mai importante teze teoretice și practice a politicii noastre, privind caracterul specific și realist, adică adecvat realului, al oricărei acțiuni. Însă pentru a răspunde concret la problema receptivității literare, mi-ar trebui date și cercetări speciale, cifre și mărturii de opinie, care-mi lipsesc. Deci, să încerc să fiu consecvent și să nu intru iar într-un noian de generalități.

Ce este sigur e faptul că „Intrusul” a determinat o reacție generală de interes din partea criticii și, deși o carte, cel puțin aparent, vizînd mai puțin decît „Moromeții” vol. 2, a suscitat comentarii mai uniform laudative decît aceasta. Că a fost recepționată astfel, se vede și din apelul mai mare la generalitate, la valori maxime și la

categorii, semn neîndoios al interesului autentic. Criteriile de judecată ideologică s-au plasat în zona de mare densitate a noțiunilor de timp, istorie, individual și general, deci într-o zonă de mare modernitate. Timpul e obsesia timpului vieții noastre, invizibilă categorie fiind urmărită în principalele curente care și-au întretăiat firele în veac. Bogăția incredibilă de evenimente, ritmul rapid al transformărilor, semnul de întrebare aruncat asupra tuturor instituțiilor tradiționale au făcut ca timpul să fie perceput nu ca scurgere, nu ca o mazăre creatoare și trecătoare în care sînt scufundate existențele, ci ca istorie — istorie politică în special, pentru că marile evenimente s-au aplicat formelor de guvernămînt, instituțiilor, și au fost în special politice. Prin

cărți și fapte

Indiferența

transparenta lor, mi se pare, mai mult decît prin eternele subiecte ale literaturii, dragostea și moartea, se poate surprinde, în cărțile cele mai rare, miezul de existență pură pe care-l căutam toți.

Morții pier în războaie sau revoluții, cea mai frumoasă declarație de dragoste pe care am citit-o într-o carte a veacului este a revoluționarului Kyo, care spune iubitei sale că supremul gest erotic al unui bărbat e să-și ia femeia să moară cu el. Periodic, în fața fiecărui cuplu, la momente de răscruce, se ridică aceeași problemă și dragostea atunci devine cu adevărat „pe viață și pe moarte”, de cele mai multe ori într-un context politic.

Desigur, literatura nu este și nu trebuie să fie istoriografie și de fiecare dată, cînd nu-și res-

pectă domeniul său, de altfel destul de fluctuant, o face în detrimentul său. Ea nu înscrie cronicărește evenimentele, ci ecurile lor subiective, inserția faptului în zonele profunde. „Intrusul” a trezit un interes special nu numai pentru că purta semnătura lui Marin Preda, ceea ce o sortea oricum tratamentelor deosebite, ci și pentru că era o carte deschisă spre un autentic „aici și acum”. Destinul lui Surupăceanu nu este plasat în miezul unor evenimente de maxim dramatism social, însă el nu se refuză interpretării istorice. Comentariul critic nu mai este silit să fie specios, ultraprofesionist, ci se revarsă spre problemele de interes general.

S-a afirmat că în centrul cărții ar exista un conflict între istorie și individ și demonstrația

lui A. D. Munteanu în acest sens era interesantă. Aș dori să plec de la ea ca să fiu de o altă părere. De altfel mi-ar place ca eseurile, cronicile sau comentariile să nu fie monade, sau să fie mereu în rezonanță cu adevăratele monade, contribuind la constituirea unei structuri. Nu cred că există un conflict între individ și istorie, decît dacă îl înțelegem în termeni unui conflict între individ și el însuși, pentru că omul este în istorie. Cînd un mediu intră în conflict cu individul istoric, nu mai e vorba atunci de șirul esențial al istoriei, ci de o meandru.

Ce mă tragează însă în mod particular în „Intrusul” e sentimentul de indiferență a unor oameni față de sacrificiile altora. Această indiferență este sursa a numeroase conflicte tăcute, însă uneori dramatice sau chiar tragice în consecințele lor. A scrie o carte plasată în realitatea morală a epocii înseamnă deja un act de luptă cu indiferența. „Intrusul” e plasat chiar în centrul acestei probleme asupra căreia nu vom insista niciodată prea mult.

AI. IVASIUC

Cum scriem despre Eminescu

Cine parcurge sumarul ultimului număr (10/1968) al Revistei de filozofie va fi desigur bucuros să constate că unul din studiile publicate aici își propune să analizeze „publicistica” — prea puțin cunoscută și mai de loc discutată — a lui Mihai Eminescu. Autoarea acestei binevenite contribuții (Sultana Sută-Selean) are meritul de a readuce în dezbatere un important capitol al gândirii marelui poet, într-un spirit de cercetare mai larg, pe temeiul unor citate ample, revelatoare în ele însele. Comentariul în marginea lor nu spune însă, din păcate, altceva decât o cune poate înțelege din ele, la o lectură rapidă, și uneori nici atât. În genere, considerații judicioase, nedepășind totuși o anume platitudine, în interpretare și, deopotrivă, în expresie. De exemplu: „Mihai Eminescu a aspirat în mod ferm spre fericirea omului și a umanității...” sau „Eminescu a făcut în opera sa publicistică un adevărat elogiu al muncii productive...”. Ceea ce este, firește, exact; nu însă și suficient. Cum adevărat este și că Eminescu „a dat dovadă de mult spirit de observație”, că a observat, în consecință, destule „răcile”, că „i-a admirat pe

voievozii țărilor române”, că din nou „demască răcile reale ale societății timpului său” etc. etc. Bineînțeles. Unui studiu publicat într-o revistă academică, și încă de filozofie, și încă privind pe Eminescu i-am fi pretins parcă mai mult... Poate că ne înșelăm și că e mai bine așa...

Orizont

Revista „Orizont” nr. 9 dedică o mare parte a cuprinsului ei cercetării critice, întreprinse din variate unghiuri de vedere a operei lui Lucian Blaga. Nu mai puțin de opt studii, în genere bine întocmite și pătrunzătoare. Remarcăm pe cele semnate de Eugen Todoran („Tradiția mitologică și fondul autohton în concepția lui Lucian Blaga”), Ion Maxim („Actualitatea poemelor lumii”), Andrei A. Lillin („Aspecte ale tragicului”), Anghel Dumbrăveanu („Coordonatele dragostei”).

Cronica literară, susținută de Șerban Foarță, trece în revistă câteva din cele mai interesante apariții lirice din ultima vreme. Alte comentarii critice supără prin nivelul foarte scăzut al interpretării, sau printr-o intolerabilă neglijență și sărăcie stilistică, uneori prin improprietatea ter-

menilor. Să cităm cîte ceva din articolul (semnat Ilie Măduță) despre volumul lui Gh. Grigurcu, „Un trandafir învață matematica”: „Placheta aceasta de versuri nu-și relevă calitățile inerente (!!) decât după o lectură ce la început îți solici-tă răbdarea și efortul” (s.n.). Sau: „Citești, te nedumerești, apoi începi să te clarifici și iar să te nedumerești (!), și apoi începe să-ți placă învă-luindu-te boarea unei emoții rarefiate (!) poate, elevată însă” (s.n.). Firește că după acest însă, ca într-un discurs din „Scri-soarea pierdută”, se pune punct.

Asprime excesivă...

O vie nemulțumire, exprimată în fraze neinteli-gibile, improprietăți și cuvinte lăsate de capul lor, fără nici un înțeles, i-a provocat lui Ion Apet-roaie (V. Ateneu, octom-brie a.c.), studiul lui Ov. S. Crohmălniceanu „Li-teratura română între cele două războaie mon-diale”. Sever, în pri-mul rînd, sau chiar ne-milos, semnatarul artico-lului ar fi trebuit să fie cu propriul său stil: „au-torul este dispus — scrie liniștit Ion Apetroaie — fără ca nici una din so-neriile de alarmă ale simfonicului său critic să intre în funcțiune — să alipească acestei optici...” (s.n.). Am vrea și noi

să-l vedem pe recen-zent trecînd la fapte a-lipind adică ceva unei optici! „Excepție fac subcapitolele despre H. P. Bengescu și A. Holban, remarcabile prin acuita-tea observației și signi-ficanța tonului înțeles de nuanțe adecvate”. Foarte misterioase aceste „nuan-țe adecvate”. La ce se referă? La obiectele de studiu sau la ton? Cum spînzură în aer ca o mi-necă goală acest capăt de frază, lipsit de orice sens!

Să vedem însă ce fel de argumente critice con-ține acest compte rendu. „...Ovid S. Crohmălni-ceanu... este predispus la exaltarea unor proze de ajuns de modeste ca acelea ale unui Sergiu Dan, Felix Aderca, Ble-cher, Ion Călugăru ș.a.” De ajuns de modestă proza lui Blecher? Evi-dent, autorul nu știe ce spune, nu l-a citit pe Blecher. Greșală repa-rabilă de altfel, Ion Apet-roaie pare doar să fie atît de tînăr!, dar care ar fi trebuit să-l facă cît de cît prudent. Recenzen-tul se înfurie apoi cînd Ov. S. Crohmălniceanu „îi reproșează, surprin-zător” lui Rebreanu „o conștiință artistică nu în-deajuns de lucidă”. Oare despre un scriitor care, pe lîngă capodopere, a dat și romane ca Jar nu se poate spune că are „o conștiință artistică nu în-deajuns de lucidă”? Ce blasfemie i se năzare aici lui Ion Apetroaie? „De

particularitățile «realis-mului dur», în care sînt cuprinși Rebreanu, Carol Ardeleanu, G. M. Zamfl-rescu, ș.a. nu e deloc străină proza lui G. Căli-nescu și I. M. Sadoveanu, clasificați nu știm de ce, aparte, în perime-trul neepigonice al pos-terității românești a lui Balzac”. Acest nu știm de ce, rostit cu cli-piri ingenuie, este nemai-

pomenit! Ion Apetroaie nu știe de ce romancierul G. Călinescu poate fi așe-zat (clasificat în perime-trul...) iarăși nu merge, încă o dată atenție mare la stil tovarășe I. Apet-roaie), în posteritatea românească a lui Balzac! Ei, mă rog, dacă nu știe, nu știe, n-o să-l omorîm pentru asta!

Dar să fie și el mai mo-dest!

noutăți în librării

Fănuș Neagu, INGERUL A STRIGAT, roman, (E.p.l.).

Impus de cîțiva ani ca unul dintre cei mai originali naveliști, prin ineditul viziunii și forța expresiei, Fănuș Neagu prezintă acum primul său roman, așteptat cu multă curiozitate. Decla-rația autorului: „O pagină de adevăr întinsă pe douăzeci de ani — 1934 — 1954”.

Florin Mugur: DESTINELE INTERMEDIARE (Ed. tineretului).

După Mituri, apărut anul trecut și care evi-denția o substanțială înnoire a mijloacelor de ex-pressie ale poetului, volumul de povestiri contribuie în continuare la precizarea unor teme și obsesii specifice.

Titu Georgescu: MĂRTURII FRANCEZE DESPRE 1848 ÎN ȚĂRILE ROMÂNE. (Ed. științifică).

Selecție de documente — în mare parte necu-noscute — aparținînd unor diplomate, istorici, căldători francezi privind evenimentele anului 1848 în România.

Adevărata ereditate literară este aceea care se manifestă printr-o sete neînvinsă de afirmare individuală, venind în conflict cu situația de păstrător al unui nume deja ilustru. Caragiale putea să spună, scutit de orice frămîn-tare: sint fiul operelor mele, al căror tată sint. Matei era însă, mai înainte de toate, fiul lui Caragiale... Sentimen-tele tulburi pe care, oscilînd între ad-mirație și neagră ostilitate, autorul *Pajerelor* le purta tatălui său vorbesc despre efortul de a găsi patrimoniului ereditar un mod de valorificare pro-priu, de a realiza simultan continuitatea și ruptură. Caragiale și-a creat perso-najul prin stilizarea unor date native. Personajul lui Matei este construit prin opoziție. Spiritului „plebeian” al tatălui i se substituie aristocratismul, socia-bilității — izolarea, trăirii în for — în-văluirea în mister. Nu mai e cazul să discutăm în ce proporții se amestecă aici spontanietatea și poza, și de altfel price poză practică statornic sfîrșește prin a deveni naturală. Ne interesează numai măsura în care, cu sau fără știrea și voința sa, Matei rămîne totuși fiul lui Caragiale. Susținută de *Pepe-scius*, contestată de Vladimir Streinu, reluată în cadrul unei ample argumen-tații de către Pompiliu Constantinescu, filiația Ion Lîcă — Matei — este mai presus de toate — un fapt de ordinul evidențelor textuale, la căror surprin-dere se află oricînd la îndemîna citi-torului atent.

„Estimp, o mișcare vie se iscase în tot bîrbul. Mulți se sculară de la masă, năpustindu-se spre ieșire. Se auzeau trîmbițări, treceau pompieri. Băiatul care ne slujise nu spusese că nu fusese mai nimic: se aprinsese un coș lîngă blăneria Caragiale-veche, dar fusese slins înseria să sosească tîlulumbel”. Este, în acest pasaj al *Crailor de Curtea-veche*, anticipînd cu puțin un moment esențial asupra căruia vom zăboi mai departe, mărturia unei vechi obsesii de familie. În prima versiune a *Nopții furtunoase*, după cum ne încredințează relatările contemporanilor, un foc izbucnea la cherestigieria lui Titircă și pompierii veneau să-l stingă. O vagă urmă a epi-sodului sacrificial se mai păstrează în cuvintele lui Jupin Dumitrache, hotărît să nu cedeze superstițiilor Vetei: „Ei, ce e dacă s-a răsturnat [candelă]! nu mai crede în prostii de-alea. Ce! ce-o să mi se nîtmple? Să-mi arză cheresti-gieria? arză sănătoasă! Nu m-a făcut ea pe mine! este asiguripită... Atîta pagubă!...”. Puterea obsesiei se verifică mai deplin în *Scrisoarea pierdută*, unde — amănunt cu totul inutil pentru logica internă a piesei — Pristanda afirmă că era „prăpădit de ostentit de la foc”. Ce să mai spunem despre schița *Temă și variațiuni*, care evocă un incendiu în toată regula, și „dacă pompierii, opera venerabilului și bă-trînului general Florescu, nu stîngeau

focul, cine știe cît mai ardea!!!” Cu o generație mai înainte (cît de tenace sint legile eredității!), Costache Cara-giale introduce și el un incendiu în țesătura comediei *Ingimfata plăpămă-reasă*, făcînd să răsună în scenă clopote și strigăte de alarmă: „foc mare la bi-serica Amzii”.

Dar iată și ceea ce numisem mai sus un moment esențial, între altele și pentru faptul că motivează titlul ro-manului. Părăsind birtul unde cinaseră, Pașadia și tovarășii săi sint opriți în drum de o învălmășeală: „un ghem de oameni”, „risete și tipete”, o femeie dezbrodată și pe jumătate descultă, „urlînd ca o fiară” și luptîndu-se cu trei vardiști; „tuspătru — notează po-vestitorul — deterăm un pas înapoi”. Unde mai citisem ceva asemănător? „Tipete de femei, strigăte de bărbați. fluierături febrile de gardiști... [...] E o

scoasă samsarii de colo pînă colo, să-i găsească bani cu orișice preț... Pin-a-cuma el luase dobinzi cam sîrăte; de acum ajunsesse să plătească el camătă din ce în ce mai pipărată”. „Cum dam de fund — își amintește la rîndul său Pantazi —, nenea Scarlat, zis «Ibric», un ticălos de boier bătrîn, samsar, geambaș și mai ales altceva, îmi făcea numaidecît rost de împrumut cu do-binzi sălbatică”. Aflînd negustorimea că „se clatină rău Kir Ianulea”, „i-s-a scurtat omului creditul de tot”. Și lui Pantazi, încurcat „din ce în ce mai rău”, într-o zi samsarul trimis după bani îi aduce răspuns că „întărcase bălaia”. Kir Ianulea se vede „scos la selemet”, perspectiva lui Pantazi este să i se vindă bunurile „cu toba”. Am-bellor personaje îi se rezervă însă o salvare, aceasta însemnînd de fapt tre-cerea lor într-o nouă etapă a existenței,

prin aluzie mitologică a gestului ce reclamă tăcerea — „Și-mi făcu de la ușa semnul lui Harpocrat” (Craii...) — n-am mai înțîlnit-o decât o singură dată, și anume în *Două loturi*: postîn-du-și sergenții în dosul cocioabei chivu-țelor, comisarul le făcea „semnul clasic a lui Harpocrates”.

Nu putem încheia lista incidentelor fără a le nota pe cele legate de topo-grafia și de stilul de viață al Bucureș-tilor de la începutul veacului. Acțiunea *Crailor de Curtea-veche* începe și se încheie la un birt din Covaci, același unde (cu precizarea „la Iordache”) Ca-ragiale plasase petrecerea din *Repausul duminical*. Ciorba de burță, pe care schița amintită a recomanda ca mij-loc suveran de „dregere” după chef, face și ea parte din obiceiurile „crai-lor”, în aceeași ambianță matinală a hălelor. Datina bucureșteană „de a nu se întoarce cineva acasă fără a trece pe la băcănie” ne era știută din *Mici economii*. Indicații topografice precum Măceșul Măcelaru, Hanul dracului, strada Clemenței ne mențin în același „pays de connaissance”. De observat, în legătură cu ultima (vechea denumire a străzii C.A. Rosetti), că era vadul consacrat al cerșetorilor: „Acum trei ani, spre iarnă, într-o seară de burniță rece, treceam pe strada Clemenței. De după un colț de casă, sfiindu-se, o fe-meie ieșea întinzînd mîna.” (*Sub pecetea tainei*). Parcă am asista la împe-l-nirea blestemului Târșiei Popescu: „suplîma-le-ar Dumnezeu luminițele ochisorilor din cap, s-ajung să-i vîz orbeți pe toți, cu minușita întinsă pe strada Clemenței la colțul lui Butcu-lescu!” (*Art. 214*). În sfîrșit, acolo unde ne-am aștepta cel mai puțin, în evocarea lirică a farmecelor Cișmigiu-lui, Matei pășește încă o dată pe ur-mele părintelui său: „Pare că, fasci-nată, vremea însăși își conține mer-sul. Și în văzduhul fluid nici o adiere, în frunzișuri nici un murmur, pe tîcul apei nici un fior...” (*Craii de Curtea-veche*); „E o vreme splendidă, și gră-dina, sub cerul limpede de toamnă, e mai frumoasă ca totdeauna. În aer liniște; ici și colo pică încetinel frunze galbene, învîrtîndu-se-n clipe largi pînă la pămînt în jurul coadelor veste-jite, și de departe s-aude glas de le-bădă...” (*Reportaj*).

Toate acestea n-ar fi avut nici o însemnătate în lipsa strădaniei lui Ma-tei Caragiale de a realiza, în operă ca și în viață, o distanțare maximă față de modelul patern. Că și-a atins țelul nu va tăgădui nimeni. Două lucruri rămîn însă interzise omului, cel puțin pînă în vremea de față: să sară peste propria umbră și să-și lepede cramozo-mii. Înțîințat în tema dezbaterei noastre. Destouches ar fi spus: „Chassez l'héritité, elle revient au galop”.

Ștefan CAZIMIR

Cromozomii și literatura

grămădire dinaintea birtului din colț... [...] O femeie numa-n cămașe, cu pi-dioarele goale, cu părul desprins [...] înce-pe să zbiere răgușit făcînd gesturi extravagante [...] Doi inși o înhață [...] Pun mîinile la ochi și mă dau înapoi...” (I. L. Caragiale, *Grand Hotel*, *Victoria Română*). Vădit lucru, ivirea Penci Corcodușă este regizată după un tipar preexistent, a cărui prezență în mintea scriitorului nu o punem numai pe seama memoriei.

Kir Ianulea și Pantazi — o alăturare de nume aparent lipsită de sens... Și totuși, biografiile celor doi adună o seamă de paralelisme izbitoare. Mai întîi, originea exotică: „De viță sunt însă străin” — își începe Pantazi spo-vedania; „de viță sint arvanit” — de-clară kir Ianulea. Pe urmă, îndelungata lor pribegie maritimă: „treizeci de ani de periple [...] pe toate mările” (Pan-tazi); „Nu-ți mai spui cîte și mai cîte am pătimit, prin aștepta depărtări, pe mări și pîn țări” (kir Ianulea). În fine, aglomerînd cele mai multe similitudini, momentul dezastrului bănesc în urma cheltuielilor nesăbuite. Kir Ianulea făcuse „ziafeturi peste ziafeturi zi și noapte”, „chef și tîmbălău cu zeci de musafiri și de lăutari”. La Pantazi, de asemenea, însuflețite de taraful de lăutari, „chefurile pînă la ziua albă s-au ținut lanț”. Tot lîngă banii cu pumnul și nemaipunînd nimic la loc, kir Ianulea „a dat într-o zi cu unghiile de fundul țării”. Urmarea firească — „s-a pornit după împrumuturi... Alengau cu limba

mai conformă cu propria vocație: călă-toria pe mare a omului și rătăcirea dia-volului din femeie în femeie, pînă la isprăvirea stagiului terestru.

Din unghiul pe care l-am propun simi-litudinile menționate, recitarea operei lui Matei Caragiale devine o sursă per-manentă de tresăriri, în fața multelor detalii cu ascendență binecunoscută. Disparația lui Gogu Nicolae, prin carac-terul ei enigmatic („s-a constatat că nu se dase la fund pentru că ar fi săvîrșit ceva necinstit”) recheamă în minte sinuciderea lui Anghelache, pusă de asemenea „sub pecetea tainei”, și în-tr-un chip ce se relevă mai substanțial decât al episodului imaginat de Matei. Iată și portretul văduvei lui Gogu Ni-colau: „nici bătrînă nici tînră, nici frumoasă nici urîtă, nici înaltă nici scundă, nici grasă nici slabă, la tră-suri potrivită și fără vreun semn anume, nu chiar la modă și nici demodată, nu avea nimic, dar nimic deosebit”. Este replica feminină a lui Leonică Ciupi-cescu (*Broaște... destule*): „Nu era nici mare nici mic, nici gras nici slab, nici înalt nici bondoc, nici subțire nici gros. [...] Cu un cuvînt o ființă nici prea-prea nici foarte-foarte”. Citînd despre pașania lui Maiorică Arnoteanu care, la un 10 Mai, îmbrăcat de paradă „s-a pomenit decorat de sus pînă jos cu niște chiftele marine”, ne amintim negreșit de Lefter Popescu: „Și pînă să n-apuce [...] să salute măcar, se po-menește flească drept în ochi, o stra-chină cu prune sleite”. Iar, indicarea

Camil Petrescu — Liviu Rebreanu

Relațiile dintre Camil Petrescu și Liviu Rebreanu, deși constante și multiple, au fost mai puțin cercetate de istoricii literari. Prin scrisorile pe care le dăm publicității, sperăm să contribuim la înălțarea acestei carențe.

Cele două epistole, ce sînt păstrate la Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academice, sînt expediate din Timișoara, în 19 noiembrie și, respectiv, 14 decembrie 1920.

Camil Petrescu venise în Banat la inițiativa preotului politician dr. Avram Imbroane, care urmărea să atragă până înăuntrul scriitor în slujirea intereselor sale de partid. Tudor Arghezi notează cu umor situația creată: „De cite ori da preotul prin București, venea să mi se plîngă în toate chipurile împotriva lui Camil Petrescu: că stă ascuns, că ci-tește, că meditează, că e sucit, complicat și că e un om imposibil pentru că nu vrea să fie... liberal. Defunctul părinte era șeful partidului liberal din Banat și își făcuse un ideal să convertească pe tînărul dascăl latinist (?) la binefacerile unei situații cu zgardă (...) Cu toate că foarte inteligent, preotul bănățean nu putea să înțeleagă un băiat, care de abia ivit în viața organizată cu statute, nu voia să fie nimic, nici măcar deputat. El vroia să rămîie numai Camil Petrescu și nimic mai mult. Dar nici mai puțin...” (Tablete de cronicar, Espla, 1960, pp 123—124).

Avram Imbroane era directorul ziarului „Banatul românesc” și Camil Petrescu funcționează ca redactor șef al publicației pînă în mai 1920, cînd iese din redacție pentru că „se voia independent” (vezi articolul lui C. N. Mihalache, Camil Petrescu, profesor și ziarist la Timișoara, în „Limbă și literatură”, vol. VIII, 1964). În anul școlar 1919/1920 predase limba și literatura română ca „profesor suplinitor” la liceul real din Timișoara, dar în anul următor este înălțat. Activitatea publicistică a lui Camil Petrescu este susținută. După ce se desprinde din grupul de la „Banatul românesc” va scoate ziarul său „Tara”, care, după 10 numere, dispare, pentru ca la 2 decembrie 1920 să reapară cu titlul „ziar popular independent”. Concomitent, tînărul Camil Petrescu scrie aproape singur revista „Limbă română”, care avea traduse articolele, în juxtă, în limbile maghiară și germană.

Activitatea gazetărească epuizantă, pe care o desfășura, — cu toate riscurile meseriei — explică unele pasaje de dezo-lare din scrisorile către Rebreanu.

Din punct de vedere al istoricului literar, scrisorile atestă un rol mai însemnat lui Liviu Rebreanu în redacția „Sburătorului”. Nu-i exclus ca roman-cierul să fi avut în seamă sectorul de poezie, din moment ce Camil Petrescu intră în alitea amănunte, chiar de tehnică redacțională, cu privire la versurile sale.

În scrisoarea din 14 decembrie, remarcăm observația lui Camil Petrescu că, de fapt, toate versurile sale formează o singură poemă. („Fiecare în parte e lipsită cu desăvîrșire de cadru, care dă valoare elementelor. Fragmentar lipsește atmosfera și la aceasta am ținut mai mult.”) Notăm, de asemenea, afirmarea superiorității filozofiei, în raport cu arta, apreciere pe care o vom reîntîlni și mai tîrziu, în scrierile sale.

Stancu ILIN

(B.A.R., c. Inv. 144.147)

19/XI/1920 Timișoara

Iubite Domnule Rebreanu,

De cum am ajuns aci, mă gîndeam să-ți scriu. Dar... A fost un „dar” odios și cu desăvîrșire inoportun. M-am îmbolnăvit atît de rău că după o săptămînă de boală petrecută în casă, nici azi nu-mi pot aduna ideile ca lumea. Patru zile am avut incontinență peste 39 de grade temperatură și noaptea peste 40. Dureri de cap, indigestie, amețeli, tot cortegiul ăsta groaznic, menit să te dezorganizeze sufletește. Fusese din cauza unei intoxicații cu pește și fîcat de gîscă în același timp, așa că, vezi, mai să-mi „treacă” tot cheful de poezie.

Mi-au ajuns în mină, în timpul acesta, no. 25 și 26 din Sburătorul. Bucățile apărute au oarecare greșeli de, cum să le zic, nu de tipar, ci de scris la mașină. Căci s-a mai întîmplat și lucrul acesta de neiertat, că n-am revăzut versurile scrise la mașină. Și s-au strecurat o mulțime de greșeli. Cînd mă gîndesc la „Versuri pentru ziua de atac” și la „Patrula” mă cuprînde groaza. Pasagii întregi sînt alterate. N-ar fi rău în privința aceasta dacă ai ruga pe d. Lovinescu să suspende cîtva timp apariția versurilor — care vrei —, ca să pot face eu o corectură însumi. Tot lucrul n-ar dura // mai mult de o săptămînă, două, hai să zicem.

În orice caz, cînd ar fi să se culeagă pentru volum, cred că trebuie să le fac o adevărată revizie. Dacă lucrul este apropiat sau nu, poate vei fi D-ta atît de bun să mi-o comunici.

Am văzut anunțată apariția volumului „Ion”. Cine știe cînd îmi va cădea în mină. Afară dacă nu cumva mi-l va trimite cineva prin poștă... (Și Sburătorul l-aș primi mai devreme așa, căci aici vine cu o întîrziere regulată de 10 zile).

Am regretat că a trebuit să plec // căci atît cît timp lucrurile erau de actualitate pentru mine aș fi vrut să te întreb multe și multe lucruri. Dacă de pildă în larg numai cu «mai» mici modificări ar fi pasabilă. Căci la o revedere a ei, ca și la o muncă literară integrală, oricum ar fi ea, pentru ani de zile de aci înainte nici nu mă gîndesc. Nu mă mai simt capabil de nici o efortare, deși multe-mi trec prin cap. Dar acum chestiunea este închisă, pentru mine. Rămîne, după încercarea neizbutită cu în larg, să «citești» bucată la care țin eu cu deosebire și orice s-ar întîmpla: Jocul Ielelor. Dar asta cine știe cînd!... Pînă atunci spune salutări d-lui Lovinescu, sărutări de mîini Doamnelor Rebreanu și Lovinescu, și pentru d-ta o afectuoasă strîngere de mină.

C.P.

[Adresa destinatarului:]
Domnului
Liviu Rebreanu
Str. Primăverii 15 sau 25
[Adresa expeditorului:]
Camil Petrescu
Str. Alba Iulia Nr. 3
Timișoara.

14 decembre

Iubite Domnule Rebreanu,

Încă de vreo cîteva zile am primit frumoasele d-tale rînduri; dar sînt atît

de obosit, încît în afară de corvoada gazetei, nu mai am curajul să pun mina pe toc.

Îmi scrii de Lovinescu, între altele că a dat înapoi în privința versurilor mele. Să-ți spun drept. Mi-a plăcut că le-a apreciat la început, dar nu sunt atît de necăjit că nu-i mai plac acum. Sunt sigur că mai tîrziu au să-i placă iarăși. Dacă nu mă înșel ceea ce îi plăcuse mai mult erau părțile cele mai șubrede ale poemelor mele: Primăvară și partea «erotică» din Trecurul. Mai tîrziu îi vor place Senin, Marș greu și Drumul Morții. Dar în sfîrșit să trecem peste asta. Cred însă că versurile mele trebuie să fi căzut rău în disgrație de vreme ce-mi pare că nu se // mai ocupă de ele. Era promisiunea unui volum etc... Scrie-mi și mie cum mai stai lucrurile în privința asta.

Îmi mai scrii că versurile mele au plăcut în general. Adu-ți însă aminte cît m-am opus ca ele să fie publicate fragmentar. Toate la un loc de fapt formează o singură poemă. Fiecare în parte e lipsită cu desăvîrșire de cadru, care dă valoare elementelor. Fragmentar lipsește atmosfera și la aceasta am ținut mult.

În ceea ce privește aprecierile asupra lor, negreșit că mi-a plăcut mult articolul lui Vianu. Și cu cît l-am citit mai mult cu atît l-am apreciat mai bine. Am citit și foiletonul d-lui A. Brăniște care nu mai merge vorba că mi-a plăcut. Dar pînă la volum socot că orice verdict e prematur. Îmi vine să mă las de gazetărie și să fac literatură. De ce? În fond sînt tare plictisit de amîndouă, // și m-aș lăsa de toate. Literatura în special nu mă tentează decît ca un refugiu ultim și «sigur, atunci» cînd mă năpădesc deziluziile și necazurile. E un fel de baricadă într-o fortăreață. Să fac din ea o carieră cred că m-ar plictisi curînd. E pentru mine o rezultată numai, un fel de esență de viață trăită. Nu-mi pot închipui că literatul este un soi de vierme de mătase care scoate totul din el, ci mai curînd o prismă rară «de cristal», care diformează frumos și egal, tot ce trece prin ea. //

Artistul proiectează lumea posibilităților. Dacă vreodată aș părăsi ocupațiile cotidiane — și numai cînd viața nu mi-ar mai oferi prilejuri de iluzii și deziluzii — aș face-o numai pentru filozofie care este superioară artei. Este descoperirea de noi posibilități. Dar ceea ce fac eu acum nu sînt decît șiruri de cuvinte zvîrlite pe hîrtie, cu scrisul meu de formă nervoasă. Treci peste ele... Și mai scrie-mi. Dacă vrei trimite-mi te rog „Ion”. Nu-l putem avea aci. Nu știu de ce. Aș vrea mult să-l citesc. (Și apropo: mi se pare cu totul greșită apropierea pe care o face Lovinescu între d-ta și Aderca. D-ta ești o prismă desăvîrșită, pe cînd Aderca este un om care vede numai ce vrea să vadă, cu toată marea lui inteligență). Dar mai scrie-mi. Și transmite salutări tuturor, lui Vianu mai ales.

Cu drag, Camil.

TITU MAIORESCU

Însemnări zilnice

6.

Luni 1/13 Ian. 1896. Monte Carlo. 7 ore dim. Splendid răsărit de soare. Aspectul mării // încîntător.

Am început lucrarea pentru ediția Discursurilor mele parlamentare însoțite de note istorico-politice.

La 2^o44 la Nizza, întors la 6¹/₂ C. Olănescu cu nevasta și cu // prînzîm împreună cu noi. Sara noi 4 bărbați panzară pînă la 10 3/4, cînd au plecat ei spre Nizza. Temp. pe la 4 ore în umbră la Nizza + 8° R.

Luni 18/30 // tie 1896 // Mă scol la 4 ore, fac ceaiul și mă pui să scriu la Istorico-politicele mele. La 7° R sosește Brătescu. Sara cină cu Negulescu și Brătescu, după ce am citit, cu observări critice, articolul lui Negulescu asupra „Ffiei practice”.

Miercuri 31 Iulie/12 Aug. Brighton. Sculat 5 1/2. după somn puțin neliniștit de mica durere de dînte. La 10 1/2 la gentilul dentist //., care mi-a plumbuit maseaua și m-a frecat cu ceva iod. 10¹/₂ scăpat. La poarta mare, pe jos

prin stradă. Sara după masă violentă altercație cu Brătescu, care critică Anglia și pe Herb. Spencer fără a le cunoaște. Eu îi zic că în completa lui ignoranță asta e „o obraznicie bătărească” la Caragiale” și că „je regrette de vous avoir connu”.

Luni 5/17 Aug. Brighton. Soare, totdeauna ceva vînt ziua, care se calmează pe la 8 sara. La 10¹/₂ iar dentist. Fricțiune cu iod pe gingie. Sara după masă iar un fel de acces Brătescu, că noi admirăm în Anglia cai, pătlașele roșii, cartofi — care sînt și la noi! Și că pe el l-a apucat ca o nebunie, a intrat diavolul în el, să nu se poată opri de a exprima adevărul convingerilor sale „că lumea merge în regres, în evoluție regresivă” și că mă vede de opinie contrară și că pînă acum credea orbește în mine, dar acum ar fi nefericit să piardă încrederea în mine. Că în rîndul trecut, după discuția de sara, și-a turnat de 4 ori apă peste cap ca să nu înnebunească. Și-l treceau la crămile pe bietul băiat. Noi foarte calzi

cu el, l-am dus la // și s-a ambarcat pentru o oră pe vapor (9—10) pentru un „moonlight-tripp”. Am hotărît cu el împreună și cu buna lui primire, că poimîne Miercuri să plece prin Londra în țară înapoi.

Vineri 9/21 Aug. Brighton. Mă scol la 5 // Desumflarea continuă, fără durere, vreau să mai scriu la istorico-politicele mele care mă apasă pe suflet să le fac pînă la sfîrșitul părții I, 1871—1876... Dar nu mă lasă durerea la celălalt dînte, cel nou. Sara ploaie violentă.

Simbătă 17/29 Aug. Bruxelles. Sculat la 4! Aprins electricitatea în salonaș, făcut ceai, scriu și vreau să termin astăzi partea II a politicelor.

Curios înaltul monument gotic al Regelui Leopold I, în felul monum. lui Walter Scott din Edinburgh — și totuși cel din Edinburgh, deși încă mai înalt, foarte frumos și aerian, pe cînd Leopold pare înăbușit sub monumentul lui...

Simbătă 28 Sept./10 Oct. Sculat la 5 1/4, ras, spălat... Scriu la ultimele pagine istorico-politice din vol. I. — Aseară la 6 1/4 după apusul soarelui, termom. 15° R. Tot timpul din urmă cald. Acum 6 1/2 dimineața, 12° R. Eu (probabil cu un substrat de mică intoxicație palustră) cam deprimat de starea generală a mișcării noastre politice și culturale, mai ales în urma reviziei discursurilor parlamentare la căderea mea din minister 1876. Cu ce energică convingere de dreptate luptam atunci pen-

tru o mai bună direcție a Școalelor și ce în zadar pînă astăzi! Nici un sprîjin la Rege. Și în viața de toate zilele astăzi nici o distracție de la ceilalți oameni, mai toți care vin la noi, mai ales numeroasele rude, ne plictisesc, afară de Marie Negruzzi și fericitele momente cînd vine ușurelul, dar veselul Mitică. Petrecerea noastră excelentă este // fim împreună (Anicuța și eu) pe terasă și să facem sara 3 // și cîteva écarté și mai ales să cetim gazete.

Marti 25 Febr. 1897. La 6 1/2 ore dim. numai +10° R. Cer senin. Ieri la dejun Duiliu Zamfirescu, turbat contra articol. lui Dragomirescu din Convorb. de la 1 Febr. (apărute deabia alaltăieri), unde nu se menționează el între autorii buni și se atacă cei de la noua Revistă a lui Olănescu-Petrașcu-Gion // Vrea să-l provoace pe Dragomirescu (cîștigă Petrașcu).

Simbătă 9/21 Aug. 3 partide schach cu Jacques. Sara, în // Theater „Cosi fan tutte”, delicios în toate privințele.

Duminecă 10/22 Aug. Diminețele tot corectez la introducerea istorică. Partea aceasta are numai 72 pag. în manuscris, dar m-am costat vreo 60 dimineți de lucru a 3 ore. Dar și cea mai adîncă mulțumire și o mare emoție concentrată, împărtășită de Anicuța. Deabia astăzi termin această revizuire...

(Continuare în numărul viitor)

în rostirea românească

Despre lucrările lui „ba“

„Ba“ a făcut o lucrare extraordinară în lume : a dat dialectica. Din păcate, n-a făcut-o sub numele său, așa încît n-a putut luat brevetul de invenție, în istoria culturii noastre.

Dialectica, într-adevăr, s-a constituit sub semnul negativității, în care Hegel vedea principiul de viață și mișcare a gândului. Dar ceea ce spune forțat negația obișnuită exprimă firesc ba și de aceea îndrăznim să spunem că Hegel a vorbit în termeni de „nu“ dar a gândit în termeni de „ba“. S-a întîmplat, întrucîtva, ca în cazul artistului francez Douanier Rousseau, pare-se, ce a pictat o plantă exotică absolut imaginară, pe care totuși naturalistii aveau s-o găsească în jungla indiană. Să vorbim deci de o plantă din jungla românească descrisă de Hegel sub „nu“.

Negația desființează, dacă e luată în înțelesul ei absolut. Dar în înțelesul ei obișnuit, negația respinge ; într-o privință poți spune (și Hegel o spune adesea) că negația doar restringe ; în orice caz, fie că atacă însuși faptul de a fi sau numai felul de a fi, negația suspendă. Și aci ar părea să se oprească virtuțile ei. Dar Hegel vrea mai mult pentru ea ; vrea ca ea să opună. Și pentru că a opune înseamnă a ob-pune, a pune în față, negația la Hegel sfîrșește prin a pune, adică a nega poate să însemne a afirma.

Dar aci începe scandalul. Cum poți susține că negația afirmă ? Trebuie, în cazul lui „nu“, să înfrunți toată repulsia pe care o resimte conștiința gînditoare față de negativ. Această repulsie s-a ivit și în alte ceasuri ale culturii noastre. În matematici, numerele negative au fost multă vreme respinse, întocmai cum erau mai tîrziu cele imaginare : cum să dai virtuți pozitive negativului, cum să operezi în real cu imaginarul ? Astăzi încă sîntem în fața unei proaste denumiri, care ne lasă undeva o insatisfacție : numim electricitate negativă tocmai pe cea care face atîta treabă cu electronii. Umanitatea denumește lucrurile prost, dar face treabă bună. Hegel a vorbit prost — sau provocator, pentru că nu avea cum face — dar a făcut treabă bună, ori nebulă, după voie.

Dacă este grotesc să spui că dialectica ar fi trebuit să apară la noi, în spațiul Dunării de jos — cum este să spui că Orfeu e de la noi, că Diotima lui Platon e de la noi, — are totuși oarecare rost să crezi că sîntem în măsură să-i primim mai bine mesajul decît alte limbi și cugete. În orice caz sîntem oarecum în spiritul ei ; purtăm cu noi ceva din fluiditatea ei. Iar lucrările lui ba pot să ne-o arate.

Căci ba este lucrător ; el reprezintă o subtilă negație activă, nu una paralizantă, cum e confratele său rigid, „nu“. Pe acest „nu“ l-a putut înhăța logica, l-a putut îngheța în bivalență logica matematică, iar cibernetica l-a transformat în categoricul zero, care vine să se cupleze cu unu și să facă așa, în doi, nemai-auzitele isprăvi de astăzi, care pleacă totuși de la un simplu da și nu, deschis-închis, trece curentul-nu trece. E un miracol, și acesta. Dar a rămas pe de lături „ba“, pe care logica matematică nu-l poate formaliza, fie că-l înțelegem rostul, ca în limba noastră, fie că e numai gîndit, ca în limba lui Hegel și a altora.

Ba acesta nu e chiar de la începutul lumii, ca nu ; nu e din vremea cînd nu era nimic, cînd era neant, cînd materia era, cum zic Grecii, în „neființa informului“. Nu ar putea fi dinaintea lui da, în timp ce „ba“ stă în miezul lucrurilor și le presupune. Dar deși mai tînăr decît nu, el are toate puterile acestuia, iar

cînd e vorba să nege, o face chiar mai apăsător decît el ; și așa își începe el lucrările.

Tot întreb inima mea,
Asculta-te-voi, ori ba ?

Pentru că este de-al lumii, însă, și nu venit din neant sau sortit doar să nimicnicească lucrurile, „ba“ pierde degrabă funcția aceasta de a desființa un conținut ce-i stă în față ; el alunecă firesc spre o a doua funcție a negativului, aceea de a respinge. Iar lucrarea sa dintr-odată e mai subtilă decît a lui „nu“. La întrebarea : Vii ? poți răspunde : nu, sau nu viu, e tot una. Dacă însă răspunzi „ba“, spui nu ; dacă răspunzi „ba viu“, spui da. Cum asta ? Pur și simplu pentru că ba a analizat întrebarea și a văzut că ea implică două lucruri : nu-i așa că vii ? nu-i așa că nu vii ? Iar ba, singur, răspunde : nu (viu), pe cînd „ba viu“ răspunde : nu-i adevărat că nu viu, iată că viu.

Așa se întîmplată că, în timp ce „nu“ rămîne „nu“ pe toată întinderea ariei unde se exercită, fie că e singur fie că însoțește alt cuvînt, „ba“ este cu adevărat social și dialectic, adică stă de vorbă și dă replica, încetînd să nege pur și simplu ori de cîte ori este lîngă alt cuvînt. Pînă și lîngă nu el spune mai mult decît „nu“ ; cu atît mai mult spune altceva lîngă orice alt cuvînt. Ce ușor îi va fi, deci, să întreprindă o nouă lucrare, cea de a restringe, pentru care Hegel cerea circumstanțe speciale („negație specifică“). Restrînge și spui, într-o sferă determinată : ba e așa ; ba e altfel. Și nu numai că restrînge dar — ceea ce nu putea face „nu“ — indică și o gradație : ba chiar, ba încă, ba unde mai pui că. Ai analizat o presupunere și ai adus pentru ea nu numai o restricțiune dar și un adaos, cu dublul joc pe care-l poate face ba.

Iar acum, cu o nouă lucrare, vine să suspende și el, cum făcea negația, dar cu un balans, cu un dublu joc, de care nu știa nimic mecanizata negație. Trecerea aceea de la anulare la afirmare, care îi era atît de grea lui Hegel, suspendarea aceea care, sub semnul negației lăsa un gol, acum sub semnul lui ba aduce un prea plin. N-ai decît să repozi pe ba, să spui : ba ici — ba colea, ba asta — ba asta, și ai suspendat, pentru că ai afirmat mai mult decît trebuia. Hegel joacă asupra echivocului lui „aufgehoben“, care suprimă și suspendă în sens pozitiv. „Ba“ însă poate lăsa pe „suspendat“ în sens negativ, dar cu el suprimă, tocmai pentru că afirmă : ba una ba alta, care e cînd una cînd alta, nici una nici alta, adică și una și alta, cum te silea să admiți Hegel.

Dacă deci desființează punînd prea mult, adică venind cu posibilul asupra realului, învăluind cu ori-cîte ba-uri (ba și asta, ba și asta) puținătatea a ce este, cum să nu-i fie lesne lui „ba“ să se opună, dacă vrea, sau să pună tot ce vrea ? Negația își trăgea sufletul să ajungă pînă la afirmație, ba însă joacă tontoroiul, cu afirmațiile pe care le aruncă în lume.

Și atunci, în clipa cînd vezi îndrăcirea aceasta a lui „ba“, ceva în gîndul tău îngheață, îndărătul jubilariei de a vedea ce bine reușesc lucrurile cu el. Nu cumva reușesc prea bine ? Nu cumva ba acesta, care te poartă atît de ușor printre stîncile negativului, suflă prea puternic în pinzele gîndului ? Nu cumva el este o unealtă a gîndului, dar și una a Celuilalt, care-ți smintește gîndul ?

Poate că „nu“ este al morții, al anulării, al extincțiunii în zero, totuși al omului, pe cînd „ba“ este și al altcuiva, pitit îndărătul omului.

Constantin NOICA

Dreptul și datoria scriitorului

Încă nu s-a stins ecoul Adunării generale a scriitorilor și problemele literaturii sînt în continuare în atenția întregii țări. De aceea cred că nu e nepotrivit să mai adaug, la cele pe care le-am prezentat în numărul trecut al revistei, cîteva considerații cu privire la limba scriitorului.

Ce libertăți își poate permite un scriitor în folosirea limbii naționale ? Întrebarea îmi aduce în minte o împrejurare de pe vremea cînd se pregătea reforma ortografiei, acum 15 ani. Cîneva căruia nu-i plăceau modificările propuse a încercat să cîștige de partea sa pe Mihail Sadoveanu, care era președinte al Secției de filologie a Academiei și, în această calitate, avea de spus un cuvînt greu în problema discutată. I s-a făcut deci afirmația că, dacă se adoptă reforma, pe viitor scriitorii nu vor mai avea voie să scrie cum li se pare potrivit, ci vor fi siliți să respecte îndreptarul în toate amănuntele. Sadoveanu, care era foarte bine informat în problemele limbii, nu s-a lăsat indus în eroare și a arătat-o clar : scriitorul a fost și va fi totdeauna liber să folosească forme arhaice, regionale și chiar corupte, acolo unde e nevoie de ele pentru a caracteriza un personaj sau pentru a evoca o atmosferă. În îndreptar se recomandă forma de numeral șapte, dar în textele literare vom admite și pe șapți sau șeapte, evident, acolo unde e nevoie de aceste variante.

Se pune însă întrebarea : este oare obligat scriitorul să respecte toate particularitățile de limbă ale mediului evocat ? Unii cred că da. S-au găsit critici care au reproșat editorilor lui Creangă prezența în opera acestuia a unor cuvinte și forme gramaticale nemoldovenești. De vreme ce autorul era moldovean și prezenta personaje din Moldova, el va fi scris totul moldovenește, dar editorul „Convorbirilor literare“ sau tipograful au mîntenizat textul. Mai tîrziu a fost criticat alt autor pentru că a introdus personaje din provincie care foloseau pe alocuri limba comună în locul dialectului local. Trebuie totuși să ne fie clar că scriitorul nu scrie numai pentru o regiune, ci pentru toată țara, că el nu este nici dialectolog, nici culegător de folclor, ci artist, deci folosește particularitățile de limbă numai cu scopul de a sublinia conturul personajelor. Și pentru aceasta nu este nevoie ca întreg textul să fie caracteristic dialectal, ceea ce, de altfel, ar îngreua serios lectura pentru majoritatea cititorilor. Apoi trebuie să mai ținem seamă de faptul că nici personajele reale nu folosesc, sau cel puțin nu mai folosesc, exclusiv formele dialectale, ceea ce înseamnă că reproducerea fidelă a felului lor de exprimare n-ar fi scutită de trăsături nedialectale.

La polul opus al concepțiilor despre limbă se găsesc acei cititori, în general oameni în vîrstă, care protestează pentru că scriitorii folosesc limba actuală și nu pe cea care se vorbea în trecut. Am în față o scrisoare de la Brașov, semnată G. Ardeleanu ; autorul ei e indignat pentru că, după cum zice, literatura de azi nu mai poate fi înțeleasă de marele public, din cauza întrebuițării de cuvinte străine ; critica lui nu se referă la „scrierile de specialitate“, care ar fi natural să nu fie înțelese decît de specialiști, ci la literatura artistică și la critica literară.

Observ în primul rînd că termenii folosiți în limbajele profesionale nu sînt rupți de limba comună și că adesea ei sînt adoptați de întreaga colectivitate : cei care îi creează sînt și ei membri ai comunității lingvistice, și inovațiile trec lesne de la un nivel la altul al limbii. În al doilea rînd, critica literară este și ea o „specialitate“ și are nevoie de termeni profesionali. În al treilea rînd, fapt esențial, în toate fazele trecute ale limbii noastre — și ale tuturor celorlalte — s-au introdus cuvinte noi, împrumutate din limbi străine sau formate din elemente indigene. Unele au fost apoi eliminate, altele s-au păstrat, și oamenii au continuat să se înțeleagă între ei. Același lucru se întîmplat și acum.

Folosind cuvintele noi, scriitorii nu fac de fapt altceva decît să se servească de limba națională în forma ei actuală. De aceea nici vorbă nu poate fi că orice om care știe să citească îi înțelege.

AL GRAUR

„Pomenire înzidită“. Fotografie de Dan Romalo

Disprețul pentru formă

(Urmare din nr. 6)

Din păcate, singura explicație care ni se impune, în fața acestui manifest dispreț pentru formă, este lenea spirituală. Sub masca deprecierii prozodiei tradiționale — pentru motivul că e anacronică — se ascunde, de fapt, lipsa de aderență la o estetică activă a actului creator, refuzul de a crede în biruința care trebuie obținută asupra datelor brute ale experienței noastre de viață, indiferența la travaliul artistic. O falsă concepție despre talent — înțeles ca simplă spontaneitate lirică a clipei, ca transcriere imagistică a unor stări psihice nedefinite — patronează un fel de „sport intelectual” din care au fost eliminate două atribute esențiale ale sportului: disciplina și vocația efortului. Este, probabil, simptomul cel mai grav pe care-l manifestă, în clipa de față, moda poetică. Interesantele și temerarele experiențe asupra limbajului poetic pe care le face, de cîțiva ani, Nichita Stănescu; dezinvoltă despuțere a sensurilor amare ale existenței, din găocile lor comice sau grotești, la care se dedă Marin Sorescu; dificila explorare de situații existențiale care caracterizează lirismul lui Ion Alexandru, precum și alte citeva modalități poetice de azi — sînt imitate pînă la refuz, în mecanismele lor exterioare, fără substanța poetică a celor citați, și prezentate drept creații originale, prin intermediul unei activități editoriale demnă — în sine — de toată lauda. Acest prolific mimetism își are cîitorii săi și, deci, succesul asigurat: locul burghezului, de la începutul secolului nostru, care trebuia „epatat”, l-a luat boemul spiritual de azi care se simte măgulit ori de cite ori dă peste o poezie incoerentă și fără rime, care „rimează”

cu incoerența sa de gîndire. Gustul personal a ajuns singurul criteriu de apreciere a poeziei noi; dar nu gustul fundat artistic, întemeiat pe cultură poetică și pregătire intelectuală, capabil de disocieri critice și de entuziasme justificate, ci gustul arbitrar, sensibil doar la truvai verbal și la teribilism, superior intransigent față de tot ce i se pare demodat, orbit de aparențele noutății.

Ce indulgent sau disprețuitor vor zîmbi boemii spirituali văzînd că cităm, aici, distihul eminescian: E ușor a scrie versuri / Cînd nimic nu ai a spune...! Să le oferim, atunci, satisfacția de a asculta un poet modern: Et celle qui danse comme un psylle à l'entree de mes phrases. / L'idée, plus nue qu'une glaive au jeu des factions. / M'enseignera le rite et la mesure contre l'impatience du poème... (Pluies. II) Aceste cuvinte ale lui Saint John Perse nu sînt gratuite: din cînd în cînd, în mijlocul perioadelor sale fără sfîrșit, răsuna de-odată ritmuri surprinzătoare, stranii și parcă reconfortante — octosilabice și endecasilabice — asemenea unor orologii care se deșteaptă brusc, instituiind privilegiul măsurii și al armoniei într-un vacarm al stihilor. Dar neîncetatele reluări de la capăt ale discursului liric la Whitman, acele întoarceri la punctul de plecare, din care suflul poetic își ia un nou avînt tocmai pentru a atinge un fîrm nespus de depărtat? Dar nevoia lui Claudel de a așeza, la finele unor versete interminabile, cuvîntul care rimează, reper sonor viu într-o invocație care nu pare a se sinchisi decît de mistica felului său? Toate acestea atestă atenția, disimulată poate, dar reală, la o viață profundă a formelor; toate acestea marchează lupta cu materia verbală incandescentă: ele

sînt puncte de sprijin materiale, noduri ale structurii poetice. Pe materialitatea lor fără dimensiune se odihnește harul poetic, în zborul său creator pe de-asupra genurilor limbii.

De cînd există, poezia a avut demnitatea ei proprie: ea a fost, și încă este la poezii adevărați, un nobil exercițiu al spiritului, — fie că vizează aspectele luminoase și mindre de sine ale vieții sufletești, fie că se coboară în infern pentru a smulge de acolo un cutremurător cîntec al tenebrelor. Noblețea ei spirituală stă în biruința asupra materiei: materia externă, propriu-zisă, sau materialul brut al reziduurilor amorfe ale psihicului. Fără o structurare, fără o transfigurare a elementelor ce ni se dau într-o experiență — oricare ar fi ea — nu este cu puțință nici o transcendere a clipei trăite, nici o inserție în durată nepieritoare. La moartea poetului — spune americanul Peter Viereck într-o frumoasă poezie cu titlul „Craniul îngropat” — toate elementele pe care acesta le-a stăpînit cîndva încearcă să se răzbune: imaginiile lumii jubilează lîngă groapa lui, lucrurile reale cer socoteală metaforelor lui, stelele pictate de fantezia lui plonjează din cer străpungîndu-i ochii, cuvintele care n-au intrunit favoarea lui cîrtesc acum pe față, împreună cu „anumite substantive din exil”, vechile clișee fardate aprind din nou felinarele lor roșii, iar semnele de exclamare „se reintorc la starea de sălbăticie”. Dar el supraviețuiește prin Formă, căci Forma e singura capabilă să învingă revolta Materiei:

But he lives on in Form, and
Form shall shatter
This tunelles mutiny of
Matter.

Ștefan Aug. DOINAȘ

Marin Sorescu

APARIȚIA

Am sărit, tocmai treceam pe lîngă un oraș — orașul
ăla.

M-au lătrat ciinii în virful limbii, să nu facă zgomot,
Dulăii inecați în lună.
Oamenii erau blinzi și fără greutate
Mergeau cu ochii închiși,
Toți cu ochii închiși, poate ca să nu greșească,
Vedeau numai pe dinăuntru, curat și neted,
Altfel vederea se boltește după ochi,
Pdși aluneca oricînd pe marginea bolții.
Ridicau din cînd în cînd pleoapele
Parcă ieșeau din fundul apei să respire,
Să tragă de văzut în ei
Și iar le lăsau, zdranc! pleoapele,
Asta se auzea în tot orașul — pleoapele bang, bang!
Și era o viteză de inot pe sub mare!
Și nimeni în toată forfota aia nu se ciocnea,
Cum se întîmplă.
Cînd era la plată, numai ce întindeau mina
Și plăteau cu podul palmei,
Arătau podul palmei
Și asta era tot, puteau să-și cumpere orice.
Nici măcar nu-i înțepa cu sulita ori cu pironul.
Și eu — mi-ar fi trebuit niște lucruri,
De-aia chiar sărisem din tren, simțisem că numai aici
Se află treburile alea, unice,
Dar palmele mele au citeva găuri,
M-am uitat la ele: vechi și găurite,
Cum fusesem înșirat atunci.
Oamenii cu ochii închiși m-ar fi putut dibui
Fetele acele care treceau aiurite și noi
Și-si odihneau părul greu pe bănci de lemn, anume
făcute,

Electricitatea cursese din fire
Se vărsase pe jos, ca roua,
Și era o altă atmosferă,
Vă jur, era o altă atmosferă.
Cascăde de praf s-ar fi prăbușit
De pe pleoape-mi dacă aș fi închis ochii, normal,
Ar fi erupt din nou praful ăla sub care fusesem pus.
Acoperind totul.
Și cu ce să plătesc stricăciunea?

BREVIAR

În jurul

romantismului

românesc

Avut-am noi o mișcare literară romantică sau ceea ce se mai cheamă un curent literar cu numele romantism? Dacă înțelegem prin aceasta o grupare și o doctrină, răspunsul nu poate fi decît negativ. Programul din fruntea revistei **Dacia literară** (1840) nu rupe cu o tradiție constituită, ca aceea a clasicismului din Occident, ci cu o dăunătoare situație de fapt, cu literatura de imitație care ținea provizoriu locul celei originale, preconizată de M. Kogălniceanu și de colaboratorii săi, Costache Negruzzi și Vasile Alecsandri. Generația de la 1840, din Țara Românească și din Moldova, luase cunoștință de pe băncile școlii atît de clasicismul, cît și de romantismul francez, ea învăța cu egală plăcere pe de rost proza din **Télémaque** și fragmente din arta poetică a lui Boileau, precum și meditațiile sentimentale ale lui Lamartine. Primii poeți munteni moderni au fost lamartinieni. Acestea-s cunoștințe, ca să spun așa, elementare. Despre vreo doctrină romantică românească, la acea dată sau mai tîrziu, nici vorbă! Tineretul era mai mult romanțios și a rămas așa de-a lungul întregului secol trecut, uneori nescuturîndu-se de sentimentalism nici la vîrsta adultă. Elegia romantică înlocuia cîntecul de lume gen Conachi, așa cum valsul vienez se substituia cîntecului lăutăresc

Criticul Henri Zalis pune altfel chestia într-un prea savant studiu cu titlul **Romantismul românesc, eseu despre vîrstele interioare ale curentului** (1968, Editura pentru literatură). Un indice de autori citați, neverosimil de întins, deși incomplet atestă încercarea de exhaustivitate a cercetării. Mi-aș îngădui să observ că în acest indice s-a strecurat ca scriitor un Heinrich von Ofterdingen, care nu este însă decît eroul unui roman cu același nume (1802) al romanticului german Novalis. Celălalt romantic german, Achim von Arnim, nu aparținea grupului de la Berlin, ci acela de la Heidelberg! Un misterios **André Souncet** de la indice, redactor-șef al unui ziar francez proromantic, se numea Alexandru Soumet. Un **L. Cardounet** este poetul catolic Louis Le Cardonnel. Așa-zisul **André Chénier** de la pagina 32, care moare în 1811, este fratele marelui poet, ghilotinat în 1794 și se numea Marie-Joseph. Poetul Millevoye, de loc obscur (adică necunoscut) n-avea prenumele nici Fr. (în text!), nici Octav (la indice!), ci Charles-Hubert. Parnasiarul Herédia nu era **Jean Marie**, ci mai sonor: **José Maria**!

Dar să nu mai lungim pomelnicul! Autorul a fost copleșit de un fișier prea încărcat, pe care l-a vărsat întreg în text, grijiul să aducă un număr cît mai impresionant de mărturii în favoarea unei teze pe care aș numi-o panromantică, dacă mai toți scriitorii noștri mari, de-a lungul unui veac întreg, care s-a prelungit și într-al nostru, au fost romantici, exclusiv sau precumpănitor romantici, de la Alecsandri pînă la Arghezi, Galaction și Blaga.

„Momentul de vîrf al romantismului nostru” a fost Eminescu, — adevăr incontestabil. Se citează numeroase fragmente eminesciene — spre a se dovedi ceea ce nimeni nu contestă, — cu neglijențe regretabile în transcrierea mai ales a postumei: **Ce vis ciudat...** (dorul cel regal, în loc de **domul** cel regal, **înainte** în loc de **înalte**, cîșire **sîngeroasă** în loc de **tinguioasă** etc.). Nu cred că Eminescu s-ar fi împăcat cu aserțiunea după care, pentru el „nu odată, visul înseamnă rebeliune, ieșire **catilinară**, la adresa societății care îl umilea, modalitatea de a zbura mult mai sus decît i se îngăduia curent” (pag. 99). Să fie adevărat, pe de altă parte, că „romantismul momentelor (sic) pașoptiste este echilibrat, verbul lui este moderat, nu se lasă ademinit, cum se întîmplă în Franța, de cuvinte **emfatic** și gesturi **teatrale**...”? Autorul interpretează **sociolog** și budhista poemă eminesciană **Rugăciunea unui dac**: „Dezadaptarea (sic) la lumea banului trădează chinul mărturisit, iar mizeria dată pe față a sensibilității ultragiante de **capitalism** vorbește despre o lume care dezonorează impulsurile nobile” (pag. 139—140). Dar și poetul Al. Philippide, după Zalis, era în trecut „neidentificat (sic) cu cotidianul” din pricina „unor automatisme, supape ale **abjecției burgheze**” (pag. 200).

Aș mai avea de relevat improprietatea termenului „**saturnismul** eminescian” în loc de **tristețea** eminesciană, saturnismul fiind intoxicația lentă prin plumb. „**Saturnismul** eminescian” s-a fi fost mai intens decît „**melancolia** baudelairiană” (pag. 201)? Nu înțeleg prea bine cum „Dezagregarea civilizațiilor respiră un fior **neptunic** (sic) nemăîntîlnit la pașoptiști” (pag. 84), — se vede că ei nu beneficiau de ieșirea la Marea Neagră! Contagiunea literară este la Zalis „act **stihinic**” (pag. 119).

Sinteza contrariilor, în stilul romantic, tradusă ca „o unitate **contradictorie**” (pag. 145)! Caragiale este etichetat ca dramaturg „clasicist prin interesul pentru categorial și romantic prin scrupul stilistic, datorită plăcerii cu care se ocupă de **cromatică** vocabulelor” (pag. 157). Aflăm așadar că stilul său era colorat... cam ca acela al lui Mateiu I. Caragiale, nu-i așa? Eseul lui Zalis este remarcabil prin efortul de a concilia tendințele cele mai opuse sau contrarii ale literaturilor europene și ale celei românești, sub flamura largă a conceptului de romantism „atocuprinzător: visul, fantezia, absolutul, libertatea, patria, progresul, marea verbală, natura și marea cosmos ș.a. La geneza lucrării sale ghicim entuziasmul, care se satisface cu exaltarea unor „trairi emoționale” de tip romantic și cu reducerea viziunii clasice la mecanisme psihice „fără taine, ca un patent cu resort”.

Șerban CIOCULESCU

Mircea Horia
Simionescu

pornind de la giotto

Giotto : Judecata universală (detalii)

Vol face un haz nebun de toți acei naivi care își inchipuie că ascult muzică și mă interesează istoria picturii din plăcerea, cum îi zic ei, estetică. Aseară am urmărit în **Oratoriul de Crăciun**, al lui Bach revenirea unei anumite deslinări a frazei care seamănă cu fosta mea profesoare de algebră. În simfonia **Militară** mă interesează îndeosebi cum e rezolvată stingerea unui incendiu, cred că în afara intențiilor autorului.

L-am studiat timp de trei săptămâni pe Hans Holbein cel Tânăr, preocupat să surprind în portretele sale anume semne ale degenerescenței, datorate unor profesii grosolane. Am descoperit, astfel, cu destulă precizie, că **Portretul lui Thomas Goldsalve și al fiului său** trădează ocupația modelelor. Indiscutabil erau negustori de porci. Priviți chipul tatălui, ars de soare, însemnat la marginea ochilor de un zîmbet șiret ce vrea să spună: acești godaci de York sînt exemplare minunate. În două săptămâni, cu îngrijire și porumb ating 120 de kilograme.

Am cercetat atent și **Portretul astronomului Nicolas Kratzer**, slugă a lui Henric al VIII-lea, insistența revenirilor mele în aceea sală a Luvrului în care stă atîrnat printre anonimi, l-a și îngrijorat pe paznic. Mi-a reținut luarea aminte, la el ca și la negustorul Georg Gisze din Muzeul din Berlin, o anume limpezime a privirii. Descoperirea m-a tulburat, de bună seamă.

M-am privit mult în oglindă. Neîndoișos, aceea limpezime lipsește din lumina ochilor mei. Oamenii aceia se ocupau cu multe potlogării, înșelau cu mult mai aprigă pricepere decît contemporanii mei, mîna lor împodobită adesea cu inele scumpe (și cam incomode) părea mai ușor decît minile noastre instrumentele cu care sînt înfățișați (compase, echere, cuțitașe, foi de hîrtie cu însemnări), trecînd repede la ciomag sau la pumnal, deși mai curînd la ciomag, frîngînd gîtul unui adversar, repezînd pumnii în capul unui amic devenit obraznic după o halbă de bere. Și totuși...

Totuși oamenii aceia au privirea mai limpede, mai inocentă decît a mea. Cum se văd pe chipul meu semnele unor vinovății pe care nu le cunosc! N-am lovit niciodată pe nimeni, nici măcar în gînd, n-am strîns nici unuia gîtul, ca să nu mai vorbesc de faptul că n-am îndrăznit, chiar atunci cînd mi-a venit o asemenea năstrușnică idee, să încure cîteva hîrtii la biroul în care lucrez de mulți ani. Și ce fantastic ar fi fost expedierea, la firma furnizoare, a unei cereri de pionere, cîteva zeci de vagoane. Și ce figură timpită ar fi făcut șeful să primească asemenea comandă, tocmai cînd el aștepta mai nerăbdător planșete de desen! Ochii mei sînt întunecați, în albul ochilor ruginește o ezitare vinovată, la drept vorbind destul de penibilă. Liniile active nici nu sînt măcar paralele. Sub cercățele foarte urite se lasă dungi adînci, oribile. Nasul aparține mai curînd unui escroc decît unui funcționar care și-a făcut toată viața datorită.

Frecventarea, în continuare, a picturii flamande și a celei italiene m-a îmbolnăvit în săptămînile următoare. Giotto, lubitul din todeauna, îmi dădea mari migrene; Boticelli mă înfuria, Bosch, care avusese asupra mea, înțodeauna, efectul unui tranchilizant, mă arunca el însuși în neliniști repetate, care se sfîrșeau în colici și grabnică nevoie de-a merge afară.

Am chemat medicul. M-a cercetat îndeaproape. Mi-a cerut să-i descriu toate simptomele. Chestiunea cu pictorii și modelele lor am evitat-o, cît a fost cu putință, pînă cînd, după ce mi s-a uitat în gît, medicul m-a întrebat: — Cum stai cu stilul gotic?

Ca oricare pacient care se respectă n-am vrut să-l confirm că se afla pe aproape de diagnostic, așa că l-am rătăcit puțin, cu diabolică plăcere:

— Il găsesc prea ogival.

— Pe Rembrandt îl tolerezi bine? a insistat.

— Numai după masa de prînz, doar dacă mîncînc cu măsură și evit alcoolul. Dacă nu, nu, fui nevoit să mărturisesc. Anumite compoziții de mari dimensiuni mă balonează.

— Asta este, zise doctorul.

Se așeză la biroul meu și scrise cîteva pagini.

După plecarea lui, remediile îmi păruă destul de simple.

Îmi aflate o dispepsie pe fond neurovegetativ, însoțită de alergii specifice. Îmi explicase pe larg caligrafia lui imposibilă, spunînd că va trebui să evit mîncările cu sos, condimentele și secolul XV. Maladia mea cerea îngrijire atentă, pentru că, spusese el, accidente mai grave decît cele pe care le avusesem, sînt posibile. Oamenii din ziua de astăzi își supralicitează stomacul și mintea cu substanțe prea grele, unele de o toxicitate ce poate culca chiar un taur. Mi-a interzis cinematograful — excitant brutal al sistemului nervos, — lectura studiilor de filozofie, discuțiile cu prietenii, pasiunile (oricare ar fi ele), emoțiile tari, jocurile de noroc, tragera la tir, poezia clasică și contemporană, spiritismul, primirea și darea de sfaturi, eliberarea adevărințelor, cearta, investigația și controversa, conservele de orice fel, fumatul, petrecerile cu lăutari, smîntîna, replica, conversația și contradansul, tăcerea îndelungată, călătoria în avion, zăbava, minia, smerenia, durerea și corespondența, literatura de referință și cea de ficțiune, cafeaua, Jehudi Menuhin, Kempf, Gieseking, Wagner, gluciadele, preparatele cu tocătură, emisiunile radiofonice pentru școlari, jocul domino și lotoul, veștile tari, blondele slabe, pesmetul sub orice formă, lumina prea puternică, întinericul prea obscur, purgativele, preparativele, grafica de șevalet, brînzeturile fermentate, rezumatele, referatele, minutele, ceapa și usturoiul, Delacroix și Daumier.

Mă sfătuisse să încerc o descongestionare a vaselor periferice și o descărcare a țesuturilor de cantitatea enormă a corpiilor toxici. Îmi recomandase **Senphenol**, de două ori pe zi, dimineața și seara, pe nemîncate.

În prima zi de tratament, **Senphenolul**, excelent produs Ciba, îmi provocase vomitări și fenomene de spasmofilie. După o săptămînă, cura cu acest miraculos medicament îmi declanșă o criză hepatică. Chemat din nou, medicul se arătă satisfăcut de evoluția sănătății mele, prescriindu-mi să dorm, pe cît posibil, fără pernă:

— Totul decurge normal, spusese la plecare. Foarte curînd vei începe să elimini.

Chiar așa s-a și întîmplat. În ziua a șaptea, pe cînd dormeam fără pernă, înțocmai cum îmi recomandase, simții lîngă mine, în așternut, că mișcă ceva. Sperietura fu scurtă și încercai îndată s-o stăpînesc, n-aveam voie s-o am. Din tîmplă sau din ureche, nu știu sigur, ieșise o frază care glăsuia cam astfel: „Pentru că dincolo de unele

aparențe, fenomenul se înfățișează unitar și cu implicații nebanuite”. Era o frază pe care șeful meu mi-o turnase în minte în timpul unei discuții despre dinamica bilanțului, pe care tocmai aveam să-l închei în curînd.

În ziua care urmă, era într-o luni, vomitai mult: cîțiva nasturi și o minge roșie, de cauciuc, care mirosea puternic a abecedar. Recunoscu mîngă pe care mi-o dăruise, cu 30 de ani în urmă, unchiul Titu, cînd împlinisem 6 ani, și pe care o căutasem atît, după o joacă în grădină, cu Bică și Petriche Opreanu. Fusese o zi caldă, plicticoasă, mama făcuse, ca întotdeauna de ziua mea, gogoși mari, bine rumenite și peste care turnase mult zahăr. Bică fusese de părere să ieșim din camera unde musafirii deveniseră gălăgioși, iar Jean Moscopol ne exaspera cu cîntecul acela nerod: „**În lumul de țigară**”. Petriche Opreanu mîncase opt gogoși, frate-meu numărase bine, pentru că și eu văzusem că o ia pe-a opta, așa că acceptase să ieșim în curte. Lelia nu voia, începuse chiar să plîngă, spunînd (ca o ticăloasă) că e mîngă ei, ca și cum nu știa toată lumea că eu fusese cel care stînsese dintr-o singură suflare luminările tortului și tanti Nina, grasa, mă sărutase de-mi rămăseseră pe obraz semnele acelea scîrboase. Tîrziu, se întunecase de-a binelea, mîngă dispăruse fără urmă, tanti Nina îmi tot freca ochii să nu mai plîng iar nenea Titu, în loc să promită că-mi va aduce alta înainte de aniversarea mea viitoare, cînd avea să înceapă școala cu tot șirul ei de necazuri, cum s-a și văzut, rîdea de mine, zicînd:

— Băiat mare și plînge ca o capră.

Curînd după aceea mi-a ieșit pe pernă (am reînceput să folosesc pernă, altfel nu-mi mai puteam odihni capul răvășit și așa de **Senphenol**) societatea literară „**Junimea**”. La început lucrurile erau clare: domnul Maiorescu, așezat într-un fotoliu asculta pe poet cu o atenție de domnitor moldovean, felicitîndu-l prin exclamații scurte și dîndu-l celorlalți domni, îmbrăcați în șorțuri pepi și cu funde la gît, ca exemplu de compoziție. Mai apoi însă a venit unul care a zis din ușă, că patronul nu e decît un demagog, că n-are înțelegere pentru versuri, că stă pe fotoliu, cocoțat ca un Zeus în Olimp și că o să-l amorțească mîna. Ceea ce s-a și întîmplat. Însemnările zilnice pe care le scria au trebuit să fie întrerupte la volumul III. Alături ieșise pe pernă și mă privea ca o statueta, Olga: spunea că mă văzuse cu ea pe munte, că mersesem cu ea la cinematograful și cînd intrase directorul, nea Costică Frîncezu, nu reușisem decît s-o sărut la repezeală.

Cred că trecuseră două săptămîni de boală cînd mi-a atras atenția un zornăit prelung. Lîngă mine, în timpul somnului căzuseră bani găuriți, fise colorate, o mulțime. Jenică dăduse să le adune dar din mîna lui zburară doi porumbel. Mai căzuseră atunci poze de scos, o tricicletă, un cub roșu, un yoyo. Yoyoul era nou și de o frumusețe fără egal, și m-am mai liniștit, deoarece îl considerasem definitiv spart. Am dat să-l joc puțin, dar mi-a fost frică pentru că la radio lătra o voce aspră, pițigăiată, nenea Titu spunea că nemții vor începe fără întîrziere războiul. Nu termină bine nefericita lui vorbă, că și începură să tropăie pe toate străzile soldați în uniforme verzui, cu căști ce semănau cu bretonul Lili-căi, proasta lui Dafinescu, și căzură

chiar cîteva bombe. Am cules atunci o schijă perfect șlefuită și aceea schijă iat-o acum lîngă mine, pe albul feței de pernă.

Senphenolul nu dă, m-a asigurat doctorul, fenomene secundare, nici obișnuință. După o oră, așteptînd să-și facă efectul, pe cînd credeam că mă voi simți mai bine, auzii în tîmplă bătaia cunoscută a pulsului și îndată ieși oglinda. O învîrtisem în timpul recreației mari în ochii domnului Sache, pedagogul. Băieții riseră dar Sache se prefăcuse că nu înțelege. După aceea, pe cînd desenam un ornătorînc pe maculator, o lovitură puternică deschisese ușa: un grup de soldați cu o mitralieră pășise în clasă; unul așeză mitraliera pe treptedul ei, deasupra catedrei, și un plutonier ceruse să ridicăm minile. Cine are arme să le predea imediat. Ieșise Ionescu M. Alexandru, care avea două pistoale cu dopuri, pe care le și depuse pe marginea catedrei. Mă dureau îngrozitor minile și plutonierul fu de părere să le lăsăm, în sfîrșit, jos pentru că Ionescu M. Alexandru, care se așezase la loc, să se poată duce la closet să se spele. Cineva ne explică cum directorul fusese dus de soldați și că rebeliunea eșuase. Un avion aruncase afișe pe care scria clar că ordinea fusese restabilită, că Ionescu M. Alexandru nu fusese vinovat cu nimic. Au trecut ani și pedagogul mă mai căuta. Au venit alte avioane, arsenalul a ars. Pedagogul îmi dău în sfîrșit o palmă zdravănă și-mi spuse că dacă nu-i dau oglinda s-o ducă la direcție, mă va elimina din toate școlile din lume. Aș fi vrut să-i adresez o strîmbătură, dar apărură fetele domnului Ignățoiu, care spuseră poezii, cu o grabă pe care le-o bănuiam, dar care întrecea magnetofonul meu, cînd e dat prea repede.

În ziua a 11-a avui noroc de poezii mai bune. Erau ale mele. Una purta sub titlu o dedicație: Marioarei. Era dimineață de sîrbătoare, Marioara venea de departe și s-a oprit înaintea mea, pe trotuar, zîmbind. Era Nela. Îi mîngiai obrazul, îi cerui să nu fie supărată și să treacă și peste asta. Cînd mă apropiai să o sărut, era Dorina. Făcuse pentru mine tot ce putuse. Mă invită să mergem la cinema. Pînă ajunserăm noi acolo se schimbaseră multe, multe filme, așa că în loc de un film oarecare văzurăm ultimul Antonioni.

Urmase un rău mai suportabil și, îndată, defilarea. Dinspre bulevard veneau tancurile, fanfara cînta de te asurze, în tribuna din fața Mitropoliei se zărea prefectul prefectului, împodobit cu o banderolă tricolor. Valuri, valuri de avioane uriașe mai ajungeau pînă la mine, căutau gara, Dorina se mira spunînd că la ei, la Slatina, n-au fost de loc bombardamente pînă la sfîrșitul războiului. Loviră rafinăria lui Ciufu, cimitirul. Ea era mică, nu-și amintește dacă treceau avioane americane sau nemțești, cimitirul avea de bună seamă, fapt era că nu se mai putea suporta, alarmele se dădeau de două ori pe zi, astfel că plecaram la Voinești, în dispersare. Am lîngă mine, după o nouă greață **Destinul Omenirii, Criticele** lui Gherea, semnul de carte din mîtase.

Între năvălirea goșilor și teoria lui Charles Nicolle se făcu pace. Apărură steaguri. Se întunecă însă imediat. În noaptea aceea se cutremură pămîntul, turnul primăriei și băcănii lui Barkukis se prăvăliră și praful răscolit de

acolo mă ajunsese abia când am intrat la facultate.

Cum încetară aplauzele, îl zării pe Călinescu, ferindu-se parcă de muște nevăzute. Avea între degete o hirtioară cu însemnări despre Sainte-Beuve, Port Royal și Valentina îmi șopti că nu prea înțelege ce vrea să spună. Cuvintele lui au poate farmec dar până la urmă nu rămii cu nimic. Cred că atunci am început să n-o mai iubesc.

O iubeam nemaipomenit de mult, în-deosebi acea mișcare a capului când își ferea ochii de căderea pe frunte a părului și semăna cu Madeleine Sollogne. Și iată-mă în bancă, mîngîindu-i mîna, și scrisul care nu voia să iasă caligrafic pe tăbliță, superb ca pe tăblița lui Cruceanu. Ne-a părut rău la amîndoi că acela își va menține premiul.

Ieri am eliminat toate scrisorile, doctorul avea dreptate, toate paginile de jurnal, toate literele.

În ziua a 14-a m-am simțit mai bine. Am stat toată ziua în casă, încercînd zadarnic să întorc un disc pe partea cealaltă. Am ascultat, așadar, neînterupt dansurile vechi pentru lăută. De această situație profită arhitectul. El mă conduse pe aleile albe, îmi arătă marile construcții de beton și sticlă, luminate de oglinda apelor strînse în inelul fintinilor. Erau orașe care se desfăceau la infinit în fața ochilor, și treceam fără osteneală prin ele; de la ferestre îmi făceau cu mîna persoane cunoscute, unele mă muștrău cu strigăte scurte pentru că nu vorbisem niciodată împreună, apoi printre arcade și peste podețe traversam, mai departe, țări și continente, pe trotuare de sticlă, plină la marginile lumii. Iată aici, la căpătușul patului, termometrul și pipeta, și prospectul de călătorie, și scrisoarea neexpediată, și planeta de tinăr, care-mi prezicea o căsătorie fericită cu numita Lina, și perfectul simplu în care se așezaseră toate trecherile mele. Căzură lingă pat stîncile enorme de la Obîrșia și de pe Caraiman, îmi strîngeam acum în jurul gîtului fularul gros și zăboveam cercetînd boteca ce se pierdea în ceață. Margi-lile lumii se simțeau scîrțîind, ca zăpada înghețată, sub pașii șovăielnici.

Căzură apoi pe rînd și Didona și Webern, și prietenii, și verighetele. Tre-cuseră două săptămîni și sosise copilul. Costache s-a fotografiat cu Diana în brațe și a ținut-o așa, zîmbind mai mult copilului decît obiectivului — mai bine de cinci ani. Rareori îmi mai vorbea despre romanul lui.

Mă simțeam mereu mai bine. Devenisem ușor ca fulgul. Doctorul se bucura de însănătoșirea mea evidentă.

Ieșeam și mă întorceam, mîncam la oră fixă, respiram cu voluptate aerul din ce în ce mai pur. Se imprimăvăra. Doctorul mă anunță într-o zi că sînt salvat. Nu mai lăcrimam la vederea nici unui obiect din cele pe care le eliminaseam în lunga mea boală. Eram indiferent la toate, făceam toate cu o precizie care mă minuna. Mai privii, într-un tirziu, o pagină de jurnal, scrisă mărunț, în care era vorba despre despărțirea de Valentina. Nimic nu mai tresări în mine.

Medicul, amabil, mă vizită și-mi luă mîna. O ținu îndelung într-a sa și mă privi cu blîndețe. Se întoarse apoi către cei de față și declară satisfăcut: — Gata. De acum înainte nimic nu-l mai poate tulbura.

Și-mi închise, cu un gest profesional, ochii cu care văzusem mai înainte atîtea lucruri tulburătoare, printre care, nu de puține ori, pe Holbein cel Tânăr, și pe Giotto, iubitul din totdeauna.

Leonid Dimov

Intr-un orașel de munte

Era, departe, soarele pe jumătate apus
În fața unui perete de nori ce se ridica tot
mai sus,
De asemenea, orașul în prag de iarnă iar pe
mintea toată

O neagră banderolă perforată,
Prin orificiile căreia se zăreau scene
Întunecate, din așezări subpămîntene.
Și mai erau, abia migrate de undeva din
Bolivii,

Șapte familii de paseri kiwi.
Cam atîtea erau cînd am pătruns
Negricios, amputat și tuns,
Prevăzut cu dispozitive și cu trompă
Înmormintat cu prohoade și pompă
În lumea asta despre care știam
Că există, dar nu credeam,
Deși vedeam dizelul gigantic cu hublou
Unde ne făceau semne niște mașiniste în
furou...

Am strîns din buze la vederea celorlalți oaspeți
Și m-am uitat la munții cei proaspeți
Care-au început să ne-nconjoare cu repeziune
Am trecut de cantoanele cu semilune
Macazele, în sfîrșit, trozniră neplăcut
Și ne-am oprit în plin trecut
Într-o gară cu fructe montane
Vîndute-n coșulețe și-n bocancane
De gravi locuitori și locuitoare
Sărind fără rost în trei picioare
De parcă erau niște canguri plini de nerv
Mi-am zis că aiurez și m-am făcut că nu-i
observ

Dar, deși povîrnit sub desagi,
Tot mi-am cumpărat un coșuleț cu fragi
Și-am pornit pe-o stradă prunduită
Cu mici case de fildeș și de bachelită,
Înțelegînd că m-aștepți în ilic cu funte
În orașelul acela de munte.

Ai, pentru mine, o batistă vișinie,
Ai trebăluit prin bucătărie
Ai pus masa cu tacîmuri lucitoare
Dar n-ai mai avut timp să-mprumuți pahare!
Nu-i nimic, vom bea din cele două căni
pîntecoase

Cumpărate — ți-amintești — la tirgul
de gavanoase
Din spartul primăverii, în soarele hohotitor,
De după cantonul c-un singur răzor
Din care ne privea generația anabiontă
De ghiocei răsărînd în bătaia ciocănelor
de fclntă.

Apoi acasă, mi-ai povestit amintiri care
Aminteau de scena de-acum, cu mîncare
Păstrată la cald. Ne zîmbeam privind la imensa
Priveliște. Dar, cînd am apucat cu pensa
Felia de lămiie

Am înlemnit amîndoi: portocalie,
Învia prin odaie o luminare străină.
M-am înălțat cu șervetul în mînă
Deasupra scaunului, a mesii cu glastră
de narcise

Și-am plutit, înfiorător de greu, pe ușile
deschise.

Plîngeai, erai desculță, aveai gene lungi,
Purtai o fustă verde cu negre dungi,
Iar eu, în hainele mele de dimie
Am devenit, încet, o pată fumurie,
Apoi o egretă plutind în jos, pe scară,
Apoi un fel de întunecare ușoară,
Alergînd înfiorat, alergînd bezmetic,
Pe drumul tăiat în lut roșietic,
Cu floreta la șold, să nu pierd diligența
Spre hanul străvechi din cleștar de Mayența.

Miron Chiropol

Va trebui

Va trebui să treacă ziua
neîntîlnit, ca tremurul
albit al frunzelor
de aripile dezbrăcate peste ele
de fluturi și păsări ce s-au dus —
vor trebui atîtea lucruri nevăzute, grele,
ca mamă să se simtă
în urma unui duh,
atîtea virginale
voci și limanuri
cite vor mai fi
pămîntului drept rugă —
și eu să pot iubi.

Scriere

Cum în fiecare noapte eu scriu
pe hirtii firave ca niște corăbii de copil
poemul și-l fac să călătorească
ispitit de nori,
să străbată numele Domnului
cum devine o mireasmă cerneala
și se îmbracă în flori neștiute
al căror miros e o numire de stea
la care muritorul privește
și se încrede și-i murmură.
Se mișcă buzele cu petale neatinse,
doar măruntele vietăți ale duhului
se așează pe ele îmbăindu-se
în polenul lor
purtat de vîntul albastru,
vîntul ca un altar împingîndu-le
pe tărîmul unde ceruri și oameni se sting
unii pentru alții.

Psalm

Istovit sînt, fără sfîrșit în istovire
ca un corăbier străvechi
scrutînd prin pustiu apele Iziei
ce nu se mai apropie.
Ziua și noaptea gîtlejul meu sărat
întredeschide buzele lăsîndu-și limba gîtuată
să strige lui Dumnezeu cuvinte
care nici șoapte nu mai sînt,
doar ceva ca aerul, ca un duh
ieșînd din mine și strigînd
fără să-l mai audă nimeni.
Poate se va întoarce porumbelul,
poate corbul îmi va aduce măslinele,
pdate tărîmul Gangelui
îmi va primi picioarele desculte
în nămol sacru să mă spele.
Stau acolo strîns, legat pe frînghii înalte
privind urarea și-mi amintesc o legendă.
Mă desferecă moartea ori viața
îmi ridică zăvoarele —
eu nu știu, decît Domnul,
nu știu decît să scrutez.

Ileana Mălăncioiu

Păpușarul

Stau păpușile-atîrnate, fire care nu se vîd
De scufie și de brațe le-au legat frumos de sus
Dedesubt e păpușarul ce din cînd în cînd le mișcă
Și în locul lor vorbește dacă au ceva de spus.

Noi la ele ne uităm cum se-nalță și coboară
Și-ascultăm ce au să spună și aflăm de unde sînt
Și ce pași mărunți le poartă către locul unde merg
Și cum sînt de împlîntate cu picioarele-n pămînt.

Cîte una dintre ele e retrasă dedesubt
Și apoi se-nalță alta tot cu ochii ca de leu
Și cu părul de mătase și cu mijlocul subțire
Care nu știu dacă ride sau de plînge-n locul meu.

Fiindcă toate par că rid și că plîng întotdeauna
Și cu ochii îmi fac semne și mă cheamă fiecare
După cum de sus le trage firul de care atîrnă
Și de jos le mișcă mîna păpușarului cel mare.

POEZIA :

Dumitru Micu

Ștefan Aug. Doinaș

Ipostaze

Deunăzi, în Tomis, Cornel Regman învinuia criticii de indiferență față de poezia lui Ștefan Augustin Doinaș. O fi așa? Nu tocmai; însă ce-i drept, unii care comentaseră **Omul cu compasul** n-au mai scris despre **Seminția lui Laokoon**. De ce? Cine știe! Poate-au vrut să întoarcă poetului o amabilitate. Nu lăsase Șt. Aug. Doinaș, într-un interviu din „Gazeta Literară”, să se înțeleagă că îl interesează doar părerile lui I. Negoïtescu și Cornel Regman? Glumesc. Dacă ne-am lua după cite spun poeții (prozatorii, nu mai puțin), n-am mai scrie nimic — și tot ei s-ar supăra.

De altfel, sinceri fiind, Șt. Aug. Doinaș avea (și are) temeinice motive de a prefera pe criticii amintiți: nu doar fiindcă îi sint, cum se știe și cum o spune singur, vechi prieteni, dar și fiindcă — acesta e adevărul — nimeni n-a scris despre poezia sa mai bine, mai competent. Esențialul asupra modului poetic Doinaș (și nu doar asupra unui anume volum) se găsește în cronică lui Cornel Regman la **Omul cu compasul**. Aproape nu mai e ce adăuga. Căci Ștefan Aug. Doinaș nu e un poet „discutabil”. Opera lui nu e dintre acele care autorizează interpretări divergente. Ea posedă, fără îndoială, cum ne previne Florin Manolescu, în „Luceafărul”, și o față ascunsă, pe lângă cea aparentă, dar cei ce izbutesc să o

descopere nu o văd altfel fiecare, cel puțin așa rezultă din exegezele de pînă acum. Sint poeți pe care îi poți „crea”, pe care chiar trebuie să-i crezi, ca să existe: Eminescu, Băga, Arghezi, Bacovia, structurile romantice, muzicale, în genere. Avem fiecare un Eminescu, un Arghezi al nostru. Nu, sau, în orice caz, în infinit mai mică măsură, și un Ion Barbu sau un Paul Valéry. Clasicii, naturi plastice, își sint propria creație, desăvîrșită, definitivă. Exegi monumentum aere perennius... Șt. Aug. Doinaș e un „clasic”. Fîn eseist și critic pătrunzător, autqrul **Omului cu compasul** este, ca poet, un lucid, un înținer al misterului, un artist care ține să-și elaboreze singur ființa lirică, fără colaborare. Cititorului nu-i rămîne decît să descopere „monumentul”, și să — se descopere în fața lui. A „inventat” un Doinaș pare, în temeiul cărților apărute pînă acum, o imposibilitate. Dar nici a-l prezenta încă o dată pe cel descoperit și descris de alții, repetînd lucruri știute, nu este prea ispititor.

Trebuind, totuși, consemnată apariția volumului antologic **Ipostaze** (colecția „Albatros”), să detașăm din el cîteva piese mai puțin sau de loc analizate, promițîndu-ne pentru altcîndva o meditație mai sustinută asupra întregii opere a poetului. Obșnuit, Ștefan Aug. Doinaș preferă poeziei de directă expresie balada, parabola, alegoria sau, în ultimul timp, un fel de reportaj liric. Scrie, totuși, și poeme de nemijlocită confesie și meditație, și unele din acestea comunică anxietăți, îndoieli, tristeți nedefinite, maree sufletești amenințînd să rupă echilibrul clasic. De altfel, în **Eu și vechii greci**, poetul chiar se delimitează de clasicism, avertizîndu-ne că liniștea ce pare a domni, maiestuoasă, în versurile sale lucrate cu arta statuarii lor eline poate cuprinde în ea propria negație: „Am refăcut din marmoră, și-apoi/sufliind, din carne, brațele lui Venus, iar răsufierea ei m-a răcorit / la pas, am întrecut pe-un drum de țară/urnirea — acelei broaște ce-l ținea/ pe Achile-n lanțuri; în sfîrșit, invins-am/ pe Chiron în înțelepciune și/pe — Orfeu

în lupta sunetelor pure./Dar vai! n-am izbutit să dobîndesc/convîngerea de fier că toate-acesta/sînt cu puțină!... Eu și vechii greci/ cu totul altul ne trăim infernul”. În deosebire de greci, cărora universul propriei spiritualități le era, din cîte ne putem da seama, suficient, poetul nostru visează neîncetat o altă lume, se străduiește să arunce pod spre „Tărîmul cu clopot”. În lumea fenomenală se simte neîntreg, despicat, restituit sieși integrității primordiale doar prin iubire, care, aruncînd amantii unul spre celălalt, „dă un singur trup, o formă arsă/de-un foc mai vîrstnic decît orice veac”. Însă, existînd, „noi nu putem face nici un gest (...) fără riscul de a-i face pe alții să moară”. Cîtatul, pus drept motto la poezia **Alibi**, e din Camus. Asemenea autorului **Ciumei**, poetul e terorizat de gîndul că „neconținut, pe cîmpuri, în firide/pe străzi, în codri, în altar, în pat./și zi și noapte, cineva ucide” și, simțîndu-se răspunzător în numele speței umane, se întreabă cu desnădejde mocnită: „Ce flămură să punem pe cetate?/ Unde să mergem? Orice drum e-nchis./ Ca Dumnezeu, prin ubicuitate,/sîntem complici la tot ce-a fost ucis./Complici ai cui? Ah, înfundați cu cirpe/gitlejul meu — să nu mai pot vorbi!...” În **Tubularia**, anxietatea tinde să ia proporții paroxistice și poezia se umple de imagini ale descompunerii, rare în versurile lui Șt. Aug. Doinaș: „...în locul inimii se tot lărgeste/o scorbura în care locuiesc/furnici albastre; sexul mă plantează/la miezul nopții, în pămînt fierbinte./Mai c, ascunsă, o cio-căntitoare/de spaima căreia îmi scot afară din gură limba, ca să nu mi-o-nșface crezînd că-i vierme. Ca prin țevi de trestii,/o fiară-n agonie mă respîră./Cînd plouă, plouă înăuntru meu.../Ce mi se-nîmplă? Oare a-nceput/să crească-n mine tubularia, copacul/cu trunchiul gol și rădăcina-n Styx? În alte poeme, ca **Moartea lui Tao** și **De-am fi eu-adevărat**, neliniștea se convertește într-o mîhnire filozofică total spiritualizată, comparabilă cu aceea din o seamă de poeme ale lui Rilke. A doua poezie îndeosebi e întru totul vrednică de autorul **Elegiilor Duineze**:

„Doamne, eu știu că ne visezi. Dar spune-mi :/ce boală de copil, ce suferință/îți dă acest coșmar? De ce e lumea/ asemenea broboanei de sudoare/ce strălucește greu pe fruntea ta?/Oare neantul nu e răcoros/ca mama unei mame iubitoare? Nu se/stîrnește-n toată vasta veșnicie/o șoaptă, măcar una, să po-goare/asupra-ți, să aline febra asta? // De-am fi eu-adevărat, am suferi/ și noi de boala ta. Trezește-te...”

Știu: nu acestea sint piesele cele mai reprezentative. Poate că acestea sint mai curînd accidente într-o operă în care „soarele, închis într-un ciudat costum verzui”, coboară „ca un scafandru” în valuri, spre a tulbura, în chip de „șarpe amoros, viclean”, „sărmana scoică” oceanică, „trimisul diavolului pe pămînt” intră în „icoana plină de scînteii” a Sfîntului Gheorghe, spre a atrage în păcat o tinără măică și Apollo îmbrățișează pe Dafne preschimbată în laur. Sau, dimpotrivă, sint expresia decantată a unor anxii prezente în stare latentă în poezii ca **Mistrețul cu colți de argint**, **Strajă zadarnică**, **Balada întrebării lui Parsifal**, **Forma omului**? Șt. Aug. Doinaș rămîne, în tot cazul, pînă la proba contrară, poetul apolinic, deprins să „hipnotizeze” (cuvîntul e al lui Cornel Regman) lucrurile, să le purifice pînă la prefacerea în simple semne, menite să lucească în soare, „păstrînd în forma lor eternul chip / al lucrurilor lumii trecătoare”. Un poet ce atrage, constant, priveliștile Terrei într-un cerc de vrajă, sub cerul „ideilor” platonice, care „conține-al lucrurilor tainic chip, / cel fără de ruină și mișcare”. E totodată un fapt că printre coloanele de marmoră albă ce susțin lumea lirică a lui Ștefan Aug. Doinaș încep să se audă distinct sunete care urcă, s-ar părea, din adîncuri, din noapte. Transportîndu-ne în vis, poetul o face nu doar, ca înainte, spre a ne revela „tărîmul cu clopot”, paradisiac, ci și spre a ne inocula ceva din febra cerească a Celui ce „ne visează”. Ne găsim oare în pragul unei noi vîrste lirice?

Cine știe! N-ar fi prima surpriză pe care ne-o procură poetul **Seminției lui Laokoon**.

PROZA :

Valeriu Cristea

Eugen Barbu

Vinzarea de frate

Multe lucruri se pot explica în literatură, chiar dacă numai parțial, prin mecanismul reacțiilor reciproce, de exemplu curentul pitoresc și de evocare poetică a vechiei mahalale bucureștene în funcție de criticismul de luîferică luciditate al lui I. L. Caragiale, care a vizat o întregă societate prin periferia ei. Cuvîntul **periferie** este însă relativ. Căci în țara **formelor fără fond** în care I. L. Caragiale a intrat ca un persan cu ochiul clar și nepărtinitor, capitala era chiar mahalaua, zonă de maximă concentrare în acea vreme a procesului autohton de acumulare capitalistă în care roia o umanitate redusă la scheletul ei înfricoșător, pregătită ideal de scriitor ca pentru judecata de apoi. Pompate cu vid și fixate în cîteva automatisme, personajele lui I. L. Caragiale par aproape niște păpuși mecanice dintr-un teatru grotesc, reversibile la infinit și puse în funcțiune cu o cheie pe care autorul a luat-o prevăzător cu el. Niciodată liberul arbitru al omului nu a fost mai umilit ca în lumea și epoca lui Lache, Mache, Dandanache. Progenitura lor intră cu Urmuz deja în fantastic și părțile lor metalice încep să iasă la iveală în conformația fizică a acestor descendenți care intruchipează perfect celebra definiție a comichului dată de Bergson: „du mécanique plaqué sur du vivant”.

După ce Caragiale a „bombardat” mahalaua cu cherestegii și cherestegeriile ei în care capitalismul germina „ceas de ceas și clipă de clipă”, azvîrlind asupra ei cea mai mare cantitate de explozibil satiric din cite au fost vreodată lansate în literatura noastră, a apărut în chip firesc tendința contrară, de înfrumusețare a acestui limb al infernului citadin, de reconstruire a periferiei dintr-un unghi poetic. După ridiculizarea mahalalei, se încearcă o reabilitare a ei prin relevarea unor valori posibile: pitorescul tradițiilor, caracterul frust al naturilor umane, clocotul pasiunilor. În această direcție numele unor scriitori ca Mateiu Caragiale, G. M. Zamfirescu sau Miron Radu Pa-

raschivescu, cu ale sale **cîntice țigănești**, vin imediat în minte. Dintre ele nu poate lipsi cel al lui Eugen Barbu.

Autorul romanului **Groapa** se simte în mediul periferiei balcanice ca la el acasă. De aceea, indiferent de tema sau subiectul cărții, el se trage întotdeauna încet-încet spre mahalaua pestriță. Așa se întîmplă și în volumul de care ne ocupăm acum, **Vinzarea de frate**. Ceea ce se profilează cu mai multă vigoare în această povestire cu haiduci este nu codrul, cum am fi fost în drept să ne așteptăm, ci orașul, Bucureștii din epoca fanariotă în care, la umbra nepăsării unor domnitori sezonieri lipsiti cu totul de preocupări edilitare și de vreo finalitate urbanistică, mahalaua se lătise triumfător. Prin această vastă mahala autorul se plimbă cu pași siguri. Din cîteva notații atmosfera „se prinde”, se încheagă. Deschid aici o paranteză: dintre toate aspectele unei opere de proză **atmosfera** este aceea care se realizează mai ușor, pentru că cititorul intervine și dă o mîină de ajutor. Concursoi pe care acesta îl oferă scriitorului variază în funcție de laturile cărții, putînd fi uneori cu desăvîrșire inexistente, ca în cazul analizei psihologice cînd nu numai că nu putem să-l asistăm în nici un fel pe scriitor, dar trebuie uneori să facem eforturi disperate pentru a urmări în toată ramificația lor liniile fine ale disecției. Două-trei elemente sint însă de ajuns pentru a produce în contact cu o sensibilitate receptivă o atmosferă, care nu există în sine, autonom, precum există într-o operă ideile, portretele personajelor, diagrama obiectivă a investigației. Atmosfera însă se formează și se densifică doar cînd cititorul suflă asupra cărții. Ceea ce nu diminuează cu nimic meritul scriitorului creator de atmosferă, care alege amănuntele sugestive și le combină în vederea unui efect. Creatorul de atmosferă este sustinut în cazul lui Eugen Barbu de un colorist violent și de un scriitor cu simțul materiei, al formelor plastice. Cînd Sirbu iese pe palierul scării interioare el este izbit, ca și cititorul de altfel, de imaginea, văzută de sus (perspectiva e aici bine aleasă), a mesei de joc cu postav verde și gramezi de aur pe ea. Episodul nebulilor îmbrăcați în suta-ne negre, călugărești, care aleargă și se bat într-o livadă înecată în ceață se imprimă puternic în memorie, ca și acest instantaneu în care obiectele au plînătate și volum: „Pe butucii de lemn atîneau hălci de carne de vită și în noroiul fierbinte, încă cîlcîind de singe proaspat, zăceau capete de boi, cu ochii înlemniti într-o albă și mută groază”. Unii scriitori tineri, mai subtili decît Eugen Barbu, dar prea abstracti și friguroși, pot lua de la el (dacă acest lucru se învață) lecții de evocare și descriere.

Ca și alți prozatori înclinați spre pitoresc și culoare, Eugen Barbu nu are însă răbdarea sau ingeniozitatea de a construi o narațiune corectă. Opera sa e plină de

carențe. Să introducem indexul critic în cîteva fisuri. Vom începe cu ceea ce ni se pare mai grav: totul se poate anticipa cu facilități în acest roman pe care autorul l-a voit de acțiune, psihologia e prea sumară și tipologia prea schematică chiar pentru o carte de acest gen. Haiducii poartă „căciuli pe sprinceană” și au „niște mustăți fioroase de te băgau în groază”, Amza este nu numai cel mai mare „în grad” ci și de stat și „vocea aceea mare” la care autorul se referă insistent îi aparține. Primul gest divulgă tot destinul unui personaj. Știm că Sirbu va trăda chiar din clipa în care apare în scenă și se grăbește să arunce „o privire lacomă și parșivă” spre sipetul cu galbeni de-abia capturat. Dacă haiducii au mustăți atît de „fioroase” încît ne bagă în sperieți nu e de mirare că ibovnica lui Amza are sini „de cărămidă”, pe lângă alți nuri, căci, ne previne autorul, trupul ei fusese zidit „în ziua a opta, cînd Creatorul terminase cu cele bune și se apucase de rele.”

Există apoi în acest volum unele neverosimilități care opresc narațiunea în loc și-l obiectivează pe cititor în detrimentul ficțiunii. Deși la p. 12 aflăm ce-l așteaptă pe Amza de va fi prins („Și de ce dregătorii mei nu fac nimic să mi-l puie în butuci și să mi-l aducă aici să-i scurtez dreapta și să-i pun tîgva goală pe treptele bisericii Stelea?”), cînd prin vinzare el cade în miinile stăpînilor l se cruță viața. Această toleranță este cu totul arbitrară în raport cu faptele comise de Amza și cu legile și moravurile vremii. Cititorul înțelege — dar nu în folosul narațiunii — că mai puternică decît voința domnitorului a fost cea a scriitorului, care avea nevoie de viața lui Amza pentru a-și continua povestirea. Un alt exemplu: după prinderea lui Amza, Anita devine ibovnica vînzătorului, care o dorea de mult. Dar chiar în bratele lui Sirbu, Anita rămîne fidelă lui Amza și nu se gîndeste decît cum să-l scape de la ochi. Prea multă țîrnie pentru o femeie al cărei nume — ne învață Shakespeare — este slăbiciune și care pe deasupra — adăugăm noi — era o hangîiță văduvă și tinără. „arsă în focurile dragostei de pe tot pămîntul”. Cu naivitatea vechilor autori care nu se sfiau să ia de la alții subiecte gata făcute, Eugen Barbu relatează la pp. 144—146 o înfîmptare despre cumplita pedepsire a unui prea zelos vînzător de fuste alidoma cu cea din **Răscoala** lui Rebreanu.

Multe din defectele cărții ar fi putut fi trecute cu vederea dacă cititorul n-ar fi fost mereu iritat și incitat la vigilență de un stil arhaizant, peste măsură de artificial și facil. „Mai trosniră cele (s.n.) flinte”. „Treceau cele (s.n.) parfumate ducei”. „Curgeau ochii lui Parganghel privind cele (s.n.) tocături”; sau: „Numai că el nice (s.n.) pe unde sade acum (...) nu se află degeaba”, „Treaba începuse să meargă, nu-i scoteau banii afară din casă, dar nice (s.n.) să mori de foame nu se nu-

mea.” Realizarea unui stil cu adevărat arhaic cere un fel mai tîhnit, mai așezat de lucru. Cu gîndul, poate, la alte opere mai importante, autorul pare însă să fi scris această carte cu viteza unei stenograme. Numai astfel ne putem explica unele neglijențe surprinzătoare: de pildă la p. 68, Maria Dulescu are „un păr auriu ca mie-re”, iar la p. 105 acesta devine „negru, cu scrumiri de fier”; cu totul eronată, după cunoștințele noastre gramaticale și culinare, ni se pare expresia: „cozonacii dădeau în foc” etc.

Mai puțin prin acțiune și aproape de loc prin personaje, volumul acesta rezistă prin forța vizuală a scriitorului, prin pasta grasă și culorile vii ale descrierii.

Nicolae Tăutu

Insula liniștită

Două condiții trebuie să îndeplinească orice povestire polițistă demnă de acest nume. Să articuleze, mai întii, o acțiune bine gîdită în toate detaliile ei. Autorul unor astfel de povestiri calculează dinainte mișcările și prevede consecințele lor, ca un jucător de șah cu care se mai aseamănă și prin faptul că personajele sale sint simpli pioni, figuri convenționale. Speciile marchează inegal caracterelor genului, dezvoltă unele funcții ale lui și atrofiaază altele. Povestirea polițistă stimulează o creștere exacerbată a acțiunii (avînd aici un rol tot atît de important ca **întriga** în teatru), dar produce sub alte aspecte (tipologie, psihologie) un halitism al țesutului narativ.

A doua condiție are în vedere **atmosfera**. O adevărată povestire polițistă trebuie să încarece cotidianul de anxietate, să-l mineze cu primejdii, să-i anuleze coeficientul de securitate. Autorul ideal merge în acest domeniu mai departe decît **diavolul șchiop** (care smulgea acoperisurile); el ridică în văzduh chiar cutia cadelor și ne lasă descoperiți, vulnerabili din toate părțile, încercuți în propria spaimă. Familiarul devine pe furis plin de felonii și agresiv. O bună narațiune de acest fel îl face pe cititor să se teamă pînă și de umbra sa. Acaparați de o asemenea lectură, întoarcerea capului devine un risc, ieșirea din odaie — o aventură.

În cele o sută de pagini format **columna** ale cărții „**Insula liniștită**”, Nicolae Tăutu îndeplinește bine condițiile mai sus amintite, servindu-ne un înviorător și sănătos duș scotian de emoții calde și reci, foarte terapeutic și liniștitor.

Fișier

● **JUDECATORUL ȘI CALAUL**, o nouă apariție a dramaturgului elvețian se numește, Friedrich Dürrenmatt, a-tras de genul romanului „poliști” utilizat de numeroși scriitori ai secolului nostru ca mijloc de expresie pentru anxietatea omului modern situat într-o lume în care pîn-dește crima, sugerind în a-celași timp reflecțiile autorului care a cumpănit îndelung asu-pra dialecticii tragicului și gro-tescului în românește de Mara Giurgiuca (E.L.U.)

● **PLAUT**, maestru inegalabil al limbii latine a cărui eleganță stilistică rămîne de necontestat în ciuda vicisitudi-nilor timpului, autor al cărui comic efervescent își are iz-vorul în solul mînos al lîte-ra-turii comice italiice, strălu-cita mostră de veră a anti-chității, este prezent în li-brării prin Cas: cu stafii, pri-mul volum din traducerea in-tegrală ce se are în vedere. În românește de Nicolae Teică, prefată de Eugen Cizek.

● **PRETENDENȚII LA CO-ROANĂ, BRAND** — piese ale genialului dramaturg nordic, Henrik Ibsen, „un oeyser fier-bine într-o Islandă glacială”, cum l-a definit George Căli-nescu cu rara sa irtă de plasticizare, creatorul teatru-lui dialectic în care intriga e de idei, operă spectaculoasă și zguduitoare în același timp. În românește de H. Grămes-cu și Maria-Alice Botez. Stu-diu introductiv de G. Călines-cu. (E.L.U.)

Cadran

OMAGIU LUI JEAN PAULHAN

Colecția franceză *Cercle du li-vre précieux* se asociază, cu con-tribuția ei specifică, omagiilor care s-au adus în aceste zile memoriei unui ilustru dispărut: Jean Paulhan. Editura îi publi-că operele complete în cinci volume, care vor cuprinde pro-za și eseurile.

Se poate spune însă că o-pera lui Jean Paulhan depășește acest cadru: ea este și, mai ales, a fost mărturia unui talent li-terar, a unui talent care timp de peste patruzeci de ani a în-curajat, a publicat și a impus noi talente în Franța.

ENCYCLOPAEDIA UNIVERSALIS

A apărut primul volum din *Encyclopaedia universalis*, o mo-numentală ediție de douăzeci de volume, proiectată de Club fran-cais du livre.

Momentul în care apare este unul de prosperitate pentru ge-nul enciclopediei: numai în Franța apar, în același timp, — fără a le mai socoti pe cele clasice, mereu înnoite și repu-blicate — enciclopediile *Pléiade*, *Bordas*, și, mai nou, enciclopedia în fascicule săptămânale *Alpha*. Această ecloziune revigorează spiritul critic, ceea ce și în-cearcă să facă — după cum o arată primul volum — noua *Encyclopaedia*. Deși *universalis*, cuprinsul ei o arată ca renun-țind la caracterul exhaustiv. **Totalitatea** poate fi considerată, într-adevăr, ca o ambiție vană, astăzi cînd atîtea noțiuni se nasc în fiecare an în cele mai diverse domenii. Dar dacă o **preselecție** a termenilor tratați a fost impusă, tratarea însăși capătă, uneori, un caracter de dezbatere, păreriile diversilor co-laboratori intră în dispută în cadrul unor articole diferite, tratînd însă o aceeași problemă. Intenția, care se poate distinge, este de a realiza un document viu, un remediu pentru fetişiza-rea inerentă, o cură de „îndoială metodică”. Dacă cititorul avid de cunoștințe rămîne perplex în fața contradicțiilor procedeu-lu lasă poate ceva din gustul cunoașterii, proces viu, niciodată împietrit în blocuri pe veci con-stituite.

André Gide:

„Fructele pămîntului“

O carte, care, acum în urmă, ne-a atras atenția atît prin valoarea repre-zentativă a autorului ei, cît și a fe-lului cum se află el prezentat, este **Fructele pămîntului**, urmată de **Noile fructe**, a lui André Gide. Traducerea, datorită Monei Rădulescu, lui H. R. Radian și lui Corneliu Rădulescu, se remarcă prin caracterul îngrijit, de per-fect finisaj, care, la orice pagină ar fi deschisă, satisface exigențele celui mai pretențios cititor. Textul se află înca-drat de **Prefața** — în legătură cu care avem unele rezerve de detaliu — și de **Postfața**, pe care o considerăm excele-ntă, ambele ale lui Toma Pavel.

Ideea prefătorului că Gide apare astăzi, în mare parte, demodat, cu greu ar mai admite o replică. Să vedem numai valorile care au trecut peste el. Scriitorul francez ar fi depășit astăzi de existențialism și, mai recent, de „structuralism” și de „problemele lim-bajului”. Aceste „probleme ale limba-jului” preocupă, însă mai mult teoria literaturii decît beletristica. Există, bunăoară, poeți clasici sau romantici, dar nu și poeți structuraliști. Aceasta este o problemă care privește numai modul teoretic de a vedea poezia. Sub un asemenea unghi, am spune că poeții valabili din toate timpurile sînt toți structuraliști, fără să se încadreze în-tr-un curent special. În această privință, Gide însuși — cel puțin într-o măsură — este și el un „structuralist”.

Ne-a interesat, însă, modul cum vede prefătorul depășirea scriitorului fran-cez de către existențialism, mod care ni se pare cu adevărat pătrunzător. Gide nu era încă marcat de „devisa responsabilității etice”, el se lăsa soli-citat de „actul gratuit” și suferea de o falsă înțelegere a „libertății”. Este per-fect adevărat. Ne întrebăm, totuși, dacă la Gide nu pot fi descoperite și unele atinențe cu existențialismul. Noi am în-clina să răspundem pozitiv. Fuga sa de alienare, exacerbarea sa după autenti-citate, presupun, în fond, tot o atitudine existențială. În ciuda acestor trăsături de existențialism, Toma Pavel are totuși dreptate să-l califice drept un scriitor, în mare parte, demodat, sau cum spune el, „datat”. Noi am vedea o înțelegere deplină a scriitorului, tocmai urmărind atenț în ceea ce este și în ceea ce nu este el existențialist.

Să definim mai exact termenii pro-blemei pentru a surprinde specificul lui Gide. El este un fel de existențialist sui generis, care neagă o altă specie de alienare decît cea negată îndeobște de existențialismul recunoscut ca atare. Poate tocmai prin aceasta ne apare Gide, în parte, demodat. Printre altele, existențialismul caută să scoată noțiu-ne de libertate dintr-un repertoriu exterior și formal și să o reintegreze în centrul ființei umane, ca realitate vie. Gide nu mai pleacă de la o **libertate formală** la una **reală**, ci de la o **rigoare reală** la excesul opus al unei **libertăți problematice**. De aci derivă tot lanțul devierilor sale. Ceea ce la existențialiști este reabilitarea exactă a unei noțiuni, la Gide devine resentiment subiectiv față de experiența unei apăsări perso-nale. Tot subiectivă, deci anarhică, va rezulta atunci și ideea de libertate la el.

De aceea am vorbi, în legătură cu Gide, de un mod imperfect și arhaic al existențialismului, ca și cum scriitorul ar fi trăit într-un timp care n-a cunos-cut libertatea nici măcar sub specia ei de veleitate formală. Scriitorul se des-prinde anume de la rigoarea calvină, adică cea mai severă și tiranică formă a protestantismului. El nu pleacă, cu alte cuvinte, de la o iluzie factice și ex-terioară a libertății, care-și reclamă mutarea în centrul ființei umane, pen-tru a-și găsi acolo realitatea. La el protestul se îndreaptă împotriva unei directe și nedismulate tiranii a con-științei, iar nu împotriva unei false li-bertăți a ei, ca la existențialiști. Re-zultatele deosebite se impun de la sine. Pentru existențialiști faptul de a-ți găsi centrul ființei și a fi tu însuși este o atitudine morală. Dimpotrivă, același lucru se obține la Gide numai prin sacrificarea atitudinii morale, care, compromisă de rigorismul experienței anterioare, se confundă cu servitutea morală.

Stimularea acestei poziții este decisă și de faptul că scriitorul își are debutul încă în vremea **purismelor**, vreme mar-cată în mod concret de prietenia cu Oscar Wilde. Dacă există o **artă pură**, de ce n-ar fi posibilă și o **existență pură**, adică lipsită de imixtiunea mo-ralei sau a atitudinii morale, care o „alterează”? Prin aceasta s-ar părea că Gide face să avanseze sfera puris-mului, extinzînd-o de la **artă la viață**. În fond, însă, o dă înapoi, și reface un itinerariu trecut. Tocmai în artă puris-mul marchează ultima și cea mai rafi-nată a sa manifestare, care datează nu-mai din veacul trecut. El se află pre-cedat, în această privință, de multe alte domenii, începînd încă din Renștere. Astfel, Machiavelli inițiază o **politică pură**, fără intervenția factorului moral, iar Luther o **religie pură**, fără inter-venția nu numai a moralei, dar nici a rațiunii dogmatice.

Or, experiența acestuia din urmă ni se pare intrucivă refăcută și de Gide. Atît vechiul reformator german cît și scriitorul francez pleacă de la trăirea unui rigorism ascetic, trăire dusă de ei inadecvat, și devenită, astfel, apăsă-toare. Amîndoi au înclinat să creadă că eșecul suferit nu provine de la temperamentul și orgoliul lor, ci de la morală — de la orice fel de rațiune și morală. Ele ar constitui impedimentul pentru fixarea în „realitate”, în „rea-

litatea” propriei existențe și a aflării lui Dumnezeu. Orgoliul, care nu-i pără-sește nici pe unul nici pe altul, îi îndeamnă, în mod paradoxal, să devină ei înșiși „moralisti”, propagatori, apos-toli ai noii lor convingeri. Avem, astfel, cazul unui zelos moralism fără morală, care va imprima scrierilor rezultate de aci o indelebilă pecete stilistică. Acel „cinism al «sincerității» totale”, pe care Toma Pavel îl surprinde la Gide, den-unțîndu-l cu subtilitate că nesoco-tește „diferența dintre limbaj și exis-tență”, constituie o trăsătură foarte pronunțată a clericilor ratați, trăsătură care se descoperă, în mare parte, și la Luther. O asemenea „sinceritate” ver-bală, cu pretenție de predică și de exemplaritate doctrinară, are și la unul și la altul ceva din cinica lipsă de grație și lipsă de gust, care se surprinde ade-sea în comportamentul „răspopiților”.

Totuși, ceea ce îl salvează pe Gide este un real talent, o profund asimi-lată cultură clasică, o elocucie învălui-toare și catifelată, o inteligență artistică sugestivă. Prin aceasta, lipsa de gust a „sincerității totale” apare mascată de un gust literar bine educat, făcînd să rezulte acea atracție tulbure, oscilantă, a scrisului său. Adesea lucrurile prea uscate și abstracte au nevoie de un agrement palpabil pentru a solicita in-teresul. Dar tot atît de adesea se în-timplă și invers. Lucrurile prea cras palpabile au și ele nevoie de un agre-ment abstract pentru a atrage. Nu nerușinarea — în sine lipsită de gust — a celor mai vestite curtezane din Antichitate, ci spiritul, inteligența, cul-tura, generozitatea, grefate pe acea ne-rușinare, constituie laolaltă un an-samblu seducător. Lucrul nepermis de morală dă astfel iluzia ambiguită a unei spiritualizări, a unei porți accesibile, care să împace conștiința. Gide rămîne, în această privință, un seducător de geniu.

În **Fructele pămîntului**, însă, scrii-torul atinge momente cînd te face să-î uiți punctul de plecare și toate relațiile stabilite mai sus. Atunci el devine un îmbătător poet al tuturor senzațiilor. Cufundarea în suita orgiastică a clipe-lor este tot o reacțiune la rigorismul său antecedent, dar plînată de momen-telor, trăite într-o atît de inedită inte-gralitate devine autonomă, se rupe de resentimentul care le-a generat. În această carte, Gide devine unul din marii poeți ai desfătărilor în timpurile moderne.

Negreșit că aceasta nu poate fi o rațiune supremă pentru artă. De aceea se și dovedește remarcabilă replica din **Postfața** lui Toma Pavel, care îl com-bate pe Gide, cu propriul lui stil, pe baza unor temeliuri mai adînci și mai nobile. Fervoarei și dorinței mereu mo-mentane i se opune adevărata **căldură** „cea care face dragostea să stea în picioare pe pămînt, și să umble”. Nu atît poeții ai desfătărilor în **Fructele pămîntului** se susține această dragoste, ci prin elanul către tot ceea ce poartă întipărirea neștersă a umanului.

Edgar PAPU

În plin an Claudel — la 6 august s-au împlinit 100 de ani de la nașterea poetului — revista La Nouvelle revue française (nr. 9/1968) a tipărit fragmente din Jurnalul lui inedit, care urmează să apară integral, în volum, la Paris.

Am ales și noi câteva pagini din acest impresionant document spiritual, reflectînd, între anii 1909 și 1955, o întreagă perioadă din viața autorului.

Paul Claudel

Jurnal

(1909)

Peisaj în largi terase suprapuse începînd cu livezi, continuînd cu vii, și sfîrșind cu păduri. Asta seamănă cu o prefață la Tit-Liviu. O cascadă sub o clină rotunjită acoperită de vii sîrînd un perete vertical. Tot vinul închis în priveliște căruia i se dă vrană cu o singură lovitură de pădure.

De o parte Colombier și de cealaltă Montagne de Colère ca doi boi uriași la răsăritul și la asfințitul soarelui mîngîindu-se pe rînd cu umbrele lor.

(1909)

Din acele figuri pe care Creatorul nu le-a isprăvit, unele fiindcă era prea greu, altele fiindcă nu meritau oboseala.

(1910)

Acea clipă solemnă cînd în viață ca pe creștetul arborilor aurul începe să se arate

(1911)

O femeie frumoasă reprezintă altceva decît ceea ce este

Bucuria tăcută de sine, ca omul care trage apa din fîntina lui la lumina lunii.

Furtuna ca un taur care se înămolește și prinde norii în labele sale.

Îngă statuia lui Goethe un monument, fără îndoială simbolic alcătuit dintr-o urnă și un robinet: urna desigur spre a indica vidul și robinetul, abundența.

Scoala din Dusseldorf și cea din Beuron! Spre a fi un artist, nu slujește la nimic să ai pe Dumnezeu în umăr dacă nu-l ai pe diavol în trup.

Trebuie să aduci în viața ta, dintr-o treptată învrednicire, patima și rîvna muzicianului care descifrează.

Florul pe care-l iese ivirea unui nou desen melodic. Acordurile finale

(1912)

Fraza, o linie ideală alcătuită din elemente mobile ritmice și despărțită, ca niște lucrători care-și azvîrl cărămizi, unul celuilalt. O linie tăcută din cărămizi care saltă din mină-n mină

Contradicție în figura mea fruntea și nasul puternice, apoi o mică gură naivă, o bărbie firavă, grasă, nehotărîtă. Nasul e în slujba frunții mele, nu însă și a bărbiei. Nu l gura asta fină peste măsură de vibrantă și delicată

Care din cele două părți ale chipului meu va ieși biruitoare?

(1913)

Evenimentul prezent modifică întreaga istorie trecută, de pildă Revoluția a schimbat întreaga istorie a Franței. Cea din urmă carte modifică pe toate celelalte. Cel din urmă act al unui om strămută întreaga sa viață. De aci însemnătatea rînduirii în care mori

(1923)

Arborii — parabole. Unul pe de-a-ntregul răsucit, mutilat, ascut și pe neașteptate o creangă a tinereții celei mai fragede și celei mai neprihănite care țîșnește din scoarța moartă. Dar iată lucrul cel mai înmărmuritor, cei doi arbori pe care îi voi numi mascul și femelă, sex strămutat pe tărîmul zelesc. Ei țîșnesc dintre pietre atît de strînși și striviți unul de celălalt, încît s-ar crede că ies din aceleași rădăcini. Cel dintîi are trunchiul verde cu totul pătat de alb, are înfățișarea unui dragon și se aruncă asupra părtașului său cu un fel de neputință și de furie. Cu trunchiul, cu crengile, el îi intră în trup în cel puțin douăsprezece locuri deosebite. Îl înfurcă, îl înfășoară ca o caracatiță cu o tufă de brațe? Crengile-l freneză sucite și răsucite se amestecă, se înlănțuie cu ale

sale. Pare să cadă asupra-i cu toată greutatea. Celălalt, dimpotrivă, al cărui mindru trunchi lins și rotund țîșnește dintr-o singură zvirlitură în aer, îndură această dragoste furioasă și parcă spumegînd cu un fel de superbă nepăsare. La picioarele lui se aude freamătul veșnic al apei care cade.

Cusur al tuturor operelor de artă occidentale, e prea plin, prea îndesat, se vrea prea mult. S-a voit a se spune totul fără a se trece nimic cu vederea, să se exprime tot. Nu numai picturile, dar și disertațiile filozofice, operele de artă. Nici o tranziție, nici o consecință n-a fost omisă. În piesele de teatru, abundența de explicații, de povestiri, de pregătiri, de amănunte de tot soiul, de deznodăminte, în timp ce în fond nu interesează decît două sau trei situații dramatice foarte scurte, singurele pe care le deține vechiul nô nipon.

(1924)

Sînt lucrări ale cugetului, alcătuirii ale inimii, atît de gingașe încît ele nu se pot împlini dacă le privim. Trebuie ca ele să se facă singure și ca în timpul acesta gîndul să fie aiurea, ocupat cu altceva, care să nu-i ia tăria, dar care să ajungă a-l reține. De aci acele refrene, acele versuri lipsite de sens ce se întînesc la Arthur Rimbaud și la adăpostul cărora spiritalul poate încet să „vireze”. Madeleinea lui Marcel Proust. Convorbirile neînsemnate în cursul cărora se sugrumă tragic un peisaj. E, în parte, și rolul muzicii care supune prizonieratului partea indiscretă a spiritului nostru.

Prea multă imaginație. O idee șterge fără dificultate pe cealaltă, un vis înlocuiește un alt vis. Oaspețele lor mai curînd decît autorul lor sau adeptul lor.

(1925)

Multe cărți și cărți frumoase nu sînt roade ci deșeuri, lucruri care ne aparțin sau dar care nu ne aparțin decît ca să ne scăpăm de ele, spre a determina o anume muncă.

Poetul nu privește nimic și vede totul.

Sînt lucruri care nu se pot explica prin cuvinte, dar care se pot exprima prin muzică.

O femeie nu e inteligentă decît în dauna misterului ei. Am detestat întotdeauna mai presus de toate tipul femeii inteligente a veacului al XVIII-lea, franțuzeica picană. Colecția Latour la Louvre mi-a pricinuit o adevărată oroadă.

(1928)

Tinerii de azi vor să ajungă. Eu n-am avut niciodată altă dorință decît de a pleca.

(1931)

Există cărți care sînt ca niște clădiri. Schelăria cade și fiecare vine să le viziteze. Sînt altele care emană în tăcere și a căror virtute se desprinde din ele fără să știi de unde porcede ea.

Nu e cuviincios să te plictisești; dar nu mai puțin necuviincios e de a face pe oameni să-și dea seama cît de mult au aerul că se plictisesc.

(1932)

Lumea închisă acum imaginației rămîne deschisă anxietății. Totul e deschis. Nu mai e nimic care să ne ocrotească. Primejdia poate veni de pretutindeni.

Cele două cucoane bătrîne la liturghie care vorbesc cu patimă ca și cum și-ar smulge literalmente cuvintele din gură cu dinții, fișie cu fișie.

Unul din acele capete solide îmbinate despre care gîndești: Ce bine se închide!

Ca plăcile fotografice, geniul meu se dezvoltă în întuneric.

O frumoasă idee într-un enorm roman ca un mic pește singur în mijlocul lacului Michigan. O mică, o foarte mică idee în apă limpede.

(1934)

Succesul lui Stendhal la tinerii supraveghetori de licee, vine din faptul că sînt refuzați și nevoiași. Succesele lui Julien Sorel la femeile frumoase, ei li se identifică. E genul de victorii la care visează. Toate romanele franceze, apologia Ratatului.

(1935)

La întrebarea 1. Ce găsiți cel mai bun, 2. Ce găsiți cel mai prost la Victor Hugo, răspund: 1. totul dincoace de 15 versuri, 2. totul dincolo de 15 versuri.

(1935)

10 octombrie. Asfințit de soare după o zi de furtună. O rază de soare venind din zări care lunecă la suprafața pămîntului și prinde să lumineze cu un foc ciudat frunzișul pălit. Pe anotimpul condamnat o privire retrospectivă.

(1936)

Scris a fost blăjnilor că vor slăpini pămîntul, dar cumplitilor că vor răpi cerul.

(1937)

Etimologie a verbului **trouver** — **turbare**. Pentru a găsi trebuie să începi prin a strica rînduiala, prin a crea tulburare și învîlmășeală, prin a răscoli străfundurile.

(1947)

Sînt unealta stîncace a mie-însuși.

(1947)

Toamna nu face decît să ridice lesurile. Adevăratul nimicitor e vara.

(1947)

Optzeci de ani! Nu mai ai ochi, nu mai ai urechi, nu mai ai dinți, nu mai ai picioare, nu mai ai suflu! Și e uimitor, pînă la urmă, cum ajungi să te lipsești!

(1949)

Paști. Mare — messă la Notre-Dame. O mulțime enormă de-abia să răsufli. Mi se dă un fotoliu de catifea lingă altar. Messă cu orchestră mare. Mă rog mai ales de enorma rosace violetă pe care o am în față. La ieșire, aproape înăbușit. După amiază **Condurul de atlas** admirabil jucat. La ieșire, ovațiile multîmii. Umflă-te, broască!

Pentru ce dorința asta de a fi cineva sau ceva? Numai în **nimic** se află **totul** la largul lui.

Goethe în cartea lui Robert d'Harcourt. Ies cu o mult mai bună părere. E curios să vezi la finele celui de-al doilea cum grația forțează literalmente poarta acestui Faust recalitrant și îl obligă la o concluzie manifest, scandalos catolică. Mult mai chinuit, nemulțumit, nefericit decît aș fi crezut.

(1952)

Mallarmé nu era creștin. El avea în fața ochilor o lume care nu se justifica, **de drept**, lipsită de rațiunea ei de a fi, incapabilă să răspundă la întrebarea: pentru ce? Dar limbajul, căruia poezia prozodică îi acordă o putere indestructibilă, o înalță totodată la o valoare generală, absolută. Roza grădinii se deschide și se ofilește. Dar floarea este. Ea nu are nici început, nici sfîrșit. Cuvîntul, se poate, deci, că autentifică natura, că el îi dăruie existență, că el o susține neantului ei radical.

Ieri, suspină unul. Mîine, suspină altul. Dar trebuie să fi atins bătrînețea spre a înțelege sensul izbitor, absolut, de nestrămutat, de neînlocuit, al acestui cuvînt: azi.

„Sinceritatea” e numai o lipsă de stăpînire de sine. E mai ușor să nu te înfrînezi. Lipsa de reținere exterioară corespunde unei lipse de reținere interioară. Și, pe urmă, paradîndu-se, cu cîteva împopoțnări, vanitatea se simte cîștigată.

(1954)

La marginea unui parc, în fața visătorului, un rînd de plopî mlădioși, asemeni unui șirag de dansatoare de operă care se leagănă de la dreapta la stînga și de la stînga la dreapta, descoperind între ele, la răstimpuri, un paradis colorat de cîmpuri, de cărări și de munți.

(1955)

Moartea e o formalitate dezagreabilă, dar toți candidații sînt admiși.

În românește de
Tașcu GHEORGHIU

Hall of Mirrors

(Sala oglinzilor)

de John Rowan Wilson

Englezul John Rowan Wilson, actualmente de patruzeci de ani, fost doctor pe un vas comercial, apoi chirurg, director medical al unei mari case farmaceutice americane, iar din 1962 editor al cunoscutului „British Medical Journal”, a publicat cinci romane, pe lângă alte lucrări cu caracter, pe jumătate documentar, pe jumătate literar, despre diverse probleme medicale de actualitate. „Means to an End” (Mijloace pentru un scop) și „The Double Blind” (Orb de două ori), anunțau calitățile și centrul de atenție al unui roman nou: „Hall of Mirrors” (Sala oglinzilor). „Hall of Mirrors” e un roman interesant mai ales prin faptele pe care le oferă cititorului și prin capacitatea de a pune întrebări și dezbate probleme care depășesc limitele subiectului și ale personajelor. Scris într-un mod destul de neatrăgător, el satisface însă publicul prin tensiunea epică, prin spectaculosul acțiunii și prin câteva fericite intuiții ale autorului în legătură cu natura profundă a eroilor. Subiectul, pe scurt, e un proces de defăimare, defăimătorul fiind un foarte distins chirurg londonez, iar defăimatul un și mai eminent doctor, membru a mulțelor comitete și comisii din organismele superioare ale Ministerului sănătății din Anglia, profesor și cavaler al Imperiului. Diferența dintre cei doi e virsita. Rutinat și conformist, Sir Thomas Gilling se împotrivesc folosirii pe scară largă în spitalele britanice a unei mașini electronice, care, pe baza simptomelor și a altor date clinice, poate să dea diagnostic într-un mod mai precis și mai neezitant decât ar face-o un om. Moartea unui om de stat, Kincaid, diagnosticat greșit de Gilling, dă prilejul tinărului chirurg David Line să atragă atenția în presă asupra consecințelor tragice pe care o poate avea neîncrederea în aparate noi a medicilor de modă veche. Gilling consideră acțiunea de presă a lui Line o calomnie, se simte atins în propria reputație și securitate profesională, ceea ce-l îndeamnă să-l dea în judecată pe Line. O fierbinte dezbateră ocupă aproape o treime din carte. În cele din urmă procesul e câștigat de

Gilling. Dar victoria îi aduce lui Gilling dureroase meditații asupra propriei probități, îl face să-și simtă vîrsta inexorabilă, îi șoptește la ureche un memento mori. Pe de altă parte, învinsul Line nu se simte de loc redus la tăcere, dar și lui rezultatul îi provoacă reflecții autocritice, îi dezvăluie adevăruri tăioase asupra propriei aroganțe, ambiții, intoleranțe. Mediile de presă, lumea medicală și avocațiească, televiziunea, aristocrația și administrația sînt toate viguros caracterizate cu ocazia procesului, după cum secțiunile în biografia eroilor, evoluția lor sufletească, intimitatea lor, rotunjesc oamenii. Totodată, contestul între vechi și nou, încarnat foarte verosimil în lupta de generații, mărește un anumit abur filozofic care se ridică deasupra cărții. Uscăciunea stilistică e singura amenințare împotriva căreia trebuie să lupte autorul. Fascinat de politica medicală, J.R. Wilson dovedește un tip de conștiință cu totul contrar celui pe care-l expuneau furioșii, clasându-se mai curînd la un loc cu autorii de roman politic american, cum ar fi Gore Vidal sau Irving Wallace. Ceea ce-i preocupă pe aceștia nu e în fond contestul dintre pozitiv și negativ, nou și vechi, ci modul de funcționare al mecanismelor, comportarea oamenilor în raport cu aceste mecanisme, modul în care se întrepătrund dorința de progres, conștiința superioară, morala pe de o parte, cu ambiția, orgoliul, și egoismul pe de altă parte, făcînd loc în mod subtil ideii că orice întreprindere nobilă, orice personalitate benefică e motivată și de o anumită lăcomie creatoare specifică omului singur pe lume, față în față cu tot felul de dificultăți, rob al propriei eficiențe, concurent propriei concurențe.

Prin succesul în Anglia și America, medicul romancier pare să îndreptățească o convingere mai veche: aceea că Angliei nu îi trebuie, ca să trezească din nou interesul, scriitorii noi despre o lume nouă, ci scriitorii onești despre o veche lume nouă.

Petru POPESCU

Henri Gatalgi: „Natură statică, cu figuri”

Poeți elvețieni

ERIKA BURKART

INTRE

Eu caut cuvîntul
care m-ar găsi.

Orice cuvînt
e o măsură a distanțelor
pe care cu ajutorul
cuvintelor nu le pot înfrînge.

Învăț, mută, să ascult.

Ascultarca e un dialog cu tăcerea.

Poeziile-s grade ale tăcerii.

CINEVA INTRĂ

Cineva intră.
Aroma trandafirului se face simțită.
Are chip de porumbel vîntul.

Cine ține în mine pasul cu fulgerele?
Cine doarme
sub scara cerului cu mine?
Aud o inimă prin perete.

Oriunde aș merge cu tine,
eu-mi tai cărare
prin asfodele

...și fără ca tu să vezi,
las, ca și odinioară, să între
stele în odaie.

URS OBERLIN

LIBIDO

De ce trebuie să fie merii totdeauna pomii
sub care ne visăm visurile copilăriei
și, dacă se poate, întîia oară păcătuim?

De ce totdeauna apare numaidecît grădinarul
care susține că noi simpatizăm
cu partea cealaltă? Șarpele,

de care vorbește el, nici nu-l cunoaștem.
E absurd să bînuim
că noi i-am submina sistemul economic
și-am urmărit o răsturnare.

Ne este poftă de mere,
atîta tot.

AICI DEBARCĂ...

Aici debarcă vapoarele mute
fără cîrmă și încărcătură.
Sunete de pași
mireasmă de
bun rămas și sărutări.

Nici o urmă. În nisip, doar spuma
pămîntie a întristării.

KURT MARTI

APOCALIPSURI IN ALPI

Cu capul
în pereții vîntului
prăbușim pietre
în vale

cine sîntem noi
cînd seara ard munții
și mîine
se mistuie țara în flăcări?

JORG STEINER

CUTIILE

Oamenii se joacă.
Se joacă oamenii cu o cutie neagră.
Ei spun:
ne jucăm cu o cutie neagră.
Ea poate fi deschisă,
spun oamenii;
înăuntru e virită o altă cutie,
una neagră, și alta, și încă.
Ne jucăm.

MERELE

ELVEȚIENE

Merele elvețiene
nu-s niște mere oarecare;
ele aparțin

administrației elvețiene a alcoolului.
Elveția e bogată în mere.
Elveția e țara noastră,
viața noastră e la fel cu o călătorie,
în timpul călătoriei mîncăm din belșug mere,
asta este o acțiune a merelor.

Unui călător noaptea îi
revin cîte 4 pomi fructiferi,
unui călător noaptea
îi revin cîte 170 kg de fructe anual.

Din merele căzute țăranul face rachiu,
îl vinde, opt cincizeci litru,
călătorului plecat la drum, la sfîrșitul
lui octombrie,
cînd gîștele-s grase.
Copiii de țărani cu dinții mai stricați
decît cei de orașeni.

În românește de Ion CARAION

„Se numește, pe bună dreptate, ROMÂNIA”

Procesul apariției și dezvoltării conștiinței naționale la români, lupta lor neîntreruptă pentru libertate rațională, și-au găsit reflectarea în numeroase izvoare istorice, în rândul cărora un loc important îl ocupă relatările unor străini (diplomați, istorici, călători), care au cunoscut direct sau indirect realitățile din țările române. Importanța acestor informații constă nu numai în aceea că sunt reflectări ale unor stări de lucruri autotone, ci mai ales în faptul că ele recunosc și susțin legitimitatea revendicărilor românilor, dreptul lor de a se uni într-un stat național independent.

Condițiile favorabile afirmării relațiilor capitaliste create în urma păcii de la Adrianopol din anul 1829, au favorizat dezvoltarea ideii necesității unirii românilor într-un singur stat, idee oglindită în însemnările multor străini.

Diplomatul francez Bois le Comte sublinia în rapoartele sale din 1834 răspunderea largă a ideii de unire în rândul românilor. „Crearea unui mare ducat al Daciei — nota el — ni s-a părut a fi aici expresia dorinței celei mai generale a acestor țări”. În 1838, pentru emigrantul polon Woronicz, era clar că programul politic al grupării naționale condusă de Ion Cimpineanu izvoara din realitățile obiective ale societății românești, deoarece, sublinia el, „ideea unirii tuturor populațiilor românești sub același sceptru ocupă toate mințile. Această idee este puternic întărită de către românii din Transilvania”.

Referindu-se la poziția românilor transilvăneni față de ideea unității naționale, francezul Félix Colson, în lucrarea sa „De l'état présent et de l'avenir des principautés de Moldavie et de Valachie”, apărută la Paris în 1839, arăta că aceștia „nutresc speranța de a fi uniți cu frații lor din Moldo-Vlahia” și că „se popularizează din ce în ce ideea unei uniri”.

Merita a fi subliniată nota diplomatică adresată de ministrul de externe rus, contele Nesselrode, către țară, în care, informându-l despre planul membrilor „fracțiunii demagogice” de la București și Iași, scria că aceștia pregătesc „o asturnare politică ce urmează... să cuprindă nu numai Valahia și Moldova, dar toată partea din Transilvania și Banat, unde locuiește o populație de aceeași origină”.

O dată cu aspirațiile de emancipare socială, idealul național a constituit un punct central al revoluției de la 1848 din țările române, găsindu-și expresia în includerea lui în programele revoluției și mai ales în memorabilele cuvinte „Vrem să ne unim cu țara” — rostite de participanții la adunarea populară de la Blaj.

Proiectul de reconstituire a statului dacic susținut de revoluționarii pașoptiști, cu adânci rădăcini în conștiința poporului, a fost recunoscut de către numeroși străini ca un drept de necontestat, ca o necesitate pentru mersul ascendent al societății românești. Ziarele franceze popularizau ideea unirii, vorbind despre cei 1 milioane de români care, deși erau împărțiți în chip arbitrar în valahii, moldoveni și transilvăneni păstrau conștiința comunității lor de neam și credința în viitorul național. Încă înainte de izbucnirea revoluției, ziaristul francez H. Desprez, referindu-se la unitatea poporului român existentă peste granițele politice, scria: „acel popor mutilat constituie un singur corp și vastul teritoriu pe care îl cuprinde se numește pe bună dreptate România în limba patriotului, chiar dacă nu e consfințită astfel de tratate”.

Și dacă înfrângerea revoluției de la 1848 nu a dat posibilitatea traducerii în fapt a

Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia

acestui punct înscris în program, lupta pentru realizarea idealului național nu a fost abandonată, ideea realizării unei României „libere, una și nedespărțită” devenind problema centrală a istoriei moderne românești.

Eforturile elementelor înaintate au făcut ca lupta românilor pentru unire să devină o problemă europeană, polarizând în jurul ei atenția contemporanilor.

În lucrarea sa „Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes”, apărută la Paris în 1855, Élias Regnault propunea „unirea într-un singur imperiu a tuturor românilor” impusă de faptul că „în pofida frământărilor seculare, toate aceste țări au păstrat unitatea de rasă, unitatea de limbă, unitatea de moravuri și de sentimente; ele aspiră toate la unitatea politică...”. Convinși că unirea românilor este un act de dreptate, Regnault sublinia: „Noi știm prea bine, desigur, că diplomația nu va accepta acest mijloc salvator, dar noi afirmăm că este singurul mijloc posibil și sistem profund incredințat că va fi tradus în viață, în ciuda diplomației și a aminiștilor ei”.

Martor ocular al evenimentelor petrecute în ianuarie 1859, ziaristul rus Elisișin descrie contribuția hotărâtoare a maselor populare la salvarea cauzei Unirii, menționând presiunea exercitată de populația Bucureștiului asupra Adunării Elective a Țării Românești: „Mulțimea imensă a poporului s-a îngrămădit timp de trei zile în jurul Mitropoliei, de dimineața până seara și a ținut sub controlul și presiunea ei adunarea”.

Diplomatul francez Bédard aprecia numărul țăranilor pătrunși în București, cu scopul de a apăra cauza Unirii. Între 3000 și 5000 de oameni, iar în timpul sedinței din dimineața zilei de 23 ianuarie nota faptul că mulțimea ajunsese până în apropierea băncilor deputaților și că vreo câteva sute de oameni erau amestecați printre aceștia.

Înfăptuirea Unirii Principatelor, act istoric care a pus bazele statului național unitar român, a determinat o vie frământare în rândurile românilor transilvăneni, ale căror vechi aspirații de unire cu frații lor de peste Carpați se manifestă acum deosebit de pregnant.

Rapoartele alarmante ale autorităților civile și militare trimise Curții din Viena vorbesc pe larg despre solidaritatea transilvănenilor cu lupta pentru unire din Principate și dorința lor de a se uni cu muntenii și moldovenii. Un călător englez prin Transilvania, Charles Boner, relatează pe

la 1863 că pe românii de aici „nu-l atrage nimic spre apus, deoarece nădejile lor sînt îndreptate spre răsărit și toți trăiesc în secret în așteptarea că odată, după unirea ramurilor răzlețite, se vor transforma într-o mare și puternică națiune română”.

Sentimentul de unitate națională a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, a fost relevat încă o dată în timpul războiului de independență a României, când prin participarea voluntarilor, prin donații de bani, îmbrăcăminte și medicamente, românii din Transilvania căutau să ajute pe frații lor angajați în marea înclăstare de al cărei rezultat depindea viitorul națiunii.

Puternica mișcare de eliberare națională și pentru desăvîrșirea unității dusă în Transilvania la sfîrșitul secolului al XIX-lea în condițiile unei accentuate asupririi naționale, este recunoscută ca o mișcare legitimă chiar de către adversarii ei. Într-un memoriu din 1894 al contelui Goluchowski, ministrul plenipotențiar al Austro-Ungariei la București, după ce ține să sublinieze că nu are intenția de a trece drept un „apărător al revendicărilor române” arată că măsurile represive de desnaționalizare luate de autoritățile din Transilvania nu sînt eficiente împotriva unei naționalități care „este conștientă de sine. Ar fi deci o curată nebunie să se gîndească măcar la desnaționalizarea unui popor extrem de dîrz, care număra în cadrul țărilor care fac parte din Coroana Sf. Ștefan peste 2,5 milioane de suflete și care își găsește un sprijin puternic în România liberă și independentă, țară care, cu toată atitudinea cea mai corectă a guvernului său, nu se va da în lături de a recurge pe sub mină la orice jertfe și nici nu va lăsa vreun mijloc neîncercat ca să întărească sentimentul național al fraților săi de neam și a-l întări în același timp în scopul de a zădărnici toate strădaniile adversarilor de a-l desființa”.

Pentru stăpînirea „fermenților care pătrund în cele mai largi pături ale poporului de la țară luînd astfel caracterul unei mișcări naționale ce devine pe zi ce trece tot mai serioasă și întinsă”, diplomatul austro-ungar propune inițierea unei politici hotărît conciliante.

Izbucnirea primului război mondial a ascuțit la maximum contradicțiile naționale și sociale, intensificînd lupta poporului român pentru făurirea statului național unitar. În ianuarie 1917 V. I. Lenin arăta că „...foarte mulți români și sîrbi (în raport cu numărul total al românilor și sîrbilor)

locuiesc în afara granițelor statului «dor» că în general «construcția de stat» în direcția burghezo-națională nu s-a terminat în Balcani...” Pentru realizarea dezideratului unității naționale, România a intrat în război la 15 august 1916.

Eroismul și vitejia soldaților români au produs o puternică impresie asupra contemporanilor.

În telegrama adresată de primul ministru al Angliei Lloyd George către I. I. C. Brătianu în ianuarie 1918, acesta își exprima entuziasmul față de „Rezistența neînfrîntă a armatei române în timpul ultimei veri...” asigurînd poporul și guvernul român că pentru „Constanța și fermitatea” lor „vor primi deplina lor recompensă”.

Ziarul american „Pittsburg sun” relatează despre „eroismul nemaipomenit” al unui regiment românesc al cărui soldați „înfierbîntați de căldura luptelor și-au dat hainele jos și cu mincile suflecate au purces mai departe la luptă... Ceea ce este mai însemnat în întreaga purtare a acestor soldați țărani eroi este conștiința națională...” În același timp generalul american Pershing admira „splendidul eroism al Armatei române care și-a apărut cu îndrăzneală pămîntul patriei. Să nu vă temeți de nimic. Îi va cuceri și își va vedea visul împlinit”.

Legitimitatea drepturilor românilor este recunoscută și de generalul francez Lacroix, care sublinia în 1918 că „România s-a arătat demnă de trecutul ei și de nobilele ei tradițiuni de cavaleriească vitejie. Ea a avut să sufere odată mai mult încercarea nefericirii și merită

de pe acum să vadă realizarea apropiată a legitimelor ei aspirații naționale.

Numeroși oameni politici din străinătate au susținut cauza dreaptă și nobilă a poporului român. Ministrul de externe rus Terescenco atrăgea atenția asupra faptului că nu trebuie uitate „drepturile poporului românesc asupra Dobrogei și asupra celor patru milioane și jumătate de români supuși împărăției austro-ungarești”, iar Miliucof vorbea despre „drepturile României la lărgirea hotarelor sale și eliberarea fiilor ei de sub jugul unguresc și austriac”.

Fostul președinte al Statelor Unite, Theodore Roosevelt, își exprima, la începutul anului 1918, simpatia față de poporul român care întotdeauna s-a luptat pentru libertate și unire. Făcînd considerații asupra unei viitoare păci, același mare om politic sublinia că: „Nu va fi dreaptă pacea dacă nu va da României și Italiei pe frații lor ce suferă sub stăpînirea Austro-Ungariei”.

Poziția oficială a guvernului american era și ea favorabilă înfăptuirii unității naționale a românilor, așa după cum reiese din nota oficială adresată guvernului român și publicată în ziarul „Românul” din 28 octombrie/10 noiembrie 1918 „Consimțind cu ideea și dorința unității naționale a românilor de pretutindeni, guvernul Statelor Unite la timpul său potrivit se va interpuce, pentru ca poporul român să-și realizeze juste sale pretenții politice și teritoriale și ca acelea să fie asigurate în fața oricărui atac extern”.

O atitudine asemănătoare avea și ministrul de externe francez Pichon care, într-o scrisoare din 15 octombrie 1918, scria: „Îmi va fi foarte plăcut de a intra în relațiuni cu Consiliul Național al Unității Românești, a cărui adunare generală a oferit președinția lui Take Ionescu. Întrunirea în acest Consiliu a celor mai eminente personalități românești și a reprezentanților cei mai ridicați ai populațiilor românești despartite încă de patria mamă, constituie imaginea fidelă a viitoarei uniri românești și a aspirațiilor seculare a conștientărilor voștri către libertatea și unirea tuturor ținuturilor românești. Pentru realizarea acestei sarcini care corespunde cu sentimentele guvernului Republicii, Consiliul Național al Unității Românești poate conta pe întregul meu sprijin”.

Drepturile legitime ale poporului român asupra întregului său teritoriu și justețea dorinței lui de unire, recunoscute după cum am văzut, de numeroase personalități politice străine, și-au găsit realizarea în mărețul act de la 1 decembrie 1918, eveniment ce a marcat desăvîrșirea unității naționale a românilor.

Natalia VILCU
Alexandru TANASESCU

COMITETUL DE STAT
PENTRU CULTURĂ
ȘI ARTĂ

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

aniversează

SEMICENTENARUL UNIRII TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA
1918—1968

„OMAGIUL SCRITORILOR”

marți 26 noiembrie 1968, ora 18,30, în sala Ateneului Republicii
Socialiste România.

Prezidează acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor
din R.S.R.

Participă:

Alexandru Andrițoiu, Teodor Balș, Cezar Baltag, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Demostene Botez, Radu Boureanu, Franz Iohannes Bulhardt, Virgil Carianopol, Dumitru Corbea, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Mihai Gavril, Emil Giurgiuca, Ion Horea, Eugen Jebeleanu, Tudor Mănescu, Ion Th. Ilea, Erik Majteny, Ion Mejițoiu, Ioșef Meliusz, Darie Novăceanu, Ioanichie Olteanu, Nicolaie Stoian, Ferencz Szemler, Marin Sorescu, Nicolae Tăutu, Virgil Teodorescu, Tiberiu Uțan, Violeta Zamfirescu.

Își dă concursul corul Filarmonicii de Stat „George Enescu”

Rînduri de început

Am spus și am scris nu o dată că o cercetare atentă a moștenirii literare ar îmbogăți substanțial peisajul anticipației românești. Era însă mai mult o speranță decît o certitudine, un ecou al acelei credințe care-i îndemna pe strămoșii noștri îndepărtați să deseneze pe zidurile peșterilor bizonii jinduiți în carne și oase. Procedul magic și-a dovedit din nou eficacitatea, călăuzindu-mă prin lăbișurile producției editoriale antebelice către cîteva dintre fanteziile pe teme sau pretexte științifice.

Adevărul este că, pregătind un volum antologic pentru Editura tineretului, am investigat o arie temporală relativ restrînsă, fenomenul pe care-l numim astăzi science-fiction făcîndu-și apariția la noi ceva mai tîrziu decît pe alte meleaguri. Asta nu înseamnă, desigur, că literatura noastră a fost lipsită de semnele premergătoare ecloziunii noului gen. În secolul trecut, de pildă, Heliade are viziunea progresului industrial cuprînzînd globul, în ritmul unei incantații apocaliptice: „Străbată-se uscatul de forțele de aburi, / Mulțescă-se ca peștii pe mare piroscă / Din popoi la alt popoi, de la un stat la altul, / Din urbă-n altă urbă și din comună l-altă / Încingă-se pămîntul de căile ferate: / Locomotive, fabrici mulțescă-se-n tot locul“. Sînt îndemnuri pe care Ion Ghica le va relua, mult mai ponderat, în pseudoutopiile *Insula Prosta* și *Două călătorii de vis*. Cît despre utopia veritabilă, această precursoră a fantasticului-științific destul de des confundată cu el, ca apare tot la Heliade: în 1856, poetul avea să încheie *Descrierea Europei după tratatul din Paris* cu o viziune mirifică a societății viitoare, *Santa Cetate*: „Asta e cetatea ideală, naltă, / Aci justiția este domnitoare / Aci frăția e realizată, / Aci e virtutea forță, valoare / Și-orice nevoie este ușurată: / Unul pentru toți, toți iar pentru unul, / Liberă voie, soartă nivelată, / Verul, frumosul, marele și bunul, / Eternă pace, viață socială, / Propriul sacru, rîzolvat comunul“.

Versurile reflectă ideile socialiştilor utopici, pe care Heliade le cunoscuse mai cu seamă în exilul său parizian. Influența lor asupra literaturii române din a doua jumătate a secolului nu poate fi neglijată. O vom recunoaște în *Spiritele anului 3000*, povestirea tîrîrului Demetru G. Ionescu. Macedonski o consemnează în manuscrisul inedit *Romanism*: „Saint Simon, filozof călduros (...) Fourier, om de știință profund (...) Enfantin, Babeuf aduc prinosurile lor înobilării sentimentelor, disprețului banului, triumfului binelui“. Iar Eminescu ne lasă să o întrevădem în idealul său de societate a viitorului, din *Geniu pustiu*: „...aș vrea ca omenirea să fie ca prisma, una singură, strălucită, pătrunsă de lumină, care are însă atîtea culori. O prismă cu mii de culori, un curcubeu cu mii de nuanțe. Națiunile nu sînt decît nuanțele prismatice ale omenirii, și deosebirea dintre ele e albit de naturală, atît de explicabilă, cum putem explica din împrejurări anume diferența dintre individ și individ. Făceți ca toate aceste culori să fie egal de strălucite, egal de poleite, egal de favorizate de lumina ce le formează...“.

Prezența poetului în aceste rînduri de început are și o altă justificare. Istoria literară a consemnat frecvența tablourilor și imaginilor cosmice în opera eminesciană. Nimeni n-a izbutit să sensibilizeze atît de pregnant ideea distanțelor astronomice (*La steaua*) și să aibă ca în *Luceafărul* o atît de surprinzătoare intuiție a relației spațiu-timp: „Și căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe / Alături de cea mai exactă și mai tulburătoare metăforă a vitezei absolute: „un fulger neîntrerupt“.

Obsesia celor două mari coordonate transpare și în *Sărmanul Dionis*, mulată acum în tipare kantiene: „Nu există nici timp, nici spațiu — ele sînt numai în sufletul nostru (...) în adîncurile sufletului coborîndu-ne, am putea trăi aievea în trecut și am putea locui lumea stelelor și a soarelui“. Nu pot rezista ispitei de a sugera o interpretare modernă acestei extrapolații metafizice: știința a început să vorbească despre eventuala sondare a memoriei inerte transmisă o dată cu celelalte atribute ale eredității. Metempsihoza și-ar pierde astfel caracterul de speculație mistică, transmigrarea sufletelor transformîndu-se într-un proces subtil și încă insesizabil, dar în esență material... Nu urmăresc, desigur, „anexarea“ Poetului la literatura științifico-fantastică. Am vrut doar să schițez cîteva dintre modalitățile prin care opera eminesciană a impulsionat apariția și evoluția anticipației românești, infuzîndu-i climatul ei de ardentă curiozitate intelectuală.

Un rol important în crearea unui cadru favorabil afirmării

genului despre care discutăm l-a jucat și simbolismul. În ultimele decenii ale veacului al XIX-lea, reprezentanții lui vor adopta aproape ostentativ atributele cele mai decorative ale progresului tehnico-științific Macedonski, de pildă, va face ascensiuni cu balonul și va fi un ciclist pasionat, într-o vreme în care bicicleta constituia încă aproape o extravaganță. Poezia simbolistă va celebra și alte mijloace de locomotie.

Ovid Densusianu, care cerea poezilor să pătrundă în tainele științelor, exaltă trenul: „Stăpîn pe spațiu și pe timp el zboară astfel / Vertiginos și mindru“, și avionul: „Aripi strămută-n înălțimi fiorul / Vieții noastre pînă-acum legată / De piatră și țărîna“.

Transcriind poate în gama propriei lui sensibilități *Oda* lui Valery Larbaud din volumul *Poezii* lui A. O. Barnabooth, Minulescu își începe astfel poemul *Itinerar*: „În Pullman cu 80 pe oră / Zburam. Și viteza sonoră / Ne sparge urechea ca un Cake-Walk...“.

Desigur, interesul față de știință și de realizările ei afectează o zonă destul de limitată a simbolismului, înscriindu-se în sfera generală a receptivității la spiritul secolului. Formula e destul de labilă pentru a se travesti în „tendința spre ceea ce este nou, ciudat, bizar chiar“, cum spune Minulescu într-un articol manifest. Densusianu face pasul următor, declarînd că știința nu poate „lămurii tot“, că dincolo de hotarele ei se află „cîmpul întins, fără margini, al necunoscutului“. E un antiscientism în surdina, pe care gîndirismul îl va amplifica nemăsurat.

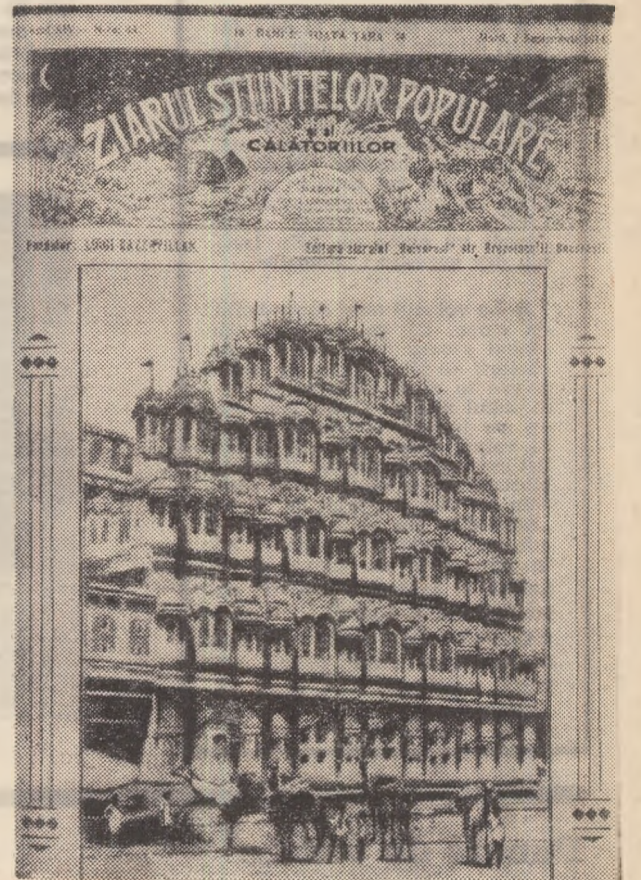
Împotriva pozițiilor echivoce sau retrograde se va pronunța însă frontul larg al publicisticii literare, de la „Viața românească“, pînă la revistele avangardiste. Lovinescu și scriitorii grupați în jurul lui la „Sburătorul“ extind sincronismul la domeniul științei, convinși că adoptarea civilizației moderne va duce la desprinderea de formele vieții „primare“, sinonime cu stagnarea și involuția. Construcțiivității de la „Contemporanul“, „75 H.P.“, „Punct“, „Integral“ identifică aproape noul cu tehnica secolului al XX-lea, o tehnică eliberată, în concepția lor, de orice determinare concretă social-istorică. *Manifestul* suprarrealist publicat în „Unu“ (aprilie 1928) clamează: „cetitor, deparazitează-ți creierul / strigat în timpan / avion / t.f.f. — radio / televiziune / 76 h.p.“.

Remarcabile sînt contribuțiile aduse de revistele influente sau conduse de Partidul Comunist. „Cultura proletară“ acordă un spațiu larg popularizării cuceririlor progresului tehnico-științific. „Bluze albastre“ demască impostura trăirismului și implicațiile lui politice. „Era nouă“ supune analizei critice tentativele de a trage concluzii idealiste din noile ipoteze ale fizicienilor și biologilor.

Aceste multiple confruntări nu rămîn fără ecou în operele unora dintre cei mai reprezentativi scriitori ai epocii, determinînd apariția unor accente insolite. Sadoveanu, ai cărui eroi opun de obicei o rezistență pasivă civilizației, se lansează cel puțin o dată în

Pagina 1 din „Ziarul științelor populare și al călătorilor“, București, 14 ianuarie 1914. Ilustrația reprezintă planeta Saturn și inelele ei, așa cum crede artistul că se vîd de pe satelitul Japet

Pagina 1 a numărului din 2 septembrie 1914 al aceleiași publicații.

speculații demne de cea mai pură literatură științifico-fantastică. În *Nunta domniței Ruxandra*, Ștefan Soroceanu îi spune nepotului său Bogdan: „...oamenii de azi, care au scornit atîtea, ar putea să scornească o mașină care să zvîcnească și să treacă mai repede decît sunetul — ceea ce nu-i lucru peste putință. Așa că, de pildă, dînd eu glas aici, mă răped apoi cu acel aparat în depărtare și aud acolo ce am spus dincoace“. Și mai departe: „Sunetul n-are puțința de propagare decît în atmosfera pămîntului nostru. Dincolo n-ar putea trece decît pe calea undelor electrice. Lumina străbate însă spațiile interstelare și trece în infinit, purtînd imaginea clipelor. Asta dacă s-ar putea face: să revezi ceea ce lumina păstrează și duce în zborul ei fără sfîrșit. În acest chip am putea vedea viața strămoșilor noștri“. Rebreanu intenționa să scrie *Minunea minunilor*, o utopie satirică la adresa totalitarismului, Hortensia Papadat-Bengescu se destăinuie într-un interviu: „...fac descoperiri... da, descoperiri științifice. În *Fecioarele despletite* ai găsit explicații asupra ipotezei «trupului sufletească». Mai am și alte descoperiri: chi-

mice, medicale, astronomice“ (F. Aderca, *Mărturia unei generații*). În tinerețe, Camil Petrescu a publicat versuri în care descoperea miracolul locomotivelor și al curentului electric. O tiradă a lui Marin Miroiu din *Steaua fără nume* ne dezvăluie poate o înclinație secretă a lui Mihail Sebastian: „Dar sînt seri cînd tot cerul foșnește de viață... cînd pe ultima stea, dacă ascuți bine, auzi cum freamătă păduri și oceane — fantastice păduri și fantastice oceane — seri în care tot cerul e plin de semne și de chemări, ca și cum de pe o planetă pe alta, de pe o stea pe alta, ființe care nu s-au văzut niciodată se caută, se presimt se cheamă...“.

În cîteva dintre numerele viitoare ale revistei vor apărea fragmente ale unor proze care materializează seducția exercitată de miraculosul științific asupra celor mai diverse personalități literare. Pentru încep, *Spiritele anului 3000* de Demetru G. Ionescu, mai cunoscut sub numele de... Take Ionescu.

Ion HOBANA

Secvențe

● Locvace și puțin derutant, ca de obicei, marele Fellini continuă să acorde interviuri, deși uneori „asta îl plictisește”. Și, ca întotdeauna, printre butade, senține, confesii, afirmații surprinzătoare și subiective, poți descoperi în declarațiile sale observații pătrunzătoare, pline de adevăr, asupra acestei arte care n-a încetat să-l fascineze. Spicuim dintr-un răspuns oferit recent revistei **Cinéma**: „Cinematograful este o formă de expresie foarte concretă: ca s-o practici trebuie, după părerea mea, să cunoști cu exactitate nu numai oamenii, nu numai limba lor — ca expresie a unei societăți, a unor obiceiuri, a unor anumite istorii — ci și obiectele pe care această societate le consumă. Chiar și cravatele ce le poartă. A putea realiza o producție într-o țară pe care n-o cunosc ar fi o sarcină peste puterile mele”.

● O întâmplare consumată la Roma, oferind un frumos exemplu de constiință actoricească: fracturându-și piciorul la turnarea unei secvențe agitate din tragi-comedia „Secretul de la Santa Victoria” (regizor Stanley Kramer, partener Anthony Quinn) Anna Magnani a tăcut, ascunzându-și durerile și continuând să filmeze cu brio până la terminarea scenei. O oră mai târziu leșina în cabina ei.

● Nu mai puțin de 21 de înfățișări diferite va lua Jeanne Moreau în viitorul ei film pentru a înfrunghia obsesiile unui scriitor pornit mereu de la una și aceeași persoană: secretara lui. Cu conștiințiozitatea ei bine cunoscută, actrița și-a început pregătirea pentru acest rol proteic prin a urma un curs de stenodactilografie. Filmul (regie Jean Aurel) va purta un titlu lăconic dar sugestiv: „Femeile”.

● La volanul unui super-bolid de curse, un om încordat, cu chipul ascuns după casca și ochelarii de pilot. Puțin ar recunoaște în el pe obositul și frământatul regizor Guido Anselmi ori pe indolentul baron Felsé... Și totuși temerarul automobilist este același uimitor Marcello Mastroianni, de astă dată în noul film al lui Vittorio de Sica, „Amantii”. Nu fără umor, cunoscutul interpret recunoaște că în secvențele de goană nebunească el se lasă de un profesionist al acestui sport primejdios: „Îmi place tot atât să-mi păzez capul, pe cât îmi place, uneori, să-mi pierd cu desăvîrșire”.

Fete în uniformă

Mai există oare așa ceva vreunde? Adică pensioane de fete de bună familie educate ca la cazarmă, cu o severitate spartană și un puritanism de minăstire? Se pare că ar mai dăinui prin unele țări occidentale asemenea pușcării de domnișoare (vezi „Regiment of women” de Clemence Dane). În tot cazul, ele sînt o raritate, o curiozitate pur istorică, în flagrant contrast cu caracterul polemic și uneori anarhist al relațiilor de azi dintre copii și părinți.

De hațrul acestui interes de ordin istoric, și în general pentru că spectacolul tiraniilor trecute întărește sentimentele prezente de demnitate și libertate, filmul Leontinei Sagan: „Mädchen in Uniform” după romanul celebru al Christei Windsnake (teatralizat de Lilian Hellmann) „Das Mädchen Manuela”, film pe care Arhiva noastră îl posedă, merită să fie văzut la cinematecă, mai ales că artistic este o capodoperă. Iată însă cum e cunoscutul regizor Roadvani face un „remake”, care rulează acum pe ecranele noastre. Era oare necesar și oportun? Ce adaugă el la — și ce scade el din — prima formă a acestei opere?

Încontestabil, prezența admirabilei Lily Palmer este un câștig. Protagonista cea veche, Dorothea Vick, care fusese chiar „lansată” de acest rol de tinăra profesoară dornică să introducă puțină căldură și iubire în citadela de gheață a disciplinei prusace, impresionase pe spectatori prin figura ei stranie, parcă venită de pe altă lume, enigmatică și lunară. Era interesant, dar parcă mai potrivit rolului este obrazul lui Lily Palmer care, sub o rigiditate protocolară, lasă mereu să răzbătă afecțiune, duioșie. Rol greu, și pe care marea artistă germană îl interpretează cu o neînchipuită grație. În rolul victimei, al Manuelei von Meinhardt, chipul Romy Schneider (la începutul carierei sale). Contribuția ei este un obraz **inexpresiv**, de adolescență tipic drăguț, inexpresivitate care ar fi expresia cea mai potrivită pentru acel personaj, poate mai potrivit decât al Hertei Thiele, interpreta primei versiuni. Actrița care joacă în rolul directorului, este tot atât de perfectă în „remake”, ca și în filmul original. Cusurul cel mare al remake-ului este că a fost făcut în culori. O sumbră dramă, în așceea, nu se potrivește de loc cu sarcova tehnicolorului. În sfîrșit, ca să terminăm compararea, finalul ales de ediția nouă n-a fost dintre cele mai fericite. La patul

Manuelei care doarme, istovită (după tentativa ei de sinucidere), directoarea vine și face mea culpa: mai întâi apucînd drăgăstos mina fetei, ceea ce-i destul de neverosimil; apoi, alt lucru pe care nu-l făcuse ea niciodată, roagă pe tinăra profesoară care, prin bunătatea ei fusese cauza dramei, o roagă să nu plece... Iar răspunsul acesteia, refuzul de a rămîne, este încă și mai neverosimil. În capodopera veche, povestea se termină mult mai dramatic. Adică tocmai că nu se termină. Cînd toți sînt îngroziți de catastrofa care fusese gata să se întîmple, directoarea, cu pasul ei de apărător funebru, ciocnînd hieratic din baston, se depărtează îngîndurată, conștientă de marea sa vinovăție, dar pentru nimica-n lume nu e dispusă să o recunoască. Dispare într-un „fodu”, asemenea iadului, dispare cu păcatul ei cu tot, lăsînd în urma pașilor un viitor de o nedreptate intactă. Filmul cel nou se termină cu sursele totațic ale Manuelei adormite, ceea ce toarnă un duș rece peste toată drama.

Vorbeam de bastonul directoarei care amintește halebarda majordomului de înmormîntări. Bastonul a fost conservat în noua ediție, dar... modernizat. I s-a pus o rondelă de cauciuc, care amortizează orice zgomet. În ediția originală importantă era tocmai acea ciocnătură ritmică de ritual funebru, ca bătaia în poartă a destinului. În ediția nouă s-a preferat evocarea reumatismelor babei. Și n-a fost un câștig.

În concluzie, dacă s-a vrut să ni se prezinte un film de mezel, de tineret tragic, de ce nu s-a preferat „Le grand Meaulnes” de Albicoc? Rugăm călduros pe cei în drept să nu ne lipsească de acest magnific spectacol. Nu numai pentru că e foarte frumoasă cinematografește, dar și pentru că, după opinia unanimă a criticii literare, romanul acestuia e cea mai frumoasă, mai adîncă, mai patetică poveste despre adolescență. Alain Fournier, autorul romanului, murise imediat după ce l-a scris. Murise în război. Și atunci scriitorii francezi au înființat, în onoarea lui, celebrul „Prix des méconnus”, premiul pentru capodoperele nu îndeajuns prețuite. Credem că cine a cumpărat „Mädchen in Uniform” are datoria de onoare să cumpere și „Le grand Meaulnes”.

D. I. SUCHIANU

Marie Bell

FILME
PE CARE
LE AȘTEPTĂM

Racine pe ecran

Printre marile evenimente culturale-artistice, bineînțeles, mondene ale Parisului, din acest început de sezon, cel mai strălucit și mai comentat a fost, fără îndoială, premiera de gală a filmului-spectacol **Fedra**, desfășurată în cadrul grandios al Operei Marii. Nimeni dintre cei ce au avut prilejul să asiste la această memorabilă premieră care a reunit, pentru o seară (14 octombrie), aceluși „tout-Paris” al literelor și artelor, al personalităților oficiale și al vedetelor, nu va uita ușor strălucirea acestor gale, dublul spectacol oferit de sală și de ecran. El vor fi mîndri de a fi adus un omagiu dramaturgului național al Franței, Racine, părinte al teatrului în versuri, mîndri pentru... actul lor de curaj, de a fi privit cu ochi noi, timp de două ore, o poveste de amor tragică, învățată pe băncile școlii, o dată cu regula celor trei unități, mîndri de a fi ascultat din nou vechile versuri magice, rostite cu emoție de o mare tragediană: Marie Bell. De fapt, a fost „seara ei”, consacratei ei, desfășurată în cadrul somptuos al unui spectacol unic, de colaborare cine-teatrală. Au „colaborat” mai întâi André Malraux, care a făcut lui Racine un cadou demn de Ludovic al XIV-lea: sala Operei găzduia spectacol mondială a acestui spectacol cinematografic omagial (în tehnicolor), operă a unui debutant: Pierre Jourdan. Cînd Marie Bell mură pe ecran, răpusă de otrăvă, sala Operei rămase în întuneric cîteva secunde, după care un singur reflector, cu o lumină roză, fu îndreptat către rochia protagonistei. Era culoarea rochiei sale cu trenă (creată de Marc Rohan), pe care strălucea un șirag de perle. Întreaga sală, în pi-

cioare, ovaționă timp de șase minute fără întrerupere. Acest spectacol are mica lui istorie. La 3 iulie, Marie Bell primă în biroul ei directorial de la teatrul Gymnase vizita unui pasionat actor, cine-amator, fervent admirator al ei din copilărie: Pierre Jourdan. El păstra în inimă o adîncă venerație pentru acea unică seară, cînd, sugrumat de emoție, a văzut-o prima dată, trăind și murind în Fedra. De-atunci — sînt ani mulți — Jourdan a trăit obsedat de acest vis, care-l făcu să-și neglijeze, uneori, activitatea-i de actor: să turneze Fedra, respectînd cu sfințenie textul. Producătorii pe care-i solicită, se uitau la el ca la un nebun. „Shakespeare da, e altceva, e spectaculos, dar Racine?... Este anti-cinema”. Malraux apăsă în scenă și, convins de entuziasmul Mariei Bell, de fanatismul lui Pierre Jourdan, consimte să încurajeze acest proiect: să filmezi un Racine pe scîndurile înșeși ale scenei unde a prins viața sa mai bine de trei veacuri în urmă! El obține pentru tinăra cînească un prețios ajutor bănesc cu titlu de încurajare pentru opera primă a unui debutant. Turnarea a început la 11 iulie. Marie Bell împreună cu soțul ei, Jean Chevrier (soț și în piesă), contribuie cu economiile lor. Filmările merg de minune. Pe lingă ei, alte două tinere, dar certe speranțe: Tania Torrens (21 de ani și deja angajată a Comediei Franceze) și Claude Giraud (revelat de Roger Vadim în *La Ronde*). André Malraux vine ades pe platou și dă prețioase indicații lui Jourdan, ca și Marie Bell, de altfel, care... conduce baletul cu o mină sigură, toată numai vîntă și temperamentală. Cu aceste bune ursitoare, Jourdan termină filmul în numai 56 de zile, practic neîntrerupte, dintre care 14 nopți albe consacrate montajului. La prima vizionare, Malraux spune entuziasmat: „Ai reușit să exprimi lucrul cel mai delicat: această atmosferă înăbușitoare de furtună ce va să vină, care planează peste toți și toate, din care nimeni nu poate ieși. Tragedia este însuși acest sentiment de angoasă”.

Rămîne ca, după consacrarea lui pariziană, spectacolul lui Jourdan să-și înceapă glorioasa sa carieră pe meleagurile Franței și Navarei, să ducă splendoarea versurilor raciniene și arta supremă a unei mari tragediene peste ale lumii. (Să sperăm că și la noi!)

Constantin POPESCU

Puncte de vedere

Pînă cînd?

Presa cinematografică și cea mai puțin cinematografică duce, de ani de zile, o susținută campanie împotriva submediocrităților pe celuloid, care au invadat nepermis de mult ecranele noastre. De unde o inevitabilă și, într-un fel, disperată întrebare: pînă cînd? Deci: pînă cînd difuzarea noastră de filme va mai umple sălile de cinema doar cu melodrame siropoase și cu foarte modeste (am îndrăzni să spunem, și nocivele) filme din serialul Winetou și compania; pînă cînd un comic, mai mult imitativ, decît artistic, cum este Norman Wisdom va fi surrogatul de comedie ce se oferă publicului, în timp ce un Jerry Lewis este aproape necunoscut spectatorilor români; pînă cînd, după ce ne-au fost „livrate”, pînă la suprasaturare, filmele, care mai de care mai în eastmen-color, cu Sara Montiel, ni se vor mai „servi” anodinele pelicule ca Little Tony?

Dacă critica s-a dovedit, cel puțin pînă acum, ineficientă, dacă D.R.C.D.F.-ul (Defuzarea filmelor) continuă să cumpere pelicule ieftine (la propriu și la figurat), dacă la Patria se lăfăia „Planeta maimuțelor”, iar festivalurile engleze și sovietice au fost găzduite doar

de cinematograful Republica, e adevărat, și el central, dacă...

Să ne ierte cititorul dacă prezentul articol stă prea mult sub semnul întrebării retorice din titlu, dar aceasta este situația, realitatea obiectivă. Fiecareia îi este îngăduit să aibă părerea sa, iar oricărui critic sau comentator de film i-ar conveni să aibă la îndemînă capodoperele artei a șaptea. Dacă ele vor fi prezente pe piața noastră (să fim rezonabili, deocamdată, măcar o parte din ele), atunci, am fi în măsură să formulăm cu exactitate judecăți de valoare. Așa, sîntem siliți să ne mulțumim doar cu judecăți de existență.

Festivalul filmului britanic a demonstrat încă o dată (dacă mai era nevoie!) că publicul românesc este receptiv la formule moderne de cinematograful, că nu este atât de ignorant, pe cît caută unii să-l prezinte. „Blow-up”, „Bekett”, „Un om pentru eternitate” sau deschisă. De ce să calificăm drept snobi pe cei care înțeleg mai repede un fenomen sau caută să se plieze după el? Și atunci de ce să-i socotim nepricepuți pe cei care, neavînd prilejul să vadă capodoperele celei de-a șaptea arte, se mulțumesc doar cu vulgarități pe peliculă?

Așteptăm, așadar, în continuare. Ce anume?

Așteptăm să vedem „La dolce vita” al lui Fellini, „Jurnalul unei cameriste” al lui Bunuel, „Cine se teme de Virginia Woolf”, „Acuzatul” (film ceh deosebit de interesant și amînat nepermis de mult pentru a fi programat pe ecrane), „West side story” (excelentul film muzical american), „Doctor Doolittle” (un alt muzical din S.U.A. cu Rex Harrison pe generic); să mai așteptăm ca filmele văzute în cadrul săptămîinii cinematografice britanice să fie și ele, toate, prezentate publicului românesc, adică și acele care n-au avut norocul să găsească un bilet în plus la spectacolele de gală.

Cu filme ca „Samuraiul” (Franța, cu Alain Delon), „Vera Cruz” (Statele Unite, cu Gary Cooper și Burt Lancaster), „Prințesa” (Suedia, izbutita peliculă care dezbate înșeși esența vieții) o dramă de mare intensitate și „Vară capricioasă” (film ceh, realizat de renumitul cineast Jiri Menzel), D.R.C.D.F.-ul a făcut un prim pas spre viitorul său repertoriu de calitate.

Pe cînd al doilea, mai hotărît, pas?

Al. RACOVICANU

Cu actorii:

George Constantin

— Se vorbește mult despre generația tînă. Uneori tineretul este privit ca o entitate ai cărei membri, indiferent de profesie, se recunosc între ei mai ușor ca oricînd. S-ar părea, după unii, că este un semn de raliere, de complicitate. Dumneavoastră care faceți parte din generația de mijloc, cum simțiți contactele cu tineretul, atît în profesie cît și în viața cotidiană?

— Nu există nimic anormal în reacțiile celor mai tineri. Cei care susțin pretinsa luptă dintre generații agra-vează rezultatele unor fenomene ușor explicabile, uitînd, uneori, chiar de datele fiziologice. E drept că nici eu nu înțeleg unele lucruri, mi se par ciudate anumite luări de poziție a tinerei generații, dar nu le condamn. Consider că totul vine din nonechivalența unor experiențe de viață pentru vîrste identice.

— Adică?

— Generația mea a făcut cunoștință cu anumite stări de lucruri la 11 ani, la 20 de ani, la 25 de ani. Pentru cei tineri, aceste vîrste înseamnă altceva. De aici apar unele decalaje de loc alarmante. Eu, cînd e vorba de prietenie să știți că prefer întotdeauna un partener mai tînăr ca mine.

— Există posibilități ca aceste decalaje să nu se mărească și dimpotrivă să se atenueze?

— Bineînțeles. Pentru un regizor de mare talent ca Andrei Șerban, cîțiva ani în plus îi vor aduce experiențe de viață absolut necesare pentru a-și putea pune în valoare multe din ideile deosebite pe care azi nu le poate împlînta în conștiința artistică a unora dintre spectatorii săi. Limbajul său artistic va că-șta cîteva vocale în plus.

— Care este cel mai puțin plăcut neadevăr pe care l-ați auzit despre dumneavoastră?

— Întrebarea este puțin shocking, dar cu atît mai bine. Existența legendei contemporane se datorează în bună măsură și meseriei de actor. Mai bine zis, aceloră dintre oameni care sînt

flămînzi de a descompune și recompu-nea viața, personalitatea celor pe care-i vîd pe scenă și ecran. Acolo unde nu înțeleg, unde nu au „informațiile exacte” pun de la ei. Unii inventează lucruri nu tocmai plăcute pentru noi actorii. Cred că se amestecă viața noastră particulară cu cea a personajelor pe care le interpretăm. Nimeni nu are dreptul, în fond, de a considera că noi trăim altfel decît semenii noștri. Dar tentația este, probabil, prea mare și de aici „legenda”. Despre mine nu am auzit încă neadevărul cel mai puțin plăcut. Poate pentru că nu prea ascult ce se spune despre mine.

— Ce roluri din dramaturgia noastră contemporană v-ar interesa?

— Am jucat mult teatru românesc contemporan și pot să spun, cu pă-rere de rău, că deocamdată nu mă atrage nimic. Dintre cei care nu au scris pînă acum pentru scenă m-ar interesa N. Breban. I-am citit un scenariu de film excelent. Astfel de partituri le aștept cu plăcere, oricînd.

Ion Marinescu

— Care ar fi unul dintre fenomenele caracteristice ale dramaturgiei noastre actuale?

— Fără îndoială acela asemănător unor rupturi, unui hiat inexplicabil. Apar la debut mulți dramaturgi cel puțin interesați, ca Titus Popovici cu „Pascaglia”, Galan cu „Prietenia mea Pix”, apoi dispar. Așadar, unde ne sînt debutanții? Cred că mulți dintre ei obosesc foarte repede datorită itinerarului complicat pe care trebuie să-l urmeze o lucrare dramatică pînă la a fi reprezenta-tă.

— Ce înțelegeți prin acest itinerar complicat?

— Există prea mulți factori intermediari. Fiecare cu alte categorii de pretenții. Este ceva asemănător cu spălătul aurului, dar rezultatele nu se aseamănă. Eu dacă aș face parte din breasla scriitoricească, m-aș hotărî cu greu să scriu pentru scenă.

— Cum considerați că sînt urmările acestei situații?

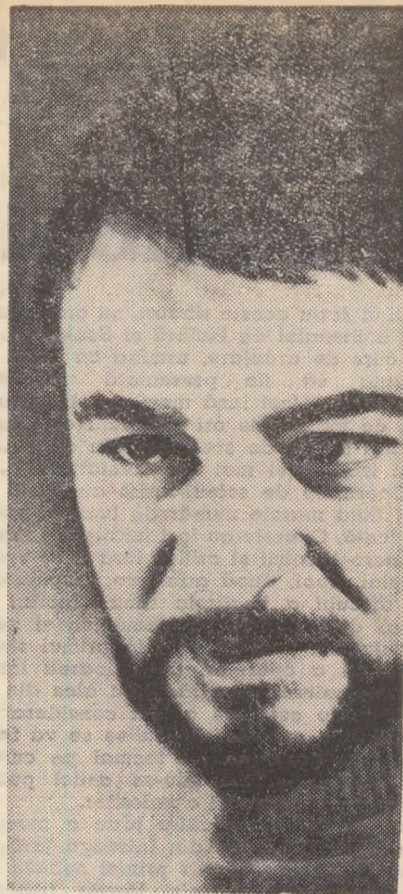
— Multe anomalii. Jucăm piese romă-nești slabe, motivînd că promovăm dra-maturgia indigenă. Pe de altă parte nu jucăm destul teatru românesc. Jucăm piese din literatura dramatică universa-lă. Foarte bine! Numai că descori ale-gerea lor nu este judicioasă făcută. Nu montăm spectacole, așa-zis grele, in-vocînd un fals argument economic. Tea-trul meu a montat „Jocul ielelor”, piesă cunoscută pentru lipsa ei de teatralitate, pentru perioadele discursive de lungă durată. Cu toate acestea am înregistrat un succes, aș spune, nesperat. Deci să ne dezobișnuim să aruncăm pe seama spectacolelor toate inexactitățile pe care le comitem.

— Mulți dintre autorii scenariilor noastre de film se plîng de metamorfo-za păguboasă suferită de textele lor, cînd apar produsele „finite”, filmele. Ce puteți să ne spuneți despre această „plîngere”?

— Există mult adevăr în ce spun sce-nariștii. Cauza este, în mod sigur, lipsa de profesionalitate care domnește în complexele noastre cinematografice. Și nu numai aici. Să fim înțeleși, însă! Dintr-un scenariu excelent nu poate ieși un film foarte prost. Mai degrabă cred că scenariile sînt cu puțin mai bune de-cît filmele.

— Care ar fi, după opinia dumneavoastră, lucrul care împiedică cel mai mult dezvoltarea mișcării noastre artis-tice?

— Lipsa de onestitate profesională, deci și morală. Nu este nimic mai grav decît să scrii elogios despre eșecurile artistice. Acum, cînd în orice domeniu se înlătură cu hotărîre greșelile, de ce nu am avea obligația de a penali-za orice hibrid artistic? Nu putem face nimic atîta timp cît pe o pagină de re-visă cineva demască rateurile cinemato-grafice ale lui Francisc Munteanu, iar pe reversul aceleiași pagini Francisc Munteanu ne vorbește despre planurile sale în legătură cu viitoarele-i filme,

platformă estetică etc. etc. Mai trebuie să niște măsuri practice.

— Se aud unele voci care impută tîne-rei generații de poeți viziunile de coș-mar, imaginile unui univers infernal, explicîndu-le că au motive să fie mai „veseli”. Ca iubitor de poezie ce ne pu-teți spune despre astfel de intervenții?

— Aduce nițel a oportunism. Un poet nu se poate sustrage problemelor din a-fara grădinii sale. Astăzi există, astăzi se descoperă comploturi care vor să su-prime pe cel mai proaspăt președinte a-les, al unui stat. Mai sînt și altele. Nu putem fi chiar foarte veseli. Și în defi-nitiv poeții pot fi triști și numai „pen-tru că nu avem dafin”, cum bine zice Sorescu. Da. V-am indicat astfel și nu-mele poetului preferat.

Dorin TUDORAN

Ce vrem noi

1. De o vreme e la modă să te ocupi de tea-tru. Se caută formule de organizare, de economii, de succes. S-a descoperit, în sfîrșit, că omenirea se sufocă în propria-i trans-pirație fără aerul tare (tăios) al scenei. Și pen-tru că s-a descoperit America s-au luat și măsuri: se pensionează, se recuperează, se re-discută principial și în-delung în presă, în sfîrșit, se regizează.

Mulți străini vin la noi sau ne cheamă la ei ca să vadă spectacole mari. Și le vîd. Se miră, île dau premiul întîii și ne promit solemn și emoționați că ne vor chema și a doua oară. Și, curios, se țin de cuvînt. Apoi curioși ei de data aceasta ne întreabă de piese românești, iar noi, grăbiți, le arătăm Muzeul Satului sau Mo-gosoaia.

CE VREM NOI?

2. Timpul trece pe nesim-țite, noi avem 20, noi avem 25, noi avem 30 de

ani. Noi avem... Avem mereu o vîrstă, o conști-ință și mult adevăr de cunoscut. Despre acest adevăr — camelon al vîrstelor — și despre tea-tru, putem sta de vorbă pînă dimineața. Ba și mî-ne. Chiar și toată viața. Nu ne plictisim cîtă vreme nu ne deranjează nimeni. Tu spui ce-ți place, eu ce nu-mi place... în jur tă-cere și bucurie din cînd în cînd. Dar cînd?

CE VREM NOI?

3. Subiectul, tema, mo-tivul creației în teatru se leagă strîns de tempera-mentul, de istoria și cin-tecele poporului. A crea o școală de teatru este ambianța de geniu a ge-nului.

Dacă poezia este un univers care poate fi în-chis și rotunjit, dacă ea silabisește încapăinat structuri, atunci teatrul este cu mult mai mult poezie decît poezia însăși. El naște tipul, descopere-șă figura, impune perso-nalitatea. Ele se nasc, trăiesc ca atare, apoi dis-

par lăsînd un gol de care e nevoie. Astăzi avem și noi golul nostru. Un gol adînc și trist. Zgomotos.

Am un prieten, deși nu știu dacă pot fi prieten cu cineva care e și om și pasăre, și vis și spaimă, și dor și răni. Ronțăind din frică, sugîndu-și laba și trecîndu-și iernile cu greu mi-a apărut în dru-mul meu spre școli. Tăcut și tragic. Nelipsit.

Am deschis o carte. Prima oară cînd nu l-am întîlnit.

CE VREM NOI?

4. Un alt prieten de-al meu lucrează la Pa-triarhie. E un om modest, cînstit, chiar timid. Am avut nevoie de ceva ca o descărcare oficială a su-fletului, am făcut o ce-ruce, cred că am semnat-o cu o cruce, și am depus-o prin el. Așa am cunoscut Administrația. Religia a fost poezie, teatrul vrea să fie, poezia rămîne to-tuși poezie, prietenul meu mi-a explicat asta și pen-tru că pe mine mă între-resa purificarea sufletu-

lui pe cale administrativă și nu teatrul, s-a sinucis. L-am iertat în speranța că prin gestul lui totul va fi ușor de rezolvat în sens de cerere creștină. Hirtia a venit și pentru că era semnată cu două cruce, m-am sinucis și eu din complezență.

CE VREM NOI?

5. De multe ori se dis-cută în particular des-pre critică. Unii îi pre-zic un viitor foarte lumi-nos. Asta nu pentru că ar fi vorba de ceva întunecat în ceea ce o privește, ci pentru că are nevoie de timp. Timpul rezolvă to-tul, spunea cineva, iar toți ceilalți erau de acord. Cu faptul că pînă acum ce a crezut a scris, ne-am obișnuit, acum ne ocu-păm de viitorul ei. Și e luminos, într-adevăr, e foarte luminos. Va fi ca și cum ar dezgropa din nou, sub alte auspicii, o Grecie de vis, plîngînd antichitatea că n-a avut norocul de a se bucura de ea.

Ion CARAMITRU

arlechin

apartine Teatrului din Ploiești care a optat pen-tru piesa Cameristele. Este notabil faptul că, pentru realizarea spectacolului, s-a apelat la forțe artistice foarte tinere. Regia aparține Eugeniei Ionescu, încă studentă la IATC „I. L. Caragiale”, iar scenografia lui Radu Boru-zescu (decor) și Miruna Popescu (costume); ambii sînt studenți la Institutul bucureștean de arte plas-tice.

JEAN GENET ÎN PREMIERĂ ROMANEASCĂ

Prima montare la noi a unei piese de Jean Genet

ARTHUR ADAMOV ȘI VIETNAMUL

Cunoscutul dramaturg francez Arthur Adamov, autorul mult discutatului „Ping-pong” — nereprezentat încă la noi — se pare că va avea, în Parisul acestei stagiuni, două premiere. E vorba întîi despre **M., moderatul**, o clownerie, în legătură cu care autorul precizează că: „e contrariul unei farse; căci, ca și Buster Keaton, M. nu ride nicio-dată; sper deci că va stîr-ni risul. M., moderatul, e un personaj absolut ne-moderat, dar cu un voca-bular atît de măsurat, în-cît aminteste stilul unui

foarte serios ziar parizian de seară”. Deci, la Théâtre des Mathurins, **M., moderatul**. Cealaltă piesă se numește **Of Limits** („Am-vrut să redau chipul fas-cinant și teribil pe care mi-l-a oferit America; (...) n-am căutat să izolez pro-blema Vietnamului de cea a disperării americane”) și va fi jucat la Théâtre de la Commune d'Auber-villiers.

O PREZENTĂ ÎN STAGIUNEA BUCUREȘTEANĂ: LUCIAN BLAGA

Dramaturgia lui Blaga se află în centrul intere-sului. Teatrul „Giulești”

micul ecran

Ni se oferă prea rar prile-jul de a fi martori, într-un in-terior misterios, într-o încăpe-re în care a plutit genul și în care obiectele pe care le-a a-tins au căpătat o valoare ines-timabilă, așezîndu-se într-o ordine anume și într-o poziție expresivă desăvîrșită și defini-tivă.

Ni se oferă alît de rar încît considerăm că este firesc să pretîndem, sau, mai exact spus, să sperăm, să dorim un dar foarte bogat.

Dar, oricît s-ar face în acest sens, dincolo de bucuria con-templării, publicul larg rămîne sensibil nemulțumit, indife-rent sau obligat la snobism, rînit oricum în dorința lui fi-rească de a ști, momentul se consumă în lipsa unui minim comentariu informativ care de-vine acut necesar.

Sau poate că însuși autorul filmului „Atelierul lui Brân-cuși” prezentat de televiziunea noastră duminică, 17 noiem-brie, a sperat în realizarea u-nui comentariu de nivel, fil-mînd astfel în liniște reculeas-și foarte încet, fantomele esen-ței, abstractul convertit în for-me iradiate, timpul gîndit, o-dihna sfărîmată în însuși tro-nul puterii ei...

Manase Radnev „filmează” acest atelier existent la Paris, mulțumîndu-se să ne transfor-me în religioși contemplatori ai sculpturilor lui Brîncuși, di-ficile, încă dificile desigur pen-tru marele public. oferîndu-ne imagini însoțite simplu de te-legrafice etichete sonore: nu-mele sculpturii și anul naș-terii ei. Trecem în revis-tă acest atelier, înzestrați fiecare cu o atît de dife-riță putere de înțelegere și

de interpretare și chiar de ac-ceptare, simțim desigur, că în preajma noastră se petrece un lucru nemaipomenit, cum ar fi de pildă îndepărtarea bruscă a lumii obișnuite, a timpului o-bișnuit, în profunzimile lor nebănuite și noi rămînem pri-zonierii unei simbolice sfere de vid, în care un demiurg „gîn-dește” forme și fenomene e-sențiale, primare, acele puține înfăptuiri din care urmează să se desprîndă, să decurgă prin-tr-o diluare înceată și inevita-bilă, toată această lume, infinit trecătoare.

Desigur, cineva ne va trimi-te la albume, la interpretări celebre, la o biografie a lui Brîncuși, la o posibilă amănun-țită carte în care să găsim „tot” ce s-a exprimat, tot ce s-a descoperit, tot ce se știe despre marele sculptor român.

Îndrăznim să spunem că dorim mult mai mult, că am sugera viitorilor îndrăzneți să sondeze gustul și aprecierea și înțelegerea unor poeți de pres-tigiu, al căror comentariu să se lege de inefabilul și de is-toria, de etapele și de genul abrupt, de ochii și de duhul bărbatului bărbos ce ne rămî-ne în memorie pe niște scări și privind departe, poate spre țară.

La regretul că atelierul lui Brîncuși nu se află în țară, se adaugă regretul că referirile la Brîncuși au devenit prea ba-nale, iar un film despre atelle-rul său este făcut repede, repe-de, de parcă autorul ar fi avut alte treburi mai importante de făcut în locurile norocoase în care se găsesc uneltele. „ciornele” și actele ultimelor decenii ale marelui sculptor român.

ARGUS

Avancronică la Bienala de pictură

Preambul

Cînd scriu aceste rînduri, nu am viziunea de ansamblu a Bienalei de Pictură și Sculptură, pentru că este în curs de aranjare, urmînd ca peste cîteva zile expoziția să fie prezentată publicului la Sala Dalles. Am fost însă membru al juriului și mi-au trecut de mai multe ori prin față cele aproape 1300 de picturi și 250 de sculpturi, din care am ales pe cele mai izbutite și mai reprezentative.

Operațiile de selecționare au durat vreo zece zile, dat fiind marele număr de lucrări, precum și metoda aplicată. Operele au fost înfățișate juriului, alcătuit din numeroși artiști și critici, fără a se spune numele autorului, apoi, după admitere, respingere sau trecerea la discuții a fiecăreia dintre lucrări — acestea pe bază de voturi — se comunica și numele. Criteriile juriului au ținut seama, în primul rînd, de calitatea artistică a operelor, de valoarea lor reprezentativă pentru cultura noastră. S-au ales din toate curentele și stilurile ceea ce a fost considerat mai reușit, iar orînduirea operelor la Dalles se va face, pe cît posibil, prin gruparea lor tocmai pe curente, stiluri, viziuni înrudite, oferindu-se astfel puțința unei comparații și ierarhizării a valorilor.

Cunoașterea de către juriu a nivelului general al creației prezentate, din întreaga țară, a fost posibilă doar după terminarea primei selecții și de aceea nu puține au fost lucrările lăsate pentru discuții ulterioare. După ce s-a cunoscut nivelul întregii producții și s-a rezolvat situația lucrărilor rămase pentru discuții, s-a mai făcut încă o examinare a ceea ce s-a aprobat, s-au operat unele corectări. Au fost admise aproape 500 picturi și 150 de sculpturi.

Am dat aceste amănunte cu conștiința că, în total,

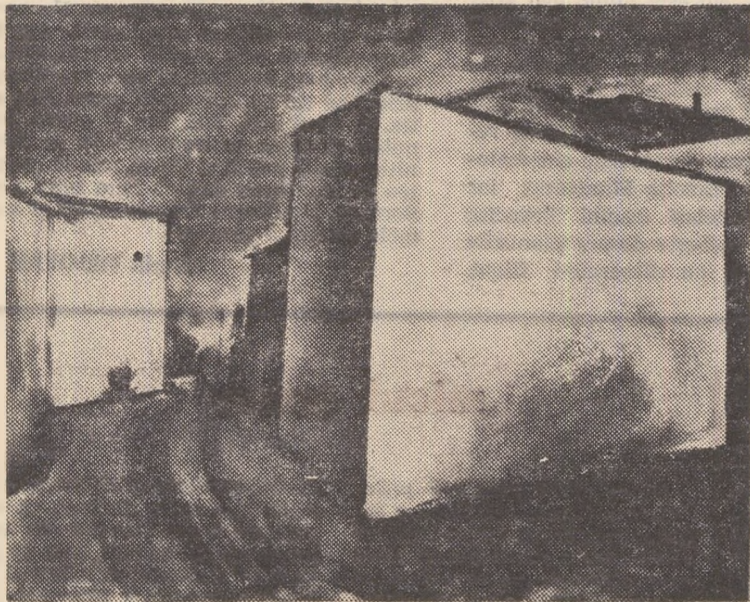
s-a lucrat multumitor și temeinic, cu convingerea că Bienala va oferi plăcute surprize și va fi de un impunător nivel artistic. Trebuie să mai adaug că Bienala de Pictură și Sculptură va avea anul acesta două localități de expunere — București și Alba Iulia. Pentru expoziția de la Alba Iulia, ce se va deschide la 1 decembrie cu prilejul sărbătoririi celor cincizeci de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, s-a ales dintre operele aprobate de juriu un număr mare de lucrări. Tematica istorică, abundent tratată, figurează atît la București cît și la Alba Iulia, alături de peisaje, flori, compoziții folclorice reprezentative pentru creația noastră actuală.

La fel cu cei care privesc prima dată lucrările expuse la București și la Alba Iulia, eu însumi sînt curios să văd cum arată în spațiul sălilor picturile și sculpturile alese. Unii artiști cîștigă în expunerile colective, prin comparație cu operele altora, pe cînd alții pierd. Există o doză de avantajare sau dezavantajare, oricît de logic ar fi orînduite lucrările unei expoziții. Ca și oamenii, operele de artă sînt uneori mai comunicative într-un sobor mai mare, pe cînd altele vibrează într-un cadru mai restrîns. Cîți artiști nu cîștigă la expozițiile personale, unde le poți urmări gama preocupărilor, bogăția imaginației, varietatea în unitate? Dar sînt și unii care fac impresie bună doar prin cîteva lucrări și pierd prin lipsă de suflu, cînd își prezintă un număr mai mare de lucrări. Apoi, mai intervine faptul că unii se cam repetă, pe cînd alții se schimbă prea repede, precum și adevărul că, rareori, artistul evoluează egal sieși de la an la an sau la cîte doi ani. Chiar în activitatea măestrilor există uneori crize de creație sau stagnare trecătoare, precum în cazul tinerilor se produc uneori, după o strălucire incipientă, o repetare monotonă sau, dimpotrivă, schimbări brusce și neprielnice. Ziua bună se cunoaște de dimineață, dar făurirea unei personalități nu depinde numai de

zile inspirate, ci și de nopți chinuite. Depinde de o muncă fără preget, călăuzită de înalte idei și idealuri, depinde de concentrarea și adîncirea vocației sau avîntului creator. Personalitățile au de luptat cu multe ispite, și, de aceea, formarea personalității nu este posibilă fără rigoare și spirit autocritic, fără conștiința autenticității eforturilor, fără ridicarea vîlului de influențe tiranice, spre a se deosebi influențele ajutoare de celelalte, neprielnice, în sfîrșit, fără adînci frămîntări spirituale.

Criteriul calității, pe care juriul Bienalei 1968 s-a străduit să-l aplice cu cît mai multă rigoare reușind după părerea mea, în mare măsură, nu este nici el lesne de definit și mai ales lesne de pus în funcțiune. Calitatea estetică implică altele altele calități subiacente: idee sau conținut, forță de expresie, străduință spre semnificația majoră, capacitate de emoționare, aceasta din urmă astăzi contestată, din nefericire, de către unii artiști, care vorbesc doar de consemnare a ceea ce există, de simpla prezență a obiectului, ca și cum arta ar fi doar întîmplător constatativă. Calitatea confirmă ceea ce își propune să exprime artistul, dar, chiar cînd el reușește, rămîne de judecat valoarea imaginii ca produs uman, ca forță de semnificație și înscăntare sau măcar ca satisfacție estetică.

Reținîndu-mă de a face în acest articol marginal aprecieri asupra operelor ce vor fi expuse la București și Alba Iulia, caut să schizez fenomenele mai accentuate ale Bienalei. Mai întîi, bogăția de talente în continuu spor numeric impresionează și bucură. De la arta narativă cu caracter social-istoric, la cea de inspirație folclorică, de la descriptiv la metaforic, de la realismul direct la cel transfigurat prin poezie, soluțiile sînt foarte variate, adesea ingenioase și inspirate. Ansamblul de picturi și sculpturi istorice, uneori interpretate cu originalitate și cu expresive mijloace sintetice, altele încă exterior sau convențional, este

Corneliu Baba: „Peisaj”

Vasile Baboie: „Țăranul zugrav”

PICTURA

Exigențele picturii de evocare istorică nu resping, în totalitatea lor, modalitățile stilistice ale artei moderne. Mi se pare că aceasta e una dintre concluziile semnificative ale actualei bienale republicane de artă plastică. Aspirația unor pictori, mai mulți decît în expozițiile precedente de acest gen, de a integra subiecte prin definiție epice în viziuni consacrate, în mod obișnuit, confesiunilor lirice, determină — în același timp — unele modificări în cîmpul expresiei. Procesul acesta s-ar cuveni discutat mai pe larg; el reflectă o deplasare permanentă a preocupărilor unui număr important de artiști către o artă capabilă să cuprindă un mesaj ideologic formulat cu claritate. Aceasta implică o figurare mai precisă a subiectului, modalitățile poetice fiind circumscrise unui scop limpede: deslușirea înțelesurilor prezente, ale ecorilor ce se produc în conștiința contemporană, ale vibrațiilor sufletești prilejuite de pictura istorică.

Gred că, așa cum am afirmat cu altă ocazie, arta care își propune să evoce trecutul oferă, de fapt, o imagine a spiritualității epocii în care a fost creată; dacă se subsumează exclusiv consemnării momentului istoric, devine un documentar lipsit de elan. Dacă, în perioada revoluției franceze, David și-ar fi propus să-l înfățișeze pe eroii de la Termopile în maniera picturii elino, simplificată pînă la esențializare (așa cum ne-o comunică reprezentările de pe vase), nu ar fi izbutit să se adreseze direct contemporanilor săi, să le sugereze înțelesul simbolic, extrem de actual, pentru ei, al scenei istorice. Nu se poate vorbi despre un stil propriu al picturii istorice și despre un altul destinat doar investigației lumii interioare. În măsura în care momentul istoric capătă dimensiuni poetice, el se desprinde din același univers lăuntric, refuzînd consemnarea exterioară.

Un exemplu mi se pare că-l furnizează Ion Sălișteanu, a cărui *Legendă*, întemeiată pe aceeași aspră divizare a suprafeței picturale pe care o știm din tablourile ultimilor ani (și pe care o regăsim și

mai viguroasă, într-un peisaj în culori teroase, în această expoziție), introduce, în aluziile sale figurative, un element nou de o poezie calmă. Sau integrarea procedeelelor „actualiste” la Vladimir Șetran, ritmuri violente care alătură portrete de o exactitate minuoasă, stampe, fragmente de manuscris, sugestii ale picturii pre-renascentiste, interpretînd momentul *Mihai Viteazul* într-o concepție care-l exaltă, în primul rînd, atmosfera spirituală, modul în care documentul istoric se convertește în sentiment artistic. Procedeele, foarte evocator aici, se dovedește încă riscant; o compoziție, semnată tot de Șetran, și intitulată *Bucuria recoltei*, rămîne intrucitivă exterioră în juxtapunerea unor elemente convenționale.

La Brăduț Covaliu nu se descifrează vreo modificare stilistică de la portretul de față (de o mare puritate, meditativ, compus în ritmuri logice ale suprafețelor care stau, parcă, sub semnul simbolic, ordinator, al firului cu plumb) și compoziția care-l înfățișează pe *Mihai Viteazul* și în care divizarea mai energică a suprafețelor conferă subiectului însuși mai multă vigoare. Descinzînd din stilul portretului votiv, același subiect are, la Virgil Miu, monumentalitate, un ritm de stilpi implîntați în pămînt; poate, însă, că eleganța intrucitiva afectată a gestului lui *Mihai* care-și sprijină (evident, din motive de ritm compozițional) mîna în șold, estompează această impresie. După tabloul din expoziția consacrată anului 1848, Mircea Ionescu se îndreaptă din nou spre tema istorică. De data aceasta, cu mijloace mai certe; falsul colaj, serigrafia, proiectate pe un fundal coloristic mai puțin dramatic, indică posibilități noi în pictura sa. a căror explorare se realizează din ce în ce mai rodnic.

Roșul ardent, realizat într-o materie picturală densă, zgrunțuroasă ca o lavă, din *Horia și Cloșca pe roată* a lui Demetrescu-Duval are însușirea unei evocări tragice; după cum echilibrul cromatic al lui Vasile Celmare (*Moș Ion Roată și Cuza-Vodă*) cuprinde un sunet limpede, accentuat de simplitatea arhitecturii

compoziționale întemeiate pe o tratare calmă, contrapunctică, a verticalelor.

Posibilitatea abordării aceluiași subiect din perspective artistice diferite o demonstrează și capitolul *portret* al expoziției. O personalitate proteică, masivă, covârșitoare ca a lui Nicolae Iorga, de pildă, e tratată și de Catul Bogdan, care-i descoperă a-dîncurile concentrat și nobil meditative, și de Lia Szasz, care — într-o simplificare tot mai semnificativă a formelor — exprimă tumultoasa prezență a marelui cărturar cu o vibrație coloristică febrilă, pătimașă, care aproape devorează volumele. Traian Brădean se dovedește și acum același portretist temeinic, sobru, stilizînd energic fizionomiile.

De altminteri, expoziția consemnează această însușire a statorniciei artistice a unor pictori, care au atins mai de mult mijloacele expresive apte să le cuprindă efluvii lăuntrice. Un maestru ca Dumitru Ghiață se întoarce, cu o paletă sobră și bogată, spre lumea unilă a florilor de munte, lipsite de parfum, care închid în petalele lor aspre un întreg univers coloristic. La Henri Catargi osatura puternică a compoziției a dobîndit, parcă, o expresie și mai viguroasă; pasta e mai grea, mai tehnică, planurile se succed mai ferm, amintind și mai clar augusta lecție raționalistă a lui Pous-sin. Accentul mai aspru al unor curbe (earenele unor bărci, de exemplu) fac construcția compozițională încă și mai solidă. Sau Corneliu Baba, al cărui profil de față are o puritate pămînteană, e un fel de Pisanello pictat cu pastă bogată a unui spaniol. Artistul și-a dezvăluit, încă o dată, temperamentul dionisiac (căruia, adesea, îi pune pedală) în corolele explodînd voluptuoase, ale unor flori de un roșu fierbinte. Și Ion Gheorghiu își urmează un drum consecvent, fără meandre spectaculoase, năzuind la o expresie de o poezie sonoră a amplexelor suprafețe de culoare; Ion Nico-dim integrează (cu o mișcare din ce în ce mai sigură) lumina în ritmuri cromatice largi, de o inefabilă transparență; Paul Gherasim caută să ajungă

și sculptură

masiv reprezentat. De asemenea, în stilizarea de inspirație folclorică, unii artiști mai tineri au făcut mari progrese, păstrând un figurativ decantat cu pricepere. Se constată în general progrese — subtilitate coloristică, pricepere în construcție, imaginație personală, nuanțări inedite, dar și îndatorări sau tributuri încă prea manifeste față de unele curente sau personalități de prestigiu mondial.

Cînd judecăm expozițiile de artă, cele colective ca și cele personale, două gânduri — sau criterii — ne preocupă în special. Unul este acela al caracterului creației, mai precis măsura în care lucrările aparțin culturii noastre, participînd la spiritualitatea, experiențele și năzuințele contemporane, dovedind originalitate, varietate și valabilitate în timp și spațiu. Al doilea criteriu privește măsura în care creațiile artiștilor atestă existența sau formarea unei personalități, nefiind reușite sporadice sau întâmplătoare, deci fără sorți de dezvoltare și definire majoră.

Bienala răspunde mai mult decît altă dată acestor cerințe și nu puțini sînt, alături de maeștri, artiștii din diferite generații și din diferite părți ale țării care dovedesc o evoluție organică și temeinică, ce duce la personalitate.

Firește, afirmațiile de calitate sau cu oarecare calitate sînt mai numeroase decît cele care răspund substanțial celor două cerințe majore, iar dintre aceste afirmații, timpul va alege ce este reprezentativ. După părerea mea, fără a fi încîntat de tot ce se expune se constată o îmbogățire consistentă și semnificativă a creației actuale, ceea ce nu înseamnă că viitorul nu cere și mai mult din partea artiștilor noștri, mai ales idei și măiestrie.

Petru COMARNESCU

aceia graniță a picturii în care culoarea să se transforme în structură aproape imaterială.

Sînt și unele evoluții surprinzătoare. Dacă la Viorel Mărgineanu recunoaștem, în arhitectura compozițională a figurilor umane, amintiri din schema peisajelor mai vechi, transpusă într-o viziune mai dinamică de data aceasta, dacă Octav Grigorescu rămîne același reflexiv, înnobilitînd spațiul pictural cu puritatea prerenascentistă a unor portrete de o mare căldură lăuntrică, în schimb, un artist de prestigiu lui Aurel Cojan prelucurează unele direcții ale artei sale, convertindu-le într-un expresionism inedit. În pictura acestui poet al irizărilor coloristice. Și Dan Hatmanu își însușește unele sugestii ale portretului expresionist, iar Eugen Popa, după soluțiile gestice ale ingenioaselor jocuri de artificii, se îndreaptă spre o pictură a ritmurilor ample de culoare, în stilul Nay pe care o sugerase a sa *Insulă verde*. La M. H. Maxy, soluțiile de o factură care amintește pe op-artiștii sud-americani, construcția, de efect, rămîne totuși exterioară, fără să dea întru totul măsura posibilităților

acestui pictor de a investiga multilateral spiritualitatea omului contemporan.

Se cuvin, socotesc, în orice caz, menționate operele de solidă înțelegere a problemelor picturii, ale integrării ideilor contemporane în artă, datorate unor tineri, precum: Sever Frențiu, cu un peisaj industrial de lirism feeric; Gabriel Constantinescu, autor al unui adevărat manifest împotriva inumane violențe a războiului formulat cu mijloace de o convingătoare suplete; Constantin Albani epurînd emoția — în stilul lui Tapiés — pînă la dobindirea acelor mijloace care pot sugera o atmosferă sufletească, analizată lucid.

Dar, dacă temele majore ale istoriei, dacă poezia vieții su fletești și-au aflat adesea o expresie sugestivă, cred că vastul orizont contemporan, existența umană într-un nou cadru social, cu toate implicațiile ei filozofice, nu sînt restituite în imagini plastice a căror forță să fie pe măsura însemnătății ei. O observație care mi se pare că ar merita să fie mai pe larg discutată.

Dan GRIGORESCU

Eugen Popa „Peisaj”

Șerban Epure: „Peisaj”

Jurnalul galeriilor

5 Pictori: Horia Bernea, Ion Bișan, Șerban Epure, Ervant Nicogolian, Eugen Popa.

Formula începe să devină obicei: într-o sală. În cadrul aceleiași expoziții, sînt prezentați mai mulți artiști, aleși după o oarecare similitudine de preocupări. Situația, cum se poate observa și de astă-dată, se pretează la paradoxuri: într-adevăr, pictura expusă în galeria Mihai Vodă creează un ansamblu destul de unitar, dar pentru aceasta s-a recurs la lucrări de Bernea, Bișan, Epure, create în general încă de acum doi ani și la tablourile în mare parte de ultimă oră ale lui Eugen Popa și Ervant Nicogolian. Ceea ce mi se pare însă, a fi elementul de interes al acestei expoziții, este facilitatea unei priviri comparative asupra lucrărilor diferitelor perioade de creație, fie că este vorba, ca în cazul picturii lui Bernea, de o referire mentală la pinze lucrate în ultimul timp, pe care le cunoaștem din cadrul altor expoziții, fie că deslășurarea evolutivă ne este prezentată direct, de chiar tablourile expuse, cum se întâmplă cu cele patru lucrări de Șerban Epure. De la fauvismul de cea mai clasică factură a „Peisajului din Țara Birsei” — contraste strălucitoare de culoare, reflexe violente ale unei lumini arbitrare, un tempo rapid ce se traduce atît în agitația aparentă a peisajului cît și-n dispoziția alertă a tușelor, — de la expresionismul contorsionat de forme și a opozitelor umbră-lumină a „Peisajului” — 1967, în care găsim cîteva din culorile ce vor reveni insistenț mai tîrziu, Șerban Epure a evoluat în sensul abstracției lirice în lucrări ca „Amurg”, în care culorile, mai puțin exuberante, creează adîncime spațială, forme ordonate după o logică pur picturală, ce lasă să se ghicească însă modelul natural, față de care s-a procedat cu aceeași arbitraritate, libertate cromatică ca în pinzele fauve. Aici, ca și-n „Peisajul” kandinskyan, efectul cromatic este și funcție a felului de a picta, de a pune culoarea, în tușe dense sau în pizicatii-uri rapide.

Plecînd de la o intenție de expresionare a realului similară cu cea a lui Epure, Bernea ajunge în tablouri ca „August”, dar și în „Copacii” — pictate în cursul acestui an, la o formulă „van Goghiană” atît în ce privește exaltarea sentimentală, cît și lucrul propriu-zis, rapid, în pastă. Liniile compoziționale ce ordonează peisajul primei lucrări, linii ce decid formele dealurilor, ale fișiiilor de pămînt, fiecare cu un coeficient cromatic altul — variații pe gamă de galben — sînt asemănătoare celor ce dirijează și principiul de construcție al tablourilor quasigestuale ale artistului. Capacitatea de a vedea abstract care-l justifică aceste din urmă tablouri la care ne referem, se evidențiază în lucrări ca „Deal de la Poiana Mărului” sau „Curte bătrînească”, unde atmosfera este configurată cromatic-vioace, cu tonuri aproape tranșante, în peisaj, bicromă, cu culori pară uzate, în cealaltă pinză — și în care formele, departe de a fi abbreviate abuziv, sînt reduse pînă aproape de prototipul lor geometric.

Ervant Nicogolian, preocupat, mai ales, de obținerea unui efect decorativ, prezintă o serie de tablouri în care suprafața pictată, împărțită într-o multitudine de unități celulare, — repetiții ritmate de forme și culori — dă impresia unui carton pregătit pentru un imprimeu textil. Și totuși, în „Peisajul dobrogean”, sau în pictura intitulată „Compoziție”, o aceeași dominantă de brun-irizat uneori, mai ales în „Flori”, de alte culori peste care intervin intermitent cu o altă consistență, fascicule de alburii diluate, se propune o analogie cu țesutul obsesiv al amintirilor.

Pictura abstractă pe care o practică acum Eugen Popa beneficiază în continuare de aceea calitate ce caracteriza pinzele tașiste prezentate de artist în ultimii ani: știința suspensului plastic. Suprafețele plate, deseori acoperite de o culoare neutră — gri, negru, verde, —

sînt stropite de vioiciunea cîte unei culori, aleasă uneori în varianta ei cea mai acidă (vezi, de exemplu în „Peisajul I” contrastul disonant de ultramarin și ciclamen). Mai sobră, lucrarea intitulată „Peisaj de noapte”, pare mai degrabă rezolvarea unei probleme compoziționale, la fel ca și „Case vechi”, ce nu depășește totuși impresia de lucru de mult timp văzut.

Ion Bișan, practicînd o grafie gestuală înscrisă pe un suport monocrom, sau dublat, uneori, de un ecran constituit dintr-o culoare vecină fondului, manifestă în continuare o sensibilitate de impresionist. Notăm totuși, pentru mai marea lui consecvență, tabloul din extremitatea dreaptă (recurgem la acest barbarism din cauză că tablourile nu poartă titlu și nu sînt numerotate), în care negrul, griul și roșul englez se îmbină armonios.

Cristina ANASTASIU

Ervant Nicogolian: „Flori”

CENACLUL TINERETULUI. Prezidată de președintele secției de critică din cadrul U.A.P. — Petru Comarnescu și de Anca Arghir din partea ziarului „România literară”, ședința de lucru a Cenacului de joi 7 noiembrie a prilejuit o viitoare confruntare de opinii Pornind de la picturile lui Dan Dumitrescu și ale lui Adrian Ionescu, ca și de la grafica lui Radu Roznovanu-Dăringă, cu referiri și la felul în care exponanții înșiși au înțeles să-și explice lucrările, s-au pus în discuție probleme ale specificului plastic, ale limitelor și posibilităților lui, deseori de pe poziții radical opuse. Unanimitatea în aprecierea picturii lui Adrian Ionescu, Iulian Mereuță, Valeriu Boborelu, Cristian Breazu, au avut de înfruntat opiniile lui Petru Comarnescu, Anca Arghir, Paul Vasilescu, C. R. Constantinescu. Următoarea ședință de lucru a Cenacului va avea loc joi 28 noiembrie ora 19. Expun Rodica Constantin, Gh. Bucătaru, Iordache Rusu și Adina Țuculescu.

Cu forțe proaspete și-a reînceput activitatea Cenacul „Ștefan Luchian” din cadrul Institutului de arte plastice din București. Pe lângă organizarea de diferite expoziții, susținerea unor discuții pe marginea lor, Cenacul urmează să editeze o revistă a Institutului, care să urmărească atît activitatea de atelier, cît și problemele artei moderne în general.

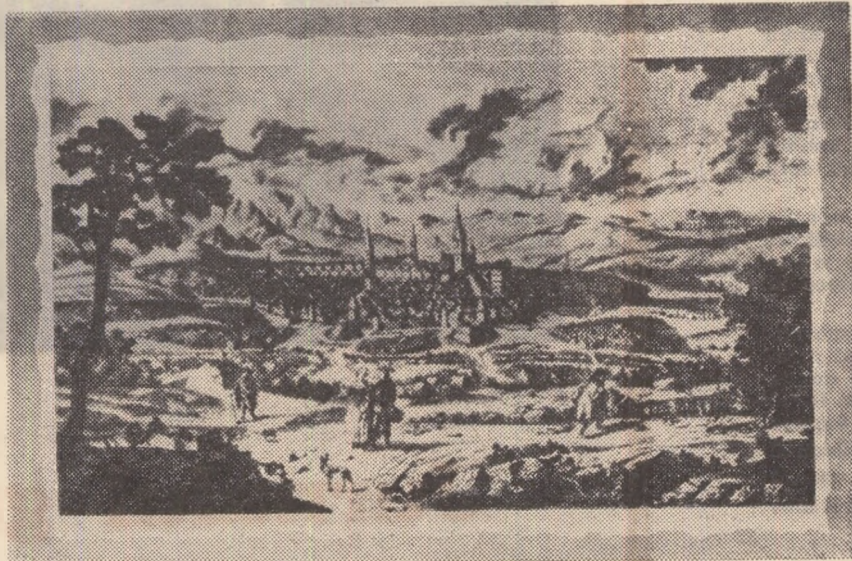
CIBINIVM '68

ISTORIE ȘI CULTURA

În dimineața aceea, turnurile orașului se înălțau în lumina viorie aidaoma celor din stampa lui Wirsing din secolul al XVIII-lea, care, scoasă din sertarele muzeului, era multiplicată pe mii de afișe ce anunțau prima ediție a unei săptămâni sărbătorești: „Cibinivm '68”. Denumirea latină a festivalului cultural este mai mult decât o învăluire romantică în faldurile unui umanism renascentist; mai mult decât un simbol, este o realitate păstrată de două mii de ani în tripticul toponimic al ținutului: munții Cibiului străjulesc dinspre miazăzi cetatea ce se numește, din aceeași rădăcină, Sibiu, prin care curge râul Cibiului. Realitatea nu este doar o ilustră tradiție lingvistică, ci, și mai ales, o neabătută continuitate etnică reprezentată de existența acelei celebre „Mărginimă a Sibiului”, ținut și populație românească de nobilă configurație spirituală și materială. O formidabilă dinamică biologică și sufletească au făcut din Mărginimea Sibiului una din zonele pastorale de renume ale României orientale, corespunzător carpatic și nord-dunăbian al aromânilor din Pind și sud-dunăreni. Alături de ea și întregindu-se, destinul a crescut comunitatea săsească a cetății și a unora din satele județului, alcătuind aici la poalele Carpaților o originală apariție culturală. Conviețuirea seculară a împletit o istorie de înțelegere și respect reciproc, bază a unei evidente înfloriri economice și culturale. O atmosferă de muncă și demnitate, de preocupări intelectuale ancorate în vechi tradiții, a prezidat săptămîna festivă desfășurată într-o notă de emoție elevată.

DIVERSITATE CONTEMPORANĂ

Lipsit de orice urmă de iz provincial, **Cibinivm '68** a fost o variată delectare a spiritului învitat să participe la o multitudine de manifestări inedite prin natura și prin modul lor de realizare. Simpla enumerare poate să întărească florul aducerilor aminte: la Rășinari, în mijlocul unei mulțimi mîndre în straie albe, Victor Eftimiu evoca emoționat înfățișarea sa cu Octavian Goga acum 60 de ani; în sala barocă a muzeului Brukenthal au răsunat piese corale de Palestrina și muzică instrumentală veche de Boismortier; cărți ieșite de sub teascurile sibiene vreme de cinci secole au fost arătate într-o sugestivă expoziție; opere ale artiștilor pictori, sculptori și decoratori sibieni, au fost prezentate într-o expoziție de artă plastică contemporană; s-a inaugurat un muzeu sătesc la Cîrțașoara, satul natal al vestitului peregrin Badea Cîrțan pornit pe jos la Roma să vadă Columna lui Traian; Franz Xaver Dressler a dat un recital de orgă la Biserica evanghelică; corul „Bach” a interpretat un concert vocal simfonic în sala teatrului; s-au depus flori la bustul lui Gheorghe Lazăr de la Avrîg, precum și la statuile lui Eminescu, Barițiu și Coșbuc din Sibiu; în Casa albastră a muzeului Brukenthal profesorul Alexandru Dima a conferențiat despre „Lucian Blaga, poet modernist”; a avut loc un recital de poezie în limba germană; s-au prezentat în premieră „Ofițerul recrutor” de

Sibiul, în secolul al 18-lea. Stampă de Wirsing

George Farquhar și montajul din lirica umoristică germană „...es wor einmal ein Lattenzaun” de Christian Maurer; au fost vizitate uzinele textile din Cisnădie și cetatea romanică din Cisnădioara, precum și câteva vechi case țărănești din același sat; bustul lui Schiller a fost acoperit cu jerbe de flori; la concertul simfonic dat de Filarmonica din Sibiu și de corul „Gheorghe Dima” s-a cântat Gluck și Ciaikovski, alături de lucrări de Gh. Șoima și Gh. Dima.

CULTURA POPULARĂ ȘI VIITORUL EI

Diversitatea lucrărilor inscrite într-un larg perimetru contemporan ni s-a părut semnificativ încadrată în prezența vie a creației artistice populare, marcând printr-o expoziție deschiderea festivalului și printr-un spectacol folcloric închiderea acestuia. Ele au fost capetele unui fir roșu ce a străbătut continuu aceste zile reușind să sugereze marele adevăr al suferinței organice a culturii noi din straturile vechi ale tradițiilor acumulate de-a lungul vremurilor. Dezbaterile organizate pe tema creației populare contemporane a reușit să atragă atenția asupra unei vaste problematice care, sub foarte multe unghiuri, depășește sfera interesului pentru arta populară ca manifestare sieși suficientă, implicând considerații cu privire la însăși destinul culturii românești în contextul prefacerilor esențiale ale veacului nostru. Este vorba adică, de modul în care masele populare păstrează, transformă sau părăsesc uriașă zestre strînsă de două mii de ani. Este cazul să spunem că asistăm de câteva decenii la un proces în bună parte ireversibil în care multe obiecte sau fapte, încorporînd valori estetice, își pierd suportul social și semnificația spirituală părăsind scena lumii. Pe care dintre ele trebuie să le lăsăm să apună fiindcă și-au trăit traiul și care dintre ele trebuie păstrate pentru a da colorit și savoare existenței moderne, și în ce măsură sau ce părți din ele trebuie luminate? Grele întrebări la care totuși există răspunsuri. Unele dintre acestea le-am aflat chiar la expoziția deschisă în prima zi a festivalului cultural sibian. Expoziția cuprindea obiecte de artă populară, mai ales țesături, reunite sub titlul „Creații noi de artă populară sibiană”.

Erau acolo capete de pernă, ștergare, fețe de masă, țoluri, scoarțe, cătrîne, pieptare de piele brodate, chimire, mese, scaune și leagăne, jucării și păpuși, vase de pămînt și unelte de lemn. Lucrate în satele județului, făcînd parte dintr-un număr de zone și sub-zone cu caractere etnografice definite, obiectele de artă populară erau splendide și mai ales noi. Reproșul adresat ani de zile UCECOM-ului, învinuit de nerespectarea „autenticității” în materie de artă populară, nu mai poate fi făcut. Obiectele pe care le admiram erau lucrate în cadrul UCECOM-ului care a găsit soluția practică și formula organizatorică adecvată: a organizat cooperative meșteșugărești de profil specializat în producerea de obiecte de artă populară. Din cuvîntul celor prezenți la simpozionul specialiștilor și creatorilor populari ținut în Casa albastră a muzeului Brukenthal, a reieșit că astfel de cooperative de producție specializate au luat naștere în numeroase zone din țară și că efectul binefăcător al acestei înțelepte măsuri s-a și arătat: la contractările făcute în luna septembrie la Eforie cu reprezentanții comerțului, aceste „mărfuri” de înaltă calitate artistică au fost cerute într-o măsură mult mai mare decât posibilitățile de producție. Cu aceasta se încheie și episodul ce ar putea fi numit „bătălia cu merceologia” care înaintau în frontul incompetenței sub jalinul steag al lui „nu se vinde”. Au înțeles în sfîrșit și ei că un comerț rentabil se poate face numai cu „marfă” bună.

Pe planul culturii, expoziția închide însă o altă semnificație: mare parte din obiectele de artă populară își schimbă funcția încadrîndu-se într-o altă constelație de valori. Frumusețile de lină, cinepă, pămînt și lemn, alcătuind unelte și obiecte legate de un anume fel de viață, avînd, adică, o utilitate precisă, se transformă în obiecte de artă decorativă menite a împodobi în alt fel interiorurile moderne. Producătorii de frumos din lumea satelor lucrează de acum înainte deliberat în vederea realizării de obiecte de artă populară în scopul vânzării lor. Producția de mică serie caracteristică acestui gen implică anume linii organizatorice între care asigurarea cu materie primă și obținerea de piețe de desfacere, sînt condiții economice și culturale în același timp.

Culturale, pentru că aceste obiecte duc mai departe mesajul frumosului românesc, pe meleaguri depărtate, unde li se descoperă virtuți, citeodată surprinzătoare și pentru specialiști și, sigur, pentru creatorii lor. Cu prilejul expoziției de icoane pe sticlă românești organizată în Danemarca, cel mai mare ziar din Copenhaga și-a intitulat astfel cronică entuziastă: „Venii să vedeți icoane vesele”, însușire ce cu greu ar fi fost atribuită de meșterii iconari de la Nicula sau Laz, dar care făcîndu-lă transparent din peisajele și personajele biblice văzute de imaginația robustă, ironică și optimistă a pictorului țărăn român. Cam tot atunci, la Zürich, în fața standului cu vânzare de artă populară românească, se formau cozi lungi de „două ceasuri” la care stăteau elvețienii doritori să cumpere scoarțe oltenesti. Valoarea unora din aceste produse de artă populară, însușirile lor de autenticitate, fac ca ele să fie cumpărate nu numai ca obiecte de artă decorativă de uz cotidian, ci și ca obiecte de colecție și de muzeu, ceea ce firește le ridică înzecit prețul. În același timp trebuie să înregistrăm, alături de aceste incontestabile succese, anumite stări de lucruri îngrijorătoare prin persistența lor. Așa este de pildă existența a multor vitrine și magazine de „artă populară” în care predomină copleșitor bric-a-bracul de prost gust produs în proporții de masă. În tot cuprinsul Bucureștilor obiecte valoroase de artă populară românească se pot cumpăra numai de la două trei magazine. Împrejurarea este foarte ușor remarcată și de turiștii străini care deseori ne reproșează inerția noastră în această materie. Cei mai întreprinzători dintre ei recurg la soluții care nu pot să ne facă plăcere: la München funcționează un atelier de ceramică de Agnita care produce vase semnificative acestui celebru centru de olărie din sudul Transilvaniei. Oare nu putem face noi acest lucru la Agnita, vinzîndu-le tot noi? Și la fel se poate spune despre alte zeci de centre de ceramică.

În procesul de transformare al artei populare contemporane aflat pe diferite trepte, în diverse zone etnografice ale țării, își face loc cu ușurință improvisația anti-artistice manifestată sub forma prostului gust. Fenomenul se poate observa în paralel atît în domeniul artei populare „plastice” cit și în cel al artei populare interpretative, adică a cîntecului și dansului. De foarte multe ori ansambluri și echipe mai mult sau mai puțin profesioniste prezintă melodii și jocuri „populare” în care nu se mai poate regăsi nimic din aspectele originale. Intervenția „stilizatorilor” inculti, lipsiți de har și dar artistic, fac de nerecunoscut prin hibridizare nobilitate și străvechile noastre tradiții muzicale și coregrafice. Tendința către „revuistică” a regizorilor de spectacole folclorice izbutește să răpească jocurilor românești toată rigurozitatea estetică și tot misterul poeziei. Costumele cu care apar aceste echipe pe scenă nu mai pot fi localizate pe harta etnografică a țării, pentru că aceiași stilizatori le tot adaugă zbenghiuri și flori și volănașe și decolteuri de mahală, neînțelegînd nobilitatea unui costum ce nu mai are nevoie să fie „stilizat”. La fel și cîntecele populare suferă de pe urma celor ce le „aranjează” pe ici pe colo, transformîndu-le într-o parodie tristă pentru că e neizbutită. Aici fenomenul este și mai îngrijorător, întrucît se adaugă agresivitatea discurilor și benzilor de magnetofon care impun deplorabile mode, la fel ca și în domeniul muzicii ușoare de proastă calitate și de mare răspîndire.

La această răspîntie, problemele de artă populară se întîlnesc cu cele de educație artistică a maselor. Prin acțiunea pe care a început-o, UCECOM-ul se înscrie ca unul din factorii educativi importanți. Răsunetul trebuie, însă, să întîlnească pe cel al activității legate de cultura de masă, în primul rînd, a Caselor de creație județene și a căminelor culturale. Cultivarea tradițiilor locale trebuie să constituie reperul principal în activitatea acestor organe de stat însărcinate cu educația poporului. Firește că trebuie să ne gîndim și mai departe și anume la începerea acestei educații estetice încă de pe băncile școlii. Unul din creatorii populari prezenți la simpozionul de la Sibiu a povestit cum a reușit să înfigheze un cerc de ceramică cu elevi din clasele V—VIII din Horezu. Micuții „olari”, spunea Stelian Ogrezeanu, „lucrează și se distrează creînd”, observație plină de adînc înțeles care ar trebui luată în seamă de alcătuitoarii programelor școlare. Bineînțeles că întreaga problemă a predării istoriei artei, universale și românești, în învățămîntul de cultură generală și în învățămîntul universitar, ar trebui repusă în condițiile actuale, în care se cere formarea unui tineret cu însușiri intelectuale complexe.

Toate acestea, și altele multe, au fost parcă exemplificate în spectacolul de închidere al festivalului intitulat „Album folcloric”. Pe scenă au apărut formații de dans și cîntec popular, românești și săsești, din multe sate ale județului Sibiu. Simplitatea execuției, perfecția mișcărilor, frumusețea costumelor, alcătuiau feerice tablouri în continuă schimbare, însoțite de ritmul unor melodii aproape incantatorii. Farmecul coborîse peste toată sala. Nu mai era cîntec, nu mai era joc, era un ritual oficiat cu măreție de oameni simpli și mîndri pentru fiecare gest, fiecare pas venind din adîncul istoriei.

Paul PETRESCU

Muzică și contestare

Zilele muzicii contemporane la Paris

Care e valoarea artistică efectivă, ce s-ar exprima într-o anumită eficacitate artistică, cit de cit echivalență cu aceea sedimentată în reflexele noastre de câteva secole, a muzicii sau a „muzicilor” zise „experimentale”? Întrebarea persistă, se pare chiar cu subliniată ostinare, cînd, dincolo de pragul experimental, aceste „muzici” — concretă, calculată sau formalizată, electronică, aleatorie — încetează să se mai cheme „experimentale” și tind să rezolve problemele evoluției culturii și artei muzicale. Răspunsul nu poate fi nicicum aprioric. Confirmări și certitudini aflăm numai la capătul unor serii de confruntări cu publicul — din totdeauna marea, capricioasă necunoscută a tuturor tentativelor și experimentelor.

La Paris, în cadrul unor manifestări complexe, timp de o săptămînă — **Journées de musique contemporaine, 25/31 oct. 1968** — „muzica experimentală” a înfruntat „bancul de probă” al publicului. Pentru creatori, interpreți (inclusiv complicatele dispozitive electro-acustice) și auditori, deopotrivă, o adevărată probă de rezistență: în flux continuu la **Musée d'Art Moderne**, la **Théâtre de la Musique**, pe două programe ale rețelei **RTF**, concerte și audii, convorbiri și dezbateri, confruntări public-interpreți-creatori, uneori flancați de specialiști remarcabili — matematicieni, logicieni, fizicieni, electroniști, psihologi și esteticieni, profesori la Sorbona și Nanterre, membri ai **E.M.A.Mu.** (Echipa de Matematică și Automatică Muzicală). Acțiunea concentrată, organizată sub emblema celebrilor **Semaines Musicales Internationales de Paris (SMIP)** de Ministerul Afacerilor Culturale în colaborare cu **O.R.T.F.**, cu **Cinemateca Franceză** (o zi dedicată proiectiei de filme documentare ne-a introdus în laboratorul creației lui Varèse, Xenakis, Berio, Pierre Henry) și **A.R.C. (Animation, Recherche, Confrontation)** — organism ce întreține în cadrul Muzeului de Artă Modernă o permanentă animație în jurul fenomenului contemporan în artele plastice, muzică, dans...), te face să meditezi asupra uncia din tainele efervescenței intelectuale care aureolează necontenit viața pariziană.

Nu e prima oară că muzica experimentală „iese în public”, dar se pare că e prima oară cînd găsește o conjunctură de rezonanță în rîndurile unui public potențial, impresionant de numeros. Ce rol poate juca o anumită conjunctură în consacrarea unui curent, a unei opere de artă? Deocamdată **La Revue Musicale** nu a ezitat să se asocieze prompt puternicului ar-

senal de animație și să iasă în întîmpinarea evenimentului anunțînd — cu fișe de subscripție distribuite în originale nișe-program ale concertelor — o dublă apariție în decembrie: un **număr special** cu texte inedite ale compozitorilor programați în aceste „zile”, analize de opere, studii, etc. și un **carneț critic** — compte rendu al manifestărilor și dezbaterilor, o revistă a presei, o revistă critică a discurilor și filmelor, lămuriri asupra aparatelor și mijloacelor electro-acustice utilizate.

Conjunctura? „Nu mai vrem să cîntăm Gounod, vrem Xenakis!” — au clamat în timpul evenimentelor din mai studenții Conservatorului. Amănuntul — l-am reținut dintr-o agreabilă causerie radiofonică din ajunul primului concert — a devenit revelator de-a lungul manifestărilor acestor „zile”, consumindu-și întreaga semnificație în cursul celei din urmă, 26 de ore „concert neîntrerupt” Pierre Henry. Prezența tinerilor a fost precumpănitoare, aproape exclusivă în turul de forță final. Erau în majoritate studenți, presupuneam, și nu numai muzicieni, se arătau preocupați, receptivi, interesați, dispuși să întrebe și să replice, să aclame frenetic lucrări ca „Bohor” de Xenakis a cărei expresie sonoră de o violență fizic șocantă stîrnisese anumite reacții de protest. Un intermezzo în Cartierul Latin, în jurul și în curtea Sorbonei, avea să-mi confirme presupunerea: regăseam ambianța nonșalantă, animația caracteristică, modul specific de a se așeza pe trepte, pavaj ori podea, pentru a discuta și asista la dezbateri, care invadaseră și sălile acestor „Zile”, făcîndu-le să contrasteze șocant cu tot ce s-ar fi putut vedea la „Gaveau” sau „Pleyel”. Nu e deci de mirare că un sonor „assis!”, urmat de o așezare masivă pe parchet, inaugura discuțiile din hol, ori că Marius Constant, Lukas Foss și chiar Luciano Berio au dirijat orchestra **O.R.T.F.** în smoking și rolling negru, iar Pierre Henry a apărut impasibil la complicata claviatură de potențiometre și filtre în rolling și... pantaloni roșii. Deci, conjunctura?...

Au fost patru „Zile”. Cea dintîi a reunit, într-o dezbateri „omagiul lui Varèse, invocat cu emoție ca precursor, muzicieni de formație diferită: André Jolivet (Varèse a promovat „o nouă dinamică ritmică și armonică”, „simțul proiectării sunetului”, „un nou mod de a utiliza zgomotul considerîndu-l ca «un sunet în formare»”), Pierre Schaeffer („El e acela care, cel dintîi, a trăit și și-a asumat marca eliberare sonoră a secolului nostru”) și Jannis Xe-

nakis („Era marelui nostru alchimist, descoperitor de pămînturi virgine, inventatorul unor combinații de sunete”... „Zgomotul muzicii sale începe să se trezească”). Seara, concertul orchestrei **O.R.T.F.** condusă de Marius Constant: lucrările lui Varèse sînt salutate cu aclamații frenetice, unanime, de bis-urile celor peste 1200 de auditori. Contrast semnificativ: în 1954, la **Théâtre de Champs-Élysées**, cînd H. Scherchen dirija în primă audiere „Déserts”, jumătate din public părăsca, în semn de protest, o sală cutremurată de vâcarm...

A doua „Zi” — Xenakis. S-a înfățișat după-amiază la convorbirea-dezbateri de la Muzeul de Artă Modernă cu întreaga constelație a **E.M.A.Mu.** lui care-și propune „să formalizeze și să axiomatizeze calitățile sunetului”. În fața unei existențe exclusive de tineri, Xenakis argumentează pentru o perspectivă comună a artei, științei și filosofiei pe temeiul unor structuri de bază comune, cu scopul de a promova o legătură între activitățile omului, pledează pentru o muzică — mijloc de transformare a omului însuși. Vorbește despre înlocuirea scriiturii muzicale cu un program ordinator, despre ordinator ca redactor al partiturii tradiționale, totodată ca luthier și compozitor. Membrii **E.M.A.Mu.**-ului se succed spre a-i susține tezele din unghiuri diferite. „Rețin” intervenția, mereu spirituală, și substanțială, a lui Renault d'Allones — conferențiar de estetică la Sorbona și Nanterre — care nuanțează în context: creionul s-a perfecționat, dar rămîne creion... pornind de la ordinoare, natura muzicii nu se va schimba... e vorba de a-i cucerii un spor de semnificație. Reuniunea muzică-știință-filozofie într-o nouă expresie e o perspectivă fascinantă pentru un tineret avid de acele certitudini, pe care spiritul pozitiv al unei ere supertehnicizate se îmbie să i le ofere în toate. Iată de ce nu Gounod, ci Xenakis... Seara, concertul avea să fie agitat, sonor și spectaculos: „clasicile” **Metastasis** și **Pithoprakta** în cadrea muzică electro-magnetică **Bohor** (intensitatea violentă a difuzoarelor iscă protest) și două prime audii pariziene — **Polla ta Dhina**, pentru cor de copii și orchestră mică, și **Nuits**, pentru 12 voci mixte, ambele de o frumusețe stranie, delicat poetică și violent brută (Messiaen) în același timp. Discuțiile, agitate ca și concertul, aduc printre altele, problema corespondenței dintre sonor și vizual, în care Xenakis optează pentru contactul direct cu sunetul, fără intermediar. Cînd simți nevoia vizualului, înseamnă că sunetul nu

Xenakis în camera de lucru

Trăiesc România
Xenakis

e suficient ca să exprime. E o slăbi-ciune — precizează compozitorul.

„Ziua” Berio (două concerte, 2 „creații” mondiale — **Prière** pentru voce solo și **Chemins III** pentru violă, grup de nouă soliști și orchestră, și patru prime audii în Franța) a fost mai calmă, mai lirică, mai meridională, cu sonorități mai controlate. Scriitura vocală — de la cantabile, la declamație și tipat — și tentativa unei noi tratări a concertului instrumental în cele două versiuni, **Chemins II** și **Chemins III** (solist, excelentul violist Walter Trampler) au reținut atenția.

Cu „concertul neîntrerupt” Pierre Henry, „Zilele” au atins punctul cel mai avansat al avangardei în insulul univers sonor încă virgin, încă problematic și tocmai de aceea mai contestat de o parte, mai fascinant, de aceea a tinerei generații. Creația mondială a oratorului electronic **Apocalipsul după Ioan**, a unui **Omagiu lui Antonin Arthaud** și **Credo de la messe électronique** au punctat programatic cele 30 de piese executate în flux continuu de 26 de ore, adevărată liturghie păgînă și fanatic telnicizantă la care au participat 2000 de auditori, 500 spre zori, peste 1000 a doua zi, răbdători, agitați și reculeși în același timp. Fenomenul ne va cere să revenim...

Un nou mit? Nu cumva, înainte de a deveni un fenomen artistic autentic, muzica „experimentală” e un fenomen social semnificativ?

Ilio BALEA

Dincolo de moda poetică și stilistică, dincolo de materialitatea artistică atît de scumpă celui ce-și iubește propriile instrumente de lucru, orice muzică, orice artă are probleme mai mari, are pînă la urmă o confruntare cu **absolutul**. Actul preliminar deschiderii Adunării generale a compozitorilor și muzicologilor, cadrele dezbaterilor de idei, dialogul realizat între creatori, critici și iubitorii de artă are darul să contureze tot mai clar punctele de vedere, interesul față de problemele de fond ale artei, această confruntare.

În ultimii ani, muzica românească, creația și interpretarea au făcut pași impresionanți dobîndind nuanțele profundizării, găsind vadul germinărilor fructuoase, disociind multiplu posibilități de expresie imaculate. Arhiva de aur a muzicii românești cuprinde azi o cantitate importantă de adevărate reușite artistice. Muzica contemporană se găsește la un nivel cu totul excepțional. Tinerii creatori aduc cu ei un aer sincron sensibilității noi, specifice timpului. Ascensiunea se realizează într-un tempo rapid.

Față de un asemenea progres artistic însă, difuzarea valorilor în exterior și chiar intern se realizează cu mult sub posibilitățile reale. Sînt cunoscute absențele noastre, absențele muzicii românești în locurile unde valorificarea ei s-ar realiza cu adevărat. Există încă o serie de deficiențe. Lucrările contemporane păstrează tiraje scăzute (se scot lucrări în circa 200 de exemplare), nu există un organism de propagandă și comerț care să faciliteze schimburile internaționale, deși interes constant se află de o parte și de alta; partiturile, discurile românești sînt aproape total necunoscute publicului, muzicienilor din

străinătate. De curînd, atrăgînd atenția asupra faptului (într-un articol în „Contemporanul”) compozitorul **Pascal Ben-toiu** amintea toate acestea, notînd chiar slaba popularitate în care se află creația enesciană peste hotare: „Aș vrea să se ia cifre exacte de la „Electrecord” ca să se afle în cite exemplare s-au imprimat și vîndut minunată cum sînt **Cvartetetele de coarde, sonatele pentru pian, Simfonia de cameră, Oedip, Vox Maris** ș.a.m.d., și cite dintre ele au luat calea străinătății?” Aceste valori inestimabile

„cu care orice cultură muzicală din lume s-ar putea mîndri” rămîn încă necunoscute lumii. Nu este oare în îndatorirea Uniunii Compozitorilor de a se ocupa de popularizarea acestora? Și răspunzîndu-și problemei, Pascal Ben-toiu, printr-un paradox aparent, se întreabă: „Oare muncitorii, tehnicienii și inginerii de la fabrica de tractoare din Brașov sînt în situația de a-și căra singuri produsele muncii lor pînă în Liban și în India?”

Se propun în general, în presă, mijloace eficiente de ameliorare a situației, inițiativa înființării unui **Festival internațional de muzică românească contemporană**, bine organizat, cu publicitatea necesară în cercurile de specialitate din lume; turnee de concerte ale orchestrelor noastre cu programe substanțiale din muzica românească (aproape inexis-

tente pînă acum). Continuînd seria întrebărilor pe care muzica noastră și le pune —, cine ar putea fi oare purtătoarele artei noastre, dacă nu propriile noastre formații simfonice, de cameră, care ar interpreta-o? Prea puține participări românești în cadrul manifestărilor cu caracter internațional din străinătate, manifestări ce se consideră peste tot adevărate punți de lansare și confruntare a valorilor. Într-o discuție în acest sens cu compozitorul **Alexandru Hrisanide** toate aceste lucruri apăreau

Subiectele discuțiilor

ca niște imperative ale vieții noastre muzicale, alături de cele de ordin estetic, cum ar fi diversitatea stilurilor, raportul dintre național și universal, libertatea de creație, aspecte legate de laturile experimentale pe care arta nouă le cuprinde.

Problematica muzicologică se află și ea în centrul discuțiilor. Și aici se fac resimțite o serie de lipsuri în ciuda progreselor reale pe care cercetarea muzicologică le-a realizat în ultimul timp. Se impune necesitatea exercitării unui mai intens act de critică cu privire la muzica autohtonă, la fenomenologia ei. Creația tineretului ar trebui, la fel ca și cealaltă, studiată, valorificată. Nici pînă acum cultura noastră nu are un studiu complet, o istorie a muzicii naționale. Faptul mi se pare suficient de

elocvent în sine, pentru ca să ne dăm seama de eforturile ce trebuiesc realizate în viitor.

Referirile, notele critice cu privire la muzica noastră, referirile din compendii și lexicoanele de specialitate din străinătate ne pun de nenumărate ori într-o stare dezarmantă. Date false, incomplete, minimalizări sau omiteri complete, completă necunoaștere a artei noastre. Acestea ar fi rezultatele unor sondări. Situația mi se pare chiar mai ciudată decît cea din Larousse-urile atît de criticate în presă. O rezolvare urgentă a situației este absolut necesară și pentru aceasta formarea unei comisii care să întocmească și să multiplice un material complet, documentat, de transmis publicațiilor din străinătate mi se pare cea mai eficace formulă. Ar mai fi de discutat problema publicisticii muzicale, care de atîtea ori a fost surprinsă în deficit; perspectivele acesteia de a fi și ea înrolată în Uniunea compozitorilor și muzicologilor. Altfel, cu siguranță, critica, publicistica se va afla totdeauna în afara problemelor de bază, pe care nu le poate cunoaște decît dinăuntru mișcării respective. Problema ține foarte direct de cea a difuzării și propagandei creației autohtone și mi se pare nu mai puțin importantă și de luat în discuție.

Multitudinea punctelor de vedere în cadrul Adunării generale este salutară. Rodirea lor, într-o dezvoltare plenară a polivalențelor artistice, ține de afirmarea deplină a vocației și dimensiunilor timpului pe care îl trăim.

Iancu DUMITRESCU

POSTA REDACTIEI

Diana Dan : Confirmări îmbucurătoare, mai ales în „Grațiere în alb”, „Periplu”, „Copiii care se jucau cu focul”, „Panegiric”, „Cinzece pentru...”, „Cit timp”. Mai sînt însă prin ele (și mai ales prin celelalte) nițică retorică, unele repetiții nefolositoare, anumite spații rarefiate, inconsistente. Dar perspectivele sînt foarte bune și vom fi nevoii, în curînd, să le demonstrăm, împreună, cititorilor. Țineți-ne, la curent.

I. Salveț : Scrisoarea dvs. nu e prea clară; trimiteți-ne textul și vă vom spune dacă se potrivește.

Maxim Indus : Textele dvs., în-suflete de cele mai bune gînduri și intenții, sînt lipsite, din păcate, de calitățile literare necesare publicării.

D. Măcăilă : Activitate grafică, neînsuflețită, despletiri de imagini forțate, artificioase, fără ecou. („Potir în candelabru tău” ? !, etc.) Mai încercați, după ce vă veți clarifica asupra propriilor dvs. intenții, dar și asupra poeziei în general.

I. Dragomir : Numai „Revino”, „La moară” și „Libertatea mea” se apropie de poezia adevărată. În rest, afectări, obscurități, trucaje sau simple banalități. Mai trimiteți.

T. Osman : Ne scrieți că ați cunoscut „o fată frumoasă, fermecătoare, blondă” și că între dvs doi „s-a născut o iubire sinceră și curată, bazată pe respectul reciproc”. În acest caz, însă, măcar în numele „respectului reciproc”, e bine să nu-i mai citiți așa-zisele dvs. versuri. Cel puțin o vreme. Adică pînă veți reuși să înlăturați din ele, dacă nu chiar toate semnele lipsei de har, (că asta e foarte greu), măcar agramatismele, banalitățile înfrîntoare și numeroasele urme ale ignoranței de toate felurile. Altminteri, într-o bună zi, s-ar putea să le observe. Riscurile sînt prea mari !

I. Liță : Mulțumiri pentru vorbele bune. Articolul trimis n-aduce elemente noi în cazul dat.

F. Vrancea : „Strig”, „Și eu”, „Întîlnirea”, „De legendă”, „Vremea păcatului”, sînt paginile cele mai reușite, pe un vădit drum de maturitate. Vom reproduce cite ceva. Reveniți.

N. C. Tansa : Mulțumiri pentru îndemnuri și sugestii. Paginile trimise sînt încă mai prejos de calitate și însuflețirea bunelor intenții. Poate cu altă ocazie.

P. V. — Tomis : E cam exagerată viziunea dvs. sumbră, de im-pas universal. Ați publicat, după cum am observat, ici-colo, cite ceva și ați și recepționat niște păreri critice (parcă nu dintre cele mai favorabile). Așadar, teoria „drumurilor închise” nu prea se ține. De altfel — și aici greșiți cel mai mult — una din bucuriile deosebite ale unui redactor sau ale unui scriitor — să zicem — afirmat, cunoscut, este tocmai aceasta, de a „descoperi” și „lansa” un nou confrate. (Și nu numai o bucurie, ci și o mindrie și o investiție de prestigiu). Eșecurile însă, înainte sau după publicare, trebuie să ne dea de gîndit tuturor și nu e cea mai înțeleaptă și mai creatoare soluție să aruncăm toată vina asupra altora. Cunoaștem aproape

toate fazele încercărilor dvs. din ultimii ani și le-am salutat la vreme succesele și promisiunile, nu fără a exprima unele rezerve, cînd a fost cazul. Ne aflăm acum în fața unor manuscrise care anunță o vîrstă nouă, mai gravă, mai profundă, departe mult de jocurile, cam facile și mimetice, de început. Unele merită să fie publicate. Dar, în această privință, nu putem accepta nici un fel de condiții (e și cam devreme pentru asta). Textele sînt supuse aprobării colectivului de redacție, care singur poate decide cînd, unde, cite din ele, pot să apară, în funcție de criteriile și necesitățile redacționale. Dacă nu sînteți de acord cu acest punct de vedere, lucrările vă rămîn la dispoziție.

Popescu Virgil : Surprinzător de slabe, superficiale.

G. Mehedinți : Nu e încă ce trebuie.

Mihai Petcu : Merge bine. Continuați și țineți-ne la curent.

Claudia Ilie : „Izvor”, „Geamuri sparte”, par să fie lucrurile cele mai reușite, într-un desen subtil, citeodată cam simplist și naiv. Dar sînt perspective ; insistați și reveniți.

C. Voiculescu : Sîntem mai degrabă pentru „Evocare”, „Puritate”, „Sfîrșit”, cu care vom proceda cum se cuvine. Succes !

Ilie Silviu Adrian : În versuri, nimic nou. În proză, dincolo de neglijențele de stil (uneori grave), sînt unele indicii bune (cursivitatea relatării, relativ antrenantă, elemente convingătoare de analiză etc.). Reveniți.

D. Arnega : În general, lucruri de mare transparență, dar adesea pînă la rarefieri și inconsistență. Și un pic de monotonie. Notabile : „Întîrziu să întreb”, „Aceeși cărare”, „Lîngă seara ta”. Din păcate, cererea dvs. nu e sprijinită de valoarea manuscriselor.

M. M. Mărgineanu : E ceva (parcă mai clar în piese ca „Rotunde cresc...”), dar e încă și multă risipă de vorbe, și oarecare subordonare facilă față de fascinația sunetului. Un efort spre densitate, spre o expresie mai proprie, e de dorit, Reveniți.

I. Godinescu, Eugen Banța, F. Burtan, A. Briligiile : Nimic nou din păcate. Reveniți.

Ciobanu Ion, Figaro, Aurel Maier, G. Nicolae, Serdoc Ariosto, Henrik Christina, Ar-mene Manuela, Ștefan Cămă-rașu, Gică Liviu, Aurelia Zizda, George Mocanu, C. Telibașa, Andrei Freamăt, Dunca I. Lucian, Hana, V. Coban, Const. Crețu, C. Boicescu, N.D., N.M. Oțșanu, Ion S. Gorun, A. Zuluf, C. Armeanu, Dobrogeana, B. Diamant, L. Wereszty, C. Proscrisu, Șt. Toderiță, Gh. Miclea, Datura, Vucol Dornescu, Al. Revian, I.S. București, I. Prunoiu, Vasile Mi-hăescu, Sima T. Ion : Computeri relativ îngrijite, mărturisind și unele îndemînări, dar la un nivel încă modest, fără însușiri deosebite. Cella Nebunescu, Maxim Toma, V. I. Irodeanu, Leon Boboc, Jean Degré, Azram, A.M., Valentin Șis, Rozentzweig Sorin, Ciobanu Stelian, N. Dobrotă, Gh. Badea, Ketty Grigorescu, Papuc Vasile, Alex. Ioan Brătescu, Peneve, Stela Mustăța, E.A. Mărghinici, Gh. Urzică, Florică Bujeniță, Marian Dumitrescu, Adrian Ozana, Georgeta, Mina Macovei, Vasile I. Gheorghiu, Gogu Mardare, Illa, Mih. Lupașcu, I. Buzoianu, Aurel N. Hăndrău, I. Maldini, Ciolac Nicolae : Nu se văd deocamdată semne de înzestrări literare.

Elev fruntaș Gal Gheorghe : Mulțumiri pentru frumoasele urări. Frumoase, de asemeni, și sentimentele pe care le versificați, cu insuficientă participare (poetică) însă. În sunetul vorbelor se aude prea puțin vocea dvs.

Prooroc

Cumpărați ochelari, ochelari...
Șarpele casei nu mai are venin
Iar pînă la anul două mii
Toate lucrurile vor purta bleumarin.
Pe portrete se va așterne o ceață,
Nouă se va preface în opt sau în șapte,
Sirenele se vor urca înapoi în copaci
Și vor scrie geometria pruncii de lapte.
Toată lumea va purta ochelari
De șarpe, de cocoș, de cămilă,
Șopîrla își va lepăda iarna pielea
Și piratii vor muri la cavilă.
Ochelari de veveriță, de mastodont,
Viori din vertebre de chimpanzeu ;
Țărîna din pruncii uitați să se nască.
Un Buda din lemn nesfințit — Dumnezeu.
Lumină din lumină nu va mai fi.
Noe o să-și coboare arca din pod
Și din tabloul cuvios al Evei
Va fulgera nemodelat primul plod.
Ochelari de mireasă adormită
Cu pămîntul la sîn făcut scrum
Tocmai cît să încapă-ntr-o palmă
Ce tocmește ideea-n răscruce de drum.
Oameni buni, cumpărați ochelari
Cu cite un munte de dioptrii
Să puteți bănui toată istoria
Din cutremurarea lui două mii.
Altfel șarpele casei vă va mușca
Pruncii abia coboriți din copaci
Iar Buda va face un semn către lună
Să ne amenințe liniștea cu vîrcolaci.

GEORGE FILIP

Strig

Strig citeodată
așa, de întuneric,
Strig cu teama
de-a nu fi auzit,
Și mă dor
toate aripile frînte
și cel de pe urmă ochi
îmi singurează
Căci strig citeodată
așa de puternic și crunt,
De nu-ndrăznește
să m-audă nimeni.

FLORENTINA VRANCEA

Autoportret

Nor de ploaie înverzind pămîntul
Fagure pentru soarele fiecărei dimineți,
Poartă certitudinii mă ridic
Cu sufletul înflorit lîngă Dunăre,
Jumătate mare, jumătate pămînt.

Adînc se surpă măștile de neadevăr
Care m-așteaptă lîngă-un griu ce nu răsare
Și vor să-mi încerce curajul sinuciderii
Cu strălucirea vînturilor feudali.

Drept, precum soarele care decolorează
Zborul privirilor nesincere,
Îmi va distila timpul, cîndva,
Din scoica inimii, durerea
Fiecărui vers, rămas închis în ea,
Regăsindu-mă în oameni.

OLIMPIU VLADIMIROV

Tren de noapte

Chiar cînd cerul este sincer
trenul de la miezul nopții
trage amarnic depărtarea cuvîntului
să ne înfrunzească privirea.
Ne biciuiește apoi cu lumini
prin tăcerea de umbre,
pînă amejim de teamă
că cele două linii
se vor întîlni undeva ;

și pînă la trenul următor
nu putem acoperi
cu iarbă
punctul care adînc
ne trage în sine.

ION TRANDAFIR

Evocare

În vara-aceea, nu știam a scrie,
Dar aș fi luat grădina fără rouă
S-o pun alături de copilărie
Pe harta cu Ardealul rupt în două !...

Mi-aș fi făcut din piept fierbinte criptă
Pentru căzuții marelui cuvînt,
Din primul zmeu, o ancoră înfiptă
În cerul țării, semn că încă sînt !

Aș fi legat cu basme și cu snoave
Tot Murășul și Oltul la un loc,
Ca să se-ncingă aprig pe Tîrnave
lancu și Mircea, în acelaș joc !...

Cu mîna mea de prunc, aș fi lovit
Străina cizmă ce-mi culca otava
Și tot cu ea-n paharul nemuncit
Aș fi turnat dușmanului otrava !

Și, împlinit apoi, aș fi urcat
Cu România-n umeri ca un Christ
S-o dau bărbatului însîngerat
S-o țeară pe drapelul comunist !

...În vara-aceea, nu știam a scrie,
Dar mi-aș fi dat copilăria toată
Să pot săpa pe un crîmpei de glie
Că sînt Român și Comunist deodată !

CONSTANTIN VOICULESCU

Ruine romane, la Mangalia. Fotografie de Dan Romalo

N. R. Răspunsurile se alcătuiesc în cadrul redacției. Corespondenții se pot adresa fie rubricii (menționînd pe plic „posta redacției”), fie nominal, după preferință, oricărui dintre membrii colectivului redacțional (în care caz, răspunsul va fi întocmit de către cel solicitat). Toate scrisorile vor primi răspuns, în ordinea sosirii, dar numai în cadrul acestei rubrici. Corespondenții sînt rugați să ne trimită texte îngrijite, scrise cîțel, pe cît posibil dactilografiate. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Comedii în fond

URSUL

Fotograful avusese un băiat care făcea pe ursul; îl îmbrăca în blană de urs și cobora cu el pe aleea cu vile, strigând: Cine vrea să se fotografieze cu ursul? Lăsați copiii să facă poze cu ursul!

Și-a tot strigat, și-a tot strigat și nici n-a băgat de seamă când în spatele lui venise un urs în carne și oase.

Firește c-a trebuit să împartă cu el, pe jumătate, câștigul.

O RECUNOAȘTERE

— De ce să nu recunosc — își ridică bărbușa blondă și rară poetul — de ce să nu recunosc, ar fi absurd să nu recunosc, absurd și neloial și eu detest, în aceeași măsură, și absurdul și neloialul, așa cum detest apele care nu seacă niciodată sau pădurea veșnic verde, de ce să nu recunosc, zic, și cu asta am încheiat, de ce să nu recunosc că Eminescu îmi este superior?

STICLE GOALE

Femeia aceea brunetă striga mereu la fereastră mea „Sticle goale, cumpăr!”

N-am vrut să mă duc.

Ea striga convinsă că pe undeva trebuie să fie sticle goale și mă rugam în gând să iasă vreun vecin și s-o facă să tacă; strigătul ei mă enerva!

Eu nu voiam să ies și ea striga mereu: „Sticle goale, cumpăr!” și n-am ieșit și ea striga mereu: „Sticle goale, cumpăr!” și n-a ieșit nimeni și nimeni nu putea s-o facă să tacă, fiindcă femeia aceea brunetă era încredințată că în orice casă există sticle goale.

Dar nimeni nu voia să recunoască.

Vasile BĂRAN

Din goana Pegasului

Confratele îmi făcea deunăzi o confidență: „Știi, dragă, nu-mi mai doresc acum decât un colțisor retras, în care să mor, uitat și neștiut de nimeni, ca Hemingway...”

★

— Trebuie să mă ntelegi, tovarășe redactor, că sînt incult, bolnăvicios și cam tontălu, așa cum vă înțeleg și eu pe dumneavoastră.

★

Mai grav e că a început să spună în loc de „snobism”, „snoblețe”.

★

— Uită-te în adîncul ochilor mei și spune-mi sincer, chiar nu l-ai văzut pe adjunct?

★

Cînd roboții își vor sufla minciunile și se vor apuca să scrie romane, exegeții îi vor putea demonta după bunul lor plac, încercînd să le perceapă esența. „Dar pînă atunci — zise el — jos miinile de pe mine, domnilor!”

Tudor VASILIU

Desen de Ion Dogar-Marinescu

Pescuitorul de perle

Spre sfîrșitul secolului trecut, „Asociația Tipografilor Perfectzi” edita o plachetă despre **Arta perfecțiunii tipografice**. Lucrarea avea un colofon (adică un fel de casetă tehnică), în care se recunoștea cu un autocritic faptul că „ulte greșeli din cărți se datoresc tipografilor, dar că măcar într-o lucrare în care e vorba de perfecțiunea acestei arte „nu există nici o eroare”. Evident, în text a apărut tipărit **oroare**.

O sursă tipografică de greșeli este culesul manual. Literele se află sortate în niște casele — caște — cum se numesc. Atunci cînd se desface forma unei pagini care a fost imprimată, caracterele, literele se repartizează în caștele respective. Dacă un r a căzut în caștea c-urii, sint mulț șanse ca a două zi, în șpalt, în loc de „capacitatea scriitorului X” să apară „rapacitatea scriitorului X” (sau chiar mai rău!...)

Niște citate din **Celebrele State Prodănescu**, figură a Bucureștilor de sfîrșit de veac XIX, ipochimen despre care Bacalbașa, în **Bucureștii de altă dată**, spune că era un fel de maniaș, tipărise cărți de poezii și de filozofie, pe care le trimisese spre aprobare consiliului permanent al învățămîntului.

...mărgăritarele poetice ale lui Prodănescu:

Într-un an, s-a dus să viziteze băile de la Mehadia, pe care-a și cîntat-o imediat în versuri:

„La băi la Mehadia

Cine avea parale

Mîncă macaroane,

Iar cine n-avea

Ședea și se uita”.

La podul de peste Cerna, constată:

„Pe pod multă lume trece

Pe dedesubt apă rece”.

Prodănescu era și proprietar urban. Avea cîteva rînduri de case pe care le dădea cu chirie. Printre chiriașii lui se număra și căpitanul Căpităneanu, care nu-i prea plătea la vreme și-l amîna. Muza satirică a poetului Prodănescu l-a fulgerat pentru eternitate, asigurîndu-i modestului militar nemurirea. După ce în poem, Prodănescu arată cum stau lucrurile în alte țări ale Europei, încheie exclamînd indignat în versuri admirabile:

„Așa se poate lucrurile în Europa

Și chiar în Austria

Iar nu ca căpitan Căpităneanu

Care nu mi-a plătit chiria!”

Emil Ludwig, Goethe (monografie): „În momentul în care Goethe termină școala, ea este de pe-acum mama unui băiat. Ea are 23 de ani, el, Goethe, 16 și alte șapte nașteri, în cei 8 ani care vor urma, o vor ruina și mai mult... Niciodată un bărbat nu se atinsese de ea”. Imaculată concepțiune!

POLIP

Desen de Florin Pucă

De-ale gurii

de Tudor Mușatescu

ORIZONTAL: 1) Gura lumii (masc.) — Bun de gură. 2) Gură de apă. — Gură de foc. 3) Unul care nu cascade gura pe nejudicate. — Și altul care n-o cascade (nici pe judecate). 4) Porcos la gură. — Eu, unul, dacă eram femeie. — I se astupă gura cu nisip. — Vorbă urită în gura cuiva. 5) Numai gură și inimă de el. — Nu-și ține gura. 6) Gurist perimat. — La gura sobei. — Nu vede ce duce la gură. — Gura mioritei. 7) Cînd n-ai ce duce la gură. — Locul păsărelelor gureșe. 8) Nici gura nu te lasă s-o deschizi. — Unu', dar prost. — Dă cu

gura și cu biciul. 9) Mîna-n mîna, gură-n gură (pe). — Pune gura în mișcare. — Ceas întors! — 10) Conjunție. — Litere la care caști gura. — Mică și cu gura mare. 11) Li se împleticește vorba în gură la un pahar de vin. — S-a șters pe bot de primă. — Cu darul vorbirii. 12) Are șofă în ea. — Caiet scos din uz. — Bastimentul necuvîntătoarelor. 13) Se tirăște după de-ale gurii. — Te lasă cu gura încremenită. — Adjectiv. 14) Perechea aleia. — Voci apuse. — Din trei guri odată. 15) Rea de gură. — Intră într-o litră.

VERTICAL: 1) Gură mare. — Numai undița îi închide gura. — Negru în cerul gurii. 2) Leș. — Fără putință de îndreptare oricît ai da cu gura. (fem.). 3) Poziții. — De la caduc. 4) La nuntă, e în fruntea horei. — Îi lase sufletul pe gură. 5) Figură în piele. — Nume de bărbat nordic. — Consonante. 6) Dare în folosință pe timp limitat. — Pot fi și aceste. 7) Gura șoricelului (dim.). — Pictor rus. 8) Optativ. — Te lasă cu gura căscată. 9) Mijloc de locomoție. — Lapte nefiert. — Un fel de sol. 10) Ied tuns. — Prin ea vorbește inima. — Frate cu el însuși. 11) Apă liniștită. 12) Face papă din cardinal. — Bucătică luată de la gură. 13) Furnizor de lină, în Asia. — De la cap la coadă om și de la coadă la cap, șarpe. — Ca dinții la bătrînețe. 14) Ca delta de la gurile Dunării.

Condițiile concursului

Primul concurs de jocuri al „României literare” început cu careul din nr. 5 continuă cu alte patru carcuri (cîte unul în fiecare număr al revistei), încheindu-se cu un joc-surpriză care va fi publicat în nr. 10 (12 decembrie crt.). Concurș este dotat cu următoarele PREMII:

5 premii constînd în autograful preferat (pe o carte sau pe un portret foto)

2 premii constînd în lucrări de artă, oferite de Fondul Plastic.

5 premii constînd în cîte zece volume diverse, oferite de editurile noastre.

3 premii constînd în abonamente pe un an la „România literară”.

În ce privește „autograful preferat”, alegerea concurenților se poate îndrepta către personalitățile lumii noastre literare, artistice, culturale. Pentru premiile în cărți, participanții ne pot adresa o listă de preferințe.

Intrucît natura atît, de felurită a premiilor face cu neputință o strictă ierarhizare valorică a lor, ele vor fi distribuite ținîndu-se seamă de dorințele premianților. Așadar, primii 15 clasăți, (în ordinea punctajului obținut prin dezlegările trimise) vor avea dreptul să-și aleagă premiul. În cazurile de punctaj egal sau de coincidență a preferințelor între doi sau mai mulți premianți, se va proceda prin tragere la sorți. Pentru simplificarea operației de decernare a premiilor, concurenții sînt rugați să-și indice o dată cu trimiterea dezlegărilor și preferințele: 1) premiul (sau premiile) dorite; 2) autograful preferat; 3) lista de cărți alese.

Dezlegările se vor trimite, toate odată, (pe adresa redacției) în termen de o săptămînă de la apariția ultimei ediții a revistei, adică cel mai tîrziu pînă la 19 decembrie crt. (data poștei). Se va menționa pe plic: „Concurșul de jocuri”.

Nu se iau în considerare decît dezlegările însoțite de toate cele 6 cupoane de participare.

Soluțiile exacte și lista premianților vor fi publicate în numărul de Anul Nou al „României literare”.

CONCURȘUL DE JOCURI AL „ROMÂNIEI LITERARE”

Cupon de participare nr. 3

La cincizeci de ani de la terminarea primului război mondial

Guillaume Apollinaire

Scrisori de pe front:

Cînd la 9 noiembrie 1918, pe străzile Parisului, mulțimea aclama încheierea armistițiului victorios, într-un imobil modest de pe bulevardul Saint Germain se stîngea de gripă infecțioasă — vlăguit după anii petrecuți pe front — acel mare rapsoad al vieții, unul din pionierii și promotorii cei mai autentici ai poeziei contemporane, Guillaume Apollinaire; după o existență zbuciumată, în care grijile și lipsurile îi dăduseră mereu tircoale și gloria i-a suris parcimonios.

Se cunosc bine împrejurările în care Apollinaire a participat activ, cu o bonomie constantă, cu un optimism generos, la numeroase acțiuni de luptă de pe frontul francez, între 4 decembrie 1914, ziua angajării ca soldat voluntar în regimentul 38 de artilerie de la Nîmes, pînă la 17 martie 1916, cînd este rănit de un obuz.

În această perioadă — care va marca puținul timp ce-l va mai avea de trăit — Apollinaire înregistrează cu fidelitate, transfigurat de temperamentul său generos bîntuit de nevoia de iubire — un cotidian transpus la scara universală a umanului; fie că este vorba de dragostea exacerbată — temporar împărțită — pentru Louise de Coligny-Châtillon, faimoasa Lou din atîtea poeme, fie că se adresează Madelinei Pagès, tinăra învățătoare din Oran pe care o va țere mai tîrziu în căsătorie, fie că evocă peisajul anodin și tern al zilelor cînd deservica o baterie de artilerie. Numeroase poeme „de pace și război” înmănunchiate în volumul „Calligrammes”, ciclurile „Poèmes à Lou”, „Vitam impendere amoris”, cît și articolele trimise revistei „Mercure de France”, și o bogată corespondență — radiografiată simțămîntele poetului niciodată absent la ce se petrece în jurul său.

Începerea ostilităților, în iulie 1914, îl găsește cu prietenul său Rouveyre la Nisa unde — din lipsă de bani — se duse să redacteze un reportaj. Poetul sesizează grandioarea momentului: „Ne-am luat rămas bun de la o întreagă epocă.../ Simțeam în mine ființe iscusite/ Clădind și făurind un univers nou.../ Am ajuns la Paris/ Cînd se afișa decretul de mobilizare/ Am înțeles atunci eu și prietenul meu/ Că micul automobil ne condusese într-o epocă Nouă/ Și deși eram oameni în toată firea/ Toți de-abia acum ne nășteam” (Micul automobil).

Descrie cu o vervă agrestă locurile unde era cantonată bateria lui și în cronicile trimise revistei „Mercure de France” în primăvara lui 1915 pînă în vară: „Codrii au diferite esențe de arbori; există o pădure de pini, există și fagi, mulți mesteceni, ulmi, nuci și cîțiva cereși sălbatici. Acolo unde sînt pini se află catedrala. Obuzele nemților au căzut adesea

în apropiere, dar este mercu la locul ei înălțîndu-și sub bolta de ace și frunziș salba turnurilor sale. Mesele arde răspîndind un parfum aromatic asemănător cu acel de tămîie și ceară din biserici; dar izul de cireș sălbatic este mai suav”. Manifestă pretutindeni — la cazarmă, la cantină, la exercițiile de tragere, pe front, cu țărani, cu funcționarii, cu negustorii și vagabonzii — o remarcabilă capacitate jovială de adaptare.

La 20 noiembrie 1915 este mutat, la cererea sa, la infanterie, fiind repartizat la regimentul 96 ca sublocotenent. Dacă în lunile anterioare, ca artilerist, se bucura de mai mult răgaz, acum, pe prima linie a frontului, într-un sector extrem de agitat, dispune de mai puțin timp pentru scris. De sărbătorile Crăciunului are totuși cîteva zile permise pe care le petrece la Lamur, în apropiere de Oran, la familia logodnicei sale Madeline Pagès, reîntorcîndu-se curînd pe front la regimentul său; aici află că statul francez — printr-un decret din 9 martie — îi acordă naționalitatea franceză. El, heimatlosul Wilhelm Apollinaire de Kostrowitzki putea, în sfîrșit, să se numească Guillaume Apollinaire, cîstînd spiritul galic.

Cîteva scrisori adresate unei prietene — Georgette Catelain — descoperite recent de bunul său prieten André Billy (și publicate în „Le Figaro littéraire” din 4—10 noiembrie a.c.) dezvăluie climatul spiritual al poetului, preocupat de problemele artistice contemporane, chiar acum în vîltoarea luptelor de pe frontul din Champagne.

Îată-l atît de prezent în actualitate într-o scrisoare, datată din 12 martie 1916, numai cîteva zile înainte de a fi rănit.

„...Arta futuristă a creat puține opere de o însemnătate primordială (aproape deloc, poate nimic). Dimpotrivă înfloritoare școală modernă din Franța creează multe lucruri de seamă, capodopere chiar ca, bunăoară, tablourile lui Cézanne, Seurat, Matisse, Picasso, Derain, Braque, Marie Laurencin, Léger, Chirico; uitasem pe Vameșul-Rousseau. Vă spun preferințele mele. Această școală mi se pare admirabilă. Mai uitasem și pe Duchamp, Picabia și Delaunay. Nu cunosc epocă la fel de minunată sau cel puțin care să mă incite atît de mult.

„Am scris acum cîțiva ani prefața catalogului expoziției din Havre. Acest oraș a descoperit pe Dufy care e mic și slab, dar este un artist delicat și inteligent, nu de primul ordin. El a făcut gravurile pentru volumul meu „Běstiaire ou cortège d'Orphée”. Cel mai bun pictor modern al școlii din Havre este însă — cred — Braque, unul din artiștii cei mai proeminenți ai școlii moderne franceze. Uneori este comparat cu Picasso, dar el nu-i decît o umbră a acestuia, deși o umbră foarte insufletită. Friesz a voit întotdeauna să se depășească — pe sine și pe alții — dar nu propriile sale lucrări. Opera lui este de un academism deghizat. Dufy n-a fost destul de îndrăzneț, el ar fi putut să picteze mai bine. A preferat să trucheze, să se risipească.

„Picasso este unul din cele mai mari talente actuale. Un portret trebuie în adevăr să semene cu modelul. Cuvîntul masă care reprezintă această mobilă îi seamănă în măsura în care o evocă îndată ce cuvîntul este pronunțat, și totuși nu există analogii aparente între cuvîntul masă și mobila însăși. Credeți că un pictor n-ar putea să reprezinte în același mod imaginea vreunui portret al său? Dar în arta lui Picasso există un realism autentic ce cade imediat sub simțul vederii.

„Am văzut multe lucruri de cînd nu v-am scris și îndeosebi catedrala din Reims după bombardare care este mai puțin dărimată decît cre-

deam. Un singur obuz a atins bolta și a făcut o gaură neînsemnată. Vitraliile au fost atinse și pierderea unei porțiuni din cel central din cauza incendiului este accidentalul cel mai neplăcut, dar ce viață ciudată în această viață aproape moartă unde oamenii viețuiesc în chinurile morții și ale plăcerii! Obuzele explodează ici și colo. Aici este mai puțină siguranță decît într-o tranșee (asta depinde în care și în ce moment). Avem mult de lucru. Războiul mai întîi, pe urmă studiiul regulamentelor și alarma permanentă. Viața infanteristului este lipsită de orice liniște. Și pe urmă mărșăluiești, mărșăluiești...”

Sînt sănătos și cred că asta-i principalul. Aștept scrisorile cu nerăbdare și rar am timp să răspund imediat. Am scris și fiind de gardă. Acum trăim atît de mult în afara vieții că e de mirare cum o suportăm. Ce deosebire de viața artileriștilor! Soarele ne stăpînește existența. În ultimul timp a nins abundent. A și plouat. Am mărșăluit prin ploaie și zăpadă. Nu-i totdeauna plăcut ca și altele, dar asta-i războiul, războiul asta care nu se mai termină, care n-are nici gînd să se termine.”

Numai după cîteva zile, la 17 martie, pe la orele patru după amiază, este rănit la tîmpla dreaptă de schije unui obuz. Este evacuat la spitalul din Chateau-Thierry, iar mai tîrziu la spitalul italian din Quai d'Orsay, unde la 9 mai i se face o operație craniană, pentru a i se extrage schije. În aceeași zi este citat prin ordin de zi pe regiment, decernîndu-i-se „Crucea de război”.

Cîteva luni mai tîrziu, convalescent încă, scriind aceleiași prietene, Georgette Catelain, face considerații pătrunzătoare despre războiul la care participase:

„...Ar fi de asemenea multe de spus despre ceea ce primează în acest război, cu o concluzie: că atunci cînd te bați, victoria are importanță și cine acceptă scopul acceptă și mijloacele. Totuși pentru acela care studiază oamenii, istoria civilizației nu este lipsită de interes și nu cred că istoria să fi reținut o atrocitate care să justifice teroarea... Așa încît ne întrebăm ce înseamnă civilizația și unde se cuibărește sau dacă blîndețea este un fapt de civilizație. Există mulți sălbatici care sînt blîndețea întruchipată. Așadar astăzi este important să fii învingător pentru că ne batem, dar mai ales are însemnătate ca țara să fie bogată, prosperă și să se consacre industriei și, în același timp, și artelor. Trebuie să fii subtil și să cunoști celelalte națiuni pentru a-ți impune înțelegerea ta despre viață în lume și să nu suferi supremația altuia...”

★
Mai tîrziu, cînd își va strînge cele mai multe din poemele de război în volumul „Calligrammes” își va cînta rana cu pasiune în versuri celebre: „O frumoasă Minervă este copilul capului meu / O stea de sînge mă încoronează pentru totdeauna” (Tristețea unei stele).

„Stea de sînge” care va „marca” atîtea din portretele poetului făcute de mulți din celebrii pictori ai timpului.

Așa se încheie zilele zbuciumate petrecute pe front de Apollinaire, „cariera” lui militară. Ea va fi contribuit nu puțin pentru a-i consacra gloria literară. Pe bună dreptate, un an mai tîrziu, în martie 1917, scriitorul și poetul Pierre Reverdy putea să scrie în primul număr al revistei „Nord-Sud”: „Odinioară tinerii poeți se duceau să-l caute pe Verlaine ca să le consacre notorietatea. Nimic surprinzător că noi socotim că a sosit momentul să ne grupăm în jurul lui Apollinaire. El mai mult ca oricare altul a trasat drumuri noi, a deschis orizonturi noi. El are dreptul la toată feroarea noastră, la admirația noastră”.

Alexandru BACIU

Săptămîna patimilor

Nu, nu e vorba despre excelenta piesă a lui Paul Anghel!

Începe săptămîna patimilor pentru selecționeri și ca să fim drepi trebuie să găsim acele cuvinte și îndemnuri în stare să le dea gura de aer necesară oamenilor puși să răspundă de soarta echipei naționale pînă sîmbătă. Am zis ce-am avut de zis asupra lui Angelo Niculescu, rămas în scaunul său printr-un destin miraculos. D-sa a răspuns indirect că nu e selecționar unic și că răspunderea se împarte și cu alții. De acord, să răspundă toți, dar să facem ceva pînă la meciul cu Elveția.

O analiză sumară ne duce la constatări contradictorii. Cineva remarca cu finețe că jucătorii care formează scheletul actual al tricolorilor aparțin unor echipe care au pierdut duminică. În fotbal înfrîngerile sînt atît de obișnuite încît nu ar trebui să ne mai mirăm, gîndesc eu. Pe urmă forma unui selecționat nu ține de nefericitele întîmplări săptămînale. El, internaționalul respectiv, are valoare sau nu. În rest, Maica Domnului! Deci Steaua (ostenită, în mare impas de vîrstă) a lăsat ieșenilor 2 puncte pe teren propriu. Dinamo București, altă pepinieră a naționalei, a pierdut, ce-i drept onorabil, la Ploiești. Dumitrache, omul nr. 1 al unsprezecelui care a rezistat la București campionilor mondiali, cum am început să scriem cu emfază, a luat doar nota 5 de la cronicari. O fi ostenit și el. Noroc cu Nunweiler VI (ținut pe tușe o repriză de către Marian după strălucitul meci de miercuri, cu Anglia, din motive absolut misterioase, prezent în echipa săptămînii la Sportul. La Constanța, U.T.A., liderul nostru drag, și el furnizor de internaționali, abia a scăpat cu un 0-2 în fața Farului. Acolo, Gornea, titularul tricolorului cu nr. 1, a apărut excelent după părerea unora și neinspirat după vocea radioreporterului. Ce să creadă deci selecționerul? Să-l introducă sîmbătă în echipă sau să-l lase pe Datcu, după noi cel mai în formă portar la ora asta? Sătmăreanu, care a marcat și un gol excelent, e în formă și n-avem dureri de cap. Uite, deci, că încet, încet, dînd tircoale compartimentelor, începem să încropim o formație...

Dinu (Dinamo București) a luat 8 la Ploiești. Se arată la orizont bătrînul Popa și el cu un optar. Mocanu și Deleanu strigă după selecționare. Iată, și pe tînrul Codrea de la U. Cluj, cu golul secțului... (după corespondentul local). Ar fi de alege. Celălalt half de margine ar fi Anca și nu Gheorghely, aflat în impas. Înaintarea, punctul moale al naționalei noastre, va chinui cel mai mult conștiința selecționeților. Năsturescu are cert loc pe dreapta, deși vechea reputație a lui Pircălab îl va aduce pe acesta pe gazon, chiar fără meci duminică. Perechea Dumitrache-Domide (împunînd mai ales prin cele două inițiale, atît de dragi ziaristilor) ar fi soluția cea mai de bun simț, chit că Oblemenco i-a bătut la Craiova pe bancheri. În sfîrșit stînga afară: aici concurează după noi, Codreanu (de multă vreme), dar se pare că el este uitat sistematic. Ar mai exista Kallo și Tătaru II, chit că la Steaua face tușe și e pus să joace orice în afară de postul care l-a consacrat.

Dar Dobrin, o să spuneți? Dobrin este mîhnit, ostenit, plictisit de viață. Să se mai odihnească. N-o fi foc...

Cu acestea scrise, îmi cer iertare că am dat indicații. Sper să nu mă ia nimeni în serios. Selecționerii să decidă ei înșiși, să nu citească săptămîna asta presa și să dea slujbă la biserică pentru ridicarea moralului atît de fragil al acestor jucători gingași ce vor încerca, sîntem siguri, ștergerea rușinoului 1-7 de anul trecut.

Publicul va fi acolo, va striga, va participa. Să sperăm că n-o să venim cu goluri de acasă ca la ospățul spaniol. Tare ne-am mai mîhni...

Eugen BAKBU

P.S. Arbitrajele lasă în continuare de dorit. Trebuie făcut ceva. Ori îi trimitem pe-ai noștri în Turcia unde iau stele cu nemiluita, ori aducem alții, că nu se mai poate...

România literară

Săptămînal
de literatură și artă

editat de Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

COLECTIV REDACȚIONAL: Geo Dumitrescu (redactor șef), Nicolae Breban, Gabriel Dimisianu și Ion Horea (redactori șefi adjuncți), Teodor Balș (secretar general de redacție), Al. Cerna-Rădulescu (secretar de redacție), Ion Caraion, Valeriu Cristea, S. Damian, Marcel Mihalăș, Aurel Dragoș Munteanu, Adrian Păunescu, Gheorghe Pitul, Petru Popescu, Lucian Raicu, Constantin Toiu.